

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૯૮૬૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રા.ન. ભંડાર

વિષય પૃથ્ઃ ૪

॥ श्री जिनेन्द्राय नमः ॥

श्री ज्ञान भंडार.

भाग १ दो.

श्री जैन स्थानकवासी विद्यालयनी भेनेछंग कभीटीनी भंगुरीथी,
संशोधन करी

छपावी प्रसिद्ध करनार,

शाह त्रीभोवनदास गुलाभयंद.

अने

गांधी रतनयंद पानायंद.

ड. सी. पी. टंक रोड, नं. ५३-५७.

मुंबई.

आवृत्ति १ ली.

प्रत १०००.

संवत् १९७८.

सने १९२२.

कीमत रु. १-८-०.

[સર્વ હક સ્વાધીન.]

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંમત

૫૩૨:૪

ધી ડાયમંડ જ્યુબિલી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં ખરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યું.
સલાપોસ રોડ—અમદાવાદ.

આ પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં:—

મુ'બદ્—૧. પ્રસિદ્ધ ક્ષત્રી પાસેથી.

૨. ગાંધી રતનચંદ પાનાચંદ,

કે. ભીંડીબજાર-કૃષ્ણગલીને નાકે, દુકાન નં. ૪૦૦.

અમદાવાદ--૧. વાડીલાલ કાકુલાલ સંઘવી,

કે. સારંગપુર—તળીયાની પોળ.

૨. ત્રીભોવનદાસ રૂગનાથદાસ શાહ,

કે. રાંધપુર—આકાશીકના કુવાની પોળ.

૩. બાલાલાલ છગનલાલ શાહ,

કે. કીકાભટની પોળ.

ખંભાત—છાલાલાલ મોતીચંદ શાહ,

કે. સુતારવાડો.

જામનગર—તારાચંદ જ્યેષ્ઠ મોદી,

કે. રાજગર ૨૧ીયું.

પ્રસ્તાવના.

મનુષ્યપણામાં ધણુંજ સમજવાનું હોય છે, અને તેથીજ મનુષ્યપણું શ્રેષ્ઠ માનવામાં આવ્યું છે. મોક્ષ મેળવવા માટે પ્રથમ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ, એ ચાર બાબત જરૂરની છે, અને તેથીજ એ ચારને મોક્ષના દરવાજાનરૂપ કહ્યાં છે. આચારમાં શ્રેષ્ઠપદે જ્ઞાનને ગણવામાં આવ્યું છે. શ્રી હશવૈકાલીક સૂત્રમાં કહ્યું છે કે, ‘પહેલું જ્ઞાન અને પછી દયા’. આ શબ્દાનુસાર વિચાર કરીએ તો, જ્ઞાન એટલે પુરી સમજણ. જ્યાં સુધી કોઈ શબ્દની પુરી સમજણ ન પડી હોય ત્યાં સુધી તે કામમાં ફતેહ મળી શકતી નથી. શ્રી સુયગડાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે, ‘જે સંધીને જાણે તે કર્મને તોડે.’ એટલે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કેવી રીતે બંધાય છે, અને કેવી રીતે છૂટે છે, તેની પ્રકૃતિઓને સમજે. તે સમજ્યા વિના કર્મ તોડી શકાતાં નથી. શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં, -જે છકાય જીવેને ઓળખતો નથી, તેઓની ઉત્પત્તિ અને લયના કારણ જાણતો નથી, અને જેને તેઓના દુઃખની ખબર નથી, તે કદી માસ, માસખમણનો તપ કરે, છતાં તેને બાલ તપસ્વી કહ્યો છે; અને તેથીજ પ્રથમ સમજણ અને પછી કર્તવ્ય કહ્યું છે.

આ પુસ્તકમાં શરૂથી અંત સુધીમાં જૈન ધર્મનું યથાર્થ સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. એટલે કે, જાણવા યોગ્ય, ઊંડવા યોગ્ય, અને આદરવા યોગ્ય એ સર્વે બાબતો બતાવી છે, તો તે બનતા સુધી ગુરૂદ્વારા જાણી, આદરવા યોગ્ય આદરવું અને ઊંડવા યોગ્ય ઊડવું કે જેથી મોક્ષનો રસ્તો સહેલાઈથી પ્રાપ્ત કરી શકાય. સમજણ વિના જેટલું કરવામાં આવે તેટલું વૃથા સમજવું.

આ પુસ્તક વિદ્યાલય તરફથી ધંધો કરવા કે નફો મેળવવા માટે છપાવ્યું નથી, પરંતુ લોકો થોડી કીંમતે લાભ લઈ શકે, અને બુકસેલરોનું કમીશન જતાં, વિદ્યાલયને નુકસાન ન થાય, એ પ્રમાણે પડતર કીંમત રાખવામાં આવી છે; જે હાલનું કાગળ, છપાઈ વગેરે ખર્ચ અને કીંમત જોતાં જણાઈ આવશે. આ પુસ્તકમાં ‘જ્ઞાનસાગર’ નો કેટલોક ભાગ સુધારા વધારા સાથે દાખલ કર્યો છે. આશા છે કે, દરેકને ઉપયોગી થઈ પડશે.

આ પુસ્તક રા. વાડીલાલ કાકુલાઈ સંધવી મારશ્વર છપાવતાં અમને ધણોજ સંતોષ પ્રાપ્ત થયો છે. પુર સુધારવામાં બનતી કાળજી રાખવામાં આવી છે, છતાં દૃષ્ટિદોષ કે છાપદોષથી કોઈ બૂલચૂક રહી ગઈ હોય તો પંડિતવર્ગ સુધારીને વાંચવા તરફી લેશે એવી આશા છે. ઠં. શાન્તિ ! શાન્તિ !! શાન્તિ !!!

મુ'બ. }
તા. ૧-૩-૧૯૨૨.

લી. શ્રી સંધનાં સેવક,
ત્રીભોવનદાસ ગુલાબચંદ શાહ,
ગાંધી રતનચંદ પાનાચંદ.

શ્રી વિદ્યાલયમાં મળતાં પુસ્તકો.

૧. ઉપદેશ સાગર—જેમાં, ૧. આણંદ શ્રાવકનો અધિકાર ઉપાસક સૂત્રને આધારે, અને મહાવીર ભગવાનના સમોસરણનો વિષય ઉવવાઇ સૂત્રને આધારે કથાઓ સહિત; ૨. હરીકેશી મુનિનું ચરિત્ર સૂત્ર તથા ટીકાને આધારે કથાઓ, ભાવાર્થ અને ટપા સહિત; ૩. સંજ્ઞાતી રાગનું ચરિત્ર ઘણી વખત સાંભળ્યું હશે, પરંતુ આ ભાવાર્થ જૂદીજ સમજણ સહિત; ૪. ઉપદેશ શતક—એકસો શ્લોક લૌકીક લોકોત્તર શાસ્ત્રના, ભાવાર્થ કથાઓ સહિત; ૫. શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના પહેલેથી ૯ અધ્યયન અર્થ સહિત; ૬. શ્રી દશ પૈકાલિક મૂળ સૂત્ર; આ સિવાય જ્યોતિષ વિષયો દાખલ કરવામાં આવ્યા છે, જે વાંચતાં કંટાળો નહિ આપતાં ગમ્મત સાથે જ્ઞાન થાય તેવું છે. પાકું પુંકું, ગ્લેઝ કાગળ, કીંમત રૂ. ૨૦. પરંતુ સાથે ખરીદનાર પાસેથી ફક્ત રૂ. ૨) જૂજ નકલો છે. તાકીદે લખો.

૨. આત્મસિદ્ધિ—જેમાં સુયગદાંગ સૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન અર્થ સહિત; શ્રાવકની આલોચણા, જે પર્યુષણમાં વાંચવામાં આવે છે તે, અંત વખતે કરવાના પચ્ચઆણની સમજણ સહિત; પંચપરમેષ્ઠિની મોટી વંદણા જે વાંચતા ધર્મિ જીવોના રૂંવાડે રૂંવાડે આનંદ પ્રકટે છે તેમજ કોઇ વખત નહિ સાંભળેલી અપૂર્વ ગૌતમ શુકનાવળી કે જેમાંથી, હૃદયપૂર્વક જ્ઞેનારને મનપસંદ જવાળ મળે છે; દૂંકામાં આ નાનકડું પુસ્તક દરેકને ઉપયોગી છે. કીંમત ફક્ત છ આના. સામટી મંગાવનારને ચાર આને મળશે, અને ગરીબ વર્ગને વિના મૂલ્ય આપવામાં આવે છે. તાકીદે લખો.

૩. પ્રકરણ સંગ્રહ—આ પુસ્તક હમણાંજ અમદાવાદ-શાહ ત્રીભોવનદાસ રૂગનાથદાસ તરફથી બહાર પડ્યું છે. જેમાં સિદ્ધાંતના બીસ થોકડા છે. જેની ઉપરાઉપરી માગણી ચાલુ હતી, જે તેમણે શાસ્ત્રના જાણુપણાવાળા માટે પુરી પાડી છે. તેની જથ્થાબંધ નકલો બહાર પડતાંજ મારવાડ, પંજાબ, કચ્છ વગેરે સ્થળે જાય છે. શાસ્ત્રી મોટા ટાઇપ કીમત પાટલીવાળું રૂ. ૨, અને પાકું રૂ. ૨-૪-૦. ખપી જવા આવ્યું છે.

આ સિવાય સંજ્ઞાયમાળા ભાગ ૪, કામલક્ષ્મી; ભાવના-શતક; વૈરાગ્ય-શતક પુર્વાર્દ; તેમજ ખેતશી જીવરાજના સૂત્ર અમારે ત્યાંથી સસ્તી કીંમતે મળશે, વળી ધર્મ ઉપગરણ ગુચ્છાં, પાતરાં, નોકારવાળી વગેરે પણ રાખવામાં આવે છે. લખો—

ગાંધી રતનચંદ પાનાચંદ. ૧ ત્રીભોવનદાસ ગુલાબચંદ શાહ.
ભીડીબજાર-પ્રલગલીને નાકે-મુંબઇ. સી. પી. ટેકે રોડ-૫૩-૫૭-મુંબઇ.

નુકતમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧ મંગળાચરણ	૧
૨ શ્રી સામાયિક વ્રત-અર્થ સહિત	૨
૩ શ્રી સામાયિકના બત્રીસ દોષ	૯
૪ કાકિસગ્ગના વીસ દોષ	૧૨
૫ શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર-અર્થ સહિત	૧૩
૬ ધર્મધ્યાનનો કાકિસગ્ગ	૫૯
૭ દશમું-અગ્યારમું વ્રત આદરવાની વિધિ	૬૧
૮ પોષાના અદાર દોષ	૬૨
૯ પંચ પરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણ-અર્થ સહિત	૬૨
૧૦ શ્રાવકના એકવીસ ગુણ	૬૫
૧૧ છકાયના બોલ	૬૬
૧૨ નવતત્ત્વ	૭૧
૧૩ હિતવચન	૧૦૦
૧૪ લઘુ દંડક	૧૦૧
૧૫ ગતાગતના બોલ	૧૨૬
૧૬ ગુણસ્થાનદાર	૧૩૧
૧૭ મહોટા બાસઠીઓ	૧૫૧
૧૮ ચાર કપાયનો થોકડો	૧૬૪
૧૯ અઢાણું બોલનો અંદપબકુલદાર	૧૬૫
૨૦ શ્રી ચોવીસ જિનાંતરાં	૧૬૭
૨૧ શ્વાસોશ્વાસનો થોકડો	૧૭૫
૨૨ કર્મ પ્રકૃતિના બોલ	૧૭૭
૨૩ છ આરાના બોલ	૧૮૪
૨૪ ત્રેવીસ પદવીના બોલ	૧૮૮
૨૫ વિરહદાર	૧૯૧
૨૬ પ્રમાણબોધનો થોકડો	૧૯૨
૨૭ પચીસ બોલનો થોકડો	૧૯૮
૨૮ ત્રોતા અધિકાર	૨૧૦
૨૯ બત્રીસ અસંખ્ય	૨૧૫

	વિષય.					પૃષ્ઠ.
૩૦	શ્રી અધ્યયનો	૨૧૬
	પુત્રિછસ્તુણું	૨૧૬
	પરચુરણ ગાથાઓ...	૨૧૮
	શ્રી દશવૈકાલીકનું પહેલું	૨૧૯
	,, બીજું	૨૧૯
	,, ત્રીજું	૨૨૦
	શ્રી ઉત્તરાધ્યયનનું ત્રીજું	૨૨૧
	,, ચોથું	૨૨૨
૩૧	શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર-ભાવાર્થ સહિત	૨૨૩
૩૨	શ્રી કલ્યાણ મંદીર સ્તોત્ર	૨૩૬
૩૩	શ્રી ચિન્તામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર	૨૪૨
૩૪	શ્રી ચોવીસ જીનની આરતી	૨૪૬
૩૫	ગુરૂને પ્રત્યક્ષ અભિવંદન.	૨૪૬
૩૬	શ્રી પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના	૨૪૭
૩૭	મૈત્રીભાવના વિષે	૨૪૭
૩૮	શ્રી નરભવની સજ્જાય.	૨૪૮

ખંભાતમાં મળતાં પુસ્તકો !

ધરમશી ટપાનાં સૂત્ર--જેવાં કે, શ્રી દશવૈકાલીક સૂત્ર--જે ખેતશીનું છપાવેલું હતું તેમાંથી અશુદ્ધ ભાગ કાઢી નાખી ફરી શુદ્ધ છપાવી તેમાં દાખલ કર્યું છે. પાકું છોટનું પુંકું કીંમત રૂ. ૧-૮-૦

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર--કીંમત રૂ. ૨-૦-૦.

શ્રી કલ્પસૂત્ર ગુજરાતી--પાંચસો પાનાનું--કીંમત રૂ. ૨-૮-૦.

શ્રી નરચંદ્ર જૈન જ્યોતિષ--કીંમત રૂ. ૧-૪-૦.

અધ્યયનો--નમીરાજ, અનાથીમુનિ, જીવ, બ્રહ્મ પુરોહિત વગેરેના અર્થ સહિત, સમજણ પડે તેવા કીંમત રૂ. ૧-૦-૦.

આ સિવાય દરેક જાતનાં પુસ્તકો અમારે ત્યાંથી મળશે. લખો:--

શાહ હાટાલાલ માતીચંદ.

ઠે. સુતારવાડો--ખંભાત,

શ્રી વિદ્યાલયમાં થતાં કામકાજની યાદી.

મુંબાઈ—‘શ્રી જૈન સ્થાનકવાસી વિદ્યાલય’ એ ખાતુ ચાલુ કર્યાને હાલ ત્રીજું વર્ષ ચાલે છે. તેમાં થતાં કામ-કાજનો કાર્યક્રમ નીચે પ્રમાણે છે:—

૧. આ ખાતાની એક કમીટી નીમવામાં આવી છે, અને આ ખાતાનો આવક-જવકનો હીસાબ દર વર્ષે ઑડીટરો પાસે તપાસાવી, છપાવીને બહાર પાડવામાં આવે છે.

૨. દર માસની આઠમ-પાખી તીથિએ અને પર્યુષણમાં હંમેશાં કસાઈવાડે કપાતા જીવોને છોડાવવામાં આવે છે.

૩. ધાર્મિક અભ્યાસ માટે ચોપડીઓની જરૂર હોય અને મંગાવે તો મોકલવામાં આવે છે.

૪. પોતાના વપરાશ માટે દરેક માણસને પુજણીઓ અને કાજ થાળીઓ મફત આપવામાં આવે છે.

૫. અશક્ત માણસને માટે દવા ઘેર પહોંચાડવાની અને કોઈ પણ જાતની મદદની ઈચ્છાવાળાને માટે જનતી ગોઠવણ કરવામાં આવે છે.

૬. વિદ્યાલયને મોકલવામાં આવતી દરેક રકમની છાપેલી પહોંચ આપવામાં આવે છે.

૭. બહારગામથી જીવહયા વગેરે ખાતે જે રકમ આવે છે, તે સ્વિકારી લઈ પહોંચ મોકલાય છે, અને તેની વિગત રીપોર્ટ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવે છે.

૮. આ ખાતા તરફથી દર વર્ષે પાંચ પરખી ટીપો છપાવવામાં આવે છે, અને જ્યાં મંગાવવામાં આવે ત્યાં મોકલવામાં આવે છે.

૯. આ ખાતામાં ધર્મ ઉપગરણુ રાખવામાં આવે છે, તે અશક્ત માણસ સિવાય પાસેથી કીંમત લઈ આપવામાં આવે છે.

૧૦. વિદ્યાલયનું મકાન ધર્મકરણીને માટે આખો દિવસ ખુલ્લું રાખવામાં આવે છે.

૧૧. આ ખાતામાંથી જ્ઞાનનો ઉદય થાય તેવાં પુસ્તકો છપાવવામાં આવે છે અને તે પછતર કીંમતે વેચવામાં આવે છે.

૧૨. આ ખાતાને મદદ આપનાર દાનવીર ગૃહસ્થોએ પોતાને ત્યાં આ ખાતાની ધર્મોદ્ધા પેટી રાખી છે, તે આ ખાતાના વહીવટ કરનાર તરફથી જોડવામાં આવે છે, અને નામવાર રકમ જમે કરી, રીપોર્ટમાં બહાર પાડી, ફરેકને છાપેલી પહોંચ મોકલી આપવામાં આવે છે.

આશા છે કે, દાનવીર ગૃહસ્થો આવા ઉત્તમ ખાતા તરફ પોતાનો ઉદાર હાથ લંબાવી આ ખાતાને પગલર કરવા ચૂકશે નહિ.

લી. સેવકો,

શાહ ત્રીભોવનદાસ ગુલાબચંદ (જામનગરવાળા).

ગાંધી રતનચંદ પાનાચંદ (થોરડીવાળા).

ઝાનરરી સેક્રેટરી.

॥ श्री जिनेन्द्राय नमः ॥

श्री ज्ञान भंडार

भाग १ दो.

भंगणायरथु.

[मारा हैया केरा हार-ओ राग.]

वहाला वीर जनेश्वर, जन्म जरा नीवारज्जेरे;
धारा प्रभुल प्रीते, मुज शीरपर कर स्थापज्जेरे.
त्रणु रत्न आपो, प्रभु मुजने;
पोट भजने, के नही तुजने;
अरल उर धारी, करम कटक संहारज्जेरे. वहाला० १

कुमती डाक्यु, वणगी मुजने,
नभी नभी वीनवुं, हे प्रभु तुजने;
ओ दुःअथी द्वर करवा, वहेला आवज्जेरे. वहाला० २

आ अटवीमां, लूखो पडीयो;
तुं साहेय सायो, मुने मलीयो;
सेवकने शीवपुरनी, सडक अतावज्जेरे. वहाला० ३

अरल उज्यारी, श्री ज्ञान आगे;
महावीर शिष्यो, प्रभु पद आगे;
महेर करी महाराज, अमोने तारज्जेरे. वहाला० ४

શ્રી સામાયિક વ્રત.

નવકાર.

નમો—નમસ્કાર હોજો. અરિહંતાણું—કર્મરૂપ વેરીના હણનાર એવા અરિહંતને, જેણે ચાર ધનધાતી કર્મ જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, મોહની અને અંતરાય, ક્ષય કર્યા તથા જેનાથી કાંઈ રહસ્ય નથી અને જે ચોત્રીશ અતિશયે તથા પાંત્રીશ પ્રકારની વાણીએ તથા બાર ગુણે કરી ખીરાજમાન છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. સિદ્ધાણું—સકલ કાર્ય સાધ્યાં જેણે તે સિદ્ધ ભગવંતને, જે આઠ કર્મ ખપાવી સિદ્ધતા સુખને પામ્યા તથા એકવીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. આચરિયાણું—આચાર્યજીને, જે શુદ્ધ રીતે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય એ પાંચ આચાર પોતે પાળે અને બીજાને પળાવે, તથા છત્રીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. ઉવઝાયાણું—ઉપાધ્યાયજીને, જે શુદ્ધ સૂત્રાર્થ ભણે, ભણાવે તથા પચીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. લોએ—લોકને વિષે. સવ્વસાહુણું—સર્વ સાધુને, જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપના સાધનાર તથા સત્તાવીશ ગુણે કરી સહિત છે.

તિખુત્તો અથવા વંદના.

તિખુત્તો—ત્રણ વાર. આચાહિણું—એ હાથ જોડીને જમણા કાનથી ડાબા કાન સુધી. પચાહિણું—પ્રદક્ષિણા કરીને. વંદામિ—વાંદું છું એટલે પગે લાગું છું. નમંસામિ—નમસ્કાર કરું છું (પાંચ અંગ નમાવીને). સક્કારેમિ—સત્કાર દઉં છું. સમ્માણેમિ—સન્માન દઉં છું. કહ્લાણું—કલ્યાણકારી છો. મંગલં—મંગળકારી છો. દેવયં—ધર્મદેવ સમાન છો. ચેદયં—છકાય જીવને સુખદાયક, જ્ઞાનગુણસંપન્ન છો. પણ્ણ-વાસ્સામિ—સેવા કરું છું (મન, વચન, કાયાએ).

ધરિયાવહી.

ધમ્મામિ—ધમ્મુંછું. પડિકમિઉં—પાપ કર્મથી નિવર્તવાને. ધરિયા—(રસ્તામાં) પંથને વિષે. વહિયાએ—ચાલતી વખત. વિરાહણાએ—દુઃખ દીધું હોય. ગમણાગમણે—આવતાં, જતાં. પ્રાણ—પ્રાણીજીવને. કમણે—કચર્યાં હોય. બીય—બીજ. કમણે—કચર્યાં હોય. હરિય—લીલેતરી (વનસ્પતિ). કમણે—કચરી હોય. ઉસા—ઝાકળ, ઠાર. ઉત્તિંગ—કાઠી.

યારાં પશુગ—લીલ, કુગ (પંચવર્ણી). દગ—કાચું પાણી. મટ્ટી—ઠાઠી માટી. મક્કા—કરોળીઆનાં પડ. સંતાણા—કરોળીઆની જળ. સંક-મણે—એ સર્વને કચર્યાં હોય. જેમેંજીવા—મેં કાંઈ જીવને. વિરહિયા—દુઃખ દીધું હોય, વિરાધના કરી હોય. એગિંદિયા—એક ઈંદ્રિય, શરીરવાળા (પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિના) જીવ. એઈંદિયા—બે ઈંદ્રિય, શરીર અને જીભવાળાં (કીડાં, વાળા, પુરા અને કરમીયાં વગેરે). તેઈંદિયા—ત્રણ ઈંદ્રિય, શરીર, જીભ ને નાકવાળાં (કીડી, મકોડી, જીં, માંકડ, ધનેડાં વગેરે). ચઉરિંદિયા—ચાર ઈંદ્રિય, શરીર, જીભ, નાક ને આંખવાળાં (પતંગીયાં, માખી, કુદાં, તીડ, ભમરા, વીંછી વગેરે). પંચિંદિયા—પાંચ ઈંદ્રિય, શરીર, જીભ, નાક, આંખ ને કાનવાળાં (મનુષ્ય, પશુ, પંખી વગેરે). અભિહયા—સામા આવતા હણ્યા હોય. વત્તિયા—વાટલા વાળ્યા હોય, ધૂળે કરી ઢાંક્યા હોય. લેસિયા—મસળ્યા હોય. સંધાધયા—એક બીજા સાથે અથડાવ્યાં હોય. સંધક્રિયા—થોડો સ્પર્શ કરી દુખ દીધું હોય. પરિયાવિયા—સર્વ પ્રકારે પીડા ઉપજાવી હોય. કિલામિયા—કિલામના ઉપજાવી હોય. ઉદવિયા—રાગ પાડી હોય. ઠાણા—રહેવાના ઠેકાણાથી. ઓઠાણુ—બીજે ઠેકાણે. સંકામિયા—મુક્યા હોય. જીવિયાઓ—જીવિત થકી. વવરોવિયા—નાશ કીધો હોય. તસ્સ—તેનું. મિચ્છામિદુક્કડ—જળ મને નિષ્જળ થાઓ.

તસ્સઉત્તરિ.

તસ્સ—તેને. ઉત્તરિ—વિશેષ શુદ્ધ. કરણેણું—કરવા સાર. પામ્ય-છિત્ત—લાગેલાં પાપનું છેદન. કરણેણું—કરવા સાર. વિસોહિ—વધારે નિર્મળ. કરણેણું—કરવા સાર. વિસદ્ધી—શત્રુ રહિત (કપટ, નિયાણું અને મિથ્યાત્વ). કરણેણું—કરવા સાર. પાવાણું—પાપ. કમ્માણું—કર્મ. નિઆએણું—ટાળવાને. ઠાએ—અર્થે. ઠામી—સ્થિર રહીને કરું છું. કાઉસ્સગાં—કાયાને હલાવવી નહિ તે. અનથ—તેમાં આગળ કહ્યા મુજબ કાયા હશે તેની છુટ રાખું છું. ઉસ્સસિયેણું—ઉંચો શ્વાસ લેવાથી. નીસ્સ-સ્સીએણું—નીચો શ્વાસ મુકવાથી. ખાસિએણું—ઉધરસ આવવાથી. છીએણું—છીંકથી. જંભાઈએણું—બગાસું આવવાથી. ઉડુએણું—ઝોડકાર આવવાથી. વાયનિસગેણું—વાસરવાથી. ભમલીએ—ફેર તથા ચક્કરી આવવાથી. પિત્ત—વમન કરવાથી. મુછાએ—મૂછા આવવાથી. મુહુમેહિં—સૂક્ષ્મ (થોડુંક). અંગ—શરીર. સંચાલેહિં—હલવાથી. મુહુમેહિં—થોડોક. ખેલ—બળખો આવવાથી. સંચાલેહિં—હલવાથી.

મુહુર્મેહિં—ચોડીક. દિહિ—નજર (દષ્ટિ). સંચાલેહિં—હલવાથી. એવ-
માઈ એહિં—એ આદિ બીજા મનમાં ચિંતયા હોય તે. આગારેહિં—
આગાર એટલે મેલળથી. અલગો—ભાંગે નહિ. અવિરાહિઓ—હાનિ
પહોંચે નહિ. હુજ્જ—હોજે. મે—મહારો. કાઉસગો—કાઉસગ એટલે
કાયાનું અણુ હલાવવું. જાવ—જ્યાં સુધી. અરિહંતાણું—અરિહંતનું
નામ સંભાળું. ભગવંતાણું—ભગવંતનું નામ સંભાળું. નમોકારેણું—
નમસ્કાર કરું. નપારેમિ—ધ્યાન મુકું નહિ. તાવ—ત્યાં સુધી. કાય—
કયાને. ઠાણેણું—એક સ્થાને સ્થિર રાખીને. મોણેણું—અમોલ રહીને.
ઝાણેણું—ધ્યાને કરીને. અપાણું—આત્માને. વોસિરામિ—તણું છું.

આ ઠેકાણે (“ ધૃષ્ટિામિ પડિકમિહ ” થી તે “ જીવિયાઓ વવરોવિઆ
તરસમિચ્છામિદુક્કડ ” તથા એક નવકાર સૂધી પાઠ મનમાં બોલીને કાઉ-
સગ કરવો અને નમો અરિહંતાણું શબ્દ બોલી પાળવો).

લોગસ્સ.

લોગસ્સ—લોકમાં. ઉન્નયગરે—ઉદ્યોતના કરનાર. ધમ્મ—ધર્મ.
તિથ્યયરે—સ્તીર્થના સ્થાપનાર. જિણે—જિન, રાગ-દ્રેષના જીતનાર.
અરિહંતે—અરિહંત દેવની. કિત્તધસ્સ—નામ લખને સ્તુતિ કીર્તિ કરું
છું. ચઉવીસપિ—ચોવીશે એકઠા. કેવલી—કેવળજ્ઞાની તીર્થંકર, તેનાં
નામ કહે છે. ઉસલ—પહેલા રીખભદ્રેવ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા
પછી માતાએ સ્વપ્નામાં વૃષભ દીઠો તેથી એ નામ આપ્યું. મનિયચ—
બીજા અનિતનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા પાસે રમતાં
જતાં તેથી એ નામ આપ્યું. વંદે-વાંડું છું. સંભવ—ત્રીજા સંભવનાથ
સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી દુષ્કાળ ટળીને સુકાળ થયો, ધાન્યના સંભવ
થયા તેથી એ નામ આપ્યું. મલિનંદણચ—ચોથા અભિનંદન સ્વામી,
સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ઈંદ્રે જયકાર કર્યો તેથી એ નામ આપ્યું.
સુમય—પાંચમાં સુમતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને
ભલી ભતિ ઉપજી તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. પઉમપ્પહ—
છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને પદ્મ-ક્રમળની
શ્યામાં સુવાની ધૃષ્ટિ થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. સુપાસ—સાતમાં
સુપાર્શ્વનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાનાં પાસાં ખર-
સટ હતાં તે સુંવાળાં થયાં તેથી એ નામ આપ્યું. જિણું—રાગ-
દ્રેષના જીતનાર. ચ—વળી. ચંદ્રપ્પહ—આઠમાં ચંદ્રપ્રભ સ્વામી, સ્વામી

ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ચંદ્રમાની રસુજ થઇ તથા ચંદ્ર સરખી શરીરની પ્રભા થઇ તેથી તે નામ આપ્યું. વંદે—વાંદું છું. સુવિહ—નવમાં સુવિધિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી નગરમાંથી અવિધિ ટાળીને સુવિધિ કરી તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. પુષ્પદંત—તથા ખીજું. નામ પુષ્પદંતનાથ સ્વામી, સ્વામીના દાંત ડુલ સરખા હતા તેથી તે નામ આપ્યું. સીયલ—દશમાં શીતળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી પિતાને જ્વર થયો ત્યારે સ્વામીની માતાનો હાથ દ્રવ્યસ્થાથી કાપા શીતળ થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. સીજંસ—અચારમા શ્રીશ્રેયાંસનાથ સ્વામી, શી-તળ પોઢવાની અદૃષ્ટ દેવ શેળમાં સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાં સુતાં તે દેવતા નાઠો તેથી તે નામ આપ્યું. વાસુપુજ—પારમા વાસુપૂજ્ય સ્વામી, માતાની સુવાની સેળમાં દેવતા રહી કોઇને સુવા દેતો નહિ, તે સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી દેવતા તેમાંથી નાશી ઊલટી માતાની પૂજા કીધી તેણે કરી એ નામ દીધું. ચ—વળી. વિમલ—તેરમાં વિમળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાની પુંક વાંકી હતી તે પાંસરી થઇ તેથી તે નામ આપ્યું. મણુત—ચઉદમાં અનંતનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી અનંત રત્નોની રાશિ સ્વપ્નમાં દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. જિજ્ઞુ—રાગ-દ્વેષના જીતનાર. ધર્મ—પંદરમાં ધર્મનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા ધર્મને પામી. સંતિ—સોળમાં શાંતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી મરડીનો રોગ મટ્યો ને શાંતિ થઇ તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. વંદામિ—વાંદું છું. કુંથુ—સતરમાં કુંથુનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી શત્રુ કંથવા સરખા થયા તેથી તે નામ આપ્યું. અર—અઢારમાં અરનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાએ રત્નમય આરો દીઠો તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. મહિલ—ઓગણિશમાં મહી-નાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ડુલની શય્યાનો ડોહળો ઉપન્યો તે દેવતાએ પૂરો પાડ્યો તેથી તે નામ આપ્યું. વંદે—વાંદું છું. મુ-છીમુલ્લય—વીશમાં મુનિસુવ્રત સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી ગયા તેથી તથા માતાએ મુનિના જોવાં વ્રત પાળ્યાં તેથી તે નામ આપ્યું. નમિજિજ્ઞુ—એકવીશમાં નમિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમાડ્યા તેણે કરી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. વંદામિ—વાંદું છું. રિઠ-નેમિ—બાવીશમાં અરિઠનેમી સ્વામી (નેમનાથ), માતાએ સ્વપ્નમાં અરિઠ રત્નમય નેમી ચક્રધારા દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. પાસ—ત્રેવીશમાં પાર્શ્વનાથ સ્વામી, પિતાની શેળ નીચે સર્પ આંટા દેતો હતો ને તેનો હાથ

હેડે હતો તે માતાએ લઈ ઉપર સુકયો અને વિદ્ય ગયું તેથી તે નામ આપ્યું.
 તહ—તેમજ વદ્ધમાણું—ચોવીસમા વર્ધમાન સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા
 પછી ધન વગેરેના ખૂબ વધારા થયા તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. એવ—
 મએ—એ પ્રકારે મેં. અભિથ્યુયા—નામે કરી સંસ્તવ્યા, તે ચોવીસ
 તીર્થકર કેવા છે? વિહુચ—ટાલ્યાં છે. રચ—કર્મરૂપી રજ. મલા—બાંધેલ
 કર્મરૂપી મેલ. પહિણુ—ખપાવ્યાં છે. જરમરણા—જરા ને મરણ. ચઉ—
 વીસ પી—ચોવીસે એકઠા. જિનવરા—જિનવર. તિથયરા—તીર્થકર.
 મે—સુજને. પસીયંતુ—પ્રસન્ન થાઓ. કિત્તિય—કીર્તિ કીધી. વં—
 દીચ—નમસ્કાર કીધો. મહિઆ—શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કીધી.
 જેએ—જે કહ્યા તે. લોગસ્સ—લોકમાં ઉત્તમા—ઉત્તમ. સિદ્ધા—
 સિદ્ધ પદ પામ્યા. આરોગ—સર્વ રોગ રહિત. બોહિલાલ—સમક્ષિતરૂપ
 બોધની પ્રાપ્તિ. સમાહિ—સમાધિ. વર—પ્રધાન મુક્તિમ—સર્વોત્તમ. દીંતુ—
 દીઓ. ચંહેસુ—ચંદ્રમાંથી અધિક નિમલયરા—નિર્ભજ છો. આધ—
 ચોસુ—સૂરજ થકી. અહિય—અધિક પયાસયરા—પ્રકાશના કરનાર
 છો. સાગર—સમુદ્ર. વર—મ્હોટો. ગંભીરા—ગંભીર એટલે મ્હોટો
 સમુદ્રથી પણ વધારે ગંભીર છો. સિદ્ધા—એવા હે સિદ્ધ ભગવાન!
 સિદ્ધિં—મુક્તિ પદ. મમ—મને. દિસંતુ—દીઓ.

સાધુ અથવા શ્રી સીમંધર સ્વામીની આજ્ઞા માગી

સામાયિક આદરવાની વિધિ.

દ્રવ્યથકી—કાયાએ કરી, સાવજ્જેગનાં—પાપના વ્યાપાર કરવા-
 ની. પચ્ચખાણુ—બધી. ક્ષેત્રથકી—જમીનથી આખા લોક પ્રમાણે—
 બધા જગતમાં. કાળથકી—કેટલો વખત બે ઘડી સુધી ઉપરાંત ન
 પાળું ત્યાં સુધી—બે ઘડી ઉપરાંત જેટલું રહેવું હોય તેટલું. ભાવથ-
 કી—મનની ધારણાથી છોકોદીએ—છ પ્રકારે તે બે કરણ ને ત્રણ જોગે.
 પચ્ચખાણુ—બધી. કરેમિ—કરું છું. ભંતે—હે પૂજ્ય સામાધ્ય—
 સમતારૂપી સામાયિક. સાવજ્જ—પાપના કામની. જોગ—મન, વચન,
 કાયાના જોગે. પચ્ચખામિ—બધી કરું છું. જાવ—જ્યાં સુધી. નિયમ
 પળુવાસામિ—બધીની મર્યાદા કરી છે ત્યાં સુધી સેવા કરું છું. દુવિ-
 હ—બે કરણે. તિવિહણુ—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—કરું નહિ. ન કર-
 વેમિ—કરાવું નહિ (એ બે કરણ). મણુસા—મનની કલ્પનાએ કરી.
 વચસા—વચનની કલ્પનાએ કરી. કાયસા—કાયા પ્રવર્તીવવી (એ ત્રણ

જોગ) તસ્સ—તે સર્વને. ભતે—હે પૂજ્ય ! પડિકમામિ—નિવર્તુ છું. નિદામિ—નિંદું છું. આત્માની સાથે. ગરિહામિ—ગરહું છું. શુરની સાથે અપાણું—અશુભ જોગમાં જતાં આત્માને વોસિરામિ—તબું છું.

નમોઽથુણુંનો પાઠ.

નમોઽથુણું—નમસ્કાર હો. અરિહંતાણું—અરિહંત દેવને ભગ-
વંતાણું—ભગવંતને આધગરાણું—ધર્મની આદિના કરનારને. તિથય-
રાણું—તીર્થના સ્થાપનાર એટલે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકા એ ચાર
જાતના તીર્થના સ્થાપનારને સયસંયુદ્ધાણું પોતાની મેળે યુદ્ધયા છે.
તેને પુરિસોત્તમાણું—પુરૂષમાંહે ઉત્તમ. પુરિસસિહાણું—પુરૂષમાંહે
સિંહસમાન. પુરિસ વર પુંડરિઆણું—પુરૂષમાંહે ઉત્તમ પુંડરિક કમળ
સમાન. પુરિસ—પુરૂષમાંહે વર—પ્રધાન, ગંધ હૃદ્ધીણું—ગંધ હસ્તી
સમાન છે. લોગુત્તમાણું—લોક માંહે ઉત્તમ છે. લોગનાહાણું—લોક-
ના નાથ છે. લોગહિયાણું—લોકના હિતકારી લોગપદવાણું—લોકને
વિષે દીપક સમાન છે. લોગપજ્ઞયગરાણું—લોકમાંહે ઉદ્યાત કરનાર.
અભયદયાણું—અભય દાનના દેનાર ચખ્ખુદયાણું—જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુના
દેનાર. મજ્ઞદયાણું—મોક્ષ માર્ગના દેનાર શરણુદયાણું—શરણુના દેનાર
જીવદયાણું—સંજમરૂપ જીવતરના દેનાર બોહિદયાણું—સમક્તિરૂપ
બોધના દેનાર ધમ્મદયાણું—ધર્મના દેનાર, ધમ્મદેસીઆણું—ધર્મ
ઉપદેશના દેનાર. ધમ્મનાયગાણું—ધર્મના નાયક ધમ્મસારહિણું—ધર્મરૂપ
રથના સારથિ. ધમ્મ—ધર્મને વિષે. વર—પ્રધાન ચાઉરંત—ચાર ગતિ-
ના અંત કરવા માટે ચક્કવટિણું—ચક્કવર્તિ સમાન છે. દિવો—સંસાર
સમુદ્રમાં યુડતા જીવને બેટ સમાન. તાણું—દુઃખના નિવારણ કરનાર.
સરણું—આધાર. ગધ—ચાર ગતિમાં પધઠા—પડતા જીવને. અપડિહય-
નથી હણાણું એવું વર—પ્રધાન. નાણું—જ્ઞાન. કસણું—દર્શન એટલે
દેખવું. ધરાણું—ધરનાર. વિચર—ગયું છે. છઉમાણું—છદમસ્તપણું.
જિણાણું—જીત્યા છે રાગ દેષને જીવીયાણું—બીજીને જીતાવ્યા છે
રાગ દેષ. તિનાણું—તર્યા છે સંસારરૂપી સમુદ્ર. તારીઆણું—બીજીને
તારે છે સંસાર સમુદ્રથી. યુધાણું—પોતે સમજ્યા ભવજ્ઞાનને. બોહિ-
યાણું—બીજીને તત્ત્વજ્ઞાન સમજાવનાર. મુત્તાણું—પોતે મુકાણા બહાર
તથા અંતરના બંધનથી મોક્ષગાણું—બીજીને એથી મુક્તવનાર સવ્વ-
નુણું—સર્વ જ્ઞાની છે. સવ્વદરિસિણું—સર્વ પદાર્થના દેખનાર છે.
સિવ—ઉપદ્રવ રહિત મયલ—અચળ મરૂચ—રોગ રહિત મજ્જંત—મરણ

રહિત મખય—ક્ષયરહિત મવાખાહ—આધા પીડા રહિત મપુણરા-
વંતિ—નથી ફરીથી અવતરવું જેને. સિદ્ધિગમ—એહવી સિદ્ધની ગતિ
નામધેય—એવું અમર નામ ઠાણું—એવું સ્થાનક સંપત્તાણું—પામ્યા
છે. નમોજિણાણું—નમસ્કાર હોજો એવા તીર્થકરને. જીયલયાણું—
સાત ભયના જીતનારને.

(પહેલું નમોજીણું શ્રી સિદ્ધ ભગવંતને કહેવું, બીજું શ્રી અરિહંત
દેવને કહેવું. તેમાં ઠાણુંસંપત્તાણુંને બદલે ઠાણુંસંપાવીઓકામાણું કહેવું ને
પછીના બોલ કહેવા નહિ)

સામાયિક પાળવાની વિધિ.

(પહેલા પાઠથી લોગસ સુધીની ક્રિયા । રવાની રીતે કરીને છઠ્ઠા
પાઠને ઠેકાણે નીચે મુજબ કહેવું.)

દ્રવ્યથકી સાવજ જોગનાં પચખાણુ કર્યા હતાં તે પૂરાં થયાં
તે પાળુ છું, ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, કાળથકી બેઘડી,
ઉપરાંત ન પાળું ત્યાં સુધી ભાવકોટી છકોટીએ પચખાણુ કર્યા
હતાં તે પૂરાં થયાં તે પાળુ છું, એહવા નવમા સામાયિક વ્રતના—
ઉપરની વિધિ મુજબ આદરેલા સામાયિક વ્રતને વિષે. પંચઅધ્યારા—
પાંચ અતિયાર જાણીયવા—જાણવા ન સમાયરીયવા—આચરવા નહિ.
તંજહા—તે આ પ્રમાણે. તે આલોઉ—તે કહી દેખાડું છું. મણુદુપ-
ણિહાણે—મન માડું પ્રવર્તાવ્યું હોય. વયદુપણિહાણે—વચન માડું
પ્રવર્તાવ્યું હોય. કાયદુપણિહાણે—કાયા માઠી પ્રવર્તાવી હોય સામાધ-
યસ્સસધ—સમતારૂપ સામાયિક અકરણુયાએ—બરાબર કીધું કે નહિ,
તેના બરાબર ખબર ન રહ્યાં હોય. સામાધયસ્સ—સામાયિક, અણુવઠિ-
યસ સધકરણુયાએ—પૂરું થયા વિના પાળ્યું હોય, તસ્સ—તેનું, મિ-
ચ્છાદુમિક્કડ—ખોટું કીધેલું નિષ્ણ થાઓ.

સામાયિકને વિષે દશ મનના, દશ વચનના, બાર કાયાના
એ બત્રીશ દોષમાંથી કોઇ દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છામિદુક્કડં.

સામાયિકમાં આહારસંજ્ઞા—ખાવાની ઇચ્છા થઇ હોય. ભયસં-
જ્ઞા—બીક લાગી હોય. મૈથુનસંજ્ઞા—સ્ત્રી સેવવાની ઇચ્છા કરી હોય.
પરિગ્રહસંજ્ઞા—માયાની ઇચ્છા કરી હોય. એ ચાર સંજ્ઞા માંહેલી
કોઇ સંજ્ઞા કરી હોય તો મિચ્છામિદુક્કડં.

સામાયિકમાં સ્ત્રીકથા,* રાજકથા, ભતકથા, દેશકથા, એ ચાર
કથામાંહેલી કોઇ કથા કરી હોય તો મિચ્છામિદુક્કડં.

સામાયિકસમકાએષુ—સામાયિક કાયાએ બરાબર રીતે. કાસી-ય—સ્પર્શ કર્યું અંગીકાર કર્યું. પાદીય—તેવુંજ પાણ્યું. સોહિય—શુદ્ધ કર્યું. તિરિય—પાર ઉતાર્યું. કિત્તિય—કીર્તિ કીધી. આરાહિય—આરાધના કીધી. આણાએ—વીતરાગ દેવની આજ્ઞાને. અણુપાદીય—ઉલટી પાળી હોય. નભવધ—તે પ્રમાણે ન વરતાયું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે ખોટા કીધાનું ફળ નિષ્ફળ થાઓ.

સામાયિક વિધિએ લીધું, તે વિધિએ પાળ્યું, વિધિએ કરતાં અવિધિએ થયું હોય તો મિચ્છામિદુક્કડ. સામાયિકમાં અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ અતિચાર, અણુચાર, જણતાં અજણતાં મને, વચને, કાયાએ કરી કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ.

સામાયિકમાં કાનો, માત્રા, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર, ઓણું અધિક વિપરીત કહેવાણું હોય તો અરિહંત અનંતા મિદ્ધ કેવળિનીસાએ તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ.

(પછી આગળ મુજબ નમોઽથુણું બેવાર કહેવું.)

સામાયિકવ્રત સંપૂર્ણ.

સામાયિક કરતાં મનના દશ, વચનના દશ તથા કાયાના બાર એ પ્રમાણે બત્રીશ દોષ ન લાગે તે માટે નિરંતર ઉપયોગ રાખવો. તે બત્રીશ દોષ નીચે પ્રમાણે:--

મનના દશ દોષ.

૧. અવિવેક દોષ—સામાયિક કરે તે વારે સર્વ ક્રિયા કરે પણ મનમાં વિવેક ન હોય એટલે સામાયિક શું ચીજ છે તે જણે નહિ અને વિવેક-સહિત સામાયિક કરવાથી કોણ તર્યા છે ? એનાથી શું ફળ પ્રાપ્તિ છે ? એ કોનું સાધન છે ? એમાં કોણ પરસાધ્ય છે ? વ્યવહાર સામાયિક કયું અને નિશ્ચય સામાયિક કયું ? સામાયિકની રીતિ જિનેશ્વરે શા પ્રમાણે કહી છે વગેરે વિવેક વિના જે સામાયિક કરે તે અવિવેકનો પ્રથમ દોષ.
૨. યશ વાંછા દોષ—સામાયિક કરીને કીર્તિની વાંછના કરે એટલે સામાયિક તો નિર્જરાનો હેતુ છે અને સિદ્ધ પદનું સાધન છે તેને બદલે તેનાથી કીર્તિની વાંછના કરે તે યશ વાંછા દોષ.
૩. ધન વાંછા દોષ—સામાયિક કરવાથી ધન પ્રાપ્તિની ધ્રુષ્ટિ કરે તે.
૪. ગર્વ દોષ—સામાયિક લાઘવે મનમાં ગર્વ આણવો કે હુંજ ધર્મે જાણનાર છું. હું કેવું સામાયિક કરું છું ! બીજા મૂર્ખે ભોક્ષે સામાયિક શું સમજે ? વગેરે બાબતનો જે ગર્વ કરવો તે ગર્વ દોષ.

- ૫ ભય દોષ—એટલે કોઈ પ્રકારના ભયથી કે લોકમાં પોતાની નિંદા થશે એવી બીકથી સામાયિક કરે પણ મનમાં સામાયિક કરવાનો ભાવ ન હોય તે ભય દોષ.
- ૬ નિદાન દોષ—સામાયિક કરીને ધનાદિકનું અથવા બીજી કોઈ ઇચ્છિત વસ્તુનું નિયાણું કરે તે કારણે સામાયિકનું તો મહત્ત્વ ઈજા છે. તે ન વિચારતાં એવા ખોટા રાયદા ઉપર લક્ષ રાખી નિયાણું કરી તે વેચી નાંખ્યા બરોબર થાય તે માટે તે નિદાન દોષ.
- ૭ સંશય દોષ—સંશય યુક્ત સામાયિક કરે એટલે મનમાં વિચારે કે સામાયિક કરીએ છીએ તો ખરા, પણ આગળ ઉપર ઈજા થશે કે નહિ ? એમ પ્રતીતિ નહિ તે.
- ૮ કષાય દોષ—કષાય ભર્યું સામાયિક કરે એટલે કોઈની સાથે રોષ વર્તે છે તેથી તેને જવાબ દેવો નથી એમ ધારી સામાયિક કરી એસે એવું રહસ્ય છે છતાં કષાય યુક્ત કરે તે દોષિત ગણાય તેનું નામ કષાય દોષ.
- ૯ અવિનય દોષ—વિનય રહિત સામાયિક કરે તે. ગુરૂનો વિનય જાણવો.
- ૧૦ બહુમાન દોષ—બહુ માન સહિત કરે પણ ભક્તિભાવથી ન કરે તે.

વચનના દશ દોષ.

- ૧ કુત્સિત વચન દોષ—જે વચન સાંભળી કોઈને લક્ષ્મી, ભય, કષાયાદિ ઉપજે તેવા કુત્સિત વચન સામાયિકમાં બોલે તે કુત્સિત દોષ.
- ૨ સહસાતકાર દોષ—સામાયિકમાં આગળ પાછળનો ઉપયોગ રાખ્યા સિવાય અણવિચાર્યું વચન બોલે તે.
- ૩ અસહદારેહણ દોષ—સામાયિકમાં કોઈ ઉપર અસત્ય દોષ (તોહ-મત) મુકે તે.
- ૪ નિરપેક્ષ વાક્ય દોષ—સામાયિકમાં શાસ્ત્રની અપેક્ષા વિના સ્વમતિનાં વચન બોલે તે.
- ૫ સંક્ષેપ દોષ—સામાયિકમાં સૂત્ર પાઠે વચન સંક્ષેપ કરી બોલે અક્ષર-પાઠાદિ હીણા બોલે તે.
- ૬ કલહ કર્મ દોષ—સામાયિકમાં કોઈની સાથે કલેશ કરે તે.
- ૭ વિકથા દોષ—સામાયિકમાં સજાય, ધ્યાન, ધર્મ કથા, મહા પુરૂષનાં ચરિત્ર અથવા તીર્થંકર આદિનો મહિમા વગેરે ક્રિયા કરવાની કહી છે તે પ્રમાણે ન વર્તતાં રાજ્યાદિક વગેરેથી ચાર કથા કરે તે.
- ૮ હાસ્ય દોષ—સામાયિકમાં કોઈની મસ્કરી કરે તે.
- ૯ અશુદ્ધ પાઠ દોષ—સામાયિકનાં સૂત્રાદિક ઉચ્ચાર કરે તેમાં મુખથી

સંપાદહીન અથવા હસ્વ અક્ષરને ઠેકાણે દીર્ઘ બોલે, કાઠ ઠેકાણે માત્રાહીન અથવા અધિક ઉચ્ચરે, અશુદ્ધ પાઠનો ઉચ્ચાર કરે તે.

- ૧૦ મુણ મુણ વચન દોષ—સામાયિક લઘને ઉતાવળે પાઠનો ઉચ્ચાર કરે, સ્પષ્ટ પ્રગટ અક્ષર ન ઉચ્ચરે, પદનું ગાથાનું ઠેકાણું માલમ ન પડે, માંખીની પેઠે બણબણ કરે એમ ગડબડ કરીને પાઠ પૂર્ણ કરે તે.

કાયાના બાર દોષ.

- ૧ અથોગ્ય-આસન દોષ—સામાયિક કરતી વખતે પગ ઉપર પગ ચડાવીને બેસે, મહાત્મપર્યાય થકી વિનય ગુણની વૃદ્ધિની હાની કરે, વસ્ત્રવડે જાતું બાંધીને બેસે તે પ્રથમ દોષ; માટે જે વડે વિનય ગુણ રહે, ઉદ્ધતાઈ ન જણાય, અજયણા ન થાય તેવી રીતે બેસવું.
- ૨ ચળાસન દોષ—આસનને સ્થિર ન રાખે, વારંવાર આગળ પાછળ ચલાયમાન કરે ને પોતે ચપળતા ઘણી કરે તે ચળાસન દોષ કહેવાય.
- ૩ ચળદૃષ્ટિ દોષ—સામાયિક લઘને દૃષ્ટિને નાસિકા ઉપર સ્થાપિ મનમાં શ્રુતોપયોગ રાખી મૌનપણે ધ્યાન ન કરે, શાંત્રાબ્યાસ કરવો હોય તો જયણાયુક્ત પુસ્તક ઉપર દૃષ્ટિ રાખવી વગેરે શુદ્ધ સામાયિકની રીતિ જે શાસ્ત્રકારે કહેલી છે તે રીતિનો ભાગ કરી ચક્રિત મૃગની જેમ ચારે દિશાએ નેત્રો ફેરવે તે ચળદૃષ્ટિ દોષ.
- ૪ સાવધ ક્રિયા દોષ—કાયાવડે કંઈ સાવધ ક્રિયા કરે અથવા સાવધ ક્રિયાની સંજ્ઞા કરે તે.
- ૫ આલંબન દોષ—સામાયિકમાં દીવાલ પ્રમુખનો આશ્રય છોડી એકાંત બેસવું એ રીતિ છે તે રીત ત્યાગી દીવાલ, થાંભલા વગેરેને પીઠ લગાડીને બેસે તે કારણે પુંબ્યા વિનાની દિવાલ ઉપર ઘણા જીવોનો વિશ્રામ હોય ત્યાં પીઠ લગાડતાં ઘણા જીવોની વિરાધના થાય અથવા ઓડીંગણુ દઈ બેસવાથી નિદ્રાદિક પ્રમાદ વધે અને તેથી શુભ ધ્યાનાદિકમાં ખામી આવે તેથી તે દોષયુક્ત છે.
- ૬ આકુચન પ્રસારણ દોષ—સામાયિક લઘને કારણુવિના હાથ પગ સંકોચે અથવા લાંબા કરે.
- ૭ આલસ્ય દોષ—સામાયિકને વિષે અંગે આલસ મરડે, ટાયકા ફેડે, કરડકા કરે, કમ્મર વાંકી કરે વગેરે પ્રમાદની બહુલતાના કાર્યો કરે તે.
- ૮ મોટન દોષ—સામાયિકમાં અંગુલી પ્રમુખને વાંકી કરી ટાયકા વગાડે તે.
- ૯ મલસ્ય દોષ—સામાયિક લઘને શરીરે ખસ પ્રમુખ થઈ હોય તે વલુરે મેલ ઉતારે તે.

- ૧૦ વિમાસણ દોષ—સામાયિકમાં અંગ વિમાસણ કરાવે, હાથનો ટેકો દે, ગળે હાથ દબાવે તે.
 ૧૧ નિદ્રા દોષ—સામાયિકમાં નિદ્રા કરે તે.
 ૧૨ વસ્ત્ર સંકોચન દોષ—ટાઠ પ્રમુખના પ્રબળથી પોતાને સમસ્ત અંગે સારી પેઠે વસ્ત્ર ઓઢે તે.

એ પ્રમાણે મનના દશ દોષ, વચનના દશ દોષ અને કાયાના આર દોષ એ સર્વ બત્રીસ દોષ થાય. વિવેકી પુરુષો તે દોષ ટાળી શુદ્ધ સામાયિક કરે.

નીચેના વીસ દોષ ટાળી કાઉસગ્ગ કરવો.

૧ ઘોડાની પેઠે પગ ઉંચો નીચો કરે તે ઘોટક દોષ. ૨ લતાની પેઠે સુધ રહે તે લતા દોષ. ૩ સ્થંભને આધારે ઓઢાંગે રહી ઉભો બુલે તે સ્થંભ દોષ. ૪ પર્વતના કૂટની પેઠે અક્કડ ઉભો રહે તે કૂટ દોષ. ૫ ઝાલ-ણીઆના ઉંચા ઓઢાંગે રહી કાઉસગ્ગ કરે તે માળા દોષ. ૬ બીલડીની પેઠે હાથ આગળ રાખી કરે તે શખરી દોષ. ૭ વહુની પેઠે ધુધટો કાઢી વસ્ત્ર ઓઢે તે વધૂ દોષ. ૮ પ્રમાણ ઉપરાંત વસ્ત્ર માથે રાખી કરે તે લંબ-તર દોષ. ૯ શરીરને સ્તનની પેઠે ઢાંકીને કરે તે સ્તન દોષ. ૧૦ ગાડાંની ઉઘની પેઠે બે પગની પાની એકઠી રાખે તે ઉઘ દોષ. ૧૧ સાધ્વીની પેઠે વસ્ત્ર ઓઢી કરે તે સંજતી દોષ. ૧૨ દિગંબરની પેઠે હાથ ઉંચા રાખી કરે તે ખલીણુ દોષ. ૧૩ કાગની પેઠે નેત્ર ચંચળ કરે તે વાયસ દોષ. ૧૪ કોડનાં ક્ષણ એકઠાં કર્યાની પેઠે વસ્ત્ર એકઠાં કરે તે કપીડ દોષ. ૧૫ શરીરમાં ભૂત પ્રવેશ જોમ મસ્તક ધૂણાવે તેમ ધૂણી કાઉસગ્ગ કરે તે શીશકંપન દોષ. ૧૬ મુંગાની પેઠે હું હું કરે તે મૂક દોષ. ૧૭ આંગળી પાંપણે રાખી વિચાર કર્યાની પેઠે કાઉસગ્ગ કરે તે અંગુલીબ્રમ્હ દોષ. ૧૮ દારૂ શીશામાં નાખતાં ગરમીને યોગે બડબડ થાય તેની પેઠે કરે તે વારૂણી દોષ. ૧૯ તરસ્યા કપિની પેઠે હોઠ હલાવે તે ગ્રેક્ષા દોષ. ૨૦ ખીજની પાસે પાઠ ઉચરાવી કરે તે અન્ય પાઠોઅચરિત દોષ.

કાઉસગ્ગ કરતી વખતે ઉપરના વીસ દોષોમાંથી એક પણ દોષ પોતામાં ન આવે તેનું બરાબર ધ્યાન આપવું.

શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર.

પ્રતિક્રમણ શરૂ કરતાં પહેલાં ઉભા થઇ સવિનયે ગુરુઆદિકને વંદણા કરી પ્રતિક્રમણના ત્રણ આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી.

પહેલો આવશ્યક.^૧

(આ ઠેકાણે નવકાર તથા તિષ્ઠ્યુતાનો પાઠ પૂરો કહેવો.)

ધ્વિષ્ઠામિણું—મારી ધ્વષ્ટા છે. ભ'તે—હે પૂજ્ય. તુભેહિં—ત-
મારી. અભણુંનાયસમાણે—આજ્ઞા થવાથી. દેવસી—દિવસ સંબંધી
પ્રતિક્રમણું—પાપને નિવારણ કરવાને. ઠાએમી—એક સ્થાનકે બેસું છું.
દેવસી—દિવસ સંબંધી. જ્ઞાન—જ્ઞાન. દંસણું—દર્શન. ચારિત્ર—આ-
વતાં કર્મને રોકવાં તે. તપ—પૂર્વ કર્મ ખપાવવા તે. અતિચાર—લીધેલા
મત ભાંગવાને તૈયાર થવું તે. ચિંતવનાર્થ—વિચારવાને અર્થ. કરેમિ—
કરું છું. કાઉસગ—કાયા સ્થિર રાખવી તે. (નવકાર તથા કરેમિભતેનો
પાઠ બોલવો.)

સ્તુતિ—બાર ગુણુ શ્રી અરહિંતના, આઠ ગુણુ શ્રી સિદ્ધભગવંતના
છત્રીશ ગુણુ શ્રી આચાર્યજીના, પચીશ ગુણુ શ્રી ઉપાધ્યાયજીના, સત્તાવીશ
ગુણુ શ્રી સાધુના, એ પંચ પરમેષ્ઠીના મળી એકસો આઠ ગુણુ સંબંધી
જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્ર, તપસંબંધી અવિનય અભક્તિ, અસાતના થઇ હોય તે
મન, વચન, કાયાએ કરી જાણપણે, અજ્ઞાણપણે, આકાંક્ષાપણે, અભાગાકાંક્ષાપણે,
દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, દેશથી, સર્વથી વિરાધના કરી હોય, ને
દિવસ સંબંધી અવજ્ઞા, અપરાધ કીધો હોય, કરાવ્યો હોય, અનુમોદી
હોય તે સર્વે અરિહંત અનંતાસિદ્ધ ભગવાનની સાખે મિચ્છામિદુઃકંડં.

ધ્વિષ્ઠામિ—ધ્વષ્ટું છું. ઠામી—એક ઠેકાણે રહીને કરું છું. કાઉસગ—
કાયા સ્થિર રાખવી તે. જો—જો. મેં—મહારે જીવે. દેવસી—દિવસ
સંબંધી. અધ્યાચાર—અતિચાર. કઓ—લગાડ્યો હોય. કાધઓ—કાયાએ
કરી. વાધઓ—વચને કરી. માણસીઓ—મને કરી ઉસૂતો—સૂત-
વિરૂદ્ધ કર્યું હોય. ઉમ્મગો—જન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ પકડ્યો હોય.
અક્રપો—ન ભોગવવા જેવી વસ્તુ ભોગવી હોય. અકરણિજો—ન કરવા

૧. સાધુ, સાધ્વી, આવક અને આવિકાએ વિરોધ કરીને અવરજ કર્યું તેને આવરજક કહે છે.

જેવું કર્યું હોય. દુઝાઓ--માઠું ધ્યાન ધર્યું હોય. દુવિચિંતિઓ--માઠી ચિતવણા કરી હોય. અણાચારો--આચરવયોગ્ય નહિ. અણિછિયવો- ધચ્છવાયોગ્ય નહિ. અસાવગ--શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય. પાવગો--કાંઈ પ્રયોગ કર્યો હોય. નાણુ--જ્ઞાનને વિષે. તહુ--તેમજ. ઠંસણુ--દર્શનને વિષે. ચરિત્તાચરિત્તે--થોડીવાર ચરિત્ર ને થોડીવાર નહિ ચરિત્ર એવું જે શ્રાવકનું ચરિત્ર તેને વિષે. સૂત્રે--સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે. સામાધ્યે--સમતા-રૂપ સામાયિકને વિષે. તિણહુ--ત્રણ પ્રકારની. ગુત્તિણુ--ગુપ્તિ, મન, વચન અને કાયા એ ત્રણને. ચઉણહુ--ચાર પ્રકારનાં. કસાએણુ--કષાય એટલે ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ. પંચણહુ--પાંચ પ્રકારનાં. મણુવયાણુ--અણુવ્રત (પહેલેથી પાંચવ્રત). તિણહુ--ત્રણ પ્રકારનાં. ગુણુવયાણુ--ગુણુવ્રત (તે છઠું, સાતમું ને આઠમું વ્રત). ચઉણહુ--ચાર પ્રકારનાં. શિખાવયાણુ-- શિક્ષાવ્રત (તે નવ, દશ, અગીયાર ને બારમું વ્રત.) બારસવિહસ--(એ કહ્યો તે) બાર પ્રકારના. સાવગ--શ્રાવકના. ધમ્મસ--ધર્મને વિષે. જં-- જે કાંઈ. ખંડીયં--ખંડિત કર્યું હોય. જં--જે કાંઈ. વિરાહિયં--વિરાધ્યું હોય. તસ્સ--તેનું મિચ્છામિદુક્કડં--દુષ્કૃત, પાપ નિષ્ફળ થાઓ.

સ્તુતિ--પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળનો મમતાપણે પરિણુઓ છે તેને સમતાપણે પરિણુમવાને વાસ્તે સાવજ જોગની વૃત્તિ કરવી. સમભાવનો લાભ તે સામાયિક કહીયે. પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે સમતા પરિણુમ શખવા માટે નીપજવવો.

બીજો આવશ્યક.

તસ્સઉત્તરિકરણુયં ઠં અપાણુવોસિરામિ સુધી કહીને તે પછી સ્થિર રહી કાઉસગ કરવો. તેમાં નવાણું અતિચાર જે દરેક વ્રત વગેરેને અતે કહેવાશે તે અથવા ચાર લોગસ મનમાં બોલવા અને એક નવકાર ગણી કાઉસગ પાળવો.

સ્તુતિ--જે સમતાપણે પરિણુમ્યા, મમતા પરિહર્યા, ચૌદ રાજલોકને મસ્તકે સિદ્ધ વર્યા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તર્યા, સર્વ ઉપમા અલંકૃત, સર્વ અધમજહર, એવા ચોવીશ તીર્થકર જન્મ, જરા, મરણને પરિક્ષીણુ કરી, આત્મગુણ, આત્મપણે પરિણુમ્યા, સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થયા. સમણુ રમણરૂપ અનુભવ સ્થિર રહ્યા, તમારી સહાયપણે સમતા પ્રગટ થવા, મમતા પરિહરવાને અવસરે, રમરણુ, ચિંતન, મનન, ધ્યાનરૂપે સહાય હોજો. એવા ચોવીશ તીર્થકરની સ્તુતિરૂપ બીજો ચોવીસંચારૂપ આવશ્યક. (લોગસ્સનો પાઠ કહેવો).

ત્રીજો આવશ્યક.

સ્તુતિ—હવે એવા ચોવીશ તીર્થકર જેણે ઝાળખાવ્યા; તેવા મારા ગુરુ, ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનલોચનના દાતાર, અજ્ઞાનતિમિરના પુહાર, મિથ્યાત્વ કલંકના મિટાવણુહાર, ભવદાવાનળ શમાવવાને અર્થે વૃતધારા વાણી વરસાવતા, મુજ અપરાધીને ન્યાલ કરવા, મારગથી યાને મારગે ચડાવ્યો, (પછી પોતાના ભાગ્યની વાત) એવા મારા ગુરુ, ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, ધર્માત્મા, છ કાયના ગોવાળ, અધમ-ારણુ, ભવદુઃખભંજન, લોચનદાતાર, નિર્લોભી, નિર્લાલચી, સમતાવંત, વંત, વિવેકી, વિજ્ઞાની, એકાંત ઉપકાર નિમિત્તે મેહેરખાની કરી સાચા ત્રપણે હાથ દધ, મુજ કિંકર અપરાધી, ગુણરહિતઉપર કરૂણાબુદ્ધિએ મમાર્ગ દેખાડી સાચા દેવાધિદેવને ઝાળખાવ્યા.

વંદણા.

ધમ્મહામિ ખમાસણા. (ઉકડે આસને બેશી કહેવું.)

ધમ્મહામિ—ધમ્મહું. **ખમા**—ક્ષમાવંત. **સમણા**—સાધુ. **વંદિઉં**—છઠા. **જવણિજાએ**—યથાશક્તિ. **નિસિહિયાએ**—અશુભ જોગને પેધ કરીને. **અણુજણુહ**—આજ્ઞા દીઓ. **મે**—મુજને. **મિ**—મર્યાદાથી. **ગહું**—આવવાની. **નિસિહિ**—નિપેધ કરીને અશુભ જોગને. **અહો-યં**—તમારી કાયને. **કાયસંક્રાસિયં**—મારી કાયાએ સ્પર્શ કરે હું. **મણિજે**—ખમજો. **ભે**—પૂજ્ય. **કિલામે**—કલેશ ઉપજાવ્યો હોય તે. **પપ**—ગધ છે. **કિલંતાણું**—કીલામના તમારી. **ખહું**—ધણી. **મુ-ણું**—શુભયોગે કરી. **ભે**—પૂજ્ય. **દિવસો**—દિવસ. **વધકંતો**—વહી || (ચાલ્યો ગયો). **જત્તાભે**—જત્રારૂપ પૂજ્ય. **જવણિ**—જીતી છે દ્રેને. **જંચ**—યથાશક્તિ. **ભે**—પૂજ્ય તમે. **ખામેણિ**—ખમાવું છઠા. **માસમણા**—ક્ષમાસહિત સાધુ તમને. **દેવસિયં**—દિવસ સંબંધી. **કુચ્ચમં**—થયેલા અપરાધને. **આવસિયાએ**—અવસ્ય કરણી કરતાં લા અતિચારથી. **પડિકમામિ**—હું નિવર્તું છઠા. **ખમાસમણાણું**—વંત સાધુની. **દેવસિયાએ**—દિવસ સંબંધી. **આસાયણાએ**—સાતના. **તેત્તીસંનચરાએ**—તેત્રીસ તથા તેથી અનેરે પ્રકારે. **જં**—કિંચિ—કાંઈ. **મિચ્છાએ**—ખોટું કાપું હોય. **મણુ**—મને. **દુક્કડાએ**—કું કર્યું હોય. **વચ**—વચને. **દુક્કડાએ**—માડું ખોલ્યો છઠા. **કાય**—કાયા. **જાએ**—માઠી વર્તાવી હોય. **કોહાએ**—કોધ કર્યો હોય. **માણાએ**—

માન કર્યું હોય. માયાએ—કપટ કર્યું હોય. લોહાએ—લોભ કર્યો હોય. સંવકાલિયાએ—સર્વ કાળને વિષે. સંવમિછાવચરાએ—સર્વ જે કાંઈ ખોટું કર્યું હોય. સંવ—સર્વ. ધર્મમાઈ—ધર્મની. ક્રમણાએ—કર-ણીને વિષે. આસાયણાએ—આશાતના કરી હોય. જા—જે. મેં—મને. દેવસિઓ—દિવસ સંબંધી. અધ્યારો—અતિયાર. કઓ—લાગ્યા હોય. તસ્સ—તે અતિયારને. ખમાસમણા—ક્ષમાવંત સાધુ. પડિકમામિ—નિવર્તું છું. નિંદામિ—નિંદા છું, ગરિહામિ—ગરહું છઠ્ઠી, હેલુંછું. અપ્પા-ણ્વોસિરામિ—આત્માને તળું છઠ્ઠી (આ પાડ એ વખત કહેવો).

સ્તુતિ—એવા મારા ધર્મગુરૂએ, મુજને ન્યાલ કરવા મેહેરખાન થઇને મુજ અપરાધિને સુકૃત કમાણીરૂપ પુંજ સખળ, અર્થ, ભાવ, લક્ષ્મી, ભવોભવ કલ્યાણકારી, શિવ એકાંત સુખકારી, આનંદકારી, જયવિજયકારી પુણ્ય અને ધર્મમુદ્ધિકારી, સુલખોધખીજદાયક, સંવર કરણી ખતાવી. મારી સમજણ મારક ભાગ્ય પ્રમાણે. છતી શક્તિ પ્રમાણે, મૂળગુણ, ઉત્તરગુણ, વ્રત, પચખાણુ નિયમ મર્યાદા કરાવી છે, તે પાંચ આચાર સંબંધી થોડા કાળની મર્યાદા કરી ભલાં પચખાણુ કરાવ્યાં છે. પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણ-વ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રતાદિકને વિષે કોઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિયાર, અણુ-ચાર દોષ લાગ્યો હોય, તે આલવણુ, નિંદણુ, ગ્રહણુ આત્માને વિશુદ્ધ કરી પાપથી પાછા પગલાં ભરીને; આત્માને વિશુદ્ધ કરવા સાફ, સંભાળી સંભાળી ધારી ધારી વિચારી વિચારીને દોષ નિવારવા પ્રતિક્રમણરૂપ એથો આવશ્યક કરવાની ઇચ્છા ઉપજી છે તે સફળ હોજે. દુષ્કૃત નિષ્કૃત હોજે.

સામાયિક એક, ચોવીસંથો એટલે લોગસ એ અને વંદણા ત્રણ એ ત્રણ આવશ્યક પૂરા થયા તેને વિષે કાનો, માત્રા, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા સૂત્ર એાછું અધિક વિપરીત કહેવાણું હોય તે મિચ્છામિદુકકં.

(એથા આવશ્યકની આજ્ઞા લેવી.)

એથો આવશ્યક.

દિવસસંબંધી—દિવસને વિષે. જ્ઞાન—જ્ઞાન. દરશણ—દરશન. ચારિત્રતપને વિષે જે અતિયાર લાગ્યો હોય તે આલોઉં—કહી દેખા-ડું છઠ્ઠી. આગમે—સૂત્ર, સિદ્ધાંત. તિવિહે—ત્રણ પ્રકારનાં, પનંતે—પરખ્યા. તંજહા—જેમ છે તેમ કહે છે. સુત્તાગમે—સૂત્ર આગમ. અથ્થાગમે—અર્થ આગમ એટલે સૂત્રના અર્થ કરવા તે. તદુભયાગમે—તે એ આગમ સૂત્ર તથા તેના અર્થ બન્ને સાથેજ હોય તે. એહવા જ્ઞાનને વિષે જે

અતિચાર દોષ લાગ્યો હોય તે આલોડિ—કહું છઉં. જંવાઈદ્—સૂત્ર
આધાં પાછાં ભણાયાં હોય. વચ્ચામેદીય—ધ્યાનવિના શન્ય ઉપયોગે સૂત્ર
ભણાયાં હોય. હીણખર—ઓછો અક્ષર ભણાવો હોય. અચ્ચખર—
અધિક અક્ષર ભણાવો હોય. પચહીણ—પદ ઓછું ભણાયું હોય. વિણ-
ચહીણ—વિનયરહિત ભણાયું હોય. જોગહીણ—મન, વચન, કાયાના
જોગ સ્થિર વિના ભણાયું હોય. ચોસહીણ—શુદ્ધ ઉચ્ચારરહિત ભણાયું
હોય. સુકુદિન—રૂઢ જ્ઞાન અવિનીતને દીધું હોય. દુકુપરિછિય—દુષ્ટ
રીતે ભણાયું હોય. અકાલે કચ્ચો સજાઓ—સંધ્યાકાળઆદિ ખાર અકાળ
તે વખતે સજાય કરી હોય. કાલે ન કચ્ચો સજાઓ—ખરો વખત છે
તે વખત સજાય ન કરી હોય. અસજાઈએ સજાય—લોહી પર આદિ
અપવિત્ર જગ્યાએ સજાય કરી હોય. સજાઈએ ન સજાય—સજાય કર-
વા યોગ્ય જગા હોય ત્યાં સજાય ન કરી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુકડ—
એ ચૌદ પ્રકારના અતિચારમાંહેલો કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તે ખોટું કરેલું
નિષ્ફળ થાજે.

કંસણ—સદહણ, આસ્તા. સમકિત—ખરા ધર્મનું આચરણ.
પરમથ—એ મોહોટો અર્થ. સંથવોવા—પરિચય કરવો, સમાગમ ક-
રવો. સુદિઠ—ભલી દૃષ્ટિથી. પરમથ—એ મુખ્ય અર્થની. સેવણા—
સેવના કરવી. વાવિ—અથવા. વાવન—સમકિત પામી ખસી જાય તે.
કુકંસણ—ત્રણમેં ત્રેસઠ પાખંડી (મુળગું સમકિત જેને ન હોય) વજ-
ણા—તેને વર્જવા, ત્યાગ કરવો. સમત્ત—એ સમકિતવંતની. સદહણા-
શ્રદ્ધા. એહવા સમકિતના સમણોવાસએણ—એવા સમકિતી જીવ
સાધુના પાસાના સેવનાર શ્રાવકને. સમત્તસ્સ—સમકિતના. પંચ—પાંચ.
અધઆરા—અતિચાર. પાયાલા—મોહોટા પાતાળ કળશાસમાન. જાણિ-
યવ્યા—જાણવા. ન સમાયરિયવા—(પણ) આચરવા નહિ. તંજહા-
જેમ છે તેમ. તે—તે. આલોડિ—કહું છું. શંકા—સમકિતને વિષે શંકા
રાખે (જૈનધર્મ ખરો હશે કે ખોટો હશે). કંખા—મિથ્યાત્વના મતની
ધજ્જા કરવી તે. વિત્તિગિજ્જા—કરણીના રૂળનો સદેહ આણે. પરપાસંડ-
બીજ પાખંડીના મતનાં. પરસંસા—વખાણ કર્યો હોય. પરપાસંડ—
બીજ પાખંડીનો. સંથવો—સમાગમ કર્યો હોય (કેમકે જે પોતાના મતમાં
જાણીતો ન હોય તે બીજનો સમાગમ કરે તો તે એકતરફી વિચારથી

૧ પાંચ ગુણ જ્ઞાનામાં હોય તેને સમકિત કહેલું—૧ સંવ, ૨ સંવેગ,
૩ નિર્વેગ, ૪ અનુકંપા, ૫ આસ્તા.

ખસી જાય છે). એ પાંચ અતિયાર મધ્યેથી કોઇ અતિયાર લાખ્યો હોય તો. તત્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાને.

પહેલું વ્રત.

પહેલું—પહેલું આજીવન—નાતું (સાધુનાથી). થુલાઓપાણા-
ધવાયાઓ—મોઢકા પ્રાણી હણવાથી. વેરમણું—નિવર્તું. ત્રસજીવ—
હાલતા ચાલતા જીવ (તે કહે છે.) બે ઈંદ્રિય—બે ઈંદ્રિયવાળા. તે ઈંદ્રિય-
ત્રણ ઈંદ્રિયવાળા. ચતુરિંદ્રિય—ચાર ઈંદ્રિયવાળા. પંચેદ્રિય—પાંચ ઈંદ્રિ-
યવાળા. જીવ—પ્રાણી. જાણી—જાણીને પ્રીછી—ઓળખ્યા છતાં સ-
વ્વસંબંધી—પોતાના સગાંસંબંધી. શરીરમાંહેલા પીડાકારી—
પોતાના શરીરમાં પીડા ઉપજાવે એવા જીવ. સમ્પરપ્રાણી—પોતાનો અ-
પરાધ જેણે કર્યો હોય તે. પણ વિગલેંદ્રિયના—જ્ઞાન રહિત (જ્ઞાન
રહિત) તે ખેઈદ્રી તેઈદ્રી ચતુરદ્રી એ વરજીવે. આકુટી—જાણીને. હણવા-
હણવાની. નિમિત્તે—બુદ્ધિએ. હણવાના—હણવાની. પચખાણુ—બંધી.
તથા સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પણ હણવાના પચખાણુ જીવજીવાએ—
જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહ—એ કરણે કરી. તિવિહણું—ત્રણ
જોગે કરી. ન કરેમિ—કરું નહિ. ન કારવેમિ—ખીજી પાસે કરાવું નહિ.
મણસા—મને કરી. વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહ-
વા—એવા. પહેલા—પહેલા. થૂલ—મોહોટા. પ્રાણાતિપાત—જીવ
હણવા થઈ. વેરમણું—નિવૃત્તવાના. વ્રતના—વ્રતના. પંચ અધ્યારા-
પાંચ અતિયાર. પાયાલા—પાતાળ કળશા સમાન. જાણિયવ્યા—જા-
ણવા. ન સમાયરિવા—(પણ) આચરવા નહિ તંજહા—જેમ છે તેમ.
તે આલોઉં—કહું છું. બંધે—કોઈ જીવને તાણીને બાંધ્યો હોય. વહે-
ધણો ભાર ભાર્યો હોય. છવિછએ—અવયવ છેદા હોય (કાન, નાક આદિ.)
અઈભારે—ધણો ભાર ભર્યો હોય (ગળ ઉપરાંત). ભત્તપાણુવોછાએ—
અન્ન પાણી ભોગવતાં અટકાવ્યાં હોય. તત્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું
કીધેલું નિષ્ફળ થાને.

ખીજું વ્રત.

ખીજું આજીવન—ખીજું આજીવન. થૂલાઓ—ખોટું. મુસા-
વાયાઓ—જીવું બોલવાથી. વેરમણું—નિવર્તું છું. કન્નાલીક—કન્યા-
સંબંધી કામમાં. ગોવાલીક—ગાય ભેંસ આદિ ઠારસંબંધી કામમાં
લોમાલીક—જમીનના કામમાં. થાપણુ—થાપણુ ઓળવવી. મોસો—

પ્રત્યેદ્રિય જીવનો વધ થાય અથવા કોઇને મોટા દુઃખનું કારણ થાય તેવી. મોટકીકુડીસાખ—મોહોટી ખોટી સાક્ષી આપવા સંબંધી. ઇત્યાદિક—એ વગેરે. મોટકું—મોહોટું. જીહું—જીહું. બોલવાના—બોલવાની. પચખાણુ—બધી, ત્યાગ. જવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહું—એ કરણ. તિવિહું—ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ—(એ કામ) હું કરું નહિ. ન કારવેમિ—(ખીજ પાસે તેવું કામ) કરાવું નહિ. મણુસા—મને કરી. વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહવા બીજથૂલ—મહોટા. મૃખાવાદ—જીહું બોલવાનું. વેરમણુ—તજવાના. વ્રતનાપચ—પાંચ. અધ્યારા—અતિચાર. જાણિયવા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—(પણ) આચરવા નહિ. તંજહા—જેમ છે તેમ. તે આલોઉં—કહું છું. સહસ્સાભખખાણુ—પ્રાસકો પડે એવું બોલાવું હોય. રહસ્સાભખખાણુ—કોઇની છાની વાત ઉઘાડી કરી હોય. સદા-રમંતભેએ—પોતાની સ્ત્રીના મર્મ ઉઘાડા કર્યા હોય. માસોવએશે—ખોટા ઉપદેશ કર્યો હોય. કુડલેહકરણુ—ખોટા લેખ કર્યા હોય. તસ્સ-મિચ્છામિદુઃકડ—તે ખોટું કાંઈકું નિષ્ણ થાજે.

ત્રીજું વ્રત.

ત્રીજું અણુવ્રત—અણુવ્રત. થૂલાઓ—મોહોટું. અદિત્યાદિઓ—અણુ દીધેલું લેવાથી એટલે ચોરી કરવાથી. વેરમણુ—નિવર્તું છું. ખાતર ખણી—ખાતર ખોદીને. ગાંઠડી છોડી—કોઇની ગાંસડી છોડી. તાલુપર કુંચિએ કરી—કોઇનું તાળું ખીજ કુંચીએ ઉઘાડીને. પડી વસ્તુ ધણી-ચાતીં જાણી—કોઇ પડેલી વસ્તુ તેનો કોઇ ધણી છે એમ જાણ્યા છતાં લેવી. ઇત્યાદિક—એ વગેરે ખીજ. મોટકું અદત્તાદાન લેવાના પચખાણુ—મોહોટી કોઇની રમ્મ વગર લેવાની બધી (તેમાં એટલો આગાર કે). સગાં સંબંધી, વ્યાપાર સંબંધી નિભમી વસ્તુ ઉપરાંત—ભરમ વિનાની વસ્તુ એટલે એવી હલકી કે જે લેતાં કોઇ ચોર કરાવે કે ઉપકો આપે નહિ તે સિવાય ખીજ બધી વસ્તુઓ. અદત્તાદાન લેવાના પચખાણુ—આખ્યા વગર લેવાની એટલે ચોરી કરવાની બધી. જવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહું—એ કરણે કરી. તિવિહું—ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ—હું પોતે ચોરી કરું નહિ. ન કારવેમિ—ખીજ પાસે કરાવું નહિ. મણુસા—મને કરી. વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહવા ત્રીજ થૂલ—મોહોટા. અદત્તાદાન—ચોરી કરવાનું. વેરમણુવ્રતના—તજવાના વ્રતના. પચ—પાંચ. અધ્યારા—અતિચાર.

ચારા—અતિચાર. જાણિયવા—જાણવા. ન સમાચરિયવા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તેઆલોહિ—કહું છું. તેજાહડે—ચોરાહ વસ્તુ લીધી હોય. તક્કરપઉગે—ચોરને મદદ આપી હોય. વિરૂધ-રજાકરમે—રાજ્યવિરૂધ કીધું હોય એટલે દાણ ચોરી વગેરે રાજ્યએ મનાઈ કરેલા ગુનાહ કીધા હોય. કુડતોલે—ખોટું તોળ્યું હોય. કુડમાણે—ખોટું માપ્યું હોય, ભયું હોય. તપડિરવગવહારે—સારી વસ્તુ દેખાડી નરસી આપી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

ચોથું વ્રત.

ચોથું અણુવ્રત—અણુવ્રત. થૂલાઓ—મોહોટું. મેહુણાઓ—મૈથુન સેવવાથી. વેરમણ—નિવર્તું છું. સદાર—પોતાની સ્ત્રીથી. સંતોસીએ—સંતોષ રાખવો. અવસેસ—તે સિવાય બીજી કાંઈ સાથે. મેહુણવિહ—મૈથુન સેવવાની. પચખાણ—બધી, ત્યાગ. (અને સ્ત્રીને સહચાર—પોતાના ભરથારથી. સંતોસીએ—સંતોષ રાખવો. અવસેસ—તે સિવાય બીજી કાંઈની સાથે. મેહુણ—મૈથુન. સેવવાના—કરવાની. પચખાણ—બધી) અને જે સ્ત્રીપુરુષને મૂળથકી કાયાએ કરી મેહુણ—મૈથુન. સેવવાના પચખાણ હોય—સેવવાની બધી હોય. તેહને દેવતા મનુષ્યતિર્થચ—દેવતા, માણસ, પશુ વગેરે. સંબંધીમેહુણના—મૈથુન સેવવાની. પચખાણ—બધી, ત્યાગ, જાવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દેવતાસંબંધી—તેમાં દેવતાની સાથે. હુવિહ—એ કરણે. તિવિહુણ—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—એ કામ કરું નહિ. ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. અને મનુષ્યતિર્થચસંબંધી—અને માણસ તથા પશુ વગેરેની સાથે. એગવિહ—એક કરણે. એગવિહુણ—એક જોગે. ન કરેમિ—એ કામ કરું નહિ. કાયસા—કાયાએ કરી. એવા ચોથા થૂલ—મોહાટા. મેહુણ—મૈથુન. વેરમણવ્રતના—ત્યાગ કરવાના વ્રતના. પંચ—પાંચ. અધિચારા—અતિચાર. જાણિયવા—જાણવા. ન સમાચરિયવા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તેઆલોહિ—કહું છું. ઇત્તરિય—નહાની ઉમરની સ્ત્રી, પરિગહિય—પોતાની પરણેલી સાથે. ગમણ—ગમન કર્યું હોય. અપરિગહિયગમણ—સ્ત્રીને પરણ્યો નથી તે અગાઉ તેની સાથે ગમન કર્યું હોય. અનંગકીડા—કામભોગ સંબંધી બીજી કાંઈ કીડા કરી હોય. પરવિવાહકરણે—બીજાઓના વિવાહ મેળવી આપ્યા હોય. કામભોગેસુ—કામભોગને વિષે. તિવાલિલાસ—તીવ્ર અભિલાષા રાખી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

પાંચમું વ્રત.

પાંચમું અણુવ્રત—અણુવ્રત. થૂલાઓ—મ્હોટા પરિગહાઓ—
 ધન, દોલત વગેરે પરિગ્રહથી. વેરમણું—નિવર્તું છું. ખેત—ખેતર, વાડી
 આદિ ઉઘાડી જમીન. વથુનો—ધર, તખેલા આદિ ઢાંકી જમીનની. યથા-
 પરિમાણ—જેટલી મર્યાદા કરી છે. હિરણ—રૂપું. સોવનનું—સોનાની.
 યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. ધન—સિકાબંધ નાણું. ધા-
 નનું—દાણાની. યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. દુપદ—એ
 પગાં મનુષ્યાદિક. ચઉપદનું—ચોપગાં ઢોરની. યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે
 મર્યાદા કરી છે. કુવિયનું—ધરવખરાની. યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે
 મર્યાદા કરી છે. એ યથાપરિમાણ કીધું છે—એ પ્રમાણે જેવી મર્યાદા
 કરી છે. તે ઉપરાંત પોતાનો પરિગ્રહ—દોલત. કરી રાખવાના પચ-
 ખાણુ—બંધી. જાવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. એગવિહું—
 એક કરણે કરી. તિવિહણું—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—કરું નહિ (મર્યાદા
 ઉપરાંત દોલત રાખું નહિ). મણસા—મને કરી. વયસા—વયને કરી.
 કાયસા—કાયાએ કરી. એવા પાંચમા થૂલ—મ્હોટા. પરિગહપરિ-
 માણ—દોલતની મર્યાદા ઉપરાંત. વેરમણુંવ્રતના—તજ દેવાના વ્રતના.
 પચ—પાંચ. અધ્યારા—અતિચાર. જણિયવા—જણવા. ન સમાચ-
 રિયવા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તેઆલોઉં—કહું
 છું. ખેતવથુપમાણાધકમે—ઉઘાડી તથા ઢાંકી જમીનની મર્યાદા ઓળંગી
 હોય. હિરણસોવનપમાણાધકમે—રૂપું તથા સોનાની મર્યાદા ઓળંગી
 હોય. ધનધાનપમાણાધકમે—રોકડ નાણું તથા દાણાની મર્યાદા ઓળંગી
 હોય. દુપદચઉપદપમાણાધકમે—એ પગાં, ચો પગાંની મર્યાદા ઓળંગી
 હોય. કુવિયપમાણાધકમે—ધરવખરાની મર્યાદા ઓળંગી હોય. તસ્સ-
 મિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કષ્ટેલું નિષ્ણ થાજે.

છઠું વ્રત.

છઠું દિશિવ્રત—દિશાઓની મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત. ઉદુદિશિનું—ઉંચી
 દિશાનું. યથાપરિમાણ—મર્યાદા કરી છે. અધોદિશિનું—નીચી દિશાની.
 યથાપરિમાણ—મર્યાદા કરી છે. તિરિયદિશિનું—ત્રીછી (વચલી) જમી-
 નની દિશાની (ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ અને પશ્ચિમ). યથાપરિમાણ—મર્યાદા
 કરી છે. એ યથાપરિમાણ કીધું છે—એ પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. તે
 ઉપરાંત—તે સિવાય. સમ્મિચાએ—પોતાની મરજીથી, કાયાએ જમને—

પોતાની કાયાએ કરીને. પાંચ^૧ આશ્રવ સેવવાના--ભોગવવાની. પચ-
ખાણુ--ખધી. જવજીવાએ--જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહું--એ
કરણે કરી. તિવિહું--ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ--હું કરું નહિ. ન કા-
રવેમિ--ખીજ પાસે એ કામ કરાવું નહિ. મણસા--મને કરી. વચસા--
વચને કરી. કાયસા--કાયાએ કરી. એહવાછકાદિશિવેરમણુંવ્રતના--એ
પ્રમાણે દિશાની મર્યાદા ઉપરાંત કોઈ દિશાએ જવાનું તજી દેવાના વ્રતના
પાંચ--પાંચ. અધ્યારા--અતિચાર. જણિયવા--જણવા. ન સમાય-
રિયવા--આચરવા નહિ. તંજહા તેઆલોઉં--તે જેમ છે તેમ કહું છું.
ઉદ્દિશિપમાણાધકમે--ઉંચી દિશાનું (પ્રમાણ અતિક્રમ્યા હોય) મર્યાદા
ઓળંગી હોય. અધોદિશિપમાણાધકમે--નીચી દિશાની મર્યાદા ઓળંગી
હોય. તિરિયદિશિપમાણાધકમે--ત્રીજી દિશા (પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દ-
ક્ષિણ) ની મર્યાદા ઓળંગી હોય. ખેતવુટ્ટી--ક્ષેત્ર વૃદ્ધિ એક દિશા ઘટાડીને
ખીજ દિશા વધારી હોય. સમઅંતરધાએ--સંદેહ પડયા છતાં આગળ
જવાયું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ--તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

સાતમું વ્રત.

સાતમું વ્રત ઉવભોગ--જે વસ્તુ એકજવાર ભોગવાય તે ખાનપા-
નાદિ પરિભોગવિહું--જે વસ્તુ વારંવાર ભોગવવામાં આવે તે ઘરેણું
લુગડાં વગેરે તેની મર્યાદાની. પચખાયમાણુ--ખધી કરવી. ૧ ઉલણિયા-
વિહું--અંગ લુવાનાં વસ્ત્રની મર્યાદા. ૨ દંતણુવિહું--દાંતણુની મર્યાદા.
૩ ફલવિહું--ફળની મર્યાદા. ૪ અભંગણુવિહું--તેલ વગેરે શરીરે
ચોપડવાની વસ્તુની મર્યાદા. ૫ ઉવટણુવિહું--મર્દન કરવાની વસ્તુ (પીઠી
વગેરેની) મર્યાદા. ૬ મંજણુવિહું--નાહાવાના પાણી વગેરેની મર્યાદા. ૭
વથ્થવિહું--વસ્ત્રની મર્યાદા. ૮ વિલેવણુવિહું--વિલેપન કરવાની વસ્તુની
મર્યાદા. ૯ પુફ્ફવિહું--પુષ્પ-પુલની મર્યાદા. ૧૦ આભરણુવિહું--ઘરે-
ણાની મર્યાદા. ૧૧ ધુપવિહું--ધૂપ કરવાની મર્યાદા. ૧૨ પેજવિહું--
પીવાની વસ્તુ ચોપડ કવાથ વગેરેની મર્યાદા. ૧૩ ભખખણુવિહું--સુખ-
ડીની મર્યાદા. ૧૪ ઉદનવિહું--ધાનની જાતની મર્યાદા. ૧૫ સુપવિહું--
કઠોળની મર્યાદા. ૧૬ વિગયવિહું--(ધી, તેલ, દુધ, દહીં, ગોળ આદિ)
વિગયની મર્યાદા. ૧૭ સાકવિહું--લીલોત્રી શાકની મર્યાદા. ૧૮ મહૂર-
વિહું--મેવાની મર્યાદા. ૧૯ જમણુવિહું--જમવાની મર્યાદા--અમુક વખતે
આટલી વસ્તુ ખાવી. ૨૦ પાણિવિહું--પાણીની મર્યાદા. ૨૧ મુખવા-

સવિહ—સોપારી, લવિંગ, એળચી વગેરે મુખવાસની મર્યાદા. ૨૨ વાહન વિહ—અશ્વાદિક વાહનની મર્યાદા. ૨૩ વાહનિવિહ—પગરખાં વગેરેની મર્યાદા. ૨૪ સચણવિહ—શય્યા, પલંગ આદિ સુવાની વસ્તુની મર્યાદા. ૨૫ સચિતવિહ—સચિત (જીવ સહિત) વસ્તુની મર્યાદા. ૨૬ દ્વવિહ—ખીજાં દ્રવ્ય એટલે પદાર્થની મર્યાદા. ઇત્યાદિકનું યથા પરિભાષુ કીધું છે—એ તથા એ સિવાય વસ્તુની જે પ્રમાણે મર્યાદા ખાંધી (ફલાણી વસ્તુ મારે આજ આટલી ખાવી કે પીવી તથા ફલાણી વસ્તુ આજ ભોગવવી કે નહિ ઇત્યાદિ). તે ઉપરાંત—જે મર્યાદા ખાંધી છે તે ઉપરાંત. ઉવભોગ—જે વસ્તુ એકજવાર ભોગવવામાં આવે તે પરિભોગ—જે વસ્તુ વારંવાર ભોગવવામાં આવે તે. ભોગનિમિત્તે—ભોગવવાની મરજી કરી. ભોગવવાના પચખાણુ—ભોગવવાની બધી. જીવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. એગવિહ—એક કરણે કરી. તિવિહણુ—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—એ કામ કરું નહિ. મણુસા—મને કરી. વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહવાસાતમાઉવભોગ—એકજવાર ભોગવવાની. વસ્તુ પરિભોગ—વારંવાર ભોગવવાની વસ્તુ. દુવિહ—એ પ્રકારે. પન્નતે—કહી છે. તંજહા—તે જેમ છે તેમ કહે છે. ભોયણાઉય—ભોજનનો એક ભેદ. કમઉય—વ્યાપારનો બીજો ભેદ. ભોયણાઉય—ભોજનનાં. સમણાવાસએણુ—શ્રાવકને. પંચઅધ્યારા—પાંચ અતિયાર. જણિયવા—જણવા. ન સમાયરિયવા—(પણ) આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તેઆલોઉ—કહું છું. સચિતાહારે—સચેત વસ્તુ ખાંધી હોય (વનસ્પતિ આદિ કાચુ ખાવું). સચિતપડિઅદ્ધાહારે—સચેતની સાથે લાગેલી વસ્તુ (લીંબડાનો ગુંદ વગેરે) ખાંધી હોય. અપ્યોલિઓસહીલખખણિયા—જે વસ્તુમાં જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય એવી વસ્તુ ખાંધી હોય કાચું પાકું શાક આદિ. દુપોલિઓસહીલખખણિયા—માઠી રીતે પકવેલી વસ્તુ ખાંધી હોય ભડયાં વગેરે. તુછોસહીલખખણિયા—ખાવું થોડું ને નાખી દેવું ઘણું એવી વસ્તુ ખાંધી હોય (સીતાફળ, શેરડી વગેરે) એ પાંચ પ્રકારની વસ્તુ ખાંધી હોય તો અતિયાર લાગે. કમઉણુ—વ્યાપારના સમણાવાસએણુ—શ્રાવકને. પનરસકમદાણાઈ—પંદર પ્રકારે કર્મ બાવવાનાં ઠેકાણાં. જણિયવા—જણવાં. નસમાયરિયવા—આચરવા નહિ. તંજહા—જેમ છે તેમ. તેઆલોઉ—કહું છું. ઇંગાલકએ—અમિતો વેપાર કીધો હોય (લુહારાદિ). વણુકએ—મોટાં મોટાં વનનાં ઝાડો કપાવી વ્યાપાર કીધો હોય. સ્પાડિકએ—સોડ કરીને વસ્તુ વેચવાનો વેપાર

કીધો હોય (ગળી દારૂ વગેરેનો). ભાડીક્રમ્મે—ગાડાં ધર વગેરે નવાં કરાવી તેનાં ભાડાં ખાવાનો વેપાર કર્યો હોય. ફેાડીક્રમ્મે—પૃથ્વીનાં પેટ ફેાડાવવાનો વેપાર કીધો હોય (કુવા વાવ આદિ કરાવવાનો). દંતવા-
ણિક્રમે—હાથી દાંત વગેરેનો વેપાર કીધો હોય. કેસવાણિક્રમે—અમરી ગાય વગેરેના વાળનો વેપાર કીધો હોય. રસવાણિક્રમે—મદિરાદિકના રસનો વેપાર કીધો હોય. લાખવાણિક્રમે—લાખ વગેરેનો વેપાર કીધો હોય. વિ-
સવાણિક્રમે—વિષ (ઝેર) નો વેપાર કીધો હોય. જંતુપીલણક્રમ્મે—ધાણી સંચા વગેરે યત્રોનો વેપાર કીધો હોય. નિલંછણક્રમ્મે—બળદ ઘોડા વ-
ગેરેના અવયવ સમાર્યાનો વેપાર કીધો હોય. દવગિદાવણિયા—દાવાનળ સળગાવ્યો હોય. સર-સરોવર. દહુ—દ્રહકુંડ. તલાગ—તળાવ. પરિસો-
સણિયા—ઉલ્લેચાવ્યાં હોય. અસપ્તજણપોસણિયા—ઠોર તથા ગુલામ આદિને બેઠેરી બેઠેરીને વેચ્યાં હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—એ ખોટું કીધેલું નિષ્ક્રમ થાળે.

આઠમું વ્રત.

આઠમું વ્રત અણુથાદંડનું—સ્વાર્થ વિના આત્મા દંડાય છે. વેર-
મણું—(તથી) નિવર્તુ ધું. ચઉવિહે—ચાર પ્રકારે. અણુથાદંડ—અર્થ વિના દંડ પડે છે. પન્નતે—તે કહે છે. તંજહા—જેમ છે તેમ. અવચા-
ણાચરિય—આર્ત તથા રૌદ્ર ધ્યાન ધરવાથી (માડી ચિંતવણા કરવાથી).
પમાયાચરિય—પ્રમાદ કરવાથી (આળસથી ધી, તેલ વગેરેનાં કામ ઉઘાડાં રાખવાથી જીવ હિંસા થાય છે) હંસપયાણું—હિંસા થાય એવા શસ્ત્રનો (છરી, ચાકાં, સુડી વગેરેનો) સંગ્રહ કરવાથી. પાવકમ્ભોવએસ—પાપ કર્મનો ઉપદેશ કરવાથી. એહવાંઆઠમાઅણુથાદંડ—અર્થ વિનાનાં પાપ. સેવવાનાપચખાણું—સેવવાની બંધી. જવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાંસુધી. દુવિહું—એ કરણે. તિવિહેણું—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—એ પ્રમાણે કરે નહિ. ન કારવેમિ—ખીજ પાસે તેમ કરાવું નહિ. મણુસા—મને કરી. વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એવાઆઠમાઅણુ-
થાદંડ—તેઅર્થ વિનાના દંડ આવે તે પાપ. વેરમણું—તજી દેવાના. વ્રત-
ના પંચ—પાંચ અધ્યયારા—અતિયાર. જણિયવા—જણવા. ન સ્તે-
માચરિયવા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તેઆલોઉં—કહું ધું. કંદમ્પે કામ વધે એવી વાત કરી હોય. કુકુમ્પે—કુવેશ કરી હોય. મોહરિએ—જેમ તેમ બોલ્યો હોય. ગાળ દીધી હોય. સંજુતાહિ-
ગરણે—ધણાં હથિઆરો એકાં કરી રાખ્યાં હોય. ઉવસોગપરિસોગ

અધરતે—એકવાર ભોગવાય તેવી તથા વારંવાર ભોગવાય તેવી વસ્તુ ઉપર આશક્ત રહી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું ક્ષિપેલું નિષ્ણ થાજે.

નવમું વ્રત.

નવમું સામાયિકવ્રત—સમતારૂપી સામાયિકનું વ્રત સાવજીભોગનું—પાપના કામથી. વેરમણું—નિવર્તું છું. જાવનિયમ—જ્યાં સુધી મર્યાદા કીધી છે ત્યાં સુધી. પશુવાસામિ—શુભ જોગને સેવું. દુવિહું—એ કરણે તિવિહેણું—ત્રણ જોગે કરી. ન કરોમ—પાપનું કામ હું કરું નહિ. ન કારવોમ—ખાન પાસે કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એવી મારી તમારી સદહણા પરપણા કરી સામાયિકનો અવસર આવે અને સામાયિક કરી હોય તે વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોજે. એવા નવમા સામાયિકવ્રતના પાંચ અધ્યયારા—પાંચ અતિ-ચાર. જાણિયવા—જાણવા. ન સમાચરિયવા—આચારવા નહિ. તંજહા—તે જોમ છે તેમ. તેઆલોઉં—તે કહું છું. મણદુપડિહાણે—સામાયિકમાં મન માહું વર્તું હોય. વયદુપડિહાણે—વચન માહું વર્તું હોય. કાયદુપડિહાણે—કાયા માહી વરતાવી હોય. સામાધયસ્સસધ—સામાયિક કીધું છે છતાં. અકરણીયાએ—અરાખર કીધું કે નહિ તેની ખબર ન રહી હોય. સામાધયસ્સ—સામાયિક કીધું છે તે. અણુવઠિયસસધકરણ્યાએ—પૂરું થયા વિના પાળ્યું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ણ થાજે.

દશમું વ્રત.

દશમું દશાવગાસિકવ્રત—દિશાની મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત (બાંધેલી હદ ઉપરાંત છેટે જવું નહિ). દિનપ્રતિપ્રભાતથકી પ્રારંભીને—પ્રતિદિન દિવસ ઉગવાને વખત સવારથી બીજો દિવસ ઉગતાં સુધી આદરીને. પૂર્વાદિક ૭ દિશે—પૂર્વ દિશા આદિ ૧૭ દિશાએ. જેટલી ભૂમિકા—જેટલી ધરતી. મોકલી રાખી છે—મર્યાદા બાંધી છે એટલે સવારમાં ઉઠીને માન કરવું કે આજ મારે દરેક દિશાએ આટલા ગાઉ ઉપરાંત જવું નહિ. તે ઉપરાંત—બાંધેલી હદ ઉપરાંત. સધ્ધિએ—પોતાની મરજીથી. કાયાએ જઘને પાંચ આશ્રવ—કાયાએ જઘને જીવહિંસાદિક પાંચ આશ્રવ. સેવવાના પચ-ખાણુ—સેવવાની બધી. જાવઅહોરત્તં—એક દિવસ ને રાત સુધી દુ-વિહું—એ કરણે. તિવિહેણું—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—પાપ હું કરું નહિ. ન કારવેમિ—ખાન પાસે કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી. વયસા—વ-

ચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. જોડલી ભૂમિકા મોકલી રાખી છે તેમાંહિ જે દ્રવ્યાદિકની મર્યાદા કીધા છે—મોકળી રાખેલી ઘરતીમાં પણ જે બંધી કરી હોય કે આજ આટલા પ્રદાર્થ ઉપયોગમાં લાવવા. તે ઉપરાંત—તે હદ ઉપરાંત. ઉવલોગ—એકજવાર ભોગવાય એવી વસ્તુ. પરિભોગ—વારંવાર ભોગવાય એવી વસ્તુ. ભોગનિમિત્તે—ભોગની ઇચ્છાએ. ભોગવવાના પચખાણુ—ભોગવવાની બંધી. જવઅહોરત્ત—એક દિવસ ને રાત સુધી. એગવિહેણું—એક કરણ. તિવિહેણું—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—હું કરું નહિ, મણુસા—મને કરીને. વચસા—વચને કરીને. કાયસા—કાયાએ કરી એવી મારી તમારી સદહણા પડપણાએ કરી દશમું વ્રત કરવાનો અવસર આવે ને કરીએ તે વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોજો. એવા દશમા દિસા-વગાસિક વ્રતના પચઅધઆરા—પાંચ અતિચાર. જાણિયવા—જાણવા. ન સમાચરિયવા—આચારવા નહિ. તંજહા—તે જમ છે તેમ. તે આ-લોડ—કહું છું. આણુવણુપઉગે—કાંઈ વસ્તુ મંગાવી ઉપયોગ કીધો હોય, ખીજ પાસે વસ્તુ મંગાવી હોય. પેસવણુપઉગે—ચાકરનો ઉપયોગ, ચાકર મોકલીને વસ્તુ મંગાવી હોય; સદાણુવાએ—સાદનો ઉપયોગ, સાદ કરીને હદ ઉપરાંતથી ખોલાવ્યો હોય. રૂવાણુવાએ—પોતાનું રૂપ દેખાડીને કોઈને ખોલાવ્યો હોય. બહીઆ—બાહર. પોગાલપખખેવે—કાંકરો નાંખી ખોલાવ્યો હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે ખોદું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

અગીઆરમું વ્રત.

અગીઆરમું પરિપૂર્ણપોષધવ્રત—પાપરહિત થઈ સંવરે કરી આત્માને પોષવો તેનું વ્રત. અસણું—અન્ન. પાણું—પાણી. ખાધમં—ખેવાનો જાત. સાંધમંના—મુખવાસ—સોપારી આદિક ખાવાની. પચખાણુ—બંધી. અખંલનાપચખાણુ—મૈથુન સેવવાની બંધી. મણીસોવનના-પચખાણુ—મણી, સોનું વગેરે રાખવાની બંધી. માલાવનંગ—માળા વગેરેની. વિલેવણુના—વિલેપન કરવાની. પચખાણુ—બંધી. સથ—શસ્ત્ર; હથોથાર. મુસલાદિક—સાંખેલાં વગેરે. સાવજજોગના પચખાણુ—ખાખું કામ કરવાની બંધી. જવઅહોરત્ત—રાત દિવસ સુધી. પજુવા-મામિ—એ પ્રમાણે આચરીશ. દુવિહું—એ કરણ. તિવિહેણું—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—પાપ કરું નહિ. ન કારવેમિ—ખીજ પાસે કરાવું નહિ. મણુસા—મને કરી. વચસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહ-વીસદહણુ—કરવાની શ્રદ્ધા થાય. પડપણાકરી—પડપણા કરીએ. પોષો કરવાનો વખત આવે પોષો કરીએ. તે વારે ફરશનાએ કરી સુદ્ધિ—તે

વખત શક્તિમુજબ શુદ્ધ હોજો. એવા અગ્નીઆરમા પરિપૂર્ણ—પ્રતિ પૂર્ણ—
પોષધવ્રતના—સંવરે આત્માને પોષવાના વ્રતના. પંચધમ્મારા—પાંચ
અતિચાર. જાણીયવા—જાણવા. ન સમાયરિયવા—આચારવા નહિ. તં-
જહા તે આલોઉં--તે જેમ છે તેમ કહું છું. અપડિલેહિયં--અરાબર
તપાસીને જોયાં ન હોય. દુપડિલેહિયં--માઠી રીતે જોયાં હોય. સેજસં-
થારએ--પાટ વગેરે સેજ તથા પથારીને. અપમજ્યં--પોંજ્યું ન હોય.
દુપમજ્યં--માઠી રીતે પોંજ્યું હોય. સેજસંથારએ--સેજ પથારીને.
અપડિલેહિયં--તપાસીને જોઈ ન હોય. દુપડિલેહિયં--માઠી રીતે જોઈ
હોય. ઉચ્ચારપાસવણભૂમિ--દિશા તથા પેશાએ જવાની જગ્યાને. અ-
પમજ્યં--પોંજ ન હોય. દુપમજ્યં--માઠી રીતે પોંજ હોય. ઉચ્ચા-
રપાસવણભૂમિ--દિશા તથા પેશાએ જવાની જગ્યાને. પોસહસ્સ-
પોષો કાધો છે તેમાં. સમ્મં--પ્રમાદ કરે. અણાણુપાલણુયા--પોષાની
ક્રિયા આધી પાછી કાધી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં--તેમાં થયેલું પાપ
નિષ્ણ થાજે.

બારમું વ્રત.

બારમું અતિથી--જેની તિથિ નથી (સાધુ આહાર લેવા આવે એ
કાંઈ મુકરર નથી). સંવિભાગવ્રત--ભાગ કરવો એટલે આહાર કરતી
વખત ચિંતવણા કરવી કે જે સાધુ પધારે તો માંહેથી આપું. સમણેનિ-
ગંથ--નીચંથ સાંધુને. ફાસુ--જીવ રહિત. એસણિજેણું--દોષ રહિત.
અસણું--અન્ન. પાણું--પાણી. ખાઈમં--એવો. સાઈમં--મુખવા-
સ. વથ--વસ્ત્ર પડિગહ--પાત્ર. કંબલ--કાંમળી. પાયપુછણું--
પાથરવાનું લુગડું. પાઠિયાડ--આપીને પાછી લેવાય તેવી વસ્તુ (તે કહે
છે). પીઠ--ખાજોડ. ફલગ--પાટીંગ. સેજ--શય્યા. સંથારએણું--
તરણા વગેરેની પથારી. ઉસહ--ઓસડ. લેસજેણું--મણી વસ્તુથી થ-
એલ ગોળી વગેરે. પડિલાભેમાણું--પ્રતિલાભ કરતાં થકાં (આપતાં થકાં).
વિહુરામિ--વિચરીશ એહવિસદહણા--અદ્ધા પડપણા--ઉપદેશ. સા-
કુંની જોગવાઈ મળે સુજતા આહાર પાણી વહોરાવીએ તેવારે
ફરસનાએ કરી શુદ્ધિ હોજો. એહવા બારમા અતિથિસંવિભાગ
વ્રતના--મુકરર તિથિ નહિ માટે ભાગ કરી ચિંતવવાના વ્રતના. પંચ-
ધમ્મારા--પાંચ અતિચાર. જાણીયવા--જાણવા. ન સમાયરિયવા--
આચારવા નહિ. તંજહા--તે જેમ છે તેમ. તે આલોઉં--તે કહું છું.
સમિત્તમિચેવણિયા--સચેત વસ્તુની ઉપર અચેત વસ્તુ મુકી હોય.

સચિત્તપેહણિયા—અચેત વસ્તુથી સચેત વસ્તુ ઠાંકી હોય. કાલાઘક્રમે—
કાળ વહી ગયો હોય, બગડી ગયેલી કે ખોરી થયેલી વસ્તુ આપી હોય.
પરેવએસે—સાધુને વહોરાવવાનું બીજને કહે (સાધુ આવે તે વખત
પોતે ન આપતાં બીજને હુકમ કરે). મચ્છરિયાએ—દાન દધને અહંકાર
કાધો હોય. તસ્સમિચ્છામિદુઃકર—તે ખોટું કાધેલું નિષ્ફળ થાળે.

સંથારાનો પાઠ.

અપછિમ—બીજું કાંઇ કામ કરવું રહ્યું નથી. મારણુતિય—પડિત
મરણને અંતે સંલેહણા—આત્માને પાપના કામથી દૂર કરવો. પાપધ-
શાલા—સંથારો કરવાની જગા. પૂંજને—વાળી સાંપ કરીને. ઉચાર-
પાસવણુ—દિશા તથા પેશાબની. ભૂમિકા—જગ્યા. પડિલેહીને—નજરે
જોઇને. ગમણાગમણે—જતાં આવતાં જીવ ચંપાણા હોય તેનું. પડિક-
મીને—પ્રાયશ્ચિત લેઇને. દર્ભાદિકસંથારો—ડાભ વગેરેની પથારી
સંથરીને—પાથરીને. દર્ભાદિકસંથારો—ડાભ વગેરેની પથારી ઉપર
દુરહિને—એસીને. પૂરવ તથા ઉત્તરદિશિ—પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તરફ.
પલ્યંકાદિક—પલાંડી વાળી અથવા શક્તિ પ્રમાણે. આસનેએશિને—
આસન વાળીને. કરચલ—એ હાથ. સંપગ્ગહિય—જોડીને. શિરસાવ-
તય—માથાને આવર્તન કરી. મથએઅંજલિકકુ—માથા ઉપર એ હાથ
જોડેલા રાખી. એવ—એમ. વઆસી—કહે. નમોથુણુ—નમસ્કાર હોળે.
અરિહંતાણુ—અરિહંત દેવને. ભગવંતાણુ—ભગવંતને. જવસંપ-
તાણુ—તે ઠેક સુકિત પોહોઝ્યા, સુધીનો પાઠ (જે સામાયિકને અંતે છે
તેટલો કહેવો) એમ અનંતાસિદ્ધને નમસ્કાર કરીને વર્તમાન પોતાના
ધર્મગુરુ ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને પૂર્વે જે વ્રત આદર્યો છે. તેઆલેખ—
સંભારીને. પડિકમી—પ્રાયશ્ચિત લઇને. નિંદી—(આત્માની સાથે) નિંદા
કરીને. નિસલ્લ થઇને—શલ્ય રહિત થઇને. સંવપાણાધવાય—સર્વ
પ્રકારે જીવ હિંસા કરવાની. પચખામી—બંધી કરીને. સંવમુસાવાય—
પચખામી—સર્વ પ્રકારનું જીવું બોલવાની બંધી કરીને. સંવઅદીના-
કાણુપચખામી—સર્વ પ્રકારની ચોરી કરવાની બંધી કરીને. સંવ-
મેહુણુપચખામી—સર્વથા મૈથુનની બંધી કરીને. સંવપરિગહપચ-
ખામી—સર્વથા દોલત રાખવાની બંધી કરીને. સંવકોહપચખામી—
સર્વથા ક્રોધ કરવાની બંધી કરીને. જવમિચ્છાદસણસલ—તે અન્ય ધર્મ
સેવવો તથા શલ્ય રાખવું ત્યાં સુધીનાં જે અઠાર પાપસ્થાન આગળ કહેવાશે
ત્યાં સુધીની. અકરણિજંજોગ—કરવા જોગ નહિ બેની. પચખામી—

અધી કરીને. જવજવાએ--જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. તિવિહ--ત્રણ કરણે કરી. તિવિહણ--ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ--હું પાપ કરું નહિ. ન કારવેમિ--ખીજો પાસે કરાવું નહિ. કરંતંનાણુજણુ--કોઇ પાપ કરે તે બહું જાણું નહિ. મણુસા--મને કરી. વચસા--વચને કરી. કાયસા--કાયાએ કરી. એમ અઢારે પાપસ્થાનક--પાપનાં ઠેકાણાં, પચખીને--અધી કરીને. સવં--સર્વ. અસણું--અન્ન. પાણું--પાણી. ખાધમં--મેવો. સાધમં--મુખવાસ. ચઉવિહપિયાહારં--એ ચાર પ્રકારના આહારની. પચખામી--અધી કરીને. જવજવાએ--જીવું ત્યાં સુધી. એમ ચારે આહાર પચખીને જ--જો. પિયં--પ્રિય. ઇમંશરીરં--આ માંડ શરીર. ઇઠં--ઇષ્ટકારી. કંતં--કાન્તિવંત. પિયં--પ્રિય. મણુનં--મનને શોભીતું. મણુમં--મનને અતિ વાહું. ધિજં--ધીરજ દેનાર. વિસાસીયં--વિશ્વાસનું ઠેકાણું. સમયં--માનવા યોગ્ય. અણુમયં--વિશેષ માનવા યોગ્ય. બહુમયં--ઘણું માનવા યોગ્ય. ભંડકરંડગસમાણું--ધરણાંના ડાબલા સમાન. રચકરંડગણુયં--રત્નના કરડીઆ સમાન. માણુંસીયં--રખે મને ટાઢવાય. માણુંઉન્હં--રખે મને તાપ લાગે. માણુંખુહા--રખે મને જીખ લાગે. માણુંખીવાસા--રખે મને તરશ લાગે. માણુંબાલા--રખે મને સર્પ કરડે. માણુંચોરા--રખે ચોર ઉપાડી જાય. માણુંઢંસા--રખે મને ડાંસ કરડે. માણુંમસગા--રખે મચ્છર કરડે. માણુંવાહિયં--રખે મને વ્યાધિ ઉપજે. પીતીયં--પીત જાગે. સંલિમં--સ્નેહન થાય. સન્નિવાધયં--સન્નિપાત થાય. વિવિહારોગાયંકા--રખે વિવિધ પ્રકારનાં રોગ ઉત્પન્ન થાય. પરિસહોવસગા--(ઉપસર્ગ) બાવીશ જાતના પરીસહ તથા દેવતાદિકની ડરામણી. ફાસાકુસંતિ--એવી રીતના સ્પર્શ થયે થકે. એયંપિયણું--એવું માંડ શરીર વહાણું તે. ચરિમહિ--એહા. ઉસાસનિસાસેહિ--શ્વાસોચ્છ્વાસ સુધી. વોસિરામિતણું છું. તિકટ્ટ--એમ કહીને. એમ શરીર વોસિરાવીને--શરીરને તજી દેખને. કાલંઅણુવકંખમાણે--કાળને અણુવાંછતો થકો (જીવવાની આશા તથા મરણનો ભય ન રાખતો). વિહરંતિ--વિચરે. એહવી સહહણા પડપણા કરીએ--એવી શ્રદ્ધા કે પડપણા કરીએ. સંથારાના અવસરે સંથારો કરીએ. તિવારે ફરસનાએ કરી સુદ્ધિ હોજો--ત્યારે શક્તિ પ્રમાણે શુદ્ધિ થાજો. એવા અપછિમ મારણુતિયં--મરણને અતે કંઇ વસ્તુ બાકી નહિ. સંલેહણા--આત્માને માઠાં કામથી દૂર કરવાના. હસણા--ક્ષમા કરવાના. આરાહણાના--આરાધના કરવાના. ખંચઅ-

ધ્યારા—પાંચ અતિચાર. જાણિયવા—જાણવા. ન સામાયરિયવા—આચરવા નહિ. ત'જહાતેઆલોડિ'—તે જેમ છે તેમ કરું છું. ઇહલો-ઘાસ'સપડિગે—આ લોકને વિષે સુખની વાંછના કરી હોય કે મરી ગયા પછી મોટા રાજ થાજી. પરલોગાસ'સપડિગે—પરલોકને વિષે સુખની ઇચ્છા કરી હોય કે મહર્ષિક દેવતા થાજી. જીવીઆસ'સપડિગે—જીવત-રની ઇચ્છા કરી હોય કે જાજું જીવું તો ઠીક. મરણાસ'સપડિગે—મર-ણની ઇચ્છા કરી હોય કે દુઃખ પામું છું માટે જટ મરી જાજી તો ઠીક. કામલોગાસ'સપડિગે—કામ ભોગની ઇચ્છા કરી હોય. તસ્સમિચ્છામિ-દુક્કડ'—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે. એમ સમકિત પૂર્વક—એમ પૂર્વે કહ્યાં તે સમકિતના પાઠથી. આરવ્રત સંલેપણાસહિત—આર વ્રત સંચારના પાઠ સહિત તથા નવાણું અતિચાર. એહને વિષે જે કોઇ અતિક્રમ—(કરેલી બધીમાં દોષના ચાર પ્રકાર છે તેમાં) અતિક્રમ એટલે બધી કરેલી વસ્તુ કરવાનું મન કરવું. વ્યતિક્રમ—તે વસ્તુ કરવા તરફ ચાલ્યો તે દોષ. અતિચાર—તે વસ્તુ હાથમાં લીધે તે દોષનું નામ. અણુચાર—તે વસ્તુ ભોગવે એટલે બધી ભોગે તે દોષનું નામ, જાણ-તાં અજાણતાં મન, વચન, કાયાએ કરી સેવ્યો હોય, સેવરાવ્યો હોય, સેવતા પ્રત્યે રૂડું જાણ્યું હોય તે અનંતાસિદ્ધ કેવળીની સાથે. મિચ્છા-મિદુક્કડ'—નિષ્ફળ થાજે.

અઢાર પ્રકારના પાપસ્થાનક.

૧ પ્રાણાતિપાત—જીવહિંસા. ૨ મૃષાવાદ જુઠું બોલવું. ૩ અ-દત્તાદાન—ચોરી કરવી ૪ મૈથુન—સ્ત્રી સેવવી. ૫ પરિગ્રહ—દોલત. ૬ કોધ—રીસ. ૭ માન—અહંકાર. ૮ માયા—કપટ. ૯ લોભ—તૃષ્ણા રાખવી. ૧૦ રાગ—પ્રીતિ. ૧૧ દ્વેષ—અદેખાઇ. ૧૨ કલેશ—કજીઓ. ૧૩ અધ્યાખ્યાન—આળ ચડાવવું. ૧૪ પૈશુન્ય—ચાડી કરવી ૧૫ પરપરિવાદ—પારકું વાંકું બોલવું. ૧૬ રઘમ્મરઘ—(રતિચરતિ) ખુશી દિલગીરી. ૧૭ માયાભાસો—કપટ સહિત જુઠું બોલવું. ૧૮ મી-છાક'સણસલ—ખોટી શ્રદ્ધા તથા શલ્ય રાખવું. એ અઢાર પાપસ્થાનક સેવ્યાં હોય, સેવરાવ્યાં હોય, સેવતાં પ્રત્યે રૂડું જાણ્યું હોય તે અનંતાં સિદ્ધ કેવળીની સાથે. મિચ્છામિદુક્કડ'—પાપ નિષ્ફળ થાજે.

પચ્ચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ.

૧ અભિગ્રહિકમિથ્યાત્વ—ખરાં ખોટાંની ખબર વગર ખોટાંને પકડી રહે, મુકે નહિ તે. ૨ અણાભિગ્રહિકમિથ્યાત્વ—બધા દેવ ને બધા ગુરૂને

માને. ૩ અભિનિવેસિકમિથ્યાત્વ—તીર્થકરનો માર્ગ જાણે ને ઉપદેશ અન્ય ધર્મનો આપે. ૪ સંસયિકમિથ્યાત્વ—કયો મત ખરો ને કયો મત ખોટો તે નક્કી ન કરે અને સંશય વહે તે. ૫ અણુલોગમિથ્યાત્વ—જેમાં ખીલકુલ જાણપણું હોય તે. ૬ લોકિકમિથ્યાત્વ—લોકોને વિષે જે દેવ કરી બેસાડ્યા હોય તે તથા ઢાંગી ગુરૂઓ તથા તેમના નામમાં જે પ્રવર્તે અને માને તે. ૭ લોકોત્તરમિથ્યાત્વ—તીર્થકર દેવની માનતા કરે કે ફલાણું કામ થાય તો આમ કરીશ, તે તથા ફળની લાલચે કાંઈ વ્રત કરે તે. ૮ કુપરા-વચનમિથ્યાત્વ—ત્રણસે ત્રેસઠ પાપાંડીના મતને માને. ૯ અજીવને જીવ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૦ જીવને અજીવ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૧ સાધુને કુસાધુ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૨ કુસાધુને સાધુ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૩ જિન મારગને અન્ય મારગ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૪ અન્ય મારગને જિન મારગ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૫ અધર્મને ધર્મ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૬ ધર્મને અધર્મ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૭ આઠ કર્મથી જે નથી મુકાણા તેને મુકાણા સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૮ આઠ કર્મથી જે મુકાણા તેને નથી મુકાણા સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૯ જિન મારગથી ઓછું પડે તો મિથ્યાત્વ. ૨૦ જિન મારગથી અધિક પડે તો મિથ્યાત્વ. ૨૧ જિન મારગથી વિપરીત પડે તો મિથ્યાત્વ. ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ. ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ. ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ. ૨૫ અશાતના મિથ્યાત્વ. એ પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ સેવ્યું હોય, સેવરાવ્યું હોય, સેવતાં પ્રત્યે રૂકું જાણ્યું હોય તો તત્સ-મિચ્છામિદુઃકંડ—તે પાપ નિષ્ણ થજે.

ચૌદ સ્થાનકમાં સમુદ્ધિમ જીવ ઉપજે છે તે.

૧ ઉચારેસુવા—વડી નીતમાં ઉપજે તે. ૨ પાસવણેસુવા—લઘુ નીતમાં ઉપજે તે. ૩ ખેળેસુવા—જળખામાં ઉપજે તે. ૪ સંધાણેસુવા—લીટમાં ઉપજે તે. ૫ વંતેસુવા—વમનમાં ઉપજે તે. ૬ પિત્તેસુવા—પી-તોડામાં ઉપજે તે. ૭ પુએસુવા—પરમાં ઉપજે તે. ૮ સોણીએસુવા—રૂધિરમાં ઉપજે તે. ૯ સુકેસુવા—વીર્યમાં ઉપજે તે. ૧૦ સુકપોગ્ગલપરિ-સાહિએસુવા—વીર્યના પુદ્ગલ સુકાયેલ બીના થાય તેમાં ઉપજે તે. ૧૧ વિ-ગયજીવકલેવરેસુવા—જીવ ગયા પછી રહેલા કલેવરમાં ઉપજે તે. ૧૨ ધર્મીપુરૂષસંજેસુવા—સ્ત્રીપુરૂષના સંજોગથી ઉપજે તે. ૧૩ નગરનિ-ધમણેસુવા—નગર માંહેલી ખાળમાં ઉપજે તે. ૧૪ સવઅસુદાણેસુવા—ખમાં ગંધકીનાં દેહાણમાં ઉપજે તે. એ ચૌદ સ્થાનકના જીવની વિરાધના થઈ હોય તો મિચ્છામિદુઃકંડ.

“ આ ઠેકાણે ઇચ્છામિ હામી કાઉસગ, નવકાર અને કરેમિભંતેના પાઠ કહેવા. ”

શ્રી ચત્તારિ મંગલ.

ચત્તારિમંગલ—ચાર પ્રકારના માંગલીક તે કહે છે. અરિહંતા-મંગલ—અરિહંત દેવ માંગલિક છે. સિદ્ધામંગલ—સિદ્ધ દેવ માંગલિક છે. સાહુમંગલ—સાધુ માંગલિક છે. કેવલીપન્નતોધમ્મોમંગલ—કેવલીનો પ્રરૂપેલો ધર્મ માંગલિક છે. ચત્તારિલોગુત્તમા—લોકને વિષે ચાર ઉત્તમ છે. અરિહંતા લોગુત્તમા—અરિહંત દેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે. સિદ્ધા-લોગુત્તમા—સિદ્ધદેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે. સાહુલોગુત્તમા—સાધુ લોકમાં ઉત્તમ છે. કેવલીપન્નતોધમ્મોલોગુત્તમા—કેવળીનો પ્રરૂપેલો ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ છે. ચત્તારિસરણુપવજ્જમિ—ચાર પ્રકારનું શરણુ અંગીકાર કરે છે. અરિહંતાસરણુપવજ્જમિ—અરિહંતનું શરણુ અંગીકાર કરે છે. સિદ્ધાસરણુપવજ્જમિ—સિદ્ધનું શરણુ અંગીકાર કરે છે. સાહુસરણુપવજ્જમિ—સાધુનું શરણુ અંગીકાર કરે છે. કેવલીપન્નતોધમ્મો-સરણુપવજ્જમિ—કેવળીના પ્રરૂપેલ ધર્મનું શરણુ અંગીકાર કરે છે. એ ચાર માંગલીક, ચાર ઉત્તમ ને ચાર શરણુ કરે જે, ભવસાગરમાં તરે તે, સકળ કરમનો આણે અંત, મોક્ષતણું સુખ લહે અનંત, ભાવ ધરીને જે ગુણુ ગાય, તે જીવ તરીને સુક્તે જાય. સંસારમાં શરણુ ચાર, અવર ન શરણુ કોય. જે નરનારી આદરે, તેને અક્ષય અવિચળ પદ હોય. અંગુઠે અમૃત વસે, લખ્મિતણુ ભંડાર; ગુરૂગૌતમને સમરીએ, તો સદાય મનવાં-છિત ફળ દાતાર. દાન દીજીએ શીયળ પાળીએ તપ તપીજે ભલી ભાવના ભાવીએ તો આ ભવ પરભવ વહેલાં વહેલાં સુક્તિના સુખને પામીએ.

“ આ ઠેકાણે—ઇચ્છામિહામી કાઉસગ તથા ઇરિયાવહીના પાઠ કહેવા ”

આલોચણા—ચાર ગતિ, ચોવીશ દંડક, ચોરાશી લાખ જીવાન્નેનિ, એક કોડ સતાણું લાખ, કુલકોટીના જીવને મારે જીવે, આજના દિવસ-સંબધી આરંભે સમારંભે, મન, વચન, કાયાએ કરી દુહવ્યા હોય, દ્રવ્ય-પ્રાણુ, ભાવપ્રાણુ દુહવ્યા હોય; પરિતાપના કીલામના ઉપજીવી હોય, ક્રોધે, માને, માયાએ, લોભે, રાગે, દ્વેષે, હાસ્યે, ભયે, ખળાએ, ક્રીડાએ, આપણાપ-નાએ, પરઉથાપનાએ, દુષ્ટલેસ્યાએ, દુષ્ટપ્રણામે, દુષ્ટધ્યાને, આર્તધ્યાને, રૌદ્રધ્યાને કરીને, ઇર્ષ્યાએ, મમતે, હડપણે, ક્રીડાપણે, અવગા કરી હોય, દુઃખમાં જોડયાં હોય, સુખથી ચુકવ્યાં હોય, પ્રાણુ, પર્મા, સંસાર, ઇન્દ્રિઆદિ લખ્મિશક્તિથી બ્રહ્મ કર્યા હોય તે સર્વ અદાર લાખ ચોવીશ હજાર એકેશો વીશ પ્રકારે દોષ લાગ્યા હોય તો મિચ્છામિદુક્કડ.

સ મ ભુ સૂત્ર.

પહેલું સૂત્ર.

ધૃત્તિમિ—ધૃત્યું ધું. પડિકમિઉ—પાપનું નિવારણ કરવાને. પગા-
મસિનએ—ધણું સુવાણું હોય. નિગામસિનએ—ધણે પાથરણે દરી
સુવાણું હોય. સંચારગીવટણાએ—સુતાં સુતાં વગર પુનઃ પડયું ફેરવ્યું
હોય. પરિચટણાએ—વારે વારે એ રીતે પડખાં ફેરવ્યાં હોય. આઉટણાએ
હાથપગ સંક્રાન્તિ હોય પસાયણાએ—હાથપગ પુન્યાવિના લાંબા કર્યા
હોય. છપધસંધટણાએ—છ પગી જૂને કચરી હોય. કુધએકકરાધએ—
ઉઘાડે મોઢે બોલાણું હોય. છીએ—ઉઘાડે મોઢે છીંક ખાધી હોય. જ'લા-
ધએ—ઉઘાડે મોઢે બગાસું ખાધું હોય. આમોસે—પુન્યા વગર ખણ્યું
હોય. સસરખામોસે—સચેત રજે ખરડેલ વસ્ત્રાદિકનો સ્પર્શ કર્યો હોય.
આઉલમાઉલાએ—આકુળ વ્યાકુળ થયો હોય. સુવણવત્તીયાએ—સ્વમા-
માંહે અનેક તરેહનાં રૂપ દીઠાં હોય. ઇથીવિપરિયાસિયાએ—શ્રી સંગાતે
સ્વમામાં ભોગ કર્યો હોય. દિડીવિપરિયાસિયાએ—દૃષ્ટિએ કરી શ્રી
સાથે ક્રીડા કરી હોય. મણવિપરિયાસિયાએ—મને કરી સ્વમામાં ભોગ
કર્યો હોય. પાણુભોયણુવિપરિયાસિયાએ—પાણી ભોજન સ્વમામાં કરેલ
હોય. જોમે—જે મને. દેવસીઓ—દિવસ સંબંધી અધ્યયારોહઓ—અ-
તિચાર લાગ્યા હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે પાપ નિષ્ફળ થાને.

બીજું સૂત્ર.

પડિકમામિ—પાપનું નિવારણ કરું ધું. ગાયરગચરિયાએ—ગાયત્રી
પેઠે થોડો થોડો આહાર લેવા જતાં. લિખાયરિયાએ—ભિક્ષા માગવા
જતા. ઉઘાડકમાડ—અરધું કમાડ ઉઘાડયું હોય. ઉઘાડણાએ—આખું
કમાડ ઉઘાડયું હોય. સાણા—કૂતરા. વઘ્ઠી—વાછરડાં. દારા—બાળક.
સંધટણાએ—અડીને કે આળંગીને જવાણું હોય. મંડીપાહુડીયાએ—
બીજા કાઢને વાસ્તે રાખેલ લીધું હોય. બલીપાહુડીયાએ—બાકળા ઉડા-
ડવા સાફ કર્યા હોય તે લીધા હોય. ઠવણપાહુડીયાએ—કાંઈ બીજારી
વગેરે સાફ રાખી મેલ્યું હોય તે લીધું હોય. સંકીએસહસાગારે—સંકા
પડ્યા છતાં બળાત્કાર કર્યાથી લેવું પડયું હોય. અણુસણાએ—અન્નને.
પાણુસણાએ—પાણીને. અણુભોયણાએ—જીવાતવાળું ભોજન. પાણુ-

ભોયણાએ—જવાતવાળું પાણી લીધું હોય. બીયભોયણાએ—બીજ-
વાળું ભોજન લીધું હોય. હરિયભોયણાએ—લીલોત્રીવાળું ભોજન લીધું
હોય. પક્ષીકમિયાએ—આહાર વોહોર્યા પછી કોઇ દોષ લગાડ્યો હોય.
પુરેકમિયાએ—આહાર લીધા પહેલાં કોઇ દોષ લગાડ્યો હોય. અદિઠ-
હડાએ—નજરે દેખાતું ન હોય ત્યાંથી લાવી દીધેલું લીધું હોય. દગસંસ-
ઠહડાએ—કાચા પાણીનો સ્પર્શ કરી દીધેલો આહાર લીધો હોય. રચસં-
સઠહડાએ—સચેત રજના સ્પર્શવાળું લીધું હોય. પારિસાડણિયાએ—ઘણો
આહાર લઇને પછી નાંખી દીધો હોય. પારિડાવણિયાએ—ખાવો થોડો
ને નાંખી દેવો ઘણો એવો આહાર લીધો હોય. ઉહાસણલિખાએ—
વારંવાર વસ્તુ માગી લીધી હોય. જંગમણ—જે ગૃહસ્થથી દોષ લાગ્યા
હોય. ઉપાયણસણાએ—પોતાથકી જે દોષ લાગ્યા હોય. અપડિમુદ્ધ—
એવા અકલ્પનિક આહાર પાણી. પરિગાહિય—લીધાં હોય. પડિભુતવા-
ભોગવ્યાં હોય. જનપરિઠવિય—જે નાંખી દેવા યોગ્ય હોય તે નાંખી
દીધું ન હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે પાપ નિષ્ફળ થાને.

ત્રીજું સૂત્ર.

પડિકમામિ—પાપનું નિવારણ કરું છું. આઉકાલ—ચાર વખત
(સવારે, સાંજે, આગલી રાત્રે, પાછલી રાત્રે). સઝાધયસઅકરણિયાએ—
સઝાય પાક ન કર્યા હોય. ઉભયકાલ—એ વખત (સાંજે સવારે) ભડા-
વગરણસ-ભડ ઉપકરણ (પાત્રાદિક તથા વસ્ત્રાદિકને). અપડિલેહણાએ—
નજરે જોયાં ન હોય. દુપડિલેહણાએ—માહી રીતે જોયાં હોય. અપ-
મજ્જણાએ—પોંચ્યાં ન હોય. દુપમજ્જણાએ—માહી રીતે પોંચ્યાં
હોય. અધકુમ્મે—અતિક્રમ કીધો હોય. (પાપ કરવાનો વિચાર). વધ-
કુમ્મે—વ્યતિક્રમ કીધો હોય. (પાપ કરવાને તૈયાર થયો હોજી). અધ-
ચારે—અતિચાર તે વસ્તુ કરવામાં લાગ્યો હોય. અણાચારે—અનાચાર
તે પાપ કીધું હોય. જોમેદેવસિઓ—જે મેં દિવસ સંબધી. અધચારે-
કઓ—પાપ કીધું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ—તે પાપ નિષ્ફળ થાને.

ચોથું સૂત્ર.

પડિકમામિ—પાપનું નિવારણ કરું છું. એગવિહે—એક પ્રકારે.
અસંજમે—અસંજમપણું (અવ્રત) પાડકમામિ—નિવર્તું છું. કોહિ—
એ પ્રકારના. બધણેહિ—બધનથી. રાગબધણેણ—પ્રીતિ બધન.
કાસબધણેણ—દ્રેષ્ય બધન. પડિકમામિ—નિવર્તું છું. તિહંદંડહિ—

ત્રણ પ્રકારના દંડથી. મણુદંડેણું—મનનો દંડ. (અશુભ મને) વચદંડેણું—વચનનો દંડ. કાયદંડેણું—કાયનો દંડ. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. તિહિંશુત્તીહિં—ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિ (ન કરી હોય તેથી). મણુશુત્તીએ—મનને શુભ પરિણામે કરી ગોપવી રાખવું. વચશુત્તીએ—શુભ વચનને ગોપાવવું. કાયશુત્તીએ—કાયને ગોપવી રાખવી તે. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. તિહિંસદ્દેહિં—ત્રણ પ્રકારનાં શસ્ત્રથી. માયાસદ્દેહેણું—કપટ રાખવું તે શલ્ય. નિયાણુસદ્દેહેણું—નિયાણું એટલે ક્રિયાનું ફળ માગી લેવું તે શલ્ય. મીઠાદંસણુસદ્દેહેણું—જુઠો ધર્મ તે શલ્ય. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. તિહિંગારવેહિં—ત્રણ પ્રકારના ગર્વથી. ઇદીગારવેણું—રૂદ્ધિ (નાણા)નો ગર્વ. રસગારવેણું—સ્વાદનો ગર્વ. સાયાગારવેણું—સાતા (શરીરના સુખનો) ગર્વ. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. તિહિંવિરાહણાએ—ત્રણ પ્રકારની વિરાધનાથી (ભંગ લગાડવાથી). નાણુવિરાહણાએ—જ્ઞાનમાં ભંગ પાડ્યો હોય. દંસણુવિરાહણાએ—સમક્ષિતમાં ભંગ પાડ્યો હોય. ચરિત્તવિરાહણાએ—ચારિત્ર કરણીમાં ભંગ પાડ્યો હોય. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. ચઉવિહિંકષાએહિં—ચાર પ્રકારના કષાયથી. કોહકસાએણું—ક્રોધ કષાય. માણુકસાએણું—અભિમાન કષાય. માયાકસાએણું—કપટ કષાય. લોહકસાએણું—લોભ કષાય. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. ચઉહિંસન્નાહિં—ચાર પ્રકારની સંજ્ઞાથી (ધ્વજા). આહારસન્નાએ—આહારની ધ્વજા. ભયસન્નાએ—બ્હીક ભોગવવી. મેહુણુસન્નાએ—મૈથુનની ધ્વજા. પરિગ્રહસન્નાએ—દોલત વસ્ત્રાદિકની ધ્વજા. પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું ચઉહિંવિક્ષાએહિં—ચાર પ્રકારની વિક્ષયાથી (પાપની કથા). ઇથીકથાએ—ત્રીની કથા (રૂપાદિક સંબંધી). ભતકહાએ—ભોજનની કથા (સાંઈ નરસું કહ્યા કરવું). દેશકહાએ—દેશોની કથાને વિષે (સાંઈ નરસું કહેવું તે). રાયકહાએ—રાજવિષે (સાંઈ નરસું કહેવું). પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. ચઉહિંઝાણેહિં—ચાર પ્રકારનાં ધ્યાનથી. અટ્ટેણુઝાણેણું—આર્તધ્યાન (વિષય સંબંધી ધ્યાન ધરવાથી). રૂદ્ધેણુઝાણેણું—રૌદ્રધ્યાન (હિંસાદિકનું ધ્યાન ધરવાથી). ધર્મએણુઝાણેણું—ધર્મસંબંધી ધ્યાન (ન ધરવાથી). સુકેણુઝાણેણું—શુક્લ ધ્યાન (નિર્મળ ધ્યાન ન ધરવાથી) પડિક્રમાભિ—નિવર્તું છું. પંચહિંકિરિયાહિં—પાંચ પ્રકારની ક્રિયા લાગે છે તેથી (કર્મ લાગે છે). કાધયાએ—કાયાએ કરી (અજાતનાએ વરતવાથી). અહિગરણિયાએ—અધિકરણથી (હથિયારથી) પાઉસીયાએ—ખીન ઉપર દ્રેષ રાખવાથી.

પારિતાવણિયાએ—બીજાને પરિતાપ ઉપજવવાથી. પાણાધવાયકિરિ-
યાએ—જીવહિંસા કરવાથી. પડિક્રમાભિ—નિવર્તુ ધું. પંચહિંકામગુણેહિં-
પાંચ પ્રકારના કામ વધવાના ગુણથી. સદેષુ—શબ્દથી—વિષયી ગીત ગાન
સાંભળવાથી. રૂવેષુ—રૂપ નિરખવાથી. રસેષુ—રસથી, સ્વાદ લેવાથી.
ગંધેષુ—ગંધથી સુગંધીઓથી. ક્રાસેષુ—સ્પર્શથી—સારા સારા સ્પર્શ
અંગીકાર કરવાથી. પડિક્રમાભિ—નિવર્તુ ધું. પંચહિંમહાવચ્ચેહિં—પાંચ
મહાવ્રતને વિષે દોષ લાગવાથી. પાણાધવાયાઓવેરમણુ—હિંસા કરવાથી
નિવર્તુ ધું. મુસાવાયાઓવેરમણુ—સર્વથા જીવું બોલવાથી નિવર્તુ ધું.
અદિન્નાદાણાઓવેરમણુ—અણદીધેલું લેવાથી સર્વથા નિવર્તુ ધું. મે-
હુણાઓવેરમણુ—મૈથુન થકી નિવર્તુ ધું. પરિગહાઓવેરમણુ—દોલત
રોખવાથી નિવર્તુ ધું. પડિક્રમાભિ—નિવર્તુ ધું. (પ્રાયશ્ચિત લઈ ધું).
પંચહિંસુમિએહિં—પાંચ પ્રકારની સુમતિને વિષે દોષ લાગ્યા હોય તેથી.
ધરિયાસુમિએ—રસ્તે ચાલતાં જોઈને ચાલવું તે સુમતિ. લાસાસુમિએ-
બોલતાં દોષ ન લાગે તેવું બોલવું તે સુમતિ. એસણાસુમિએ—દોષ
રહિત આહાર લેવો તે સુમતિ. આયાણુલંબત્તનિખેવણાસુમિએ—
પાતરાં, વસ્ત્રને જતનાએ લેવાં મુકવાં તે સુમતિ. ઉચ્ચાર, પાસવણુ,
બેલસંધાણુ, જલ, પારિતાવણિયાસુમિએ—ઝાડો, પેશાબ, બળખો,
લીટ, મેલને પરડવવું એટલે જળવીને નાંખવું તે સુમતિ. પડિક્રમાભિ—
નિવર્તુ ધું. છહિંજીવનીકાએહિં—છ પ્રકારના જીવની જાતને વિષે દોષ
લાગ્યા હોય તેથી. પુઠવીકાએષુ—પૃથ્વીની જાત. આઉકાએષુ—
અપકાય. તેઉકાએષુ—અગ્નિકાય. વાઉકાએષુ—વાયુકાય. વણુસ-
ઈકાએષુ—વનસ્પતીની કાય. તસ્સકાએષુ—ત્રસકાય, બેઠીદ્રિથી પંચેદ્રિ
સુધીના જીવ. પડિક્રમાભિ—નિવર્તુ ધું. છહિંલેસાહિં—છ પ્રકારની
લેશ્યા એટલે જીવનાં પરિણામ (મન). કિન્હલેસાએ—કૃષ્ણલેશ્યા.
અત્યંત હિંસા કરવાનું મન. નીલલેસાએ—નીલ લેશ્યા ક્રોધ દ્વેષ આદિ
દુરાચાર કરવાનું મન. કાઉલેસાએ—વાંકા કાર્ય કરવાં, સરલપણુરહિત,
પોતાના દોષ ઢાંકવા, મિથ્યાત્વ તથા અનર્થપણું તે. તેઉલેસાએ—તેજુ
લેશ્યા કપટરહિત, વનિત, દંટ ધર્મિ, મોક્ષનો અરથી એવા ગુણ હોય તે.
પઉમ્હલેસાએ—પદમ લેશ્યા, ક્રોધ, માન, કપટ આદિને પાતળાં કરી
નાખ્યાં છે, તથા આત્માને દબ્યો છે, મન, વચન, કાયાને જીત્યાં છે, એવા
ગુણ હોય તે. મુક્કલેસાએ—શુદ્ધ લેશ્યા. ધર્મ ધ્યાન, શુદ્ધ ધ્યાન
અર્થ, શાંત દ્વેષ જીત્યા છે જેણે તથા સુમતિ, ગુપ્તિસહિત એવા ગુણ હોય તે.

પટિકામિ—નિવર્તુ છું. સતહિંભયઠાણેહિં—સાત પ્રકારના ભયના ઠેકાણાથી. ૧ લોકભય. ૨ પરલોકભય. ૩ ધનભય. ૪ અકસ્માતભય. ૫ આજીવિકાભય. ૬ મરણભય. ૭ અપજશભય. પટિકામિ—નિવર્તુ છું. અઠહિંભયઠાણેહિં—આઠ પ્રકારના મદનાં ઠેકાણાં. ૧ જાતિ. ૨ કુળ. ૩ બળ. ૪ રૂપ. ૫ તપ. ૬ લાભ. ૭ સૂત્ર. ૮ મોટાઇ. નવહિંભયઠાણેહિં—નવ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય, (સાધુની ગુપ્તિ) ૧ સ્ત્રી, પશુ, નપુંસકરહિત ઠેકાણામાં રહેવું. ૨ સ્ત્રી સાથે એકાંતે વાત કરવી નહિ. ૩ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ. ૪ સ્ત્રીનું રૂપ નિરખવું નહિ. ૫ સ્ત્રી રહેતી હોય ત્યાં ભીંતને આંતરે રહેવું નહિ. ૬ પૂર્વની કીડા સંભારવી નહિ. ૭ પુષ્કળ ધી સહિત સરસ આહાર જમવો નહિ. ૮ અતિ આહાર કરવો નહિ. ૯ યુવા ચંદન આદિ વિશેષ કરી શરીરને શોભાવવું નહિ. દસવિહસમ-ણુધમ્મે—દશ પ્રકારનો સાધુનો ધર્મ. ૧ ક્ષમા, ૨ નિર્ભોભપણું, ૩ કપટ-રહિતપણું, ૪ માનરહિતપણું, ૫ બાર પ્રકારનું તપ કરવું, ૬ સંજમ પાળવો. ૭ સત્ય બોલવું, ૮ નિર્મળપણું, ૯ ધનરહિતપણું, ૧૦ બ્રહ્મચર્યવ્રત. ઇકા-રસહિંઉવાસગપડિમાહિં—અગીયાર પ્રકારની શ્રાવકની પ્રતિમાં (તપની જાત). ૧ દંસણુ પ્રતિમા—એટલે સમકિત ચોખું રાખવું. ૨ વ્રત પ્રતિમા એટલે બારે વ્રત નિર્દોષ પાળવાં. ૩ સામાયક પ્રતિમા—દરરોજ બે વખત સામાયક કરવું. ૪ પોસહ પ્રતિમા—પોષા બે એક મહિનામાં કરે. ૫ પોષો કરવો તેમાં બને તો આખી રાત અથવા બે પહોર સુધી કાઢસગ કરવો. ૬ છટ્ટી પ્રતિમા—પોષાને બીજે દિવસે પણ બ્રહ્મચર્ય પાળવું. ૭ સાતમી સચિત્ત પરિહાર પ્રતિમા—સચિત્ત આહાર ન કરવો, સાત માસ સુધી. ૮ અણારંભ પ્રતિમા—આરંભ પાપ લાગે એવું કામ આઠ માસ સુધી કરે નહિ. ૯ પેષારંભ વિવજણુ પ્રતિમા—દાસ વગેરે આગળ પણ આરંભનું કામ ન કરવે નવ માસ સુધી ૧૦ ઉદિષ્ટકૃત પ્રતિમા—પોતા સારૂ કીધેલાં આહાર પાણી ન લીએ પણ નિર્દોષ હોય તેજ લીએ, દશ માસ સુધી. ૧૧ શ્રવણુજૂત પ્રતિમા—સાધુનો વેષ ધારણ કરી તે પ્રમાણે વર્તે ને કોઇ વંદણા કરે તો કહે કે હું સાધુ નથી પણ સાધુની ક્રિયા સર્વ પાળે, અગીયાર માસ સુધી. ઉપર મુજબ અગીયાર પ્રતિમા, તે પેહેલી એક મા-સથી છેલી અગીયારમી અગીયાર માસ સુધી પાળવાની છે (આગળ શ્રાવક તે મુજબ કરતા હતા). બારસહિંભિષુપડિમાહિં—બાર પ્રકારની સાધુની પ્રતિજ્ઞાના નિયમ એટલે જ સાધુ એકલો વિચરી પ્રતિમા કરવા ચાહે તે આ પ્રમાણે કરે. ૧ પ્રતિમા—તે રોજ એક વખત એકજ

ઘેર આહારની એક દાંત એટલે એકધાર તથા પાણીની એક દાંત લેવી ને
 તેથી નિર્વાહ કરવો. બીજા-ત્રીજા-ચોથા-પાંચમા-છઠ્ઠા અને સાતમા મહી-
 નામાં રોજ એ, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત દાંત ઉપરાંત લેવું નહિ.
 એબો નિયમ તે સાત પ્રતિમા થઈ. ૮ સાત દિવસ સુધી એકાંતરા અપ-
 વાસ કરે અને ઉત્કૃષ્ટ આસન એટલે કઠણ આસને બેશે. ૯ સાત દિવસ
 એકાંતરા અપવાસ કરે પણ દંડાસને બેશે. ૧૦ નવમી મુજબ પણ ગોદાહિક
 એટલે જેમ ગાયને દોહોવા બેશે એવી રીતે બેશે રહે. ૧૧ એક રાત
 દિવસની પ્રતિમા તે અગાઉથી બે અપવાસ કરી તેજ દિવસ ને રાત ગામ-
 બહાર કાઢવસગ કરે. ૧૨ એક રાતની પ્રતિમા તે પહેલાં ત્રણ અપવાસ
 કરી ત્રીજે દિવસે રાતે વનમાં એક ચિતે રહીને ઉપસર્ગ આવે તે સહે.
તેરસહિંકિરિયાઠણેહિં—તેર પ્રકારની ક્રિયા એટલે કર્મ બાંધવાનાં ઠેકાણાં.
 ૧ કામ સાડ આરંભ કરવો. ૨ વગર કામે આરંભ કરવો. ૩ જીવધાત
 કરવા સાડ કાંઈ હિંસા કરે. ૪ અકસ્માત કિરિયા—તે જેમ કે હરણને
 તીર મારતાં આણસને વાગે ને તેના જીવ જાય. ૫ મિતદોષ ક્રિયા તે મિત્રને
 વેરી કરી માને તથા અચોરને ચોર ગણી હણે. ૬ મુસાવાષ્ટ ક્રિયા—તે
 જુહું ખોલવાથી લાગે છે. ૭ અદીનાદાણ ક્રિયા—અણુદીધું લેવાથી લાગે તે.
 ૮ અનથ ક્રિયા—વગર કારણે આર્તરોદ્ર ધ્યાન ધરવું. ૯ માનવતીયા ક્રિયા—
 અહંકાર કરવાથી લાગે તે. ૧૦ અમીત ક્રિયા—તે પુત્ર, સેવક આદિને થોડે
 અપરાધે ધણો દંડ કરે તે. ૧૧ માયા કપટ કરવું તે ક્રિયા. ૧૨ લોભ-
 વતીયા ક્રિયા—તે લોભ કરવો તે. ૧૩ છરીયા વહીયા ક્રિયા—મારગે અજત-
 નાએ ચાલતાં ક્રિયા લાગે તે. **ચઉદસહિંભુયગામેહિં**—ચઉદ પ્રકારના
 જીવના જથ્થા—સૂક્ષ્મ એકેદ્રિ, બાહર એકેદ્રિ, બેદ્રિ, તેદ્રિ, ચૌરિદ્રિ, અ-
 સંજી પંચેદ્રિ, સંજી પંચેદ્રિ, એ સાત જાતના જીવના અપર્યાપ્તા ને
 પર્યાપ્તા. એ ચઉદ જાતના જીવ. પર્યા છ છે તે—૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩
 દ્રિ, ૪ શ્વાસોન્ધ્રીસ, ૫ ભાષા, ૬ મન, તે જે જીવને જેટલી પર્યા બાં-
 ધવી હોય તે ઉપજ્યા પછી પૂરી બાંધી રહ્યો નથી ત્યાં સુધી તે અપર્યાપ્ત
 કહેવાય ને પછી પર્યાપ્ત કહેવાય. એ સાત જાતના જીવના બે બે ભાગ
 કર્યા તેનું કારણ એજ કે, અપર્યાપ્તપણે પણ જીવ મરી જાય છે. **પનર-
 સહિપરમાહમીએહિં**—પંદર પ્રકારના પરમાધામી એટલે અધર્મિ દેવતા
 તેનાં નામ—૧ અંબ. ૨ અંબરિસ, ૩ શામ, ૪ સખળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ મહારૂદ્ર,
 ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર. ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુ,
 ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વર ને ૧૫ મહાધોષ. **સોલસહિંગાહાસોલસ-**

એહિં—સુયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં સોળ અધ્યયન છે. સંતરસ-
વિહુઅસંજમેહિં—સત્તર ભેદે અસંયમ-૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ અગ્નિ,
 ૪ વાયુ, ૫ વનસ્પતિ, ૬ એષ્ટદ્રિ, ૭ તેષ્ટદ્રિ, ૮ ચોરેદ્રિ, ૯ પચેષ્ટદ્રિ એ
 નવને હણુવા તે અસંજમ તથા, ૧૦ અણુવ તે પુસ્તકાદિકને અવિધિએ
 વાંવરે તે. ૧૧ (પેહા) જોયા વગર જમીનપર એસે, ૧૨ (ઉપેહા) સંજ-
 મને વિષે લાગેલાં સાધુની મદદ કરે નહિ. ૧૩ (અધમજણ) પાત્રાદિકને
 બરાબર પોંજે નહિ, ૧૪ (પરીકવણ) માત્રાદિકને અવિધિએ પરહે, ૧૫
 મન, ૧૬ વચન, ૧૭ કાયા તેને અયોગ્ય રીતે વરતાવે. **અઘારસવિહુઅ-
 ખંભેહિં**—અઘાર પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય—ઉદારિક મનુષ્યને તિર્યચની સાથે
 વિષય સેવવો, સેવરાવવો અને સેવતા પ્રત્યે રૂઢું જાણવું એ ત્રણ; તે મને કરી,
 વચને કરી ને કાયાએ કરી એટલે નવ; તેમજ વૈકેય શરીર સંબંધી નવ
 ભેદ એટલે કુલ અઘાર. **એગુણવિસાનાયઝયણેહિં**—શ્રી જ્ઞાતા ધર્મ કથા
 સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં ઓગણીશ અધ્યયન છે. **વીસાએઅસમાહિઠા-
 જેહિં**—વીશ પ્રકારનાં અસમાધિનાં ઠેકાણાં (મોક્ષ માર્ગને વિષે એકાંત
 ચિંતની સ્થિરતાયઠી વિપરીતપણે વરતે તે અસમાધિ). ૧ ઉતાવળો ઉતા-
 વળો ચાલે, ૨ વગર પાંજે ચાલે, ૩ જમ તેમ પોંજને ચાલે, ૪ ધણા
 પાટ પાટલા ભોગવે, ૫ ગુરુ સામું બોલે, ૬ સાધુની ઘાત ચિંતવે, ૭ પ્રા-
 ણીની ઘાત ચિંતવે, ૮ કાષ કરે, ૯ પારકું વાંકું બોલે; ૧૦ પૂરી ખબર
 વીના નિશ્ચયકારી ભાષા બોલે, ૧૧ ક્લેશ કરે, ૧૨ ખીજને ક્લેશ ઉપજાવે,
 ૧૩ અક્ષણે સજાય કરે, ૧૪ બહારથી આવ્યા પછી હાથ પગ પોંચ્યા
 વગર એસે, ૧૫ પોહોર રાત્રિ ગયા પછી ઉતાવળો બોલે, ૧૬ માંહેમાંહે
 કળ્યા કરે, ૧૭ ગજ ભેદ કરે એટલે તડાં પડાવે, ૧૮ પોતે તપે અને
 ખીજને તપાવે. ૧૯ ધણું ખા ખા કરે, ૨૦ જોષને કામ કરવું તેમાં સાવ-
 ચેતી ન રાખે. **એગવીસાએસખલેહિં**—એકવીશ પ્રકારના સખળા દોષ
 કે જોથી ચારિત્રને હાનિ પોહોંચે તે—૧ હસ્ત કર્મ કરે તો સખળો દોષ
 લાગે, ૨ મૈથુન સેવે તો સખળો દોષ લાગે, ૩ રાત્રિ ભોજન કરે તો,
 ૪ દોષ સહિત અઘાર જમે તો, ૫ રાયપિંડ આહાર ભોગવે (મ્હોટા
 રાજને વાસ્તે કીધેલો આહાર જોથી ધણું સામર્થ્ય ઉપજે તેવો); ૬
 વેચાતી લઘ આપેલી વસ્તુ લે તો, ૭ ઉછીતી લઘ આપે તેવી વસ્તુ લે
 તો, ૮ દીક્ષા લઈને છ મહીનાની અંદર ખીજ ટોળાંમાં જાય તો, ૯ એક
 મહીનામાં ત્રણ નદી નાળાંમાં પગ મેલે તો, ૧૦ એક મહીનામાં ૩ વાર
 કપટ કરે તો, ૧૧ વારંવાર બંધી ભાંગે તો. ૧૨ પોતાની કાયાએ કરી

જીવની હિંસા કરે તો, ૧૩ જાણીને જુહું બોલે તો, ૧૪ જાણીને ચોરી કરે તો, ૧૫ સચિત પૃથ્વી ઉપર બેસે તો. ૧૬ સચિત માટી તથા પાણી ભેળાં કર્યા હોય તે ઉપર બેઘે સુવે તો, ૧૭ શય્યા પાટ પાટલા ધણાં ભોગવે તો, ૧૮ સચિત કંદ મૂળનો આહાર ભોગવે તો, ૧૯ એક વરસમાં દશ નદી નાળાં પગેથી ઉતરે તો. ૨૦ એક વરસમાં દશવાર કપટ કરે તો, ૨૧ સચિતે કરી હાથ કે વાસણ ખરડયાં હોય તેવા પાસેથી આહાર લે તો સખળો દોષ લાગે. **આવીસાએપરીસએહિં**—આવીસ પ્રકારના પરિસહ એટલે ઉપદ્રવ—૧ ક્રુધાનો, ૨ તૃપાનો, ૩ ટાઢનો, ૪ તાંપનો, ૫ દંશમંસનો, ૬ અચ્ચેલનો, ૭ અરતિ (સંજમને વિષે અરતિ લાગે ને સંસારને વિષે રતિ લાગે તે ન લાગવા દેવી). ૮ સ્ત્રીનો, ૯ ચરીયાનો (ચાલવાનો). ૧૦ બેસવાનો (એક થાનકે બેસી રહેવું પડે), સેજનો (સ્થાનક વગેરે બરોબર ન મળે), ૧૨ આક્રોશ વચનનો, ૧૩ વધનો, ૧૪ જાન્યવાનો, ૧૫ અલાભનો, ૧૬ રોગનો, ૧૭ તૃણ સ્પર્શનો, ૧૮ મેલનો, ૧૯ સત્કારપુરસ્કાર (આદરમાન ન મળે), ૨૦ પ્રજાનો (જાણપણું મેળવવાનો), ૨૧ અજ્ઞાનનો, ૨૨ દંસણનો, **તેવીસાએમુયગડઝયણેહિં**—શ્રી મુયગડાંગ સૂત્રના પહેલા બીજા શ્રુતસ્કંધનાં મળીને ત્રેવીશ અધ્યયન છે. **ચત્તવીસાએદેવેહિં**—ચોવીશ જાતના દેવતા—૧૦ ભવનપતિ, ૮ વાણુઅંતર, ૫ બ્યોતિપી ને ૧ વૈમાનિક (કુલ ચોવીશ) તથા ચોવીશ તીર્થંકર દેવ છે. **પણવીસાએભાવણાહિં**—પચ્ચીશ પ્રકારની ભાવના—પાંચ મહાવ્રત તેમાં. દરેકની પાંચ પાંચ ભાવના એટલે કુલ પચ્ચીશ તે કહે છે—પહેલા મહાવ્રતની—૧ ધરીઆ ભાવના (જોષને ચાલવું), ૨ મન ભાવના (સંજમને વિષે શુદ્ધ મન), ૩ વચન ભાવના, ૪ એપણા ભાવના (નિર્દોષ આહાર પાણી ભેવો), નીખેવણા ભાવના (પાત્રાદિક જાતનાએ સુકવાં), બીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ ભાયા વિચારીને બોલે, ૨ હાંસી ન કરે, ૩ ક્રોધ ન કરે, ૪ ભોભ ન કરે, ૫ ભય ન કરે. ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—જે જગોએ રહેવું હોય તેના ધણી અથવા તેની તરફના માણસની રજા લઈ તેમાં રહેવું. ૨ તે માહેની વસ્તુ રજા લીધા વિના ભોગવવી નહિ, ૩ સ્થાનક સમારવું નહિ. ૪ સ્વધર્મ સાથે સંવિભાગ કરી વસ્તુ ભોગવવી, ૫ પોતાથી મ્હોટા હોય તેનો વિનય કરવો. ચોથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ સ્ત્રી, પશુ, નયુંસક રહિત સ્થાનક ભોગવવું, ૨ સ્ત્રીની કથા વારતા કરવી નહિ, ૩ પૂર્વના કામ ભોગ સંભારવા નહિ. ૪ સરસ આહાર કરવો નહિ, ૫ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ. પાંચમા મ-

હામતની પાંચ ભાવના-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિ વશ કરવી, ૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિ વશ કરવી, ૩ ધ્રાણુ ઇન્દ્રિ વશ કરવી, ૪ રસ ઇન્દ્રિ વશ કરવી, ૫ સ્પર્શ ઇન્દ્રિ વશ કરવી. એ કુલ પચ્ચીસ ભાવના. **છવીસાએકસાકમ્પવવહારેણુંઉદેસણુકાલેણું**—છવીસ ઉદેશા તેમાં દશાશ્રુતસ્કંધના ૧૦, બૃહલ્કલ્પના ૬, વ્યવહાર સૂત્રના ૧૦, એ કુલ ૨૬ ઉદેશા તે સરઘ્યા તથા પાળ્યા ન હોય. **સતાવીસાએમ્મણુગારગુણુહિં**—સતાવીસ પ્રકારે સાધુના ગુણુ છે-૧ પ્રાણુતિપાત, ૨ મૃધાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ એ પાંચ મહાવ્રત પાળે, ૬ પૃથ્વી, ૭ પાણી, ૮ અગ્નિ, ૯ વાયુ. ૧૦ વનસ્પતિ અને ૧૧ ત્રસ જીવની હિંસા ન કરે, ૧૨ રાત્રિભોજન ન કરે, ૧૩ શ્રોત્રેન્દ્રિ, ૧૪ ચક્ષુ ઇન્દ્રિ, ૧૫ ધ્રાણુઇન્દ્રિ, ૧૬ રસેન્દ્રિ અને ૧૭ સ્પર્શેન્દ્રિને વશ કરે, ૧૮ લોભ જીતે, ૧૯ ક્ષમાવંત, ૨૦ ભાવવિશુદ્ધ, ૨૧ ક્રિયા વિશુદ્ધ, ૨૨ સંજમમાં ચિત્ત, ૨૩ મન, ૨૪ વચન, ૨૫ કાયાને ગોપાવનાર, ૨૬ બાવીસ પરીસહના સહન કરનાર, ૨૭ મરણથી ડરે નહિ. **અઢાવીસાએઆચારમ્પકપેહિં**—અઢાવીસ સાધુના આચાર છે તેમાંનાં પચ્ચીસ અધ્યયન આચારંગ સૂત્રમાં છે તથા ત્રણ અધ્યયન નીસિથ સૂત્રમાં છે. **એગણુત્રીસાએપાવમુયપસંગેહિં**—એગણુત્રીસ પ્રકારનાં પાપ સૂત્ર છે-૧ વ્યંતદેવ કૃત હાસ્યાદિકનો અંથ, ૨ રૂધિરાદિક વરસે તેનો અંથ, ૩ અહંના ચાળાનાં ણ લખ્યાં હોય તે, ૪ ધરતીકંપના ક્ષણનું જ્ઞાન બતાવે તે, ૫ શરીરનાં લક્ષણુ સંબંધી અંથ, ૬ મસા, તિલકાદિકના જ્ઞાનસંબંધી અંથ, ૭ હાથ પગની રેખા પ્રમુખનું જ્ઞાન બતાવે તે, ૮ સ્વરના લક્ષણુ સંબંધી અંથ. એ આઠ મૂળ તેના પ્રતિ, વારતિ; એક એકના ત્રણ ત્રણ ભેદ થાય છે એટલે કુલ ૨૪, ૨૫ ગાંધર્વ, ૨૬ નાટક, ૨૭ વસ્તુવિધાનાં શાસ્ત્ર, ૨૮ આયુર્વેદ, ૨૯ ધનુર્વેદ એ એગણુત્રીસ પાપસૂત્ર. **તીસાએમ્મહામોહણીકાણુહિં**—ત્રીસ પ્રકારનાં મહામોહનીનાં ઠેકાણાં છે. (મહામોહની કર્મ બાંધવાથી જીવ સંસારમાં રજી છે). તે મોહની ત્રીસ પ્રકારથી બાંધે તે કહે છે-૧ ત્રસજીવને પાણીમાં બોળી મારે, ૨ બાળકાદિકને મોઢે મુંગા દબ મારે, ૩ બાળક વગેરેને બાળાં ચર્મ વીંટીને મારે, ૪ મુદ્દગળ પ્રમુખ માથામાં મારે, ૫ પરીપકારી જે ઘણા જીવને આધારજૂત હોય તેને મારે, ૬ મોટા રાખને હણે, ૭ છતી શક્તિએ કુંગાળ લોકની સંભાળ ન રાખે, ૮ જે સાધુ શુદ્ધ ધર્મમાર્ગને વિષે લાગેલો હોય તેને તેથી બળાત્મકર બ્રહ્મ કરે. ૯ જિનધર્મનું વાંકું બોલે, ૧૦ જત્યાદિ મદે કરી આચાર્ય વગેરેને ગાળો દે, ૧૧ શુદ્ધ સાધુને આહાર પાણી ન આપે, ૧૨ ઘણા હાનિમાર

એકાં કરે. ૧૩ જ્ઞાનનો મારગ ન પાળે, ૧૪ અધર્મી પ્રયોગ એટલે મંત્ર જન્મ આદિકની સાધના કરે, ૧૫ ચારિત્ર લીધા પછી વિષયની વાંછના કરે, ૧૬ પોતે વિદ્વાન ન હોય ને હું બહુ વિદ્વાન છું એમ ડોળ બતાવે, ૧૭ તપસી ન હોય ને કહે કે હું તપસી છું, ૧૮ ધરમાં ધાલી કાઢને અગ્નિએ બાળે તથા ધુમાડાથી ગુંગળાવે. ૧૯ પોતે પાપ કરી બીજને માથે નાખે, ૨૦ કાંઈનું રહસ્ય કામ ભર સભામાં કહી દે, ૨૧ હમેશાં ક્રોધ તથા ક્ષેષ કરે. ૨૨ વિશ્વાસઘાત કરે, ૨૩ કાંઈ પુરૂષથી પ્રીતિ લગાડી તેની સ્ત્રીને બોળવે, ૨૪ પોતે કુંઆરો નથી ને કુંઆરો કહે. ૨૪ જોણે પોતાને ધન આદિકે વધાર્યો તેનું માહું ચિંતવે, ૨૬ બ્રહ્મચારી ન હોય ને કહે કે હું બ્રહ્મચારી છું. ૨૭ જેને પ્રતાપે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થયો હોય, મહત્ત્વ પામ્યો હોય તેને હાનિ કરે, ૨૮ દેશની જેને શિર ચિંતા છે તેને હણે, ૨૯ કાંઈ દેખતો ન હોય તો પણ કપટ કરી કહે કે હું જ્ઞાનમાં દેવતા દિકને પ્રત્યક્ષ દેખું છું, ૩૦ દેવને અવગણે કે દેવ આવો કેવો કે મને કાંઈ આપે નહિ. એ ત્રીશ પ્રકારનું કામ કરે તો મહામોહની કર્મ બાંધે. **એકત્રીશાએસિદ્ધાઈગુણેહિં**—એકત્રીશ સિદ્ધ ભગવાનના ગુણ કહે છે—પાંચ સંકાલુ—૧ પરિમંડળ, ૨ વાટલો (નકર ગોળ). ૩ ત્રીકાલુ. ૪ ચોખ્ખલુ, ૫ લાંબું. પાંચ વર્ણુ—૬ કાળો, ૭ લીલો, ૮ રાતો, ૯ પીળો, ૧૦ ઘોળો. પાંચ રસ—૧૧ ખાટો, ૧૨ મીઠો, ૧૩ કડવો, ૧૪ કસાયલો, ૧૫ તીખો. એ ગંધ—૧૬ સુગંધ, ૧૭ દુર્ગંધ. આઠ સ્પર્શ—૧૮ ખરખરો, ૧૯ સુંહાળો, ૨૦ ઉતો, ૨૧ ટાઢો, ૨૨ હળવો, ૨૩ ભારે, ૨૪ લુખો, ૨૫ ચોપડયો. ત્રણ વેદ—૨૬ સ્ત્રી, ૨૭ પુરૂષ, ૨૮ નપુંસક એમાંનું સિદ્ધને કાંઈ તૃપ્તી તથા ૨૯ અશરીરપણું, ૩૦ અસંગમપણું છે, ૨૧ જ્ઞાનાવરણી આદિક આઠ કર્મ અપાવ્યાં છે. તે કુલ એકત્રીશ સિદ્ધના ગુણ. **અત્તીસાએજોગસંગેહિં**—અત્રીશ પ્રકારના જોગનો સંગ્રહ કરવો તે કહે છે—૧ શિષ્ય આચાર્ય જેવો થાય તેને માટે તેને જ્ઞાન દેવું ૨ પોતાનું આચાર્યપણું (જ્ઞાન) તે બીજા આગળ પ્રકાશ કરવું, ૩ કંઈ વખતે પણ ધર્મની દૃઢતા મુકે નહિ. ૪ આ લોક પરલોકને વિષે જ્ઞાની ધ્રુવ રહિત તપ કરે, ૫ શિક્ષા મળી તે પ્રમાણે વર્તવું ને નવી ગ્રહણ કરતાં જવું. ૬ મમતા ન કરે, ૭ છાતું તપ કરે, ૮ નિર્લોભપણું રાખે, ૯ પરિસહ [ઉપસર્ગ] જીતે, ૧૦ સરસ ચિત્ત રાખે, ૧૧ શુદ્ધ સંજ્ઞા પાળે, ૧૨ સમકિત શુદ્ધ રાખે, ૧૩ ચિત્તની સમાધિ રાખે, ૧૪ કપટ રહિત આચાર પાળે, ૧૫ વિનય બરાબર કરે, ૧૬ સતોષીપણું, ૧૭ વૈરાગીપણું, ૧૮ કપટ રહિતપણું,

૧૯ શુદ્ધ કરણી, ૨૦ સંવર ધરે, [પાપને રોકે], ૨૧ પોતાના દોષ ટાળે, ૨૨ સર્વ વિષયથી વિરક્ત હોય, ૨૩ મૂળ ગુણ પચખાણુ [પહેલાં પાંચ] મહાવ્રત પાળે, ૨૪ ઉત્તરગુણ પચખાણુ [એ સિવાયનાં વ્રત પાળે]. ૨૫ ભાવસહિત કહિસગ કરે, ૨૬ પ્રમાદ રહિત વરતે, ૨૭ હમેશાં ચારિત્રને વિષે સાવધાન રહે, ૨૮ ધ્યાન ધરે, ૨૯ મરણાંત દુઃખ પડ્યેથી પણુ ભય ન પામે, ૩૦ સ્ત્રી આદિના સંગને છાંડે, ૩૧ પ્રાયશ્ચિત લે [વિશુદ્ધિ કરે]. ૩૨ મરણકાળે આરાધના કરે, તેત્રીસાએઆસાયણાએ—તેત્રીસ પ્રકારની ગુરૂની આસાતના તે અવિનયને ટાળવો—૧ ગુરૂની આગળ આગળ ચાલે તો અવિનય કર્યો, ૨ ગુરૂની જોડાજોડ ચાલે, ૩ ગુરૂને ભરાધને ચાલે ૪ ગુરૂને પુંડ દધ ઉભો રહે, ૫ ગુરૂની જોડાજોડ ઉભો રહે, ૬ ગુરૂની પુંડે અડીને ઉભો રહે, ૭ ગુરૂની આગળ બેસે, ૮ ગુરૂની જોડાજોડ બેસે, ૯ ગુરૂને અડીને બેસે, ૧૦ ગુરૂ પહેલાં આચમન લીએ, ૧૧ ગુરૂની સાથે દિશાએ ગયો હોય અને આઘ્યા પછી તે પહેલાં ધરિયાવહી પડિકમે, ૧૨ કોઇ માણસને ગુરૂ બોલાવવા ચાહે છે તે અગાઉ પોતે તે માણસ સાથે વાત કરવા મંડી જાય, ૧૩ પોતે સુતો હોય ને જાણુતો પણુ હોય ને ગુરૂ સાદ કરે તો બોલે નહિ, ૧૪ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલાં ગુરૂને દેખાડયા વિના બીજને દેખાડે, ૧૫ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દેખાડે ને પછી પોતાના ગુરૂને દેખાડે, ૧૬ પોતે જે લાવ્યો છે તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દર્શને પછી ગુરૂને દે, ૧૭ પોતાનો શિષ્ય આહાર પાણી લાવ્યો છે તે ગુરૂને પૂછ્યાવિના બીજને આપે. ૧૮ ગુરૂઆદિસાથે આહાર કરવા બેઠો ને પોતે ઉતાવળો ઉતાવળો સાંઝે સાંઝે ખાઈ જાય, ૧૯ ગુરૂ બોલાવે ને બોલે નહિ, ૨૦ ગુરૂએ બોલાવ્યા છતાં બેઠો બેઠો હોકારા કરે પણુ આવી જવાળ ન દે, ૨૧ ગુરૂ બોલાવે ત્યારે જોરથી બોલે કે શું કહ્યો છો? ૨૨ ગુરૂ કામ કહે તો ઉલટું કહે કે તમે કરો, ૨૩ ગુરૂને આકરે વચને બોલાવે, ૨૪ ગુરૂને તિરસ્કારે બોલાવી વચન ન માને. ૨૫ ગુરૂ કથા કહે છે તેમાં આડું બોલે કે આમ કહો, ૨૬ ગુરૂ કથા કહે છે તેમાં કહે કે, તમે શું બુલી ગયા કે! ૨૭ ગુરૂ ધર્મકથા કહે તેમાં રાજી ન રહે, ૨૮ ગુરૂની ધર્મકથામાં બેદ પાડે, ૨૯ ગુરૂ ધર્મકથા કહેતાં હોય તેમાં પોતે આડો પડી જુદું બતાવે, ૩૦ ગુરૂનું વાંકું બોલે, ૩૧ ગુરૂની પથારી ન કરી આપે, ૩૨ ગુરૂની પથારી ખુંદી નાખે, ૩૩ ગુરૂથી હંચે આસને બેસે, એ તેત્રીસ પ્રકારથી ચાલે તેથી ગુરૂનો અવિનય ચાલ માટે તેમ કરવું નહિ. અરિહંતાણુઆસાયણાએ—

અરિહંત દેવની આસાતના કરી હોય એટલે તેના વિષે કાંઈ ખોટું ચિંતવ્યું હોય તેનું નિવારણ કરું છું. સિદ્ધાણું આસાયણાએ—સિધ્ધભગવાનની આસાતના કરી હોય, તે વિષે કાંઈ સંદેહ આણ્યો હોય. આયરિયાણું—આસાયણાએ—આચાર્યજીની આસાતના કરી હોય. ઉવઝાયાણું આસાયણાએ—ઉપાધ્યાયની આસાતના કરી હોય. સાહુણું આસાયણાએ—સાધુની આસાતના કરી હોય. સાહુણીણું આસાયણાએ—સાધવીની આસાતના કરી હોય. સાવયાણું આસાયણાએ—શ્રાવકની આસાતના કરી હોય. સાવિયાણું આસાયણાએ—શ્રાવિકાની આસાતના કરી હોય. દેવાણું આસાયણાએ—ચાર જાતના દેવતાની શ્રદ્ધા ન આણી હોય. દેવીણું આસાયણાએ—દેવતાની દેવીનું ભુંડું ખોલી આસાતના કરી હોય. ઈહલોગસ્સઆસાયણાએ—આ લોક જે મનુષ્ય નિર્ચયના ભવ તેની નાસ્તિ કહી આસાતના કરી હોય. પરલોગસ્સઆસાયણાએ—પરલોક જે દેવતા નારકીના ભવ તેની નાસ્તિ કહી આસાતના કરી હોય. કેવલીણું આસાયણાએ—કેવળજ્ઞાને વિષે શંકા આણી તેની આસાતના કરી હોય. કેવલીપન્નતસ્સધમ્મસ્સઆસાયણાએ—કેવળીના પ્રરૂપેષ ધર્મનું ખાટું ખોલી તેની આસાતના કરી હોય. સદેવમાણુઆસુરસલોગસ્સઆસાયણાએ—દેવતા અને મનુષ્ય સહિત જે લોક તેની શ્રદ્ધા ન આણી આસાતના કરી હોય. સવપાણુ, ભૂય, જીવ, સત્તાણું આસાયણાએ—જીવ જે પ્રાણુ, શાશ્વતપણું તથા સત્તા સહિત છે તેની શ્રદ્ધા ન આણી આસાતના કરી હોય. કાલસ્સઆસાયણાએ—ત્રણ કાળ નથી એમ કહી આસાતના કરી હોય. સુયસ્સઆસાયણાએ—સૂત્ર સિધ્ધાંતવિષે શંકા લાવી આસાતના કરી હોય. સુયદેવયાએઆસાયણાએ—સૂત્રદેવ જે તીર્થંકર તેની આસાતના કરી હોય. વાયણારિયસ્સઆસાયણાએ—વાંચણી આપનાર આચાર્યની આસાતના કરી હોય. જંવાધધં—સૂત્ર આધાં પાછાં ભણ્યાં હોય. વચ્ચાએલીયં—ઉપયોગ વિના વારંવાર સૂત્ર ભણાયેલ હોય. હીણુખ્ખરં—અક્ષર એછો ખોલાણો હોય. અચ્ચખ્ખરં—અક્ષર અધિક ખોલાયો હોય. પયહીણું—પદ એણું ખોલાણું હોય. વિણુય-હીણું—વિનયરહિત ભણ્યો હોય. જગહીણું—ધ્યાન રાખ્યા વિના ભણ્યો હોય. થાસહીણું—શુદ્ધ ઉચ્ચાર વિના ભણ્યો હોય. સુકુદિત્તં—સારૂં જ્ઞાન અવિનીતને ભણાવ્યું હોય. દુકુપડિછીયં—પ્રમાદસહિત—આગસે ભણ્યો હોય. અકાલેકએસઝાએ—કવખતે સજાય કરી હોય. કાલેનકએસઝાએ—ખરાખર વખતે સજાય ન કરી હોય. અસઝાધએસઝાયં—અપવિત્ર

સ્થાનકમાં સજાય કરી હોય. સજાઈએનસજાય'—સજાઈ કરવાનો બરાબર વખત છે તે વખત સજાય ન કરી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડ'—તે સર્વ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાશે.

આલોચણા—એક ખોલથી માંડીને તેત્રીશ ખોલ સુધી જે કાંઈ જાણવા જોગ જાણતા હશે, આદરવા જોગ આદરતા હશે, છાંડવા જોગ છાંડતા હશે, સફળ જન્મ જીવિત કરતા હશે, મુગતગામી હલુકરમી, સુલભ ખોધી, ભવ્યજીવ, સમતાવંત, ધીરજવંત, લજ્જાવંત, ધ્યાનવંત, તેને ધન્ય છે, તેને સમય સમયની વંદણા હોજો. મારે જીવે આજના દિવસ સંબંધી જાણવા જોગ જાણ્યા ન હોય, આદરવા જોગ આદર્યા ન હોય, છાંડવા જોગ છાંડ્યા ન હોય, સમક્ષિત સહિત બાર વ્રત, સલેખણા સહિત નવાંજી અતિચાર, પાંચ આચાર સંબંધી એકસોને વીશ દોષ અતિચાર સંબંધી. ૧ દ્રવ્યે, ૨ પ્રમાદે, ૩ અણુભોજે, ૪ આતુરતાએ, ૫ આપદાએ, ૬ શંકાએ, ૭ સહસાકારે, ૮ ભયે, ૯ પડશભાવે, ૧૦ વીમંસાએ. એ દશ પડીશેવણાએ દોષ લાગ્યા હોય તે, સમકાએણું, પ્રાણીયં, પાણીયં, તીરીયં, કીતિયં, સોહીયં, સામાધ્યં, આરાહીયં આણાએ અણુ પાલીતાભવષ, મન, વચન, કાયાએ કરણ કોટી ભાંગે કરી, કરણ કરાવણ અનુમોદવે કરી, ખંડન કરાવ્યો હોય, વિરાધના કરી હોય, દેશથી, સર્વથી, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, વિરાધના કરી હોય, ગિત્સુત્રે, ઉન્માર્ગે, અકલ્પે, અકર્ણીએ, દુષ્ટ ધ્યાને, દુષ્ટ ચિંતવણાએ, અણાચાર આચરવે, અણુષણીકષ્ટાએ, સંકલ્પ વિકલ્પ કીધો હોય, આરંભ સમારંભ કીધો હોય, હાસ્યે, ભયે, અજ્ઞાને, મિથ્યાત્વે, અવર્તે, પ્રમાદે, કપાયે અશુભ જોગે કરી, ગતિચપળ, મતિચપળ, દષ્ટિચપળ, ભાષાયપળ, ભાવચપળપણે અશુદ્ધ ભાવે કરી આપસ્થાપના, પરઉથાપના કરવે, બગ ધ્યાને, ગૃધીપણે, ક્ષોલતાપણે, દુષ્ટપણે, મૂઢપણે, મંજર યુદ્ધિએ, દંભ કદાચહપણે, અવિનયપણે, અજ્ઞેમપણે, કામ યુદ્ધિ, વિષયવિકારપણે, આળસે, આકોટીએ, અણુકોટીએ, જાણપણે, અજાણપણે, જે કાંઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણાચાર, સેવ્યા હોય, સેવરાવ્યા હોય, સેવતા પ્રત્યે અણુમોઘા હોય, ને આલોચ્યા ન હોય, નિંદ્યા ન હોય, પડિકાચ્યા ન હોય, વિશુદ્ધ કર્યા ન હોય, પ્રાયશ્ચિત લીધું ન હોય, ને નિવારણ સમી રીતે કર્યું ન હોય એવા અવિશુદ્ધ આત્મા, સપાપ જોગે કરી આત્માને અરિહંતની સાખે, ધર્માચાર્યની સાખે, સિદ્ધાંતપ્રવચનની સાખે, આત્માની સાખે, મિચ્છામિદુક્કડ'.

પાંચમું સૂત્ર.

નમો—નમસ્કાર હોજો. ચઉવીસાએ—ચોવીસ. તિથ્યચરાણું—
 તીર્થકર દેવને. ઉસલાધમહાવીર—રીખવદેવ સ્વામીથી મહાવીર સ્વામી
 સુધી. પન્નવસણાણું—સેવા ભક્તિ કરે છે. ઇણમેવ—એવા. નિ-
 ઝાથં—નિઘંથ (ધન રહિત) નો. પાવયાણું—પ્રરૂપેલ-ખતાવેલ. સચ્ચં-
 સાચો. અણુતરં—સર્વથી ઉત્તમ. કેવલીયં—કેવળજ્ઞાનીનો કહેલ. પ-
 ડિપુન્નં—પ્રતિપૂર્ણ-સંપૂર્ણ. નેયાઉયં—ન્યાયકારક. સંસુદ્ધં—અરાગ્ગર
 શુદ્ધ. સદ્ધિકતાણું—શલ્ય-વહેમનો કાપનાર. સિદ્ધિમઝાં—એવો સિદ્ધ
 થવાનો માર્ગ. મુત્તિમઝાં—(મુક્તિ) કર્મથી મુકાવવાનો માર્ગ. નિ-
 ન્નણમઝાં—કર્મનો છોડા આણવાનો માર્ગ. નિવ્વાણમઝાં—(નિર્વાણ)
 કર્મ નિવારીને શીતળ થવાનો માર્ગ. અવીતહ—એના વિશે. મવિસંધિ-
 સંદેહ રાખવો નહિ. સવ્વદુખખપહીણમઝાં—સઘળાં દુઃખ મટાડવાનો
 માર્ગ છે. ઇથંડિયાણવા—એને વિષે રહેલા ઇવ. સિઝંતિ—સિદ્ધ થશે.
 બુઝંતિ—બુઝશે, સર્વ જાણશે. મુચ્ચંતિ—કર્મથી મુકાશે. પરીનિવા-
 ચંતિ—કર્મ નિવારીને શીતળભૂત થશે. સવ્વદુખાણમંતંકરંતિ—સર્વ
 દુઃખનો અંત કરશે. તં—તે. ધમ્મં—ધર્મ. સદ્દહામિ—શ્રદ્ધા છે. પત્તિ-
 યામિ—પ્રતીતિ આણું છે. રોએમિ—રૂચવું છે. ફાસેમિ—સ્પર્શ કરે
 છે—તે મુજબ ચાલું છે. પાલેમિ—પાળું છે—વર્તું છે. અણુપાલેમિ—
 વિશેષે પાળું છે. તં—તે. ધમ્મં—ધર્મ. સદ્દહંતો—ખીનને શ્રદ્ધા લેવ-
 રાવતો. પત્તિયંતો—પળાવતો. રોયંતો—રૂચવતો. ફાસંતો—સ્પર્શ
 કરાવતો. પાલંતો—પળાવતો. અણુપાલંતો—વિશેષે પળાવતો. તસ્સ-
 તે. ધમ્મસ્સ—ધર્મ. કેવલીપંનત્તસ્સ—કેવળીનો પ્રરૂપેલ તેને. અણુ-
 ડિઓમિઆરાહણાએ—આરાધવાને હું ઉદ્ધમવંત થયો છું—તત્પર થયો
 છું. વિરોમિ—હું નિવર્તું છું. વિરાહણાએ—તેની વિરાધના કરવાથી.
 અસંયમં—અસંજમ પાપ. પરિણામિ—જાંડું છે. સંયમં—સંજમને.
 ઉવસંપજમિ—અંગીકાર કરે છે. અખંભં—અબ્રહ્મચર્યને. પરિયા-
 ણામિ—જાંડું છે. ખભં—બ્રહ્મચર્યને. ઉવસંપજમિ—અંગીકાર કરે
 છે. અકપ્પં—લેવાનું અયોગ્ય તે. પરિયાણામિ—જાંડું છે. કપ્પં—
 લેવાનું યોગ્ય તે. ઉવસંપજમિ—અંગીકાર કરે છે. અજ્ઞાણં—અજ્ઞાન.
 પરિયાણામિ—જાંડું છે. નાણં—જ્ઞાન. ઉવસંપજમિ—અંગીકાર કરે
 છે. અકિરિયં—અક્રિયા (ખોટી કરણી). પરિયાણામિ—જાંડું છે.
 કિરિયં—સુકૃત. ઉવસંપજમિ—અંગીકાર કરે છે. મિહ્ણંતં—મિથ્યા-

ત્વને. પરિયાણામિ—છાંડું છું. સમંત—સમકીતને. ઉવસંપન્નમિ—
અંગીકાર કરું છું. અમોહિ—દુઃખાધ. પરિયાણામિ—છાંડું છું. યોહી—
સુખોધ. ઉસંપન્નમિ—અંગીકાર કરું છું. અમઝા—ઉન્માર્ગ. પરિયા-
ણામિ—છાંડું છું. મઝા—મોક્ષ માર્ગ. ઉવસંપન્નમિ—અંગીકાર કરું
છું. જંસંભરામિ—જે મને સાંભરે છે. જંચનસંભરામિ—જે મને
નથી સાંભળતું. જંપડિકામિ—જેનું પ્રાયશ્ચિત લીધું છે. જંચનપડિક-
ામિ—જેનું પ્રાયશ્ચિત ન લીધું હોય. તસ્સ—તે સર્વસ્સ—સર્વ.
દેવસિયસ્સ—દિવસ સંબંધી કષ્ટલા-કહેલા. અધિઆરસ—અતિચાર
પાપનાં. પડિકામિ—પ્રાયશ્ચિત કરું છું. નિવારણ કરું છું. સમણાહ—
શ્રમણ છું. સંજય—સંજતી છું. વિરય—સંસારથી વિરક્ત થયો છું.
પડિહય—હણ્યાં છે. પચ્ચખાય—બંધી કરીને. પાવકમ્મે—પાપ કર્મને.
અનિયાણો—નીયાણા રહિત, કરણીનું ૧૧ માગી લેવું નહિ. દિહિ—
સમકીત દષ્ટિ. સંપન્નો—સહિત છે. માયા—કપટ. માસં—ગુહાપણું.
વીવજ્ઞો—તણ દીધું છે. વરણ દીધું છે. અઠાધજેસુ—જે અઠી.
દીવસમુદ્દેસુ—દીપ સમુદ્ર છે તેને વિષે. પનરસકમ્મભૂમીસુ—પંદર
કર્મ ભૂમી ક્ષેત્રને વિષે. જવંતિ—જેટલા. કેધ—કોષ. સાહુ—સાધુ.
રયહરણુ—રજેહરણુ જેથી રજ કાઢી શકાય છે. ગુહ્ણગ—ગુચ્છો. પડિ-
ઝાહ—પાત્રાનાં. ધારા—ધરણુહાર છે, રાંખનાર છે, પંચમહાવ્યધારા-
પાંચ મહાવ્રતના ધરનાર છે. અઠારસસહસ્સ—અઠાર હજાર. સીલંગ-
રથધારા—બ્રહ્મચર્યના શ્લોક રૂપી રથના ધરનાર છે. અખયખાયારચ-
રિત્તા—અક્ષય છે જેના આચાર અને ચારિત્ર. તેસવ્વે—તે સર્વને. સિ-
રસા—મસ્તક નમાડીને, મણુસા—મને કરી. મથએણુંવંદામિ—મસ્તકે
કરી નમું છું. અતિચાર આજોવ્યા, પડિકમ્યા, નિંદા, ગરણા, નિસક્ષ
થયા, વિશેષે વિશેષે, અરિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય,
સાધુ, સાધ્વી, ગુર્વાદિકને ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું.

પ્રતિ સમણસૂત્ર સમાપ્ત.

પહેલાં ખામણાં:

પહેલાં ખામણાં પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જયવંત તી-
ર્થંકર દેવ બિરાજે છે. તે જયન્ય તીર્થંકર ૨૦ અને ઉત્કૃષ્ટા હોય
તો ૧૬૦ તે સ્વામિના ગુણગ્રામ કરતાં જયન્ય કર્મની કોડું થયે,
ઉત્કૃષ્ટો. રસ હોય તો આ જીવ તીર્થંકર નામ યોત્ર ઉપાજે તે

વીશ સ્વામિનાં નામ કહું છું. ૧ શ્રીસીમંધરસ્વામી, ૨ શ્રીભુ-
ગમંધરસ્વામી, ૩ શ્રીબાહુસ્વામી, ૪ શ્રીસુબાહુસ્વામી, ૫ શ્રી-
સુભતનાથસ્વામી, ૬ શ્રીસ્વયંપ્રભુસ્વામી, ૭ શ્રીઋષભાનનસ્વામી,
૮ શ્રીઅનંતવીર્યસ્વામી, ૯ શ્રીસુરપ્રભુસ્વામી, ૧૦ શ્રીવિશાળ-
પ્રભુસ્વામી, ૧૧ શ્રીવજ્રધરસ્વામી, ૧૨ શ્રીચંદ્રાનનસ્વામી, ૧૩
શ્રીચંદ્રબાહુસ્વામી, ૧૪ શ્રીભુજંગદેવસ્વામી, ૧૫ શ્રીધૃષ્ણરસ્વામી,
૧૬ શ્રીનેમપ્રભુસ્વામી, ૧૭ શ્રીવીરસેનસ્વામી, ૧૮ શ્રીમહાભદ્ર-
સ્વામી, ૧૯ શ્રીદેવજસ્વામી, ૨૦ શ્રીઅજીતસેનસ્વામી, તેમને
મારી તમારી સમય સમયની વંદણા હોજો. તે સ્વામી કેવા છે ?
મારા તમારા મન મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની
વાત જાણી દેખી રહ્યા છે. સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા
છે, ચંદ્ર રાજ લેક હસ્તામલકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે. અ-
નંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારિત્ર છે, અનંત તપ
છે, અનંત ધીરજ છે, અનંત વીરજ છે, ખટ ગુણે કરી સહિત
છે, ચોત્રીશ અતિશયે કરી બિરાજમાન છે, પાંત્રીશ પ્રકારની
સત્યવચન વાણીગુણે કરી સહિત છે, એક હજાર ને અષ્ટ ઉત્તમ
લક્ષણે કરી સહિત છે, અઠાર દોષ રહિત છે, બાર ગુણે કરી
સહિત છે, ચાર કર્મ ધનધાત્રીયાં ક્ષય કર્યાં છે, બાકીનાં ચાર
કર્મ પાતળાં પાડ્યાં છે, મુક્તિ જવાના કામી થકા વિચરે છે,
ભવ્યજીવના સંદેહ ભાંગે છે, સજોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની,
કેવળદર્શની, જથાખ્યાત ચારિત્રના ધરણુહાર છે, ક્ષાયક સમ-
કિત, શુકલધ્યાન, શુકલલેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભભોગ, ચોસઠ
ઈંદ્રના પૂજનિક વંદનિક અર્ચનિક છે, પંડિત વીરજ એ આદિ
અનંત ગુણે કરી સહિત છે, ધન્ય તે સ્વામિનાથ ગામનગર રા-
યહાણી પુરપાટણ એકં ગાંમથી બીજે ગામ વિહાર કરતા હશે
ત્યાં જિનેંદ્ર દેવરૂપી સૂર્ય આગળથી ચાલે, તે વાંસે ગણધર
ચાલે, તે વાંસે શેષ સાધુ ચાલે, સ્વામી પગ ધરે ત્યાં લાખ
પાંખડીનું પદ્મ કમળફૂલ થઈ આવે. પાછો પગ ઉપાડે ત્યારે
વીસરાળ થઈ જાય. નદી નાળાં આવે ત્યાં પાજ બંધાઈ જાય.

કાંટા સમે મુખે હોય તે ઉંઘે મુખે થઈ જાય. સ્વામિભૂ હજારો ગાઉનો વિહાર કરી ખાગ ખગીયામાં વનપાળની આજ્ઞા લઈ સમેસરે, ત્યાંથી પચીશ પચીશ જોજનમાં માર નહિ, મરકી નહિ, સ્વચક પરચકના લય નહિ, સાત પ્રકારની ભીતિ માત્ર રહે નહિ, અણું મિથ્યાત્વ હોય ત્યાં ત્રગડા ગઢની રચના થઈ આવે, રૂપાનો ગઢ ને સોનાના કાંગરા, સોનાનો ગઢ ને રત્નના કાંગરા, રત્નનો ગઢ અને મણિરત્નના કાંગરા, ચાર દિશાએ ચાર ચાર દરવાજા થઈ આવે, એક એક દરવાજે વીશ વીશ હજાર પગ-થીઆં થઈ આવે, સમેસરણને મધ્ય ભાગે ફટક રત્નનું સિંહાસન થઈ આવે, ખારગણું અશોકવૃક્ષ થઈ આવે, અંખોડાને ઠેકાણે ભા-મંડળ થઈ આવે. ઉપર ચોવીશ જોડા ચામરના થઈ આવે, વનપાળ જઈ રાજાદિકને વધામણી આપે, ખાર પ્રકારની પ્રખટા વખાણવાણી સાંભળે, સૌ સૌની ભાષામાં સૌ સમજી જાય, કોઇને શંકા ઉપજે નહિ. લવનપતિ અને તેની દેવી, વાણવ્ય-તર અને તેની દેવી, જ્યોતિષી અને તેની દેવી, વૈમાનિક અને તેની દેવી, મનુષ્ય અને મનુષ્યાણી; તિર્યંચ ને તિર્યંચણી એ ખાર જાતની પ્રખટા વખાણવાણી સાંભળતાં કોઈ કોઈનું વેર ઉલસે નહિ. ધન્ય તે મહારાજ જ્યાં જ્યાં દેશના દેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં ત્યાં રાઈસર, તલવર, માડંબિ, કોડંબિ, શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સાંભળી કર્ણુ પવિત્ર કરતા હશે, દર્શન દેહાર કરી નેત્ર પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચઉદ પ્રકારનું દાન દેઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે. સ્વામિ-નાથ તમે પંચ મહાવિક્રેહ ક્ષેત્રને વિષે ખિરાજો છો. હું અપ-રાધી, દીન, કિંકર, ગુણહીન, ઇહાં બેઠો છું. તમારા જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર તપ સંખંધી અવિનય, અશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કર્યો હોય તો મન વચન કાયાએ કરી હાથ જોડી મશતક નમાવી બુજો બુજો કરી ખમાવું છું, (તીથુતોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો).

ખીજાં ખામણાં.

ખીજાં ખામણાં અનંતાસિદ્ધ લગવંતને કહું છું. તે ભગ-

વંતના શુભ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની કોડું ખપે, ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે તો આ જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાજે.

આ ચોવીશીનાં નામ કહું છું—૧ શ્રીઋષભદેવસ્વામી, ૨ શ્રીઅજીતનાથસ્વામી, ૩ શ્રીસંલવનાથસ્વામી, ૪ શ્રીઅભિનંદન સ્વામી. ૫ શ્રીસુમતિનાથસ્વામી, ૬ શ્રી પદ્મપ્રભુસ્વામી, ૭ શ્રીસુપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૮ શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વામી, ૯ શ્રીસુવિધિનાથસ્વામી, ૧૦ શ્રીશીતળનાથસ્વામી, ૧૧ શ્રીશ્રેયાંસનાથસ્વામી, ૧૨ શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામી, ૧૩ શ્રીવિમળનાથસ્વામી, ૧૪ શ્રીઅનંતનાથસ્વામી, ૧૫ શ્રીધર્મનાથસ્વામી, ૧૬ શ્રીશાંતિનાથસ્વામી, ૧૭ શ્રીકુંથુનાથસ્વામી, ૧૮ શ્રીઅરનાથસ્વામી, ૧૯ શ્રીમહિનાથસ્વામી, ૨૦ શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧ શ્રીનમિનાથસ્વામી, ૨૨ શ્રીનેમિનાથસ્વામી, ૨૩ શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૨૪ શ્રીમહાવીરસ્વામી. આ ચઉવીશી, અનંત ચઉવીશી, પંદર લેદે, સીઝી, ખુઝી, આઠ કર્મ ક્ષય કરી મોક્ષ પધાર્યા છે. આઠ કર્મ તે કયા ? ૧ જ્ઞાનાવરણી, ૨ દર્શનાવરણી, ૩ વેદની, ૪ મોહની, ૫ આજિયું, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય એ આઠ કર્મ ક્ષય કરી મુક્તિશિલાએ પહોંચ્યા છે. તે મુક્તિશિલા કયાં છે ? સમપૃથ્વીથી સાતસેં નેવું જોજન ઉંચપણે તારામંડળ આવે. ત્યાંથી દશ જોજન ઉંચપણે સૂરજનું વિમાન છે, ત્યાંથી એંસી જોજન ઉંચપણે ચંદ્રમાનું વિમાન છે, તે ઉપર ચાર જોજન ઉંચપણે નક્ષત્રનાં વિમાન છે, ત્યાંથી ચાર જોજન ઉંચપણે બુધનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઉંચપણે શુક્રનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઉંચપણે બૃહસ્પતિનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઉંચપણે મંગળનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઉંચપણે શનિશ્ચરનો તારો છે, એ નવસેં જોજન લગે જ્યોતિષચક્ર છે. તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજન કોડકોડિ ઉંચપણે પહેલો સુધર્મ નામે અને બીજો ઇશ્વાન નામે દેવલોક છે. એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકાર છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકાર છે, પહેલામાં બત્રીશ લાખ વિમાન છે, બીજામાં અઠ્ઠાવિશ લાખ વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન

ઉપર ત્રીજો સનતકુમાર અને ચોથો માહેન્દ્ર એ બે દેવલોક છે. એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે બે મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. ત્રીજામાં બાર લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાન છે. તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજન ઉપર પાંચમો પ્રહલલોક દેવલોક છે. એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાર લાખ વિમાન છે. તેથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર છઠ્ઠો લાંતક દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં પચાસ હજાર વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર સાતમો મહાશુક દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાળીસ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર આઠમો સહસાર દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં છ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાત જોજન ઉપર નવમો આણુત અને દશમો પ્રાણુત એ બે દેવલોક જોડાજોડ છે, એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ચારસેં વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર અચ્ચારમો આરણુ અને બારમો અચ્યુચ દેવલોક છે, એ બે જોડાજોડ છે, એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ત્રણસેં વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર નવ ઐવેચક છે. તેનાં નામ ભદ્રે, સુભદ્રે, સુભએ, સુમાણસે, પ્રીયદંસણે, સુદંસણે, આમોહે, સુપરીપુદ્રે, જસોધરે, તેની ત્રણ ત્રીક છે તેમાં પહેલી ત્રિકમાં એકસો અગીઆર વિમાન છે, બીજી ત્રિકમાં એકસો સાત વિમાન છે, અને ત્રીજી ત્રિકમાં એકસો વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉંચપણે પાંચ અનુત્તર વિમાન છે. તેનાં નામ-વિજય, વિજયંત, જયંત, અપરાજિત, સર્વાર્થસિદ્ધ. તે સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનની ધ્વજ થકી બાર જોજન ઉંચપણે મુક્તિશિલા છે. તે મુક્તિશિલા કેવી છે ? પીસતાળીસ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજનની જડી છે, ઉતરતાં છેડે માંખીની પાંખથકી પાતળી છે, ઉજળી, ગોખીર, શંખ, ચંદ્ર, અંકરત્ન, રૂપાનોપટ, મોતીના હાર, ખીરસાગરના પાણીથકી પણ

અધિક ઉજળી છે. તે સિદ્ધશિલા ઉપર ઉંચપણે એક જોજન તેના છેદ્યા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગને વિષે સિદ્ધભગવંતજી ખિરાજી રહ્યા છે. તે સ્વામી કેવા છે ? અવર્ણે, અગંધે, અરસે, અક્ષાસે, અમૂર્તિ, અવિનાશી, ભૂખ નહિ, દુઃખ નહિ, રોગ નહિ, સોગ નહિ, જન્મ નહિ, જરા નહિ, મરણ નહિ, કર્મ નહિ, અનંત અનંત સુખની લહેરમાં ખિરાજી રહ્યા છે. તમે સ્વામી ત્યાં ખિરાજો છો, હું અહીં ખેઠો છું. તમારાં જ્ઞાન, દર્શન સંબંધી અવિનય, આશાતના, અલક્ષિત, અપરાધ કયો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજો બુજો કરી ખમાયું છું. (તિથુત્તોનો પાઠ ત્રણ વખત કહેવો.)

ત્રીજાં ખામણાં.

ત્રીજાં ખામણાં પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જયવંતા કેવળી ભગવાન ખિરાજો છે, તે જઘન્ય બે કોડ કેવળી, ઉત્કૃષ્ટા નવ કોડ કેવળી, તે સ્વામી કેવા છે ? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચઉદ રાજલોક હસ્તઆમ-લકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે, અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારીત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત વીરજ છે, અનંત ધીરજ છે, પટ ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ધનધાતીયાં ક્ષય કર્યા છે, ચાર કર્મ પાતળાં પાડ્યાં છે, મુક્તિ જવા કામી થકા છે, ભવ્ય જીવના સંદેહ ભાંગે છે, સજોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની છે. જથાખ્યાત ચારીત્રના ધરણુહાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલલેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, પંડિતવીરજ એ આદી અનંત ગુણે કરી સહિત છે. ધન્ય તે સ્વામી ગામનગર રાંચહાણી, જ્યાં જ્યાં સ્વામી દેશના હેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં રાઈસર, તલવર, માડંબી, કોડંબી, શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ સ્વામીની દેશના સાંભળી કર્ણ પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચઉદ પ્રકારનું દાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે, સ્વામિનાથ તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે ખિરાજો છો. હું અપરાધી, દીન,

કિંકર, ગુણહીન અહીં ખેડો છું. તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ, કર્યો હોય તો મન વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજો બુજો કરી ખમાવું છું. (તિપ્પુત્તોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો).

ચોથાં ખામણાં.

ચોથાં ખામણાં ગણધરજી, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજીને કહું છું. ગણધરજી બાવન ગુણે કરી સહિત છે, આચાર્યજી છત્રીસ ગુણે કરી સહિત છે, ઉપાધ્યાયજી પચીસ ગુણે કરી સહિત છે. મારા તમારા ધર્મગુરુ, ધર્મ આચાર્ય, ધર્મ ઉપદેશના ઢાતાર, મહા-પુરુષ, પંડિતરાજ, મુનિરાજ, ગીતાર્થ, બહુસૂત્રી, સૂત્રસિદ્ધાંતના પારગામી, તરણુ તારણુ, તારણીનાવસમાન, સફરી જહાજ સમાન, કલ્પવૃક્ષ સમાન, જિનશાસનના શણુગાર, ધર્મના નાયક, સંઘના મુખી, સંઘના નાયક એવી અનેક ઉપમાએ કરી ખિરાજમાન પૂજ્યજી સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેનાં નામ બોલવાં).

સ્વામી આદિ દેઈને સાધુ સાધ્વી આલોઇ, પડિક્કમી, નિન્દી, નિસદ્દલ થઈ પ્રાપ્ત, દેવગતિએ પધાર્યા છે તેમનો ધણો ઉપકાર છે. આજ વર્તમાનકાળે, તરણુ તારણુ, તારણીનાવ સમાન, રત્નચિંતામણી સમાન, પાર્શ્વમણિ સમાન, જિનશાસનના શણુગાર, સર્વે સાધુજીને ગુણે કરી ખિરાજમાન પૂજ્યજી સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેનાં નામ લેવાં).

સ્વામી આદિ દેઈને સાધુ સાધ્વી વિચરે છે તે સ્વામી કેવા છે ? પાંચ મહાવ્રતના પાલનહાર, પાંચ સુમતિએ સુમતા, ત્રણ ગુપ્તિ એ ગુપ્તા, છકાયના પીયર, છકાયના નાથ, સાત ભયના ટાલણુહાર, આઠ મદના ગાલણુહાર, નવ વાડવિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલણુહાર, દશવિધ જાતિધર્મના અજવાળિક છે, બાર ભેદે તપ-સ્થાના કરણુહાર છે, સત્તર ભેદે સંજમના ધરણુહાર છે, બાવીસ પરિસહના જીતણુહાર છે, સત્તાવીસ સાધુના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાળીશ સુડતાળીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહાર પાણીના લહેણુહાર છે; બાવન અનાચરણુના ટાળણુહાર છે; સચેતના ત્યાગી,

અચેતના ભોગી, કંચનકામનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે, ધન્ય મહારાજ તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે બિરાજો છો, હું અપરાધી દીન કિંકર ગુણહીન અહીં બેઠો છું, તમારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયોં હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી બુજો બુજો કરી ખમાવું છું. (તીખુતોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો).

પાંચમાં ખામણાં.

પાંચમાં ખામણાં પાંચ ભરત, પાંચ ઈરવત ને પાંચ મહા-વિદેહ, અઢી દ્વીપક્ષેત્રને વિષે જે સાધુ સાધવી ખીરાજે છે તે જધન્ય હોય તો બે હજાર કોડ સાધુ સાધવી, ઉત્કૃષ્ટા હોય તો નવહજાર કોડ સાધુ સાધવી, તેમને મારી સમય સમયની વંદણા હોજો. તે સ્વામી કેવા છે ? પંચ મહાવ્રતના પાલણુદાર છે. પાંચ સુમતિએ સુમતા, ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છ કાયના પીયર, છ કાયના નાથ, સાત ભયના ટાળણુદાર, આઠ મહના ગાળણુદાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ, બ્રહ્મચર્યના પાલણુદાર છે; દશવિધ જતી ધર્મના અજવાલિક છે, બાર ભેદે તપસ્યાના કરણુદાર છે. સત્તર ભેદે સંજમના ધરણુદાર છે, બાવીશ પરીસહના જીતણુનાર છે, સત્તાવીશ સાધુજીના ગુણે કરી સહિત છે; બેતાલીશ, સુડ-તાલીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહાર પાણીના લેહેણુદાર છે, બાવન અનાચરણુના ટાળણુદાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કંચન કામનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર, આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે. ધન્ય મહારાજ તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે બિરાજો છો. હું અપરાધી, દીન કિંકર, ગુણહીન અહીં બેઠો છું. તમારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયોં હોય તો મન વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજો બુજો કરી ખમાવું છું. (સાધુને ખમાવવા) તીખુ-તોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો).

છટ્ઠાં ખાંમણાં.

છટ્ઠાં ખાંમણાં અઢી દ્વીપમાંહી સંખ્યાતા, અઢીદ્વીપખંડાર અસંખ્યાતા, શ્રાવક શ્રાવીકાને કરં છું. તે શ્રાવકજી કેવા છે, હુંથી, તમથી, દાને, શીયળે, તપે, લાવે, ગુણે કરી અધિક છે. બે વખત આવશ્યકપ્રતિક્રમણના કરનાર છે. મહિનામાં છ પોષાના કરનાર છે, સમક્રિત સહિત બાર વ્રતધારી, અગ્યાર પડીમાના સેવણુદાર છે, જીવ અજીવ આદિ નવતત્ત્વના જાણનાર છે, વ્રણ* મનોરથના ચિંતવનાર છે, એકવીશ શ્રાવકને ગુણે કરી સહિત છે, દુબળા પાતળા જીવની દયાના જાણનાર છે, પરધન પથ્થર ખરોખર લેખે છે, પરસ્ત્રી માતા બેન ખરાખર લેખે છે, દયા ધર્મી, પ્રિય ધર્મી, દેવતાના ડગાવ્યા ડગે નહિ એવા છે, ધર્મનો રંગ હાડહાડની મીઠાચે લાગ્યો છે એવા શ્રાવક શ્રાવિકા, સંવર, પોષા, પ્રતિક્રમણમાં ખિરાજતા હશે તેને આજના દિવસ સંખધી અવિનય, આસાતના કરી હોય તો બુજે બુજે કરી ખમાવું છું.

સાધુ સાધ્વીને વાંડું છું, શ્રાવક શ્રાવિકાને ખમાવું છું, સમક્રિતદષ્ટિ જીવને ખમાવું છું, ઉપકારી બાઈલાઇને ખમાવું છું, ચોરાશી લક્ષ જીવાળેનીના જીવને ખમાવું છું, સાત લાખ પૃથ્વી-કાય, સાત લાખ અપકાય, સાત લાખ તેઉકાય, સાત લાખ વાઉકાય, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચઉદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, બેલાખ બેઇદ્રિય, બેલાખ તેઇદ્રિય, બેલાખ ચોરં-દ્રિય, ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ તિર્થંચ પંચેદ્રિ, ચઉદ લાખ મનુષ્યની જાતિ, એ ચોરાશી લક્ષ જીવા-ળેનીના જીવને, હાલતાં ચાલતાં, ઉઠતાં બેસતાં, જાણતાં અજા-ણતાં, હજ્યા હોય, હણાવ્યા હોય, છેદ્યા હોય, લેદ્યા હોય, પરિતાપના કીલામના ઉપજવી હોય તો અનંતાસિદ્ધ કેવળીની સાથે મિશ્રામિદુઃકરં.

ખામેમિ—ખમાવું જી. સવેજીવા—સર્વજીવને. સવેજીવાવી—સર્વ જીવ. ખમંતુમે—માહારો અપરાધ ક્ષમા કરજો. મિતિ—મિત્રાઇ છે.

૧ ક્યારે પરિગ્રહ જાંડીશ. ૨ ક્યારે દીક્ષા લઇશ. ૩ ક્યારે સંચારો કરીશ.

મેં--મહારે સવ્વભૂએસુ--સર્વ જીવ સાથે. વેર--વેર દુસ્મનાઇ. મઝં--મહારે. નકેણુ--કોઇ સાથે નથી. એવમહં--એ પ્રકારે હું. આલોધયં-કહું છઉં. નિંદિયં--નિંદા કરું છું. ખોદું કીધું તેની. ગરિહિયં--ગરહા કરું છું. દુગંછિયં--ખોદું કીધું એમ કહું છું. સવં--સર્વ પાપ, તિવિહુણુ તણુ પ્રકારે મન વચન કાયાએ કરી. પડિકંતો--પ્રાયશ્ચિત્ત કરું છું. વંઠામિ-નમસ્કાર કરું છું. જિણુચઉવીસં--ચોવીસ જિન તીર્થકરને.

અતીચાર આલોચ્યા, પડિકમ્યા, નિંદ્યા, નિશલ્ય થયા, વિશેષે વિશે અરિહંતે, સિધ્ધ, કેવળી, ગણુધર, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજી, સાધુ, સાધ્વી, ગુરૂ આદિને લુલ્લે લુલ્લે કરી ખમાવ્યા છે.

(આ ઠેકાણે “ ઇચ્છામિ ખમાસમણો ” એ વખત પૂરું કહેવું).

એમ દિવસ રાત, પખખી, ચૌમાસી, અને સંવત્સરી સંબંધી, મૂલગુણુ ઉત્તરગુણુ, દ્રવ્યે, ભાવે, નિશ્ચય, વ્યવહારે. સામાન્યપણે, વિશેષપણે, રમણુ-પણે, ઓછું અધીક, વિપરીત સ્થાપ્યું હોય, માન્યું હોય, પદ્યું હોય. અનળપણે, સંશયપણે, અવર્તપણે ઓઘસંજાએ, ગાડરીયા પ્રવાહપણે, અલુસમજણુપણે, આચર્યું હોય, ઇચ્છા, વાંછા, મૂર્છાભાવે જે શુભ અને શુદ્ધ આચરણુ-કરણી અસાર કરી હોય, તુચ્છ કરી હોય, ગુમાવી હોય, સંસાર વૃદ્ધિ કારણે જીવને જોડ્યા હોય, તે મારાં પૂર્વનાં આકર્ષણુ સુદ્ધાંત, મારાં સર્વે પાપ ણરૂપ સાવધ મિથ્યા-નિષ્ક્રમ હોજી, એણી રીતે દિવસ અને રાત સંબંધી અતિચારના દોષ પડિકમણું કરીને આલોચણુ, નિંદીયણુ, કરીને પૂજનિક, અર્ચનિક, વંદનિક, જીવને ભક્તિસહિત, વંદણા કરીને સર્વ પ્રાણુ જીવ ભૂતને ખમત ખામણા કરીને ચિત્તઉપશાંત કરીને, વિરૂદ્ધ ભાવ મટાડીને નિજભાવ રિદ્ધિ સંભાળીને, અસત્યપણું, વ્રાંતિપણું, ડોલપણું, ભેળસંભેળ પણું, નિરાકરણુ કરીને, મૂળગુણુ, ઉત્તરગુણુના પચખાણુની તબવીજ કરીને. વ્રતનાં છિદ્રો રોકીને, આશ્રવ રૂંધીને, કપાયપણું ટાળીને, વિશુદ્ધપણું કરવાને હવે શરીરની મમતા કાંઇક ત્યાગ કરવારૂપ, કાંઇક વોસરવારૂપ, પાંચે આ વશ્યક અતિચાર વિશુદ્ધ નિમિત્તે, અશરીરી, અજ્ઞેગી પદ આત્માનું સંભાળીને દેહ મૂર્છા ત્યાગ કરવારૂપ, પ્રાયશ્ચિત્ત વ્યવહારૂપ પાંચમે આવશ્યક કરવો સામાયિક ૧, ચોવીસથો [લોગસ] ૨, વંદણા ૩, પડિકમણું ૪ એ ચાર આવશ્યક પૂરા થયા તે પાંચમા આવશ્યકની આજ્ઞા લેવી.

પાંચમે આવશ્યક.

દેવસી--દિવસ સંબંધી. પ્રાયશ્ચિત્ત--પાપ. વિશુદ્ધનાઅર્થે--ચોખ્ખ કરવા માટે. કરેમિ--હું કરું છું. કાઉસ્સગં--સ્થિર કાયા રાખવાનું.

(આ ઠેકાણે નવકાર, કરેમિ ભંતે, ઇચ્છામિદ્વામિ કાઉસગ્ગં તથા તસ્સઉત્તરિના પાઠ કહીને લોગસ્સ ચારનો અથવા ધર્મધ્યાનનો કાઉસગ્ગ નિત્ય પ્રત્યે કરવો, પખી પડિક્રમણે ચાર લોગસ્સનો, ચઢમાસી પડિક્રમણે વીશ લોગસ્સનો અને સંવત્સરી પડિક્રમણે ચાળીશ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરવો. અતે એક નવકાર કહી કાઉસગ્ગ પાળવો (લોગસ્સ એક સંપૂર્ણ બોલવો).

(આ ઠેકાણે ઇચ્છામિ ખમાસમણો એ વખત કહેવું).

સામાયક ૧, ચોવીસંથ્યો ૨, વંદણા ૩, પડિક્રમણું ૪, કાઉસગ્ગ ૫, એ પાંચ આવશ્યક પૂરાં થયાં. એ પાંચ આવશ્યક ચાર તીર્થને અવશ્યમેવ કરવા રૂપ અતીત કાલનું દુષ્ટત્ય, આલોચી, પડિક્રમી, નિંદી, ગ્રહણ કરી, વર્તમાન કાળનો આશ્રવ રૂંધી, સંવર કરીને, હવે આગમીયા કાલસંખધી, અનાદિ કાલની આહાર લેવા રૂપ આત્માને પુદ્ગળ, મૂર્છા, સંજ્ઞા, અભિલાષા ઘણી છે, તે મોટું કલંક છે અને અણહારી, નિરાશી, નિરાલંબી, નિઃકલંકી, નિરાશ્રવી, નિઃસંગી, નિર્મળ, નિર્વચ્છક, અકળ, અગમ્ય, અગોચર, અગાધ સુલક્ષણપણું, આત્માનું આવરણ, તેને નિવારણ કરવા સાધન કરણરૂપ, પચખાણુ યથાશક્તિ, ચક્રવિધ આહાર લાગરૂપ, પચખાણુ કરણરૂપ છટ્ટો આવશ્યક કરવો.

છટ્ટો આવશ્યક.

“ ધારણા પ્રમાણે ચૌવીહારનાં પચખાણુ કરવા, તે નીચે મુજબ ” ચક્રવિહંપિઆહાર”--ચાર પ્રકારના આહાર. અસણું--અન્ન. પાણું--પાણી. ખાઈમં--મેવાદિક. સાધમં--મુખવાસ. અન્નથણાભોગેણું--અળણુતાં મુખમાં કાંઇ વસ્તુ ઘલાઇ જાય તેની માશી. સહસ્સાગારેણું--બળાહારે મોઢામાં કાંઇ નાંખે તેની માશી. વોસિરામિ--તળું છું.

સામાયક ૧, ચોવીસંથ્યો ૨, વંદણાં ૩, પડિક્રમણું ૪, કાઉસગ્ગ ૫, ને પચખાણુ ૬, તેને વિષે વીતરાગદ્વેવની આજ્ઞામાં કાનો, માત્રા, મીડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર, ઓણું અધિક, વિપરીત કહેવાણું હોય ને જાણુતાં અજાણુતાં કોઇ દોષ લાગ્યો હોય તે મિચ્છામિદુક્કડં.

મિચ્છાત્વનું પડિક્રમણું, અન્નતનું પડિક્રમણું, કષાયનું પડિક્રમણું, પ્રમાદનું પડિક્રમણું, અશુભજ્ઞેગનું પડિક્રમણું, બ્યાશી બોલનું પડિક્રમણું, એ પ્રતિક્રમણુવિષે અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિ-

ચાર અણાચાર, બાણતાં અબાણતાં કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છામિદુક્કરં.

ગયા કાળનું પડિક્રમણું, વર્તમાનકાળના સંવર, આવતા કાળના પચખાણુ; કરેમિ મંગલં, મહામંગલં, થયથુમંગલં, ઇહાં ત્રણ નમોથુણાં કહેવાં.

પ્રતિક્રમણમાં લાગતા દોષના ૧૨૪ પ્રકાર.

નવાણું અતિચારમાંથી જ્ઞાનના ૧૪ અતિચાર વરછને આંકીના ૮૫ રજા તે તથા જ્ઞાનના ૮ આચાર તે—૧ અત્રીશ અસકાય ટાળી વખતસર બાણવું, ૨ વિનય સહિત બાણવું, ૩ જ્ઞાનનો સત્કાર કરી બાણવું, ૪ ઉપધ્યાન સહિત બાણવું (સૂત્ર બાણવાને માટે જે જે તપ કરવું કહ્યું છે તે તે કરીને), ૫ ઉપકારીનો ગુણ બુલવો નહિ, ૬ શુદ્ધ ક્રિયાચાર સહિત બાણવું, ૭ અર્થ સહિત બાણવું, ૮ પાક, અર્થ વગેરે શુદ્ધ બાણવું. તથા સમક્રિતના ૮ આચાર તે—૧ જૈનમતને વિષે શંકા ન રાખવી, ૨ અન્યમતની વાંચના ન કરવી, ૩ કરણીના જ્ઞાનો સંદેહ ન રાખવો, ૪ અન્યમતનો આડંબર દેખી મુંઝાવું નહિ, ૫ ઉપકારીના ગુણ દીપાવવા, ૬ સમક્રિતથી પડતા જીવને સ્થિર કરવા, ૭ ચારે તીર્થની વાચ્છલતા કરવી, ૮ જૈનમાર્ગનો મહિમા નિરવધપણે પ્રકાશવો. તથા ચારિત્રના ૮ આચાર તે—૩ ગુપ્તિ અને ૫ સુમતિ એટલે ૧૦૯ તથા બાર અવ્રત તે—૫ મહાવ્રત, ૫ ઈન્દ્રિયો, ૧ રાત્રીભોજન ૧ મન એ ૧૨ તથા વિર્યના ૩ આચાર તે ધર્મકાર્યમાં બળ ગોપાવવું નહિ, ૨ ધર્મ કાર્ય ઉપયોગ સહિત કરવું, ૩ યથાશક્તિ ક્રિયાઅતુષ્ટાન કરવું એ મળી કુલ ૧૨૪ પ્રકાર થયા.

આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) વિષે ખુલાસો.

ખરી રીતે જેતાં વીતરાગભાષિત ધર્મ, તેનું મૂળ અને તેનો મોટો આધાર આવશ્યક સૂત્ર ઉપર રહેલ છે. આવશ્યક સૂત્રવિષે અનેક જૂઠા જૂઠા મત મતાંતર છે. કોઈ કહે છે કે આવશ્યક મૂળ સંપૂર્ણ છે અને કોઈ કહે છે કે વિચ્છેદ ગયું છે. પણ તેનાં કરતાં તદન જૂઠીવાત છે. આજ વીતરાગ ભાષિત મૂળ આવશ્યક સંપૂર્ણ નથી. કારણ કે ચોરાશી ગચ્છનાં આવશ્યક જૂઠા જૂઠા છે. જે મૂળ સંપૂર્ણ હોત તો બધા ગચ્છનું એક સરખું હોત. તેમ નથી, તેથી નક્કી થાય છે કે મૂળ સંપૂર્ણ નથી પણ થોડું ઘણું હાલ જે પ્રવર્તે છે તે સૂત્રાનુસારે પાંચમા આરાના છોડાસુધી રહેવાનું છે.

સાધુ સાધ્વી આવક અને શ્રાવિકાને આવશ્યક અવશ્ય કરીને કરવાનો નિત્ય નિયમ છે તેથી આવશ્યક સૂત્ર વિચ્છેદ ગયાનું જોએ કહે છે તે કોઈ પણ રીતે ખરું નથી.

જે આવશ્યક સૂત્ર પોતપોતાના ગચ્છમાં જૂદી જૂદી રીતે પ્રવર્તે છે તેનું કારણ કે આવશ્યક સંપૂર્ણ રહ્યું નથી, તેમ સર્વથા વિચ્છેદ ગયું નથી, પણ ત્રુટક થઈ ગયેલ છે. તેથી સૌ સૌએ પોતાના મુદ્ધિબળથી જોઈએ તેટલું નવું વધારી મિશ્રણ કરેલું છે.

આવશ્યક સૂત્રનું નામ અનુયોગદાર અને નંદીસૂત્રમાં છે અને તે વ્યતિરિક્ત છે. કાલિક કે ઉત્કાલિક નથી. આવશ્યકનું બીલું નામ પ્રતિક્રમણ છે કારણ કે ચોથા અધ્યયનનું નામ પ્રતિક્રમણ છે અને સૂત્રમાં ઘણે ઠેકાણે સપડિક્રમણું ધમ્મં, ઉપસંપન્નિતાણું, વિહરથ આ પાઠ છે. એ રીતે આવશ્યકનું બીલું નામ પ્રતિક્રમણ છે.

શ્રી પ્રતિક્રમણ સુત્ર સમાપ્ત.

ધર્મ-ધ્યાનનો કાઉસગ્ગ.

શેકંત—શુતે. ધમેઝાણે—ધર્મધ્યાન. ચઉવીહિ—ચારજનતના. ચઉ પઠીયારે—ચારચાર પડભેદ છે. પનંતે—પરિધ્યા. તંજહા—તે આ પ્રમાણે. આણા વિજયે—આજ્ઞાનો વિચાર કરવો. આવાય વિજયે—દુઃખનો વિચાર કરવો. વિવાગ વિજયે—સુખ ને દુઃખ શાથી ભોગવે છે તેનો વિચાર કરવો. સંઠાણુ વિજયે—લોકના આકારનો વિચાર કરવો. ધમ્મસણ્ઝાણુસ—ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારી લખણા—ચાર લક્ષણ. પન્નતા તંજહા—આ પ્રમાણે કહ્યા. આણારૂઢ—ધર્મ આજ્ઞાની રૂચિ. નિસગરૂઢ—વીતરાગ દેવે પરિધ્યું તેના ઉપર શ્રદ્ધા આણવાની રૂચિ. ઉવયેસરૂઢ—ઉપદેશની રૂચિ. સૂત્તરૂઢ—સૂત્ર સિદ્ધાંતની રૂચિ. ધમ્મસણ્ઝાણુસ—ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારી આલંબણા—ચાર પ્રકારના આધાર. પન્નંતા તંજહા—તે આ પ્રમાણે કહ્યા. વાયણા—વાંચવું. પુછણા—પુછવું. પરિચટણા—શીખેલું સંભાળવું. ધમ્મકહા—ધર્મકથા કરવી. ધમ્મસણ્ઝાણુસ—ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારી અણુપેહા—ચાર પ્રકારનો વિચાર. પન્નંતા તંજહા—તે આ પ્રમાણે કહ્યા. એગચાણું પેહા—એકલા પણાનો વિચાર, જીવ એકલો આવ્યો ને એકલો જશે તેનો વિચાર કરવો. અણીચાણું પેહા—અનિત્યપણાનો વિચાર કરવો, સંસાર અનિત્ય છે કોઈ કોઈનું નથી એવો વિચાર. અસરણાણું પેહા—અશરણુપણાનો વિચાર;

સંસારમાં કોઈ કોઈને ત્રણ શરણ નથી એવો વિચાર કરવો. સંસારાણું પેહા—સંસાર વિષે વિચાર, સંસાર કેવો અસ્થિર છે તે વિષે વિચાર કરવો તે.

એ ધર્મધ્યાનનો સૂત્રપાઠ કહ્યો હવે તેનો અર્થ કહે છે.

ધર્મધ્યાનના પહેલા ચાર લેહ—૧ આણુવિજયે, ૨ આવાયવિજયે, ૩ વિવાગવિજયે, ૪ સંઠાણુવિજયે.

પહેલો લેહ—આણુવિજયે કહેતાં વીતરાગ દેવની આજ્ઞાનો વિચાર ચિંતવવો તે. વીતરાગદેવની આજ્ઞા એવી છે કે સમકિત સહિત શ્રાવકના બાર વ્રત અને અગીઆર પડિમા તથા સાધુનાં પંચ મહાવ્રત ને બાર લીખુની પડિમા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, છકાય જીવની રક્ષાએ વીતરાગની આજ્ઞા આરાધવી, તેમાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવો. ચતુર્વિધ તિર્થના ગુણ કીર્તન કરવાં એ ધર્મધ્યાનનો પેહેલો લેહ કહ્યો.

બીજો લેહ—આવાયવિજયે કહેતાં, જીવ સંસારનાં દુઃખ શાથી લોગવે છે, તેનો વિચાર ચિંતવવો. તેનો વિચાર એ કે મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ જોગ, અઠાર પાપસ્થાનક છકાયજીવની હિંસા. એથી જીવ દુઃખ પામે છે. એવું દુઃખનું કારણ જાણી, એવો આશ્રવ મારગ છાંડી, સંવર મારગ આદરવો; જેથી જીવ દુઃખ ન પામે. એ ધર્મધ્યાનનો બીજો લેહ કહ્યો.

ત્રીજો લેહ—વિવાગવિજયે કહેતાં જીવ જે સુખ દુઃખ લોગવે છે તે શાયકી ? તેનો વિચાર ચિંતવવો. તેનો વિચાર એ કે જીવે જેવે રસે કરી પૂર્વે જેવાં શુભાશુભ જ્ઞાનાવરણી આદિ આઠ કર્મ ઉપાન્ન્યાં છે, તે શુભાશુભ કર્મના ઉદયથી જીવ તે પ્રમાણે સુખ દુઃખ અનુભવે છે. તે અનુભવતાં થકાં કોઈ ઉપર રાગ દ્વેષ ન આણીએ, સમતાભાવ આણી, મન વચન કાયાના શુભ જોગ સહિત, જૈનધર્મને વિષે પ્રવર્તિએ; જેમ નિરાબાધ પરમ સુખને પામીએ. એ ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો લેહ કહ્યો.

ચોથો લેહ—સંઠાણુવિજયે કહેતાં ત્રણ લોકના આકારનું સ્વરૂપ સુપર્ચીકને આકારે છે. લોક જીવ અજીવે કરી સંપૂર્ણ ભર્યો છે. અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડ ત્રિછો લોક છે, ત્યાં

અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર છે, તથા અસંખ્યાતા વાણવ્યંતરનાં નગર છે, તથા અસંખ્યાતા જ્યોતિષીનાં વિમાન છે, તથા અસંખ્યાતી રાજધાની છે. તેને મધ્યભાગે અદ્વી દ્વીપ છે તેમાં જઘન્ય તીર્થ-કર વીશ, ને ઉત્કૃષ્ટા એકસો સાઠ હોય તથા જઘન્ય બે કોડ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ કોડ કેવળી હોય, તથા જઘન્ય બે હજાર કોડ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર કોડ સાધુ સાધવી હોય, તેને તીર્થુતો આયા-હિણું, પયાહિણું, વંદામી, નમંસામિ, સકારેમિ, સમાણેમિ, કલ્લાણું, મંગલં, દેવયં, ચેઈયં, પન્નુવાસામિ; તથા ત્રિછાલોકમાંહે અસંખ્યાતા શ્રાવક શ્રાવિકા છે, તેના ગુણુગ્રામ કરવા. તે ત્રિછા લોકથકી અસંખ્યાત ગુણે અધિક ઉર્ધ્વલોક છે, ત્યાં બાર દેવલોક, નવ ગ્રેવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન છે, તે સર્વેમાં મળી ચોરાશી લાખ, સતાણું હજાર, ત્રેવીશ વિમાન છે. તથા તે ઉપર સિદ્ધ શિલા છે, ત્યાં શ્રી સિદ્ધલગવંતજી નિરંજન નિરાકાર બિરાજે છે, તેને તીર્થુતોથી જીવ પન્નુવાસામી સુધી કહેવું. તે ઉર્ધ્વલોક થકી કાંઈક વિશેષ અધિક અધોલોક છે, ત્યાં સાત નરકના ચોરાશી લાખ નરકાવાસ છે, સાતઝાડ બહોતેર લાખ, લવનપતિના લવન છે. એવાં ત્રણ લોકનાં સર્વ સ્થાનક સમકિત કરણી વિના સર્વ જીવે અનંતી અનંતી વાર જન્મ મરણે કરી ફરસી મુકયાં છે. એમ જાણી સમકિત સહિત સૂત્ર અને ચારિત્ર ધર્મની આરાધના કરવી. જેમ અજર અમર નિરાબાધ પરમ સુખને પામીએ. એ ધર્મધ્યાનનો ચોથો લેહ કહ્યો. ઈતિ ધર્મધ્યાનનો કાઉસગ્ગ સંપુર્ણ.

દશમું વ્રત તથા અગ્યારમું વ્રત આદરવાની વિધિ.

જેને દશમું વ્રત તથા અગ્યારમું વ્રત આદરવું હોય તેને પ્રથમ વસ્ત્ર તથા રજેહરણુ તથા ગોછાનું પડિલેહણુ કરવું, પછી નવકારથી તસ્સઉત્તરીના પાઠ સુધી લણીને ઈરીયાવહિનો કાઉસગ કરવો, પછી લોગસ્સ કહીને ગુર્વાદિકને વંદણા કરવી. પછી ગુરૂને કહેવું કે મને ૧૦ મું વ્રત અથવા પોષો કરાવો. તિવારે ગુરૂ વ્રત અદરાવે, તે ગુરૂનો જોગ ન હોય તો પોતાની મેળે પચ્ચએ પછી નમોશુણું ગણવાં.

જેણે સામાયક અથવા દેસાવગાસિક તથા પૌષધવ્રત કર્યું હોય ને તેમાં લઘુનિત તથા વડિનિત કરવાનું કારણ પડે તિવારે પરઠવવા જતાં બારણામાં “ આવસહિ ” કહેવું પછી જઈને જોવું અને સર્કેદ્રની આજ્ઞા માગવી પછી જોઈને “ અણુજાણુક ” કહીને જતનાથે પરઠવવું. પરઠવિને “ વોસિરેહ વોસિરેહ ” કહેવું વળતાં બારણામાં “ નિસહિ ” કહેવું પછી તેની ઇરિયાવહિયા પડિશ્કમવી.

એ ત્રણે વ્રતમાં નિદ્રા કરી હોય તો તેના નિવારણ કારણે ૪ લોગસ્સ ને ૧ ઇચ્છામિ પડિશ્કમિઉં પગામ સિજ્જાએ ઇત્યાદિક પ્રથમ સૂત્રનો કાઉસગ્ગ કરવો.

દશમું તથા અગ્યારમું વ્રત લીધું હોય તેને પાળવાની વિધિ—પ્રથમ ઇરિયાવહિયા કરવી પછી જે વ્રત લીધું તેના અતિચાર કહેવા શેષવિધિ સામાયક પાળવાની રીતીએ જાણવી ઇતિ.

પોષાના અઢાર દોષ.

નીચે લખ્યા અઢાર દોષ ટાળી પોષધવ્રત કરવું.

પોષો કરવાને આગલે દિવસે—૧ શરીરની શોભા સાડ હજમત કરાવવી નહીં, નખ ઉતરાવવા નહીં અને નાહાવું નહીં. ૨ બ્રહ્મચર્યવૃત પાળવું. ૩ સરસ અઢાર કરવો નહીં. ૪ વસ્ત્ર ધોવડાવવાં નહી. ૫ આભૂષણ પહેરવાં નહીં. ૬ વધારે પડતું ખાવું નહીં, એ ૬ આગલે દિવસે ટાળવા. અવર્તીની વૈયાવચ્ચ કરવી નહીં. ૮ શરીરની સુશ્રુષા કરવી નહીં. ૯ મેલ ઉતારવો નહીં. ૧૦ ઘણી નિદ્રા કરવી નહીં. ૧૧ પુંખ્યાવગર ખણવું નહીં. ૧૨ ચાર વિકથા કરવી નહીં. ૧૩ પરનિંદા કરવી નહીં. ૧૪ સંસારી બાળતની ચરચા કરવી નહીં. ૧૫ અંગ-ઉપાંગ નીરખવાં નહીં. ૧૬ સંસારની વાતો કરવી નહીં. ૧૭ ખૂલે મોઢે બોલવું નહીં. ૧૮ ભય ઉપજાવવો નહી. ઇતિ.

પંચ પરમેષ્ટીના ૧૦૮ ગુણ અર્થસહિત.

અરિહંતના બાર ગુણ.

૧. જ્યાં જ્યાં ભગવંત સમોસરે ત્યાં ત્યાં ભગવંતના શરીરથી બાર ગુણો ઉઘે અશોકવૃક્ષ થઇ આવે. તેની નીચે બેસીને પ્રભુ દેશના દે.

૨. ભગવંતના સમોસરણુમાં પાંચે વર્ણનાં અચેત ક્ષોભની વૃષ્ટિ કરે. તે ક્ષોભનાં બીંટાં નીચે અને મુખ ઉપર રહે.
૩. જ્યારે ભગવંત દેશના દે, ત્યારે ભગવંતનો સ્વર અખંડ પુરાય.
૪. ભગવંતની બન્ને બાજુએ, રત્નજડિત સુવર્ણની ડાંડીવાળાં શ્વેત ચામરો વીંજાય.
૫. ભગવંતને બેસવામાટે, સિંહનારૂપે શોભાયમાન રત્નજડિત સિંહાસન થઇ આવે, તે ઉપર બેસીને પ્રભુ દેશના દે છે.
૬. ભગવંતના મસ્તકના પાછલા ભાગે, સૂર્યથી પણ અધિક પ્રકાશવાળું ભામંડળ થઇ આવે.
૭. ભગવંતના સમોસરણુમાં ગર્જનરવ શબ્દવાળી ભેરી વાગે.
૮. ભગવંતના મસ્તક ઉપર અતિશય ઉજ્જ્વળ એવાં ત્રણ છત્રો થઇ આવે.
૯. જ્યાં જ્યાં ભગવંત વિચરે, ત્યાં ત્યાં ભગવંતની ચારે બાજુ પચીશ પચીશ જ્વેજન સુધીમાં પ્રાયઃ રોગ, વૈર, ઉદર, મારી, મરકી, અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, દુકાલ, પોતાના તથા પરના સૈન્યને ભય, એટલા વાના થાય નહિ.
૧૦. કેવળજ્ઞાનવડે ભગવંત લોક અને અલોકનું સ્વરૂપ સર્વ પ્રકારે દેખી રહ્યા છે.
૧૧. ભગવંતની રાજ્ય, બળદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તી, ભવનપતિ, વાલુબ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક પ્રમુખ ભવ્ય જીવો સેવા ભક્તિ કરવાની અભિલાષા રાખે છે.
૧૨. ભગવંત એવી વાણીથી દેશના દે છે કે, દેવતા મનુષ્ય અને તિર્યંચ, એ સર્વે પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જાય.

સિદ્ધભગવંતના આઠ ગુણ.

૧. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી સિદ્ધભગવંત લોકાલોકનું સ્વરૂપ જાણે છે.
૨. દર્શનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, લોકાલોકના સ્વરૂપને દેખે છે.
૩. વેદનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, અવ્યાખ્યાધપાણું એટલે સર્વ પ્રકારની પીડારહિત છે.
૪. મોહનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, ક્ષાયિક સમક્રિતવાન છે.
૫. આક્રમ્બા કર્મ ક્ષય થવાથી, અક્ષય સ્થિતિવાન છે.
૬. નામ કર્મ ક્ષય થવાથી અરૂપી, ઉપલક્ષણથી વર્ણ ગંધ રસ અને સ્પર્શથી રહિત છે.
૭. ગોત્ર કર્મ ક્ષય થવાથી અગુરુ લઘુ અર્થાત કુંચ ગોત્ર અને નીચ ગોત્રથી રહિત છે.

૮. અંતરાય કર્મ ક્ષય થવાથી, અનંત બળવાન છે.

આચાર્યજીના છત્રીશ ગુણ.

૫. શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુર્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચ દ્રિયોને સંવરનાર હોય.
૯. નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુમિને ધારણ કરનાર હોય.
૪. ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી મૂકાયેલા હોય.
૫. પાંચ મહાવ્રતે કરી સહિત.
૫. જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, અને વીર્યાચાર, એ પાંચ આચાર સહિત હોય.
૫. ધર્મા, ભાષા, એપણા, આદાનભંડ, મત્ત, નિક્ષેપના અને ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ, જલ, સંધ્યાણુ, પારિક્ષાવણિયા એ પાંચ સુમતિ સહિત હોય.
૩. મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ ગુમિ સહિત વર્તનાર હોય.

ઉપાધ્યાયજીના પચ્ચીશ ગુણ.

૧૧. આચારાંગ, સૂચકાંગ, દાણાંગ, સમવાયાંગ, ભગવતી, જ્ઞાતા, ઉપાસક, દશાંગ, અંતગત, અનુત્તરોવવાદ, પ્રશ્નચાકરણ અને વિપાક એ અગીઆર અંગ પોતે ભણે અને બીજાને ભણાવે.
૧૨. કવવાદ, રાયપસેણી, જીવાભિગમ, પન્નવણા, જમુદ્ધીપપન્નતિ, ચંદ્ર-પન્નતિ, સૂર્યપન્નતિ, કપિયા, કપવડિંસયા, પુષ્પિયા, પુષ્પચુલિયા અને વન્હિદશા; એ આર ઉપાંગ પોતે ભણે અને બીજાઓને ભણાવે.
૨. ચરણશિત્તરી અને કરણશિત્તરી એ બેકેને શુદ્ધ રીતે પાળે.

સાધુજીના સત્તાવીશ ગુણ.

૬. પંચ મહાવ્રત અને છટું રાત્રિભોજન વ્રત પાળે.
૬. પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાક, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય એ છકાયની રક્ષા કરે.
૬. પાંચદ્રિય અને છટો લોભ તેનો નિગ્રહ કરે.
૧. ક્ષમા રાખે.
૧. ભાવ વિશુદ્ધિ ચિત્ત-નિર્મળ રાખે.
૧. બાહ્ય ઉપકરણાદિકનું પડિલેહણુ ઉપયોગ સહિત કરે.
૧. સંયમ જોગને વિષે યુક્ત હોય.
૩. મન, વચન અને કાયાને માઠાં કાર્યમાં જતાં રોકી રાખે.
૧. શીતાદિક બાવીશ પરિસહ સહન કરે.
૧. મરણાંત ઉપસર્ગ સહન કરે, પરંતુ ધર્મ મૂકે નહિ.

શ્રાવકના ગુણ.

સમક્રીતી શ્રાવકનાં લક્ષણ શ્રાદ્ધવિધિ ગ્રંથમાં નીચે જણાવેલા એકવીશ પ્રકારે બતાવેલાં છે.

૧ તુચ્છ પરિણામી ન હોય.	૨ રૂપવંત હોય.
૩ સ્વભાવે સૌમ્ય હોય.	૪ લોકપ્રિય હોય.
૫ ક્રૂર ન હોય.	૬ ભાગ્યવંત હોય.
૭ મૂર્ખ ન હોય.	૮ દાક્ષિણ્યયુક્ત હોય.
૯ લજ્જાવંત હોય.	૧૦ દયાવંત હોય.
૧૧ સમાન દષ્ટિ હોય	૧૨ ગુણાનુરાગી હોય.
૧૩ ધર્મકથાકથક હોય.	૧૪ રૂડાં કુટુંબવાળો હોય.
૧૫ દીર્ઘદષ્ટિ હોય.	૧૬ ધર્મ, અર્થ તથા કામ વર્ગના વિશેષને જાણનાર હોય.
૧૭ બાપદાદાના માર્ગને અનુસરનાર હોય.	૧૮ વડીલોની મર્યાદા જાળવનાર હોય.
૧૯ કરેલા ઉપકારને જાણનાર હોય.	૨૦ પરજીવનાહિતાર્થનો કરનાર હોય.
૨૧ સર્વ સારાં કાર્યમાં સાવધાન હોય.	

સમક્રીતવંત અને આવા ગુણુજ્ઞ શ્રાવકોએ પ્રથમ તો ગૃહસ્થને ઉપયોગી વિદ્યાનો સંગ્રહ કરવો જોઈએ તેમજ પોતાની સંતતિ વિદ્વાન થાય અને તેની વૃત્તિ સ્વધર્મ તરફ વળે તેવા ઉપાયો અને તેવી યોજનાઓ યોજવી જોઈએ. કેમકે વિદ્યાવડે ગૃહસ્થ સર્વસ્વ મેળવી શકે છે અને નિપુણ બને છે. વાસ્તે વિદ્યારૂપ ખેડવડે બુદ્ધિરૂપ પૃથ્વીને અવશ્ય સુધારવી જોઈએ.

અથ શ્રી છ કાયના બોલ.

પ્રથમ છ કાયના નામ કહે છે:-

૧ પહેલે બોલે ઈન્દ્રિયાવરકાય, ૨ અંગીયાવરકાય, ૩ સચિ-
યાવરકાય, ૪ સુમતિયાવરકાય, ૫ પયાવચ્ચથાવરકાય, ૬ જંગ-
મકાય. હવે તેનાં ગોત્ર કહે છે—૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩
તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ વ્રસકાય.

(૧). પૃથ્વીકાયના બે લેદ—સૂક્ષ્મ ને બાદર. સૂક્ષ્મ તે
કોને કહીએ, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે
નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજર આવે
નહિ, તે તો ફક્ત જ્ઞાનીજ જાણે અને દેખે. બાદર તે કોને
કહીએ, આપણી નજર આવે અથવા ન આવે, હણ્યા હણાય,
માર્યા મરે, બાળ્યા બળે, તેને બાદર કહીએ. તેનાં નામ
કહે છે—૧ પહેલે બોલે માટી ને મીઠાની જાત, ૨ ખડી ને
ખારાની જાત, ૩ કાળમિંઠ મરડીયા પહાણા ને શિલાની જાત,
૪ હિંગળો ને હળતાલની જાત, ૫ ગેરૂ ને ગોપીચંદનની
જાત, ૬ રત્ન પરવાણાની જાત, ૭ સોળ જાતનાં રત્ન આદિ
લઈને ત્રેતાળીશ જાતની પૃથ્વીકાય છે તેના એક કકડામાં અસં-
ખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે. જીવાર તથા પીલુ જેટલી
પૃથ્વીકાય લઈએ, તેમાંથી અકેકો જીવ નીકળીને પારેવાં જેવડી
કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય
નહિ. તેનાં કુળ બાર લાખ કોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય
અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું બાવીશ હજાર વર્ષનું. તેની દવા પાળીએ તો
મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

(૨). અપકાય તે પાણી તેના બે લેદ—સૂક્ષ્મ ને બાદર.
સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ,
બાળ્યા બળે નહિ. તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજર
આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર પાણીના નામ કહે છે—પહેલે બોલે વરસાદ ને કરાનાં પાણી, ૨ ઝાકળ ને ધુમરનાં પાણી, ૩ કુવા નદી ને તળાવનાં પાણી, ૪ દરિયા ને ઝરણુનાં પાણી, ૫ ખારાં ખાટાં પાણી, ૬ મીઠાં મોળાં પાણી એ આદિ લઇને ઘણી જાતનાં પાણી છે. તેના એક ખિંદુમાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે, તેમાંથી અકેકે જીવ નીકળીને સરસવના દાણા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેનાં કુળ સાત લાખ કોડ છે. તેનું આઉંચું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું સાત હજાર વર્ષનું. તેની દયા પાળીયે તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૩). તેઉકાય તે અગ્નિ તેના બે લેદ—સૂક્ષ્મ ને બાહર. સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર અગ્નિનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે ચુલા ને ભટ્ટીની અગ્નિ, ૨ ધુમાડી ને તાપણીની અગ્નિ, ૩ ચક્રમક ને વીજળીની અગ્નિ, ૪ દીવા ને ઉમાડાની અગ્નિ, ૫ ધગધગતા લોઢાં ને ઝરણીની અગ્નિ, ૬ દાવાનળની અગ્નિ, ૭ નીંભાડાની અગ્નિ, એ આદિ લઇને ઘણી જાતની અગ્નિ છે. તેના એક તણખામાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યાં છે. તેમાંથી અકેકે જીવ નીકળીને ખસખસના દાણા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેના કુળ ત્રણ લાખ કોડ છે. તેનું આઉંચું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું ત્રણ અહોરાત્રનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ.

(૪). વાઉકાય તે વાયરો તેના બે લેદ—સૂક્ષ્મ ને બાહર. સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર વાયરાનાં નામ કહે છે—૧ પેહેલે બોલે ઉગ-
મણો ને આથમણો વા, ૨ ઉત્તર ને દક્ષિણનો વા, ૩ ઉંચો નીચો
ને ત્રિછો વા, ૪ વંટોળીઓ ને મંડળીઓ વા, ૫ ગુંજવા ને
સૂધવા એ આદિ લઈને ઘણી જાતનો વાયરો થાય છે. તે વાયરો
શાથકી હણાય છે ?—ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી, ૨ અપટ નાંખવાથી,
૩ સૂપડે સોવાથી, ૪ અટકવાથી, ૫ કાંતવાથી, ૬ વિંજવાથી,
૭ તાલોટા વગાડવાથી, ૮ વિંઝણે વિંઝવાથી, ૯ હીંચોળે હીંચ-
વાથી, એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં શસ્ત્રો કરી હણાય છે. એક-
વાર ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી વાયરાના અસંખ્યાતા જીવ હણાય છે,
તેમાંથી અકેકો જીવ નીકળીને વડના બીજ જેવડી કાયા કરે તો
એક લાખ જેજનનો જંબુદ્રીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેનાં કુળ
સાત લાખ કોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું
ત્રણ હજાર વર્ષનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતાં
સુખ પામીએ.

(૫). વનસ્પતીકાયના બે લેહ—સૂક્ષ્મ ને બાહર. સૂક્ષ્મ
તે કોને કહીએ. હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા
બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે
નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહિએ.

હવે બાહર વનસ્પતીના બે લેહ—પ્રત્યેક, ને સાધારણ. પ્રત્યેક
કોને કહીએ, શરીરે શરીરે અકેકો જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ,
અને એક શરીરે અનંતા જીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ. હવે
પ્રત્યેકનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે વૃક્ષ ને વેલાની જાત,
૨ રીંગણી તળસી ને ગુલમની જાત, ૩ એરડા આકડા ધતુરાની
જાત, ૪ દાડમ સેલડી ને કેળાંની જાત, ૫ ઘ્રો કેવડો દાલડો ને
તરણાની જાત, ૬ ફુલ કમળ ને નાગરવેલની જાત, ૭ બોરડી
કેરડો ને કસેલાંની જાત, ૮ જીવાર, બાજરો, મઠ, મકાઈની જાત,
૯ તાંજલજો, સુવા, મોઘરી, વાલોળફળીની જાત, એ આદિ લઈને
ઘણી જાતની પ્રત્યેક વનસ્પતી છે. તેમાં લગવાને ત્રણ પ્રકારના

જીવ કહ્યા છે. સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતા. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

હવે સાધારણ વનસ્પતીનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે લીલકુલ અને સેવાળની જાત, ૨ ગાજર ને મૂળાની જાત, ૩ ડુંગળી ને લસણની જાત, ૪ આદુ ને ગરમરની જાત, ૫ રતાળુ ને પીંડાળુની જાત, ૬ કંટાલો, થોર, ખરસાણી, કુંવાર ને શેલરાંની જાત, ૭ મોથ ને લુણીની જાત, ૮ ઉગતા અંકુરા અને કુણી કાકડીની જાત એ આદિ લઈને ઘણી જાતની સાધારણ વનસ્પતી છે. એક કંદમૂળના કંકડામાં શ્રીલગવંતે અનંતા જીવ કહ્યા છે. તેનાં કુળ અઠાવીશ લાખ કોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષનું, તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૬). ત્રણકાય તેના ચાર લેદ—૧ બેઈદ્રિ, ૨ તેઈદ્રિ, ૩ ચૌરિદ્રિ, ૪ પંચેદ્રિ.

(૧). બે ઈદ્રિના બે લેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. બે ઈદ્રિ તે કેને કહીએ, જેને કાયા અને જીભ હોય તેને બે ઈદ્રિ કહીએ. તેનાં નામ કહે છે—૧ જળો, ૨ ક્રીડા, ૩ પોરા, ૪ કરમીયા, ૫ સરમીયા, ૬ મામણમુંડા, ૭ અણસીયા, ૮ વાંતરા, ૯ શંખ, ૧૦ છીપ, ૧૧ કોડાં, ૧૨ એળએ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં બે ઈદ્રિ જીવ છે. તેનાં કુળ સાત લાખ કોડ છે, તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૨). તેઈદ્રિના બે લેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. તે ઈદ્રિ તે કેને કહીએ! જેને કાયા, મુખ અને નાસિકા હોય તેને તેઈદ્રિ કહીએ. તેનાં નામ કહે છે—૧ જી, ૨ લીંખ, ૩ ચાંચડ, ૪ માંકડ, ૫ ક્રીડી, ૬ કંથવા, ૭ માટલા, ૮ ધનેડાં, ૯ જીવા, ૧૦ છતડી, ૧૧ ગીંગોડા, ૧૨ ધીમેલ, ૧૩ ગધેયાં,

વનસ્પતીમાં પ્રત્યેકનું ઉત્કૃષ્ટ આઉખું દશ હજાર વર્ષનું ને સાધારણનું જ. ૭. અંતર મૂર્ત સમજવું.

૧૪ કાનખજુરા, ૧૫ મંકોડા, ૧૬ ઉધઈ, ૧૭ શવા એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં તેઈદ્રિ જીવ છે. તેનાં કુળ આઠ લાખ કોડ છે. તેનું આઉષ્ણં જઘન્ય અંતર્મૂર્હતનું, ઉત્કૃષ્ટું ઓગણુ પચાશ દિવસનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૩) ચૌરેંદ્રિના બે લેહ-અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા. ચૌરેંદ્રિ તે કેને કહીએ ! જેને કાયા, મુખ, નાસિકા અને આંખ હોય. તેને ચૌરિંદ્રિ કહીએ. તેનાં નામ કહે છે-૧ માંખી, ૨ મસલાં, ૩ ડાંસ, ૪ મચ્છર, ૫ ભમરા, ૬ તીડ, ૭ પતંગ, ૮ કરોળીયા, ૯ કંસારી, ૧૦ ખડમાંકડી, ૧૧ ઘુડીયા, ૧૨ વીંછી, ૧૩ બગા, ૧૪ કુદાં એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં ચૌરેંદ્રિ જીવ છે. તેનાં કુળ નવ લાખ કોડ છે, તેનું આઉષ્ણં જઘન્ય અંતર્મૂર્હતનું, ઉત્કૃષ્ટું છ માસનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૪) પંચેંદ્રિના બે લેહ-અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા. પંચેંદ્રિ તે કેને કહીએ ! જેને કાયા, મુખ, નાસિકા, આંખ અને કાન એ પાંચ ઈંદ્રિ હોય તેને પંચેંદ્રિ કહીએ. પંચેંદ્રિની ચાર જાત. ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, અને ૪ દેવતા.

તેમાં ૧૪ લેહ નારકીના, ૪૮ લેહ તિર્યંચના, ૩૦૩ લેહ મનુષ્યના અને ૧૬૮ લેહ દેવતાના, કુલ મળી ૫૬૩ લેહ થયા.

દેવતાના ચાર લેહ-૧ ભવનપતિ, ૨ વાણવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષી, ૪ વૈમાનિક. મનુષ્યના ચાર લેહ-૧ પંદર કર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય, ૪ ચઉદ સ્થાનકનાં સમૂર્ણીમ મનુષ્ય. નારકી ને દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરોપમની; તિર્યંચ ને મનુષ્યની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્હતની ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્યની. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

ઇતિશ્રી છકાવ્યના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી નવ તત્ત્વ.

વીવેકી સમદ્રષ્ટી જીવને નવ પદાર્થ જેવા છે તેવા તથા-
રૂપ બુદ્ધિ પ્રમાણે ગુરૂ આમનાથી ધારવા તે—

નવતત્ત્વનાં નામ કહે છે.

૧. જીવતત્ત્વ, ૨. અજીવતત્ત્વ, ૩. પુણ્યતત્ત્વ, ૪ પાપ-
તત્ત્વ, ૫. આશ્રવતત્ત્વ, ૬. સંવરતત્ત્વ, ૭. નિર્જરાતત્ત્વ,
૮. બંધતત્ત્વ. ૯. મોક્ષતત્ત્વ.

વ્યવહારનયે કરી જે શુભાશુભ કર્મોનો કર્તા, હર્તા તથા
લોકતા છે અને નિશ્ચય નયે કરી જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રરૂપ
નિજગુણોનો કર્તા તથા લોકતા છે અથવા દુઃખ સુખ જ્ઞાનો-
પયોગ લક્ષણવંત ચેતના^૧ સહિત હોય તથા પ્રાણ ધારણ કરે
તેને પ્રથમ જીવતત્ત્વ કહીયે; તેથી વિપરીત જે ચેતનારહિત
જડસ્વભાવવાળો હોય તેને બીજું અજીવતત્ત્વ કહીયે; જેણે કરી
શુભ કર્મનાં પુણ્યનો સંચય થવાથી સુખનો અનુભવ થાય છે
તેને ત્રીજું પુણ્યતત્ત્વ કહીયે; તેથી વિપરીત જેણે કરી અશુભ
કર્મનાં પુણ્યનો સંચય થવાથી દુઃખનો અનુભવ થાય છે તેને
ચોથું પાપતત્ત્વ કહીયે; જેણે કરી નવાં કર્મ બંધાય છે, અશુભ
કર્મોપાદાન હેતુ હિંસાદિક તેને પાંચમું આશ્રવતત્ત્વ કહીયે;
જેણે કરી આવતાં કર્મ રોકાય અર્થાત્ પાંચ સુમતિ અને ત્રણ
ગુપ્તિ તેણે કરી જે આશ્રવ રોધ કરવો તેને છઠું સંવરતત્ત્વ
કહીયે; જેણે કરી આત્મપ્રદેશમાંથી દેશયંત્રી કર્મ બૂદ્ધાં થાય છે.
અથવા પૂર્વે કરેલાં કર્મો જે ક્ષય થાય છે એટલે તપ પ્રમુખે
કરી કર્મનું પચાવવું થાય છે તેને સાતમું નિર્જરાતત્ત્વ કહીયે;
જે નવાં કર્મોનું ગ્રહણ કરીને તેની સાથે જીવનું બંધન થવું,
ક્ષીર નીરની પેઠે મળી જવું તેને આઠમું બંધતત્ત્વ કહીયે; અને

૧ જેમ ગાળનો ગ્રણ મીઠારા તેમ જીવનો ગ્રણ ચૈતન્ય, જેમ ગાળ ને મીઠારા
એક તેમ જીવ ને ચૈતન્ય એક.

જે આત્મપ્રદેશથી સર્વથા કર્મોનો ક્ષય થવો તેને નવમું મોક્ષ-તત્ત્વ કહીયે. એ નવ તત્ત્વરૂપ વસ્તુનું યથાસ્થિત સ્વરૂપ જે પ્રમાણે સિદ્ધાંતોને વિષે કહ્યું છે તેમજ સમ્યગદષ્ટિ જીવોને એ નવતત્ત્વ તે “ જ્ઞ ” પરિજ્ઞાયે’ કરી જાણવા યોગ્ય છે અને કેટલા-એક પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયે’ કરી છાંડવા યોગ્ય છે.*

જીવના ભેદ વિસ્તારથી કહે છે.

જીવનો એક ભેદ છે, સકળ જીવોનું ચૈતન્ય લક્ષણ એક છે, માટે સંગ્રહનયે કરી એક ભેદે જીવ કહીએ. બે પ્રકારે

* એ નવતત્ત્વમાંહેલા જીવ અને અજીવ એ બે તત્ત્વ માત્ર જાણવા યોગ્ય છે. પુણ્ય, સંવર, નિર્જ્જરા અને મોક્ષ એ ચાર તત્ત્વ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે; પરંતુ એમાંનું પુણ્યતત્ત્વ, વ્યવહારનયે કરી શ્રાવકને ગ્રહણ કરવું યોગ્ય છે અને નિશ્ચયવડે ત્યાગ કરવું યોગ્ય છે, તેમજ મુનિને ઉત્સર્ગ ત્યાગ કરવું યોગ્ય છે અને અપવાદે ગ્રહણ કરવું યોગ્ય છે તથા પાપ, આશ્રવ અને બંધ એ ત્રણ તત્ત્વ તો સર્વથા સર્વને ત્યાગ કરવા યોગ્યજ છે.

એ નવતત્ત્વનાં નામ કહ્યાં. અન્યથા સંક્ષેપથી તો જીવ અજીવ એ બે તત્ત્વજ શ્રીકાણાંગમાંહે કહ્યાં છે, તે કેમકે જીવને પુણ્ય તથા પાપનો સંભવ છે તથા કર્મનો બંધ પણ તાદાત્મિક છે અને કર્મ જે છે તે પુદ્ગલ પરિણામ છે અને પુદ્ગલ તે અજીવ છે તથા આશ્રવ જે છે તે પણ મિથ્યા દર્શનાદિરૂપ ઉપાધિયે’ કરી જીવનો મલિન સ્વભાવ છે, એ પણ આત્માના પ્રદેશ અને પુદ્ગલવિના બીજો કોઈ નથી તથા સંવર જે છે તે પણ આશ્રવ નિરોધ લક્ષણ દેશ સર્વ ભેદ આત્માનો નિઃશ્ચિત્તરૂપ સ્વભાવ પરિણામ જ્ઞાનાત્મક છે તથા નિર્જ્જરા જે છે તે પણ જીવ અને કર્મને પૃથક્ ઉપજાવવાને કારણે દધિ મંથન ન્યાયે કરી કર્મનો પરિણાટ છે તથા સર્વ શક્તિએ કરી સકલ કર્મ દુઃખનો ક્ષય નવનીતગત દગ્ધ જલ નિર્મળ ધૃત પ્રગટરૂપ દષ્ટાંતે ચિદાનંદમય આત્માનું પ્રગટ થાવું તે મોક્ષ તત્ત્વ છે; તે માટે જીવ અને અજીવ એ બે તત્ત્વજ કહીયે. તથા અન્યત્ર મતાંતરે સાત તત્ત્વ પણ છે. કેમકે પુણ્ય અને પાપ એ બે તત્ત્વનો અંતરભાવ બંધતત્ત્વ-માંહેજ થાય છે, કારણ જે શુભ પ્રકૃતિકર્મબંધ તે પુણ્ય અને અશુભ પ્રકૃતિકર્મબંધ તે પાપતત્ત્વ છે. માટે પુણ્ય પાપ રહિત સાત તત્ત્વ કહીયે. તેમજ વળી પાંચ તત્ત્વ પણ કહ્યાં છે ઇત્યાદિક ઘણા વિસ્તાર વિશેષાવશ્યક તથા તત્ત્વાર્થ અને મોક્ષ પ્રકાશાદિ મંથોચક્રી જાણવો.

પણુ જીવ કહીએ. ૧ ત્રસ ને ૨ થાવર તથા ૧ સિદ્ધ અને ૨ સંસારી. ત્રણ પ્રકારે જીવ ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષવેદ ને, ૩ નપુંસક વેદ તથા ૧ લવ સિદ્ધીયા, ૨ અલવ સિદ્ધીયા, ૩ નોલવ સિદ્ધીયા, નો અલવસિદ્ધીયા. ચાર પ્રકારે જીવ ૧ નારકી, ૨ તિર્થંચ, ૩ મનુષ્ય ને, ૪ દેવતા તથા ૧ ચક્ષુદર્શની, ૨ અચક્ષુદર્શની ૩ અવધિદર્શની, ૪ કેવળદર્શની. પાંચ પ્રકારે જીવ, ૧ એકેન્દ્રિય, ૨ બેઇન્દ્રિય, ૩ તેઇન્દ્રિય, ૪ ચૌરેન્દ્રિય, ૫ પંચેન્દ્રિય, તથા ૧ સજ્જેગી, ૨ મન જ્ઞેગી, ૩ વચન જ્ઞેગી, ૪ કાય જ્ઞેગી, ૫ અજ્ઞેગી. છ પ્રકારે જીવ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય, તથા ૧ સકષાયી, ૨ કોહ કષાયી, ૩ માન કષાયી, ૪ માયા કષાયી, ૫ લોભ કષાયી ૬ અકષાયી. સાત પ્રકારે જીવ ૧ નારકી, ૨ તિર્થંચ, ૩ તિર્થંચણી, ૪ મનુષ્ય, ૫ મનુષ્યણી, ૬ દેવતા, ૭ દેવી. આઠ પ્રકારે જીવ, ૧ સલેશી, ૨ કૃષ્ણલેશી, ૩ નીલલેશી, ૪ કાપુતલેશી, ૫ તેન્નુલેશી, ૬ પદ્મલેશી, ૭ શુકલલેશી, ૮ અલેશી. નવ પ્રકારે જીવ ૧ પૃથ્વી, ૨ અપ, ૩ તેઉ, ૪ વાઉ, ૫ વનસ્પતિ, ૬ બેઇન્દ્રિય, ૭ તેઇન્દ્રિય, ૮ ચૌરેન્દ્રિય, ૯ પંચેન્દ્રિય. દશ લેહે જીવ ૧ એકેન્દ્રિય, ૨ બેઇન્દ્રિય, ૩ તેઇન્દ્રિય, ૪ ચૌરેન્દ્રિય, ૫ પંચેન્દ્રિય એ પાંચના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા મળી દશ થયા. અચ્ચાર લેહે જીવ ૧ એકેન્દ્રિય, ૨ બેઇન્દ્રિય, ૩ તેઇન્દ્રિય, ૪ ચૌરેન્દ્રિય, ૫ નારકી, ૬ તિર્થંચ, ૭ મનુષ્ય, ૮ લવનપતિ, ૯ વાણુવ્યંતર, ૧૦ જ્યોતિષી, ૧૧ વૈમાનિક. બાર લેહે જીવ, ૧ પૃથ્વી, ૨ અપ, ૩ તેઉ, ૪ વાઉ, ૫ વનસ્પતિ, ૬ ત્રસકાય એ છના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી બાર થયા. તેર લેહે જીવ ૧ કૃષ્ણલેશી, ૨ નીલલેશી, ૩ કાપુતલેશી, ૪ તેન્નુલેશી, ૫ પદ્મલેશી, ૬ શુકલલેશી એ છના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી બાર ને એક અલેશી કુલ મળી તેર થયા.

જીવના ચૌદ લેહ કહે છે—૧ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૨ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૩ બાહર એકેન્દ્રિયનો અપર્યાપ્તો,

૪ બાહર એકેદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૫ એકદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૬ એકદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૭ તેકદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૮ તેકદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૯ ચૌરેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૧૦ ચૌરેદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૧૧ અસંજી પંચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૧૨ અસંજી પંચેદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૧૩ સંજી પંચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૧૪ સંજી પંચેદ્રિયનો પર્યાપ્તો. એ ચૌદ લેહ જીવના કહ્યા.

વ્યવહાર વિસ્તારનચે કરીને પાંચસેં ત્રેસઠ લેહ જીવના કહે છે—તેમાં ત્રણસેં ને ત્રણ લેહ મનુષ્યના; એકસો અઠાણું લેહ દેવતાના, અઠતાલીશ લેહ તિર્યંચના, ચઉદ લેહ નારકીના એમ ૫૬૩ લેહ થયા.

મનુષ્યના ૩૦૩ લેહ કહેછે—૧૫ કર્મભૂમીનાં મનુષ્ય, ૩૦ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ૫૬ અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય, એમ ૧૦૧ થયા તે ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા, એમ ૨૦૨ અને ૧૦૧ ક્ષેત્રના સમૂર્ણમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એ સર્વ મળી કુલ ૩૦૩ લેહ મનુષ્યના થયા.

કર્મભૂમિ તે કોને કહીએ—૧ અસી, ૨ મસી, ૩ કૃષી, એ ત્રણ પ્રકારના વેપારે કરી જીવે તે. તે કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં અને કયાં છે તે કહેછે—૫ ભરત, ૫ ઈરવત અને ૫ મહાવિદેહ એ ૧૫. તે એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં ૧ ભરત, ૧ ઈરવત, ૧ મહાવિદેહ. એ ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં જંબુદ્વીપમાં છે. તેને ફરતો એ લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકીખંડ દ્વીપ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઈરવત, ૨ મહાવિદેહ છે. તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળો-દધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો અર્ધ પુષ્કર દ્વીપ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઈરવત, ૨ મહાવિદેહ છે. એમ સઘળાં મળીને પંદર કર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહ્યાં.

હવે અકર્મભૂમિ તે કોને કહીએ—ત્રણ કર્મરહિત, દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષે કરી જીવે તે કેટલા અને કયાં છે, તે કહે છે. ૫ હેમવય, ૫ હિરણ્યવય, ૫ હરીવાસ, ૫ રમકવાસ, ૫ દેવકુકે

૫ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં નામ કહ્યાં. ૧ હેમવય, ૧ હિરણ્યવય, ૧ હરીવાસ, ૧ રમકવાસ, ૧ દેવકુરૂ, ૧ ઉત્તરકુરૂ, એ છ ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપમાં છે. ૨ હેમવય, ૨ હીરણ્યવય, ૨ હરીવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તરકુરૂ, એ આર ક્ષેત્ર ધાતકી ખંડમાં છે. ૨ હેમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરીવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તમકુરૂ, એ આર અર્ધપુષ્કરદ્વીપમાં છે. એ સઘળાં મળી કુલ ૩૦ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહ્યાં.

છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય કહે છે.

જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર ચુલ હિમવંત નામે પર્વત છે તે સોના જેવો પીળો છે, સો જોજનનો ઉંચો છે, સો ગાઉનો ઉંડો છે, એક હજાર બાવન જોજન ને આર કળાનો પહોળો છે, ચોવીશ હજાર નવસેં બત્રીશ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બંધે ડાઠા નીકળી છે. અકેકી ડાઠા ચોરાસીસેં ચોરાસીસેં જોજનથી ઝાઝેરી લાંબી છે. અકેકી ડાઠા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. તે અંતરદ્વીપ ક્યાં છે તે કહે છે.

જગતીના કોટથકી ત્રણસેં જોજન લવણસમુદ્રમાં જઈએ તે વારે પહેલાં અંતરદ્વીપ આવે, તે ૩૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી ચારસેં જોજન જઈએ તેવારે બીજો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૪૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી પાંચસેં જોજન જઈએ તેવારે ત્રીજો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૫૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી છસેં જોજન જઈએ તેવારે ચોથો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૬૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી સાતસેં જોજન જઈએ તેવારે પાંચમો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૭૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી આઠસેં જોજન જઈએ તેવારે છઠ્ઠો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૮૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી નવસેં જોજન જઈએ તેવારે સાતમો અંતરદ્વીપ આવે. તે ૯૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. એમ અકેક ડાઠા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ આવે. કુલ ચારે ડાઠાના મળી ૨૮ અંતરદ્વીપ બણવા.

આવીજ રીતે ધરિવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર શિખરી નામે પર્વત છે, તે ચુલ હિમવંત સરખોજ જાણવો. ત્યાં પણ ૨૮ અંતરદ્વીપ છે એમ સઘળા મળી કુલ ૫૬ અંતરદ્વીપ જાણવા તેને અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય શામાટે કહીએ ? હેઠળ સમુદ્ર છે અને ઉપર અધર ડાઢામાં દ્વીપોમાં રહેનારાં છે માટે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય કહીએ. સુખ વ્યકર્મભૂમિના જેવું.

એકસો ને એક ક્ષેત્રના સમૂહિમ મનુષ્ય ચૌદ
સ્થાનકમાં ઉપજે છે તે કહે છે.

૧ ઉચ્ચારે સુવા કહેતાં વડીનિતમાં ઉપજે, ૨ પાસવણે સુવા કહેતાં લઘુનિતમાં ઉપજે, ૩ ખેળે સુવા કહેતાં બળખામાં ઉપજે, ૪ સંઘાણે સુવા કહેતાં લીંટમાં ઉપજે, ૫ વંતે સુવા કહેતાં વમનમાં ઉપજે, ૬ પીતે સુવા કહેતાં લીલા પીળા પીતમાં ઉપજે, ૭ પુઈએ સુવા કહેતાં પડમાં ઉપજે, ૮ સોણીએ સુવા કહેતાં રૂધિરમાં ઉપજે, ૯ સુધ્ધે સુવા કહેતાં વીર્યમાં ઉપજે, ૧૦ સુધ્ધ પોગલ પરીસાડીએ સુવા કહેતાં વીર્યાદિકનાં પુઠગળ સુકાણા તે ફરી લીનાં થાય તેમાં ઉપજે, ૧૧ વિગય જીવ કલેવરે સુવા કહેતાં મનુષ્યના કલેવરમાં ઉપજે, ૧૨ ઇથી પુરિસ સંજોગે સુવા કહેતાં સ્ત્રી પુરૂષના સંજોગમાં ઉપજે, ૧૩ નગરનીધમણે સુવા કહેતાં નગરની ખાળોમાં ઉપજે, ૧૪ સંવે સુચેવ અસુઈ ઠાણે સુવા કહેતાં સર્વ મનુષ્ય સંખંધી અશુચિ સ્થાનકોમાં ઉપજે; એ ચૌદ સ્થાનકનાં નામ કહ્યાં અને ૧૦૧ ક્ષેત્રનાં સમૂહીમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા. એ સર્વે મળી કુલ ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના કહ્યા.

૧૯૮ ભેદ દેવતાના કહે છે.

દશ ભવનપતિનાં નામ—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગકુમાર, ૩ સુવર્ણકુમાર, ૪ વિજ્ઞાનકુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્વીપકુમાર, ૭ ઉદધિકુમાર, ૮ દિશાકુમાર, ૯ પવનકુમાર, ૧૦ થણીતકુમાર.

પંદર પરમાધામીનાં નામ—૧ અંબ, ૨ અંબરિસ, ૩ સામ, ૪ સબલ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯

અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાહુ, ૧૩ વેતરણી, ૧૪ અરસ્વર, ૧૫ મહાઘોષ.

સોળ વાણવ્યંતરનાં નામ—૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ જક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરૂષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ, ૯ આણુ-પન્ની, ૧૦ પાણુપન્ની, ૧૧ ઇસીવાઈ, ૧૨ ભુઈવાઈ, ૧૩ કંદીય, ૧૪ મહાકંદીય, ૧૫ કોહંડ, ૧૬ પયંગદેવ.

દશ જંલકાનાં નામ—૧ આણુજંલકા, ૨ પાણુજંલકા, ૩ લયણુજંલકા, ૪ શયણુજંલકા, ૫ વચ્છજંલકા, ૬ પુષ્પ-જંલકા, ૭ ફળજંલકા, ૮ ખીયજંલકા, ૯ વિન્નુજંલકા, ૧૦ અવિયતજંલકા.

દશ જ્યોતિષીનાં નામ—૧ ચંદ્રમા, ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર ૫ તારા, એ પાંચ ચળ તે અઢી દ્વીપમાં છે ને એજ નામના ખીજ પાંચ સ્થિર તે અઢી દ્વીપ બહાર છે એ મળી દશ.

ત્રણ કિલ્લિષીનાં નામ—૧ ત્રણ પલીયા, ૨ ત્રણ સાગરીયા, ૩ તેર સાગરીયા.

નવ લોકાંતિકનાં નામ—૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વિન્હિ, ૪ વરૂણ, ૫ ગર્હતોયા, ૬ તોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગીચ્ચા, ૯ રિકા.

બાર દેવલોકનાં નામ—૧ સુધર્મા, ૨ ઇશાન, ૩ સનંત-કુમાર, ૪ માહેંદ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લંતક, ૭ મહાશુક, ૮ સ-હસ્સાર, ૯ આણુત, ૧૦ પ્રાણુત, ૧૧ આરણુ, ૧૨ અચ્યુય.

નવ ગ્રીવેકનાં નામ—૧ ભદ્રે, ૨ સુભદ્રે, ૩ સુભાએ, ૪ સુ-માણુસે, ૫ પ્રિયકંસણે, ૬ સુદર્શને, ૭ આમોહે, ૮ સુપદ્મીબુધે, ૯ જ્યોધરે.

પાંચ અનુત્તર વિમાનનાં નામ—૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪ અપરાજિત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ.

સઘળા મળી ૬૬ જાતના દેવતા અપર્યાપ્તા ને ૬૬ જાતના પર્યાપ્તા કુલ મળી ૧૨૮ લોક દેવતાના કહ્યાં.

૪૮ ભેદ તિર્યચના કહે છે.

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેજ, ૪ વાઉ એ ચાર સૂક્ષ્મ ને ચાર બાદર એ આઠના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી સોળ થયા. વનસ્પતિના ત્રણ ભેદ-૧ સૂક્ષ્મ, ૨ પ્રત્યેક ને ૩ સાધારણ એ ત્રણના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી ૬, બધા મળી ૨૨ એકેન્દ્રીયના, ત્રણ વિકલેન્દ્રીના, ૧ બેધન્દ્રિય, ૨ તેધન્દ્રિય, ૩ ચૌરિન્દ્રિય એ ત્રણના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ છ મળી ૨૮ થયા.

૧ જળચર, ૨ થળચર, ૩ ઉરપર, ૪ ભુજપર, ૫ ખેચર એ પાંચ સમૂર્ણમ ને પાંચ ગર્ભજ એ મળી ૧૦ ના અપર્યાપ્તા ને ૧૦ ના પર્યાપ્તા એ મળી ૨૦. કુલ મળી ૪૮ ભેદ તિર્યચના કહ્યાં.

ચૌદ ભેદ નારકીના કહે છે.

સાત નરકનાં નામ-૧ ધમા, ૨ વંશા, ૩ શિલા, ૪ અન્જણા, ૫ રિકા, ૬ મધા, ૭ માધવર્ધ, એ સાતનાં નામ કહ્યાં. હવે તેનાં ગોત્ર કહે છે-૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરાપ્રભા, ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પંકપ્રભા, ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમપ્રભા, ૭ તમતમાપ્રભા, એ સાતના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા મળી ચૌદ ભેદ નારકીના કહ્યાં.

નારકીનો વિસ્તાર કહે છે.

૧. પહેલી નરકનો ૫૩ એક લાખ એંશીહજાર જોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને વચ્ચે એક લાખ અઠ્યોતેર હજાર જોજનની પોલાણુ છે. તે પોલાણુમાં ૧૩ પાથરા છે ને ૧૨ આંતરા છે તે મધે ત્રીસલાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી નારકીને ઉપજવાની કુંલીઓ છે ને અસંખ્યાતા નારકી છે. તેની નીચે ચાર બોલ છે. ૧-૨૦૦૦૦ જોજનનો ધનોદધી છે. ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવા છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનવા છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશ છે. એ ચાર બોલ થયા. તેની નીચે બીજી નરક છે.

બીજી નરકનો પડ—એક લાખ બત્રીશ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ ત્રીશ હજાર જોજનની પોલાણુ છે. તે પોલાણુમાં ૧૧ પાથરા ને દશ આંતરા છે, તે મધ્યે પચીશ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી નારકીને ઉપજવાની કુંભીઓ છે, અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તેની નીચે પેહેલી નરકમાં કહેલા તે જ ચાર બોલ છે, તેની નીચે ત્રીજી નરક છે.

ત્રીજી નરકનો પડ—એક લાખ અઠાવીશ હજાર જોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ છવીશ હજાર જોજનની પોલાણુ છે. તે પોલાણુમાં ૯ પાથરા છે ને ૮ આંતરા છે તે મધ્યે પંદર લાખ નરકાવાસા છે. નારકીને ઉપજવાની અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તેની નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે, તેની નીચે ચોથી નરક છે.

ચોથી નરકનો પડ—એક લાખ વીશ હજાર જોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ અઠાર હજાર જોજનની પોલાણુ છે. તે પોલાણુમાં સાત પાથરા છે ને છ આંતરા છે. તે મધ્યે દશ લાખ નરકાવાસા છે, નારકીને ઉપજવાની અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તેની નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે પાંચમી નરક છે.

પાંચમી નરકનો પડ—એક લાખ અઠાર હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ. તે વચ્ચે એક લાખ સોળ હજાર જોજનની પોલાણુ છે તે પોલાણુમાં ૫ પાથરા છે ને ૪ આંતરા છે તેમાં ત્રણ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તેની નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે છઠી નરક છે.

છઠી નરકનો પડ—એક લાખ સોળ હજાર જોજનનો છે

તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ ચૌદ હજાર જોજનની પોલાણુ છે તે પોલાણુમાં ઠ પાથરા છે ને ૨ આંતરા છે તેમાં એક લાખમાં પાંચ આછા નરકાવાસા છે, અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે સાતમી નરક છે.

સાતમી નરકનો પદ—એક લાખ આઠ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી સાડી બાવન હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને સાડી બાવન હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે ત્રણ હજાર જોજનની પોલાણુ છે. તે પોલાણુમાં પાંચ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે ને અસંખ્યાતા નારકી છે. તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે અનંતો અલોક છે. એ નારકીનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ થયો.

જીવનું લક્ષણ કહે છે.

જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, તથા કેવલજ્ઞાન એ પાંચ જ્ઞાન સમ્યક્ત્વ આશ્રયીને કહ્યાં છે, એની સાથે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન તથા વિભંગઅજ્ઞાન એ ત્રણ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વાશ્રયી છે, તે લેતાં આઠની સંખ્યા થાય છે. એમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક જ્ઞાન જેમાં હોય, વળી દર્શન તે ચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ તથા કેવલ, એ ચાર પ્રકારના દર્શનમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક દર્શન જેમાં હોય, તથા ચારિત્ર તે સામાયિક, હેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર-વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મસંપરાય, યથાખ્યાત, દેશવિરતિ તથા અવિરતિ, એ સાત પ્રકારના હિંસાદિક અશુભ પરિણામથી નિવૃત્તિ તથા વ્યવહારથી ક્રિયાનિરોધરૂપ ચારિત્રમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક ચારિત્ર હોય તથા તપ બે પ્રકારનું કહ્યું છે, એક દ્રવ્યથી, એના બાર લેદ છે. તેનાં નામ નિર્જરા તત્ત્વમાં કહેવાશે. બીજું ઇન્દ્રિયનિરોધરૂપ લાવથી. એમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક તપ જેમાં હોય તેમજ કરણ તથા લબ્ધિરૂપ

અથવા બળ પરાક્રમરૂપ એ બે પ્રકારના વીર્યમાંનું ગમે તે એક અથવા વધારે જેમાં હોય તથા ઉપયોગ તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન તથા ચાર દર્શન એ બાર પ્રકારના સાકાર તથા નિરાકાર-રૂપ ઉપયોગમાંનો ગમે તે એક અથવા વધારે ઉપયોગ જેમાં હોય, તેને સંસારી અથવા સિદ્ધ જીવ કહીએ. એ ગુણ જીવવિના બીજા કોઈમાં હોય નહિ. એ પ્રકારે જીવનું લક્ષણ બજાવું. ઇતિ જીવતત્ત્વ.

૨ અજીવતત્ત્વ.

જડ લક્ષણ ચૈતન્ય રહિત તેહને અજીવતત્ત્વ કહીએ. હવે અજીવતત્ત્વના ચૌદ ભેદ કહે છે. ૧ ધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૨ દેશ, ૩ પ્રદેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૫ દેશ, ૬ પ્રદેશ, ૭ આકાશાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૮ દેશ, ૯ પ્રદેશ, ૧૦ અદ્વાસમયકાળ, એ દશ ભેદ અરૂપી અજીવના કહ્યા. રૂપી અજીવના ચાર ભેદ કહે છે. ૧૧ પદ્મગણાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૧૨ દેશ, ૧૩ પ્રદેશ, ૧૪ પરમાણુપુદ્ગલ એ મળી ૧૪ ભેદ કહ્યા.*

* સ્કંધ દેશ પ્રદેશની સમજણ.

પ્રદેશના સમૂહને અસ્તિકાય કહે છે. ત્રણે દ્રવ્યોનો રજ્જવાત્મક સ્કંધ કહેવાય છે તેથી કાંઈકે જોછો હોય અથવા સકળ પ્રદેશાનુગત સામાન્ય પરિણામની પેરે અવયવ ધર્માસ્તિકાયના જે બુદ્ધિ પરિકલ્પિતાદિ પ્રકૃષ્ટ દેશ, અતિ નિર્વિભાજ્ય અવિભાજ્ય હોય તે પ્રદેશ કહેવાય છે. અખંડ દ્રવ્યરૂપ આખા પદાર્થને અથવા અનંતાદિ પરમાણુના મળેલા સમૂહને સ્કંધ કહે છે. સ્કંધનો કેટલોએક ભાગ જેનો સ્કંધની સાથે સંબંધ હોય તેને દેશ કહે છે. જેનો સ્કંધની સાથે નિર્વિભાજ્ય કલ્પના કરી છતાં સ્કંધની સાથે અભિન્ન સંબંધ હોય તેને પ્રદેશ કહે છે અને તેજ પ્રદેશ જો સ્કંધથી ભિન્ન થાય એવો નિર્વિભાજ્ય ભાગ એટલે જેના કેવળીની બુદ્ધિએ એક ભાગના બે ભાગ થઈ શકે નહિ તેને પરમાણુ કહે છે.

ચાર દ્રવ્યોની દૃષ્ટાંતથી સમજણ.

૧ જેમ માછલાંને ગતિ કરતાં પાણીનો આધાર અને પાંગળાને લાકડીનો આધાર તેમ જીવ પુદ્ગળને ગત પરિણમ્યાને ધર્માસ્તિકાયનો આધાર. ૨ જેમ ઉષ્ણકાળે તૃષાએ પીડિત પંથીને વૃક્ષની છાયાનો આધાર

વ્યવહાર વિસ્તાર નયે કરી ૫૬૦ ભેદ

અજીવતત્ત્વના કહે છે.

(૧) ધર્માસ્તિકાય—દ્રવ્યથકી એક, ૨ ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, ૩ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૪ ભાવથકી અવર્ણે અગંધે, અરસે, અક્રાસે, અમૂર્તિ, ૫ ગુણથકી ચલણ સહાય, ૬ અધર્માસ્તિકાય—દ્રવ્યથકી એક, ૭ ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે,

તેમ સ્થિત પરિણમ્યાં જીવ પુદ્ગળને અધર્માસ્તિકાયનો આધાર. ૩ જેમ ઓરડામાં એક દીવાની જ્યોતિના પરમાણુ સમાય છે અને હજાર દીવાની પ્રભા પણ સમાય તેમ આકાશાસ્તિકાયના પરમાણુ રહે છે. ૪ જેમ કોષક બાળક જન્મ્યો હોય, તે બાલ્યાવસ્થાવાળો થાય, પછી યુવાન થાય, પછી વૃદ્ધ થાય, જેકે જીવ તો સદાય સરખો છે, પણ બાળ, યુવાન તથા વૃદ્ધનો કરનાર કાળ છે.

પુદ્ગલદ્રવ્યનું ઔપાધિક લક્ષણ કહે છે.

સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર એ ત્રણ પ્રકારમાં ગમે તે પ્રકારનો શબ્દ, અંધકાર તથા રત્ન પ્રમુખનો પ્રકાર તથા ચંદ્રમા પ્રમુખની જ્યોતિ તથા છાયા અને સૂર્ય પ્રમુખનો આતાપ, વર્ણ, ગંધ, રસ, દ્રવ્ય એવા ગુણોવાળો હોય અને જે ચૌદ રાજલોકમાં વ્યાપક, સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી તથા અનંત પ્રદેશીનો પૂર્ણ, ગલન સ્વભાવવાન એવો અખંડ પુદ્ગલાસ્તિકાયરૂપ સ્કંધ, તે સ્કંધનો એક ભાગ અથવા કાંઈ પણ ન્યૂન ભાગરૂપ દેશ તથા જે કેવલીની મુદ્ધિએ પણ એક ભાગના એ ભાગ થઈ શકે નહિ, એવો અતિસૂક્ષ્મ સ્કંધનો અભિન્ન ભાગ નિર્વિભાજ્યરૂપ તે પ્રદેશ, તેનીજ જ્યારે સ્કંધથી ભિન્ન કલ્પના થાય ત્યારે તે પરમાણુ કહેવાય છે. એ પુદ્ગલોનું નિશ્ચયપણે લક્ષણ છે.

કાળદ્રવ્યના ભેદ દર્શાવે છે.

એક કોડ, સડસઠ લાખ, સત્યોતેર હજાર, બસે અને સોલ ઉપર એટલી આવલિકા એક મૂહૂર્તમાં થાય છે. એનો ભાવાર્થ કહે છે—આંખના એક કુરણમાં અથવા એક ચપટી વગાડવામાં યા જીર્ણ વસ્ત્ર શાડવાને વખતે એક તંતુથી બીજે તંતુએ જાય તથા કમળના પાંદડાંના સમુહને યુવાન પુરૂષ ભાલાવડે વીંધતાં એક પાંદડાંથી બીજે પાંદડે ભાલું પહોંચે, એટલા વખતમાં અસંખ્યાતા સમય થઈ જાય, એટલે વસ્ત્ર અથવા પત્ર શાડવાના આરંભમાં સૂક્ષ્મતાત સૂક્ષ્મ ક્ષણરૂપ જે કાળ હોય છે, જેનો

૮ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૯ ભાવથકી અવર્ણ અગંધે અરસે અક્ષાસે અમૂર્તિ, ૧૦ ગુણથકી સ્થિર સ્થાય, ૧૧ આકાશાસ્તિકાય—દ્રવ્યથકી એક, ૧૨ ક્ષેત્રથકી લોકાલોક પ્રમાણે, ૧૩ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૧૪ ભાવથકી અવર્ણ અગંધે અરસે અક્ષાસે અમૂર્તિ, ૧૫ ગુણથકી અવગાહનાદાન, ૧૬ કાળ—દ્રવ્યથકી અનેક, ૧૭ ક્ષેત્રથકી અઢીઢીપ પ્રમાણે, ૧૮ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૧૯ ભાવથકી અવર્ણ અગંધે અરસે અક્ષાસે અમૂર્તિ, ૨૦ ગુણથકી વર્તના લક્ષણુ; એ વીશ અને ઉપર જે અરૂપી અજીવના દશ ભેદ કહ્યા તે મળી કુલ ૩૦ ભેદ અરૂપી અજીવના જાણવા.

વિભાગ થઇ શકે નહિ, જેનો ભૂત અને ભવિષ્યવિષે વિચાર થાય નહિ, એટલે વસ્ત્ર અથવા પત્ર ફાડતાં પ્રથમ વર્તમાન કાળરૂપ અતિ સૂક્ષ્મ કાળનું ઉદ્ધવન થઇને તે ક્યારે ભૂતકાળ થયો? કયો વર્તમાનકાળ છે? અને કયો ભવિષ્યકાળ થવા યોગ્ય છે? તેનું અનુમાન થઇ શકે નહિ. તેને સર્વ લઘુકાળરૂપ સમય કહે છે. એવા અસંખ્યાત સમયને આવલીકા કહે છે. એવી બસેને છાપન આવલીએ એક ક્ષુદ્રક ભવ હોય છે. એ કરતાં બીજા કોઇ પણ નાના ભવની કલ્પના શક્ય શકે નહિ. એવા કાંઇક અધિક સત્તર ક્ષુદ્રક ભવમાં એક શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ પ્રાણુની ઉત્પત્તિ હોય છે. એવા સાત પ્રાણોત્પત્તિ કાળને એક સ્તોક કહે છે. એવા સાત સ્તોક સમયે એક લવ હોય છે. એવા સત્યોત્તર લવે એ ઘડીરૂપ એક મૂર્હત હોય છે.

ત્રીશ મુહૂર્તે એક અહોરાત્રરૂપ દિવસ થાય છે, પંદર અહોરાત્રિયે પખવાડીઉ થાય છે, બે પખવાડિયે એક મહિનો થાય છે, બાર મહિને એક વર્ષ થાય છે, તેમજ અસંખ્યાતા વર્ષે એક પલ્યોપમ થાય, તેવા દશ કોડાકોડી પલ્યોપમે ૧ સાગરોપમ થાય, તેવા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ ઉત્સર્પિણી અને બીજા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ અવસર્પિણી થાય, એ બે મળી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમે એક કાળચક્ર થાય, એવા અનંત કાળ ચક્રે એક પુદ્ગલ પરાવર્તન થાય. એ સર્વ મનુષ્ય લોકમાં વ્યવહારથી કાળ જાણવો.

પૂર્વોક્ત જે કાળના ભેદ કહ્યા, તેથી વળી બીજા પણ કાળના ભેદ કહ્યા છે, જેમ કે બે માસે એક ઋતુ થાય છે, ત્રણ ઋતુયે એક અયન, બે અયને એક વર્ષ, પાંચ વર્ષે એક યુગ, ચોરાશી લાખ વર્ષે એક પૂર્વાંગ, તે એક પૂર્વાંગ ચોરાશી લાખે ગુણતાં એક પૂર્વ થાય છે.

૫૩૦ લેદ રૂપી અજીવના કહે છે તેમાં વર્ણ ૫-૧ કાળો, ૨ લીલો, ૩ રાતો, ૪ પીળો. ૫ ઘોળો. અકેકા વર્ણમાં વીશ વીશ લેદ લાલે, તે ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ એ મળી વીશ ને પાંચેમાં થઈને સો થયા.

બે ગંધ—૧ સુરભી ગંધ, ૨ દુરભી ગંધ, અકેકા ગંધ-માંહી ત્રેવીશ ત્રેવીશ લેદ લાલે. ૫ વર્ણ, ૫ રસ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ એ ત્રેવીશ. બન્નેમાં મળી છેંતાલીશ લેદ જાણવા.

પાંચ રસ—૧ તીજો, ૨ કડવો, ૩ કસાયલો, ૪ ખાટો, ૫ મીઠો, અકેકા રસમાં વીશ વીશ લેદ લાલે, ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ; એ મળી વીશ ને પાંચેમાં થઈ સો થયા.

પાંચ સંઠાણ—૧ પરિમંડળ સંઠાણ, ૨ વટ સંઠાણ, ૩ ત્રંસ, ૪ અઉંરસ, ૫ આયાત સંઠાણ એ પાંચ. એકેકા સંઠાણમાં વીશ વીશ લેદ લાલે. ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ એ મળી વીશ ને પાંચેમાં થઈને સો થયા.

આઠ સ્પર્શ—૧ ખરખરો, ૨ સુંડાળો, ૩ ભારે, ૪ હળવો, ૫ ટાઢો, ૬ ઉન્હો, ૭ ચોપડયો, ૮ લુખો, એ આઠ. અકેકા સ્પર્શમાં ત્રેવીશ ત્રેવીશ લેદ લાલે. ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૫ સંઠાણ, ૬ સ્પર્શ એ ત્રેવીશ લેદ લાલે. ખરખરામાં ખરખરો ને સુંડાળો બે વર્જવા. એમ બંને સ્પર્શ વર્જવા. એમ ત્રેવીશને આઠે ગુણતાં ૧૮૪ થયા. એ સર્વે મળીને ૫૩૦ લેદ રૂપી અજીવના કહ્યા. એમ સઘળા મળીને કુલ ૫૬૦ લેદ અજીવના જાણવા. ઇતિ અજીવતત્વ.

૩ પુણ્યતત્વ.

શુભ કર્માણીયે કરી, શુભ કર્મના ઉદયે કરી, જેનાં ફળ આત્માને ભોગવતાં મીઠાં લાગે તેને પુણ્યતત્વ કહીએ.

નવ લેદે પુણ્ય ઉપરાજે તે કહે છે. ૧ અન્નપુત્રે, ૨ પાણ્યપુત્રે, ૩ લયણપુત્રે,^૧ ૪ સયણપુત્રે,^૨ ૫ વત્યપુત્રે,^૩ ૬ મનપુત્રે, ૭ વચનપુત્રે, ૮ કાયપુત્રે, ૯ નમસ્કારપુત્રે, એ નવ લેદે પુણ્ય

ઉપરાજે. તેનાં શુભ ફળ ૪૨ ભેદે ભોગવે તે કહે છે.

૧. શાતા વેદનીય—સુખનો અનુભવ કરાવે. ૨ ઉંચ જોત્ર. ૩ મનુષ્ય ગતિ. ૪ મનુષ્યાનુ પૂર્વી—મનુષ્યના ભવ બાંધવા. ૫ દેવતાની ગતિ. ૬ દેવાનું પૂર્વી—દેવતાના ભવ બાંધવા. ૭ પંચેદ્રિયની ગતિ. ૮ ઉદારિક શરીર—ઉદારિક શરીર યોગ્ય પુદ્ગળ ગ્રહણ કરીને તથા તેને શરીરપણે પરિણુભાવીને જીવ પોતાના પ્રદેશની સાથે મેળવે તે મનુષ્ય તિર્યચનું શરીર. ૯ વૈકેય શરીર—એ પ્રકારનું છે. ૧ ઔપપાતિક તે દેવતા તથા નારકીને હોય. ૨ લબ્ધી પ્રત્યયી તે તિર્યચ તથા મનુષ્ય લબ્ધીવંતને હોય છે. ૧૦ આહારક શરીર—ચૌદ પૂર્વધારી મુનીરાજ તિર્યકરની રૂઢી પ્રમુખ જોવાને અર્થે એક હાથ પ્રમાણુ દેહ કરે છે તે. ૧૧ તેજસ શરીર—આહારનું પચન કરનાર તથા તેજુલેશાનો હેતુ આ સર્વ સંસારી જીવને હોય છે. ૧૨ કાર્મણુ શરીર—કર્મના પરમાણુ આત્મપ્રદેશની સાથે મળ્યાં છે તેજ જાણુવું. આ શરીર પણ સંસારી સર્વ જીવને હોય છે. ૧૩ ઉદારિકનાં અંગ ઉપાંગ—ઉદારિક શરીરના સઘળા અવયવો પામવા. ૧૪ વૈકેયનાં અંગઉપાંગ. ૧૫ આહારકના અંગ ઉપાંગ. ૧૬ વજ્રકુપલનારાચસંધયણુ—લોહાના જેવું ઘણુંજ મજબુત સંધયણુ. ૧૭ સમચક્રિસસંઠાણુ—પલાંડીવાળી ખેસતાં ચારે બાજુ સરખી આકૃતિ થાય અને પોતાના અંગુલ પ્રમાણુ ૧૦૮ અંગુલ પ્રમાણુ શરીર ભરાય તે. ૧૮ શુભ વર્ણુ. ૧૯ શુભ ગંધ. ૨૦ શુભ રસ. ૨૧ શુભ સ્પર્શ. ૨૨ અગુરુ લઘુ નામ—મધ્યમ વજનદાર શરીરની પ્રાપ્તિ થાય એટલે લોહાની પેઠે અતિ ભારે નહિ અને કપાસની પેઠે અતિ હલકું નહિ અને મધ્યમ પરિણુભી હોય. ૨૩ પરાધાત નામ—બીજા બળવાન જે અતિ દુઃસહનીય છતાં પોતે ગમે તેવા બળીઆને જીતવા સમર્થ થાય એવા બળની પ્રાપ્તિ થાય તે. ૨૪ ઉસ્વાસ નામ—સુખેથી શ્વાસોચ્છ્વાસ લાઈ શકાય. ૨૫ આતાપ નામ—સૂર્યના બિંબની પેઠે પરને તાપ ઉત્પન્ન કરવાના હેતુરૂપ તેજયુક્ત શરીરની પ્રાપ્તિ થાય. ૨૬ ઉદ્યોત નામ—ચંદ્રબિંબની માફક શીતળતા ઉત્પન્ન કરનાર. ૨૭ શુભ ચાલવાની ગતિ. ૨૮ નિર્માણુનામ—પોતાના અંગના સર્વ અવયવો યોગ્ય સ્થળે ગોઠવી શકે તે, ૨૯ ત્રસનામ. ૩૦ બાહર નામ. ૩૧ પર્યાપ્તા નામ. ૩૨ પ્રત્યેક નામ. ૩૩ સ્થિર નામ. ૩૪ શુભ નામ. ૩૫ સૌભાગ્ય નામ. ૩૬ સુસ્વર નામ. ૩૭ આદેય નામ. ૩૮ જશોકીર્તિ નામ. ૩૯ દેવતાનું આઉખું. ૪૦ મનુષ્યનું આઉખું. ૪૧ તિર્યચનું

આઉખું જુગલવત. ૪૨ તીર્થકર નામ કર્મ; એમ બેંતાલીસ ભેદ પુણ્યના જણવા. ઇતિ પુણ્યતત્ત્વ.

૪ પાપતત્ત્વ.

અશુભ કરણીયે કરી, અશુભ કર્મના ઉદયે કરી, જેનાં કૃણ આત્માને ભોગવતાં કહવાં લાગે તેને પાપતત્ત્વ કહીએ.

અઢાર પ્રકારે પાપ ઉપરાજે તે કહે છે.

૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃખાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન, ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ, ૧૧ દ્વેષ, ૧૨ કલહ, ૧૩ અભ્યાખ્યાન, ૧૪ પેશુન્ય, ૧૫ પરપરીવાદ, ૧૬ રતિ અરતિ, ૧૭ માયામોસો, ૧૮ મિછાદંસણસદ્ધ એ અઢાર પ્રકારે પાપ ઉપરાજે. તે બ્યાશી પ્રકારે ભોગવે. તે નીચે મુજબ.

૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય—પાંચ ઇંદ્રિય તથા મનોદ્વારાએ જે નિયત વસ્તુનું જ્ઞાન થાય એવા મતિજ્ઞાનનું આચ્છાદન, એટલે બુદ્ધિ નિર્મળ ન હોય. શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય—સૂત્રજ્ઞાન પામે નહિ. ૩ અવધીજ્ઞાનાવરણીય—ઇંદ્રિયાદિકની અપેક્ષા વિના આત્મદ્રવ્યને સાક્ષાત રૂઢી દ્રવ્યને જણાવનારું જે જ્ઞાન તે પામે નહિ. ૪ મનપર્જવજ્ઞાનાવરણીય—સંજી પંચેદ્રિના મનોગત ભાવ જણાવનારું જ્ઞાન પામે નહિ. ૫ કેવળજ્ઞાનાવરણીય—પૂર્વોક્ત ચાર જ્ઞાન રહિત જે એકલું નિરાવરણ જ્ઞાન હોય એવા કેવળજ્ઞાનનું આચ્છાદન એટલે કેવળજ્ઞાન પામે નહિ. ૬ દાનાંતરાય—છતી શક્તિએ દાન આપી શકે નહિ. ૭ લાભાંતરાય—લાભ મેળવી શકે નહિ. ૮ ભોગાંતરાય—ભોગ ભોગવી શકે નહિ. ૯ ઉપભોગાંતરાય—વારંવાર ભોગ ભોગવી શકે નહિ. ૧૦ વીર્યાંતરાય—પોતાનું બળ ફેરવી શકાય નહિ. ૧૧ નિદ્રા—સુષ્પેથી જાગૃત થાય તેવી ઉંઘ. ૧૨ નિદ્રા નિદ્રા—દુઃખથી જાગૃત થાય તેવી ઉંઘ. ૧૩ પ્રચલા—ઉડતાં બેસતાં નિદ્રા આવ્યા કરે. ૧૪ પ્રચલા-પ્રચલા—હરતાં ધરતાં નિદ્રા આવે. ૧૫ થીણુદ્ધિનિદ્રા—દિવસનું ચિંતવેલું કાર્ય રાત્રે ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં કરી આવે તે, આનિદ્રાવાળો વાસુદેવના અર્ધ બળયુક્ત હોય છે તે નરકગામી સમજવો. ૧૬ ચક્ષુદર્શનાવરણીય. ૧૭ અચક્ષુદર્શનાવરણીય. ૧૮ અવધિદર્શનાવરણીય. ૧૯ કેવળદર્શનાવરણીય. ૨૦ નીચ ગોત્ર. ૨૧ અશાતાવેદનીય. ૨૨ મીથ્યાત્વમોહનીય. ૨૩ સ્થાવરપણું. ૨૪ સૂક્ષ્મપણું. ૨૫ અપાર્થક્યપણું. ૨૬ સાધારણપણું. ૨૭ અસ્થિરનામ—શરીર કંપ્યા કરે. ૨૮ અશુભનામ. ૨૯ દુર્ભાગ્યનામ. ૩૦ દુઃસ્વરનામ. ૩૧ અના-

દેશનામ—તેના બોલ કોઇ માને નહી. ૩૨ અજશોકીર્તિનામ. ૩૩ નરકની ગતિ. ૩૪ નરકનું આઉંખું. ૩૫ નરકાનુપૂર્વી. ૩૬ અનંતાનુબંધી ક્રોધ—અનંતો સંસાર બંધાય તેવો જીવતાં સુધી ક્રોધ રહે તે. ૩૭ અનંતાનુબંધી માન. ૩૮ અનંતાનુબંધી માયા. ૩૯ અનંતાનુબંધી લોભ. ૪૦ અપચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ—એક વરસ સુધી રહે એવો ક્રોધ. ૪૧ અપચ્ચખાણાવરણીય માન. ૪૨ અપચ્ચખાણાવરણીય માયા. ૪૩ અપચ્ચખાણાવરણીય લોભ. ૪૪ પચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ—ચાર માસ સુધી રહે તે. ૪૫ પચ્ચખાણાવરણીય માન. ૪૬ પચ્ચખાણાવરણીય માયા. ૪૭ પચ્ચખાણાવરણીય લોભ. ૪૮ સંજલનો ક્રોધ—પંદર દિવસ સુધી રહે તે. ૪૯ સંજલનો માન. ૫૦ સંજલની માયા. ૫૧ સંજલનો લોભ. ૫૨ હાસ્ય. ૫૩ રતિ. ૫૪ અરતિ. ૫૫ ભય. ૫૬ શોક. ૫૭ દુગંછા—અણુગમતો. ૫૮ સ્ત્રીવેદ. ૫૯ પુરૂષવેદ. ૬૦ નપુંસકવેદ. ૬૧ તિર્યચની ગતિ. ૬૨ તિર્યચની અનુપૂર્વી. ૬૩ એકેન્દ્રિયપણું. ૬૪ બેદંદ્રિયપણું. ૬૫ તેદંદ્રિયપણું. ૬૬ ચૌરેન્દ્રિયપણું. ૬૭ અશુભ ચાલવાની ગતિ. ૬૮ ઉપધાટ નામકર્મ—કોઇનો ઘાત કરવા જતા પોતાનોજ ઘાત થાય. ૬૯ અશુભ વર્ણ. ૭૦ અશુભ ગંધ. ૭૧ અશુભ રસ. ૭૨ અશુભ સ્પર્શ. ૭૩ ઋષભનારાચ સંધયણ—એ પાસા મર્કટબંધ અને ઉપર પાટો એ બે હોય તે. ૭૪ નારાચ સંધયણ—મર્કટબંધજ હોય તે. ૭૫ અર્ધનારાચ સંધયણ—એક પાસું મર્કટબંધ હોય તે. ૭૬ કીલકુ સંધયણ—માંહોમાંહે હાડકા અને ખીલીનો બંધ હોય તે. ૭૭ છેવટ સંધયણ—ખીલી ન હોય અને હાડકાં માંહોમાંહે અડાડી રાખ્યાં હોય તે. ૭૮ નીગોહ પરિમંડળ સંઠાણ—વડવૃક્ષની પેઠે નાભિના ઉપર સુલક્ષણયુક્ત અને નીચે નિર્લક્ષણયુક્ત હોય તે. ૭૯ સાદિ સંઠાણ—નાભિની નીચેનું અંગ સાદું અને ઉપરનું અંગ નરસું હોય તે. ૮૦ વામન સંઠાણ—ઉદર લક્ષણોપેત અને હાથ, પગ, માથું કટિ પ્રમાણ રહિત હોય તે. ૮૧ કુખજ સંઠાણ—હાથ, પગ, માથું, કટિ પ્રમાણપેત અને ઉદર પ્રમુખ હીન હોય તે. ૮૨ હુંડ સંઠાણ—સર્વ અવયવ અશુભ હોય તે. એ ખ્યાશી ભેદ પાપતત્ત્વના જણવા.

૫ આશ્રવતત્ત્વ.

અમ્રત ને અપચ્ચખાણું કરી, વિષય કષાયને સેવવે કરી, આત્મારૂપ તળાવને વિષે, ઈન્દ્રિયાદિક ઘડનાળે છિદ્રે કરી, કર્મ પાપરૂપ જળનો પ્રવાહ આવે, તેને આશ્રવતત્ત્વ કહીએ.

આશ્રવતત્વના સામાન્ય પ્રકારે વીશ ભેદ કહે છે.

૧ મિથ્યાત્વ તે આશ્રવ, ૨ અવ્રત તે આશ્રવ, ૩ પ્રમાદ તે આશ્રવ, ૪ કષાય તે આશ્રવ, ૫ અશુભજ્ઞેગ તે આશ્રવ, ૬ પ્રાણુતિપાત તે આશ્રવ, ૭ મૃખાવાદ તે આશ્રવ, ૮ અદત્તાદાન તે આશ્રવ, ૯ મૈથુન તે આશ્રવ, ૧૦ પરિગ્રહ તે આશ્રવ, ૧૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૨ ચક્ષુર્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૪ રસેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૫ સ્પર્શેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૬ મન અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૭ વચન અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૮ કાયા અસંવરે તે આશ્રવ. ૧૯ લાંડ ઉપગરણ ઉપધી જેમ તેમ લીધે મૂકે તે આશ્રવ, ૨૦ શુચી કુશળ કરે તે આશ્રવ.

વિશેષે ૪૨ ભેદ કહે છે.

૫ આશ્રવ, ૫ ઇન્દ્રિય મોડળી મૂકે, ૪ કષાય અને ૩ અશુભજ્ઞેગ એ મળી ૧૭ ને ૨૫ ક્રિયા તે નીચે પ્રમાણે—

૧ કાયિકી ક્રિયા—કયાને અજતનાએ પ્રવર્તાવે. ૨ અધિકરણકી ક્રિયા—હથીઆરેથી જીવતું દહન થાય તે. ૩ પાઉસિઆ—જીવ અજીવ ઉપર દ્રેષ રાખવાથી. ૪ પારીતાવણીઆ—પોતાને તથા પરને પરિતાપ ઉપજાવવો તે. ૫ પાણાધવાય—જીવ હિંસા. ૬ આરંભીઆ—કર્ષણ પ્રમુખ ઉત્પત્તિ કરવી અથવા કરાવવી તે. ૭ પરિગાહીઆ—ધનધાન્યાદિ પરિગ્રહ મેળવી મોહ કરવો તે. ૮ માયાવતિયા—કપટથી કોહને ડગવું તે. ૯ અપચ્ચખાણવતિયા—કોઈ જાતના પચ્ચખાણ કર્યાવગર લાગે તે. ૧૦ મિછાદંસણવતિયા—જિનવચન અણુસદ્દતો થકો જે વિપરીત પ્રશ્નણા કરતાં લાગે તે. ૧૧ દિઠીઆ—કૌતુકે કરી નજરે જોવું તે. ૧૨ પુઠીઆ—રાગને વશે કરીને સ્ત્રી, પુરૂષ, ગાય, બળદ, વસ્ત્ર પ્રમુખને સ્પર્શ કરતાં તથા કાંઈ પ્રશ્ન પુછતાં લાગે તે. ૧૩ પાડચીઆ—કોહને ઘેર મોટી સાહેબી દેખી દ્રેષથી માહી ચિંતવના કરવાથી લાગે તે. ૧૪ શામતોવણીઆ—પોતાના અશ્વ પ્રમુખને જોવા આવેલ માણસો પ્રશંસા કરે તેથી હર્ષ થાય તથા ધી, દૂધ, દહીં, તેલ વગેરેનાં વાસણ ઉઘાડાં મુકવાથી જીવ હિંસા થાય તેથી લાગે તે. ૧૫ નેસચીઆ—રાખદિકના આદેશથી યંત્રશસ્ત્રાદિકનું જે

૧ ડાભની અણી ઉપર પાણી રહે તેટલું પાપ કરે તે. ૨ પાંચ વ્રતના.

આકર્ષણ કરવું અથવા શસ્ત્ર કરાવવા, વાવ, કુવા, ખોદાવવાથી લાગે તે. ૧૬ સાહુથીયા—પોતાને હાથે અથવા બીજાથી જીવહિંસા કરાવે તથા અભિમાનથી પોતાને હાથે કરે તે. ૧૭ આજીવણીયા—કોઇ પાસે વસ્તુ માગ્યાથી ૧૮ વિદારણીયા—જીવ અજીવને કાપવાથી. ૧૯ અણુભોગી—ઉપયોગવિના શૂન્ય ચિત્તે કોઇ વસ્તુ લેવી મુકવી અથવા ઉઠવા એસવાથી લાગે તે. ૨૦ અણુવકંખવતિયા—આ લોક પરલોકથી વિરૂદ્ધ કાર્ય કરવાથી લાગે તે. ૨૧ અનાપહંગી—ઉપયોગ ન રાખવાથી લાગે તે. ૨૨ સામુદાયી—સમુદાય એટલે ધણા જણ મળી કોઇ કાર્ય કરતાં લાગે તે. ૨૩ પેજવતિયા—પ્રીતિને લીધે લાગે તે. ૨૪ દોસવતિયા—કાંઈ કરવાથી લાગે તે. ૨૫ ધરિયા વહિયા ક્રિયા—હાલતાં ચાલતાં લાગે તે. એ પચ્ચીશ અને ઉપર સત્તર કહ્યા તે મળી ૪૨ ભેદ આશ્રવતત્વના જાણવા.

૬ સંવરતત્વ.

જીવરૂપ તળાવને વિષે કર્મરૂપ જળ આવતાં, ત્રત પચ્ચ-ખાણાદિક દ્વાર દેવે કરી રોકીએ તેને સંવરતત્વ કહીયે.

સંવરતત્વના સામાન્ય પ્રકારે વીશ ભેદ કહે છે.

૧ સમક્રિત તે સંવર, ૨ ત્રત પચ્ચખાણ તે સંવર, ૩ અપ્રમાદ તે સંવર, ૪ અકષાય તે સંવર, ૫ શુભજોગ તે સંવર, ૬ જીવ દયા પાળવી તે સંવર, ૭ સત્ય વચન બોલવું તે સંવર, ૮ દત્તત્રત અહણ કરવું તે સંવર, ૯ શિયળ પાળવું તે સંવર, ૧૦ અપરિગ્રહ તે સંવર, એ દશ. ૧૧ ઇન્દ્રિય, ૩ જોગ, એ મળી આઠનું સંવરવું તે સંવર, એ મળી અઠાર. ૧૬ ભંડ ઉપગરણ ઉપધિ જતનાએ લીધે મુકે તે સંવર, ૨૦ શુચિ કુસળ ન કરે તે સંવર, એ વીશ ભેદ કહ્યા.

વિશેષે ૫૭ ભેદ કહે છે.

૧ ધરિયામુમતિ—જયણા રાખી ઉપયોગ સહિત ધુંસરા પ્રમાણે જમીન નજરે જોઈ ચાલવું તે. ૨ ભાષામુમતિ—સમ્યક પ્રકારે નિરવધ ભાષા બોલવી. ૩ એષણામુમતિ—સમ્યક પ્રકારે નિર્દોષ આહાર, વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે ભિક્ષાની ગવેષણા કરવી. ૪ આયાણુભંડ મતનિખેવણામુમતિ—જતનાએ લેવું મુકવું તે. ૫ ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલજલ સંવાણ પારિઠાવણીયા મુમતિ—પરઠવવાની વસ્તુ જતનાએ પરઠવવી તે. એ પાંચ

સુખતિ તથા ૧ મનગુપ્તિ—મન ગોપાવવું. ૨ વચનગુપ્તિ—વચન ગો-
પાવવું. ૩ કાપગુપ્તિ—કાયા ગોપાવવી. એ આઠ પ્રવચન માતા આ-
દરવા તથા ખાવીસ પરીસહ (ઉપસર્ગ) સહન કરવા તે કહે છે.

૧ ક્ષુધાનો—ભુખનો. ૨ તૃષ્ણાનો—તરસનો. ૩ શીતનો—ટાઢનો.
૪ ઉષ્ણનો—તડકાનો. ૫ દંસમંસનો—ડાંસ મચ્છર કરડવાનો. ૬ અ-
ચેલનો—ફાટાં ત્રુટાં વચ્ચનો. ૭ અરતિનો—દુઃખનો. ૮ સ્ત્રીનો—સ્ત્રી
જેવાનો. ૯ ચરીયાનો—ચાલવું. ૧૦ બેસવાનો—બેસી રહેવું પડે. ૧૧
સેજનો—રહેવાના સ્થાનકનો. ૧૨ આક્રોશવચનનો—આકરાં વચન
સાંભળવાં પડે તેનો. ૧૩ વધનો—માર ખાવો પડે. ૧૪ જાચવાનો—
માગવાનો. ૧૫ અલાલનો—કોઈ વસ્તુની ધૃષ્ટા થતાં તે વસ્તુ ન મળે.
૧૬ રોગનો—રોગ આવ્યે થકે આર્તધ્યાન કરવાનો. ૧૭ તૃણરૂપશર્પિનો—
તણખલાં વગેરેના સ્પર્શથી દુઃખ થાય તે. ૧૮ મેલનો—મેલને દૂર કર-
વાની ધૃષ્ટાથી ન્હાવાનો. ૧૯ સત્કાર પુરસ્કારનો—આદર સત્કાર
મળવાનો. ૨૦ પ્રજ્ઞાનો—જ્ઞાનના ગર્વનો. ૨૧ અજ્ઞાનનો—અભણનો. ૨૨
દંસણનો—સમકિત, સૂક્ષ્મ વિચાર સાંભળીને ધર્મનેવિષે અસદ્દલણ કરવાનો.
એ મળી કુલ ત્રીસ થયા. તથા દશ પ્રકારનો યતિધર્મ આરાધવો
તે કહે છે.

૧ ખંતી—ક્ષમા, ક્રોધનો અભાવ. ૨ મુક્તિ—નિર્લોભતા. ૩ અ-
જવે—કપટ રહિતપણું. ૪ મદવે—માનનો ત્યાગ. ૫ લાઘવે અથવા
શૌચે—તીર્થંકર દેવની ચોરી ન કરે. ૬ સચ્ચે—સત્ય ભાષણ કરવું. ૭
સંજમે—સત્તર ભેદે સંયમ પાળવો. ૮ તવે—ધૃષ્ટા નિરોધ આર પ્રકારે
તપ કરવો. ૯ ચીઆએ અથવા આકિંચણે—સમસ્ત પરિગ્રહ ત્યાગરૂપ
મૂર્છા રહિત થવું. ૧૦ ખંભચેરવાસે—મૈથુનનો ત્યાગ. એ દશ.

ખાર ભાવના ભાવવી તે કહે છે. ૧ અનિત્યભાવના—સંસારના
સર્વ પદાર્થને અનિત્ય, અસ્થિર જાણવા. ૨ અશરણભાવના—કોઈ કોઈને
શરણ નથી, એક ધર્મતુંજ શરણ છે. ૩ સંસારભાવના—સંસારમાં જીવ
ધણા કાળ થયાં રજ્યા કરે છે—મા તે સ્ત્રી થાય, સ્ત્રી તે મા થાય, પિતા
તે પુત્ર થાય, પુત્ર તે પિતા થાય છત્યાદિ ભાવનો અનુભવ કરવો. ૪
એકત્વભાવના—આ જીવ એકલો આવ્યો, એકલો જશે અને એકલો
સુખ દુઃખ ભોગવે છે પણ તેતું કોઈ સાથી નથી એવી ભાવના. ૫ અન્ય-
ત્વભાવના—જીવ કાયાથી જુદો છે અને કર્મ કરી જુદો જુદો કાયા ધારણ
કરે છે. તેમજ ધન તથા સ્વજનાદિ પણ અન્ય છે એવી ભાવના.

૬ અશુચિભાવના--રસ, રૂઢિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, વીર્ય, પરૂ તથા આંતરડાં પ્રમુખે કરી આ શરીર બનેલું છે અને જેનાં નવ દાર સદા વહેતાં રહે છે. એ શરીર કોઈ કાળે પણ પવિત્ર થવાનું નથી એવી ભાવના. ૭ આશ્રવભાવના--પાંચ આશ્રવે કરી પાપ બંધાય છે અને તેથી જીવ દુઃખ ભોગવે છે તેનો વિચાર. ૮ સંવરભાવના--વ્રત પચ-ખાણેથી આશ્રવ રોકવો અને સંવર આદરવો. ૯ નિર્જરાભાવના--બાર પ્રકારને તપે કરી કર્મને પચાવવું અર્થાત્ પૂર્વના સંચેલા કર્મનું સોડવું તે. ૧૦ લોકભાવના--લોકનું સ્વરૂપ ચિંતવવું તથા આ જીવે સર્વ લોક સ્પર્શી મુક્યો છે. ૧૧ બોધભાવના--યથા પ્રવૃત્તિ કરણને યોગે કરી આ કામ નિર્જરાવડે પુણ્યના પ્રયોગે મનુષ્યભવ, આર્ય દેશ, નિરોગીપણું તથા ધર્મશ્રવણાદિ પ્રાપ્તિ થઈ તથાપિ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થવું હુલ્લભ છે એવી ભાવના કરવી તે. ૧૨ ધર્મભાવના--દુસ્તર સંસાર સમુદ્રમાંથી પ્રવહણુ સમાન તે શ્રી જિનપ્રણીત દશવિધ ક્ષમાદિક શુદ્ધ ધર્મ તથા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ રત્નત્રયાત્મક ધર્મ પામવો તે હુલ્લભ તેમજ તે ધર્મના સાધક અરિહંતાદિ દેવો પામવા તે પણ હુલ્લભ છે એવી ભાવના કરવી. એ બાર.

પાંચ પ્રકારના ચારિત્ર--૧ સામાયિક, ૨ છેદાપસ્થાપનીય, ૩ પરિહાર વિશુદ્ધ, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાય, ૫ જથાખ્યાત ચારિત્ર.

પહેલું સામાયિક ચારિત્ર કહે છે--સમ અને આયિક એ બે શબ્દનો એક સામાયક શબ્દ થયો છે. સમ એટલે રાગ દ્વેષ રહિતપણાને માટે આય એટલે ગમણુ પ્રાપ્ત છે જ્યાં તે સમ કહીએ, તે જ્યાં ઉપન્ન થાય તેને સામાયિક કહેવાય છે. વળી સમ તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તેનું આયિક તે લાભ જ્યાં થાય છે, એટલે જેણે કરી જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્ર એ ત્રણેની પ્રાપ્તિ થાય તેને સર્વ સાવધ યોગ ત્યાગરૂપ અને નિરવધ યોગ સેવનરૂપ સામાયિક કહીએ. એને સમ્યક ચારિત્ર પણ કહે છે. એ સામાયિક ચારિત્ર જીવને પ્રાપ્ત થયા વિના બીજા ચારિત્રોનો લાભ થાય નહિ માટે એને આધમાં કહ્યું છે.

બીજું છેદાપસ્થાપનીય ચારિત્ર--તે પૂર્વોક્ત સર્વ વિરતિ સામાયિક ચારિત્રનેજ છેદાદિ વિશેષપણે વિશેષીએ તે વારે શબ્દથી તથા અર્થથી નાના પ્રકારપણું ભજે તે વારે છેદાપસ્થાપનીય ચારિત્ર થાય. છેદ એટલે પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરવો અને ઉપસ્થાપન એટલે ગણાધિપે આપેલું પંચ મહાવ્રતરૂપપણું જે મહાવ્રતને વિષે હોય તે છેદાપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહીએ. જ્યાં નવા પર્યાયોનું સ્થાપન કરવું તથા પાંચ મહાવ્રતનો ઉચ્ચાર

કરાવવો, તે બેઠે, એક વિસ્તાર તે મૂળ ગુણ ધાતિને પ્રાયશ્ચિત્તરૂપ અને બીજો નિરતિચાર, તે ઇત્વર સામાયકવંત નવ દીક્ષિત શિષ્યને છલ્લવણી-આ અધ્યયન ભણ્યા પછી હોય તથા બીજા તીર્થ આશ્રયી તે જેમ પાર્શ્વનાથના તીર્થથી વર્ધમાન સ્વામીના તીર્થે આવો ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મ લાગીને પાંચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મ આદરે તેને હોય.

ત્રીજું પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર—તપ વિશેષ તેણે કરી વિશુદ્ધિ એટલે કર્મની નિર્જરા જે ચારિત્રને વિષે હોય તેને પરિહાર વિશુદ્ધિક ચારિત્ર કહીયે. તે બેઠે છે, તેમાં પહેલું જે ચાર જળુ વિવક્ષિત ચારિત્રના આ સેવક એ કલ્પમાં પ્રવર્તતા હોય તેનું ચારિત્ર તે નિર્વિશમાનસિક પરિહાર વિશુદ્ધિક ચારિત્ર જાણવું અને બીજું જે ચાર જળુ તેના અનુચારી હોય તેને નિર્વિષ્ટકાઈક પરિહાર વિશુદ્ધિક ચારિત્ર જાણવું. તે આવી રીતે:—નવ જળુનો ગજ જુદો નીકળે તે તીર્થકર પાસે અથવા પૂર્વે જણે તીર્થકર પાસેથી એ ચારિત્ર પડિવજ્યું હોય, તેની પાસે એ ચારિત્ર પડિવજે. હવે તે નવ સાધુમાં ચાર જળુ પરિહારક એટલે તપના કરનારા થાય તે નિર્વિશમાનસિક જાણવા અને ચાર તેના વૈયાવચ્ચના કરનારા થાય તે નિર્વિષ્ટકાયિક જાણવા તથા એકને વાચનાચાર્ય ગુરુસ્થાનકે ડરાવે પછી તે ચાર પરિહારક છ માસ સુધી તપ કરે, તેમાં ઉષ્ણકાળે જઘન્યથી ચોથ, મધ્યમથી છઠ અને ઉત્કૃષ્ઠથી અઠમ એવો તપ કરે અને શીત કાળે જઘન્યથી છઠ, મધ્યમથી અઠમ અને ઉત્કૃષ્ઠથી દશમ તથા વર્ષાકાળે જઘન્યથી અઠમ, મધ્યમથી દશમ અને ઉત્કૃષ્ઠથી દ્વાદશ કરે, પારણે આંબીલ કલ્પસ્થિતપણે નિલ કરે. એમ છ મહિના તપ કરે, તે પછી ૪૨ ચાર તપસ્યાના કરનાર તે વૈયાવચ્ચીયા થાય અને વૈયાવચ્ચ કરનાર તપિયા થાય. તે પણુ છ માસ લગે તપ કરે, તે વાર પછી ગુરુ વાચનાચાર્ય છ માસ લગી તપસ્યા કરે તે વારે તે આઠ મહિના સુધી તપ સંપૂર્ણ કરી પછી જન કલ્પ આદરે અથવા ગચ્છમાં પણ આવે. એ તપ જે પ્રથમ સંધ્યણી, પૂર્વધર લખ્ખીવંત હોય તે પ્રચુર કર્મના પરિપાકને અર્થે અંગીકાર કરે. એ ચારિત્ર પાંચ ભરત પાંચ ઐરવૃતમાં પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરના તીર્થમાં હોય એ પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રનો સંક્ષેપથી વિચાર કર્યો.

ચોથું સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર—સૂક્ષ્મ છે કપાય જિહાં તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર કહીયે, તે ઉપશમશ્રેણીયે કર્મ ઉપશમાવતાં અથવા ક્ષપકશ્રેણીયે કર્મ ખપાવતાં હોય તિહાં નવમે ગુણકાણે લોકના સંખ્યાતા ખંડ કરી તેને ઉપશમશ્રેણીવાળો જે હોય તે ઉપશમાવે તથા ક્ષપકશ્રેણીવાળો હોય

તે ખપાવે, તે સંખ્યાતા ખંડ માંહેલો જે વારે છેલ્લો એક ખંડ રહે તેના અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ ખંડ કરીને દશમે ગુણુદાણે ઉપશમાવે અથવા ક્ષપક હોય તે ખપાવે, તે દશમા ગુણુદાણાનું નામ સૂક્ષ્મસંપરાય અને ચારિત્રનું નામ પણુ સૂક્ષ્મસંપરાય જાણવું. એ ચારિત્ર એ ભેદ છે, એક શ્રેણીચક્રતાને વિશુદ્ધ માનસિક હોય. બીજો ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને સંકિલ્પમાનસિક જાણવું. ઉપશમિકને એ ચારિત્ર આખા સંસારમાં પાંચ વાર અને એક ભવમાં એ વાર આવે.

પાંચમું યથાખ્યાત ચારિત્ર--તે જ્યાં તથાવિધે કરીને અકપાય-પણું અર્થાત્ જ્યાં સંજવલનાદિકે કરી સર્વથા રહિતપણું કહીયે. તે યથા-ખ્યાત ચારિત્ર જાણવું. તેના એ ભેદ છે. એક છદ્મસ્થિક અને બીજો કેવળિક. છદ્મસ્થિક તે છદ્મસ્થ ઉપશમિકને અગીઆરમે ગુણુદાણે હોય, અને ક્ષપકને બારમે ગુણુદાણે હોય, બીજો કેવળી તેને તેરમે અને ચતુર્દમે ગુણુ-દાણે હોય, તે કેવળિક જાણવું. એ ચારિત્ર સમસ્ત જીવલોકને વિષે પ્રસિદ્ધ છે, તે કેવી રીતે પ્રસિદ્ધ છે તે કહે છે. જે ચારિત્ર પ્રત્યે આચરીને સુવિહિત સાધુ તે અજરામર સ્થાનક પ્રત્યે પામે એટલે જન્મ, જરા, અને મરણુ રહિત એવું જે મોક્ષરૂપ સ્થાનક. તે પ્રત્યે પામે. ઇતિ સંવર તત્ત્વ.

૭ નિર્જરાતત્ત્વ.

આત્માના પ્રદેશથી, બાર ભેદે તપસ્યાએ કરી, દેશયકી કર્મનું નિર્જરવું, ઝરીને દૂર થવું તેને નિર્જરાતત્ત્વ કહીએ.

વિર્જરા એ પ્રકારે છે. ૧ દ્રવ્ય નિર્જરા, ૨ ભાવ નિર્જરા. તથા અકામ અને સકામ એવા એ ભેદ પણ છે. પુદ્ગળ કર્મનું જે સાડવું તે દ્રવ્ય નિર્જરા અને આત્માના શુદ્ધ પરિણામે કરી કર્મની સ્થિતિ જે પોતાની મેળે પાકે અથવા બાર પ્રકારના તપે કરી નીરસ કર્યા એવાં જે કર્મ પરમાણું તે જેનાથી સડે એવા જે આત્માના પરિણામ થાય તે ભાવ નિર્જરા. તિર્યચાદિકની માફક ઇચ્છાવિના કષ્ટ સહન કરતાં કર્મ પુદ્ગળનું જે ક્ષપન થાય છે, તે દ્રવ્ય અથવા અકામ નિર્જરા. બાર પ્રકારના તપે કરી સંયમી થકાં કષ્ટ સહન કર્યાથી જે કર્મ પરમાણું ક્ષપન કરવું અથવા સાડવું તે ભાવ અથવા સકામ નિર્જરા. આ બંને નિર્જરા-માં ભાવ અથવા સકામ નિર્જરા શ્રેષ્ઠ છે.

તે નિર્જરાતત્ત્વ, બાર પ્રકારના તપના ભેદે કરી કહે છે એટલે બાર પ્રકારનો તપ કરવાથી અનાદિ સંબંધ સર્વ કર્મોનું પરિશાટન થાય છે, તેનેજ નિર્જરાતત્ત્વ કહે છે.

બાર પ્રકારના તપથી કર્મોની નિર્જરા થાય છે. તે તપના બે ભેદ છે. એક બાહ્યતપ અને બીજો અભ્યંતર તપ તેમાં પ્રથમ બાહ્યતપના છ પ્રકાર કહે છે.

૧ અનશન—આહારનો ત્યાગ, ૨ ઉણોદરી—ન્યૂનતા કરવી ઉપગરણ અથવા આહાર પાણીમાં ઓછું કરવું, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી આજીવિકાનો સંક્ષેપ કરવો એટલે અભિગ્રહ તથા નિયમાદિક ધારવા. ૪ રસપરિત્યાગ—વિગયાદિક સારા સારા રસનો ત્યાગ. ૫ કાયકલેશ—તપ, લોચાદિક કષ્ટનું સહન કરવું. કાઉસગ કરવો. ૬ પ્રતિસંલિનતા અંગ ઉપાંગનું સંવરવું. ગોપન કરવું. એ છ પ્રકારનો બાહ્ય તપ તે સર્વથી તથા દેશથી એવા બે ભેદે બણવો. જે કષ્ટને મિથ્યાત્વીઓ પણ તપ કરી માને છે, જેને લોક પણ દેખી શકે છે. જેથી કષ્ટ ઘણું ને લાભ અલ્પ થાય અને બાહ્ય શરીરને તપાવે તેથી એ છ પ્રકારનો બાહ્ય તપ કહ્યો.

છ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ કહે છે.

૧ પ્રાયશ્ચિત્ત—કરેલા અપરાધની શુદ્ધિ કરવી, કપટ રહિતપણે લાગેલા દોષ ગુરૂ આગળ પ્રકાશ કરી તેની આલોચણા લેવી. ૨ વિનય—ગુરૂઆદિકની ભક્તિ કરવી તથા અશાતના ટાળવી. ૩ વૈયાવચ્ચ—અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર તથા ઔષધ પ્રમુખે કરી યથાયોગ્ય સેવા ભક્તિ કરવી. ૪ સજ્ઞાય—૧ પોતાને ભણવું, શિષ્યાદિકને ભણાવવું તથા વાંચવું. ૨ સદેહ પડવાથી ગુર્વાદિકને પુછવું. ૩ શિષ્યેલું શરી સંભારવું. ૪ ધારેલું ચિંતવન કરવું, ૫ ધર્મસંબંધી કથા કહેવી તથા ઉપદેશ કરવો એ પાંચ ભેદ. ૫ ધ્યાન—આર્તિ રૌદ્ર, એ બે ધ્યાન ટાળી ધર્મ અને શુક્લ એ બે ધ્યાનથી મનની એકાગ્રતાએ અવલંબન કરવું. ૬ કાઉસગ—કાયા હલાવવી નહિ. તે કાઉસગ દ્રવ્યે તથા ભાવે એ બે ભેદ છે. એ છ ભેદને સમ્યક્ દૃષ્ટિ જીવ તપ કરી માને. એમ બાર પ્રકારના તપે કરી નિર્જરાતત્ત્વ કહ્યો, ઇતિ.

૮ બંધતત્ત્વ.

આત્માના પ્રદેશને કર્મ પુદ્ગળના દળ ખીર નીરની પેઠે લોહપિંડ અગ્નિની પેઠે લોહીભૂત થઈ બંધાય તેને બંધતત્ત્વ કહ્યો.

બંધતત્ત્વના ચાર ભેદ કહે છે.

૧ પ્રકૃતિબંધ—કર્મનો સ્વભાવ તથા પરિણામ. ૨ સ્થિતિ બંધ—જે કર્મની જેટલી સ્થિતિ છે તે. ૩ અનુભાગબંધ—કર્મનો તીવ્ર મંદાદિ રસ પરિણામરૂપ. ૪ પ્રદેશ બંધ—કર્મ પુરૂષગણના પ્રદેશ.

ચાર પ્રકારનો બંધ મોદકને દૃષ્ટાંતે કહે છે.

૧ પ્રકૃતિ બંધ.

સુંઠ પ્રમુખ પદાર્થ નાખી મોદક કર્યો હોય તે વાયુ રોગનું હરણુ કરે છે. જીરૂ પ્રમુખ ટાઢી વસ્તુ નાખી મોદક કર્યો હોય તે પિત્તરોગનું હરણુ કરે છે, ઇત્યાદિક જે દ્રવ્યના સંયોગે કરી તે મોદક નીપનો હોય તે દ્રવ્યના ગુણાનુસાર તે મોદક વાત, પિત્ત તથા કફાદિક રોગનું હરણુ કરે છે તે તેનો સ્વભાવ જાણવો. તેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો જ્ઞાન અપહારક સ્વભાવ છે. સામાન્ય ઉપયોગરૂપ જે દર્શન તેને નાશ કરવાનો દર્શનાવરણીય કર્મનો સ્વભાવ છે, અનંત અવ્યાખ્યાય સુખને ટાળવાનો વેદનીય કર્મનો સ્વભાવ છે, સમ્યક્ત્વ તથા ચારિત્રને ટાળવાનો મોહનીય કર્મનો સ્વભાવ છે, અક્ષય સ્થિતિને ટાળવાનો આયુ કર્મનો સ્વભાવ છે, શુદ્ધ અવગાહનાને ટાળવાનો નામ કર્મનો સ્વભાવ છે, આત્માના અગુરૂ લઘુ ગુણને ટાળવાનો ગોત્ર કર્મનો સ્વભાવ છે અને અનંત દાન, અનંત લાભ, અનંત ભોગ, અનંત ઉપભોગ તથા અનંત વીર્યને ટાળવાનો અંતરાય કર્મનો સ્વભાવ છે.

૨ સ્થિતિ બંધ.

જેમ તેજ મોદકને પક્ષ, માસ, બે માસ, ત્રણ માસ તથા ચાર માસ સુધી રહેવાને કાળનું માન છે, તેમ કોઈક કર્મની જઘન્ય અંતર મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સીતેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય, તે સ્થિતિની વચમાં જે કર્મ જેટલી રહેવાની સ્થિતિએ બાંધ્યું હોય તે કર્મ તેટલો કાળ રહે તેને કાળનું અવધારણુ એટલે નિશ્ચય કરવારૂપ સ્થિતિ બંધ કહીયે.

૩ અનુભાગ બંધ.

તેજ મોદક કોઈ મીઠો હોય, કોઈ કડવો હોય અને કોઈ તીખો હોય તેમજ કોઈ મોદકનો એકઠાણીઓ રસ હોય, કોઈનો બેઠાણીઓ રસ હોય, ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે અલ્પ વિશેષ હોય છે; તેમ કોઈ કર્મનો શુભ, તીવ્ર, મંદ, વિપાક હોય છે અને કોઈ કર્મનો અશુભ, તીવ્ર, મંદ, વિપાક હોય છે. જેમ સાતા-વેદનીયાદિકમાં કોઈક અશુભ રસ અલ્પ હોય અને કોઈકનો અશુભ રસ ઘણો હોય, તેને ત્રીજી અનુભાગ બંધ કહીયે.

૪ પ્રદેશ બંધ.

તેજ મોદક કોઈ અલ્પદળથી થયો હોય, કોઈ બહુ દળથી થયો હોય અને કોઈ બહુતર દળથી થયો હોય તેમ કોઈ કર્મ પુદ્ગળનાં દળ થોડાં હોય છે અને કોઈનાં વધારે હોય છે. તેનું પરિમાણ તે પ્રદેશબંધ.

આઠ કર્મ ઉપર પ્રકૃતિ તથા સ્થિતિ.

- ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ—આંખના પાટા સમાન, તેની પાંચ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની.
- ૨ દર્શનાવરણીયકર્મ—પોળીઆ સમાન, તેની નવ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની.
- ૩ વેદનીયકર્મ—મધે તથા અફીણે ખરડયા ખડગ સમાન તેની બે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય ૨ સમયની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની,
- ૪ મોહનીયકર્મ—મદિરાના છાક સમાન, તેની અઠાવીશ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી સીતેર કોડાકોડી સાગરોપમની.
- ૫ આયુષ્યકર્મ—હેડ સમાન, તેની ચાર પ્રકૃતિ સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ સાગરોપમની.
- ૬ નામકર્મ—ચિતારા સમાન, તેની એકસો ત્રણ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની.

૭ ગોત્રકર્મ—કુલારના ચાકડા સમાન, તેની બે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જ્ઞાન્ય આઠ મુહુર્તની, ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડકોડી સાગરોપમની.

૮ અંતરાય કર્મ—ભંડારી સમાન, તેની પાંચ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જ્ઞાન્ય અંતર્મૂહુર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડકોડી સાગરોપમની.

૩ અનુભાગબંધ સંક્ષેપથી બતાવે છે—રાગાદિકઅસ્ત જીવ, અલબ્ધ જીવની રાશીથી અનંત ગુણ અને સિદ્ધના જીવોની રાશિને અનંતમે ભાગે એટલે પરમાણુએ નિષ્પન્ન કર્મ સંકંધ સમય સમય પ્રત્યે ગ્રહણ કરે છે તે દળીઆને વિષે પરમાણુ દીઠ કષાયના વશથી સર્વ જીવની રાશીથી અનંત ગુણ રસ વિભાગના પરિચ્છેદ હોય તે રસ તીવ્ર, તીવ્રતર, તીવ્રતમ તથા મંદ, મંદંતર, મંદંતમાંદિ અનેક પ્રકારે હોય ત્યાં અશુભ વ્યાપી પાપ પ્રકૃતિનો તીવ્ર સંકલેશ પરિણામે કરી બંધાય અને શુભ બેંતાલીસ પુણ્ય પ્રકૃતિનો તીવ્રરસ વિશુદ્ધિએ કરી બંધાય તથા મંદરસાનુબંધ તેથી વીપર્યય હોય તે આવી રીતે—શુભ પ્રકૃતિનો મંદરસ સંકલેશ પરિણામે કરી બંધાય અને અશુભ પ્રકૃતિનો મંદરસ વિશુદ્ધિએ કરી બંધાય.

૪. પ્રદેશબંધ સંક્ષેપથી કહે છે તે—લોકને વિષે ૧ ઔદારિક ૨ વૈકેય, ૩ આહારક, ૪ તેજસ, ૫ લાષા, ૬ શ્વાસોચ્છાસ, ૭ મન અને ૮ કાર્મણ એ આઠ જાતિની કર્મની વળગણ છે. તે અકેડી વળગણ જીવને ગ્રહણ યોગ્ય તથા અગ્રહણ યોગ્ય એવા બે પ્રકારે છે. પ્રથમ બે પ્રદેશથી માંડીને અલબ્ધથી અનંત ગુણાધિક પ્રદેશ લગે ઔદારીક વળગણ તે થોડા પ્રદેશ અને સ્થુળ માટે જીવને અગ્રહણ યોગ્ય વળગણ જાણવી. બીજી ઔદારિક ગ્રહણ કરવા યોગ્ય તે પણ અનંતી વળગણ જાણવી. ત્યાર પછી ઘણા પ્રદેશ અને સૂક્ષ્મ પરિણામ માટે ઔદારિકને અગ્રહણ યોગ્ય તથા વૈકેયની અપેક્ષાએ થોડા પ્રદેશ અને સ્થુળ પરિણામ માટે વૈકેયની પણ અગ્રહણ યોગ્ય એમ બેઉને ગ્રહણ કરવાને અયોગ્ય તે પણ અલબ્ધથી અનંત ગુણાધિક વળગણ જાણવી. ત્યાર પછી વૈકેયને ગ્રહણ યોગ્ય વળગણ

જાણવી. એમ સર્વ આઠ જાતિની વળગણા તે વિષે ગ્રહણુ યોગ્ય અને અગ્રહણુ યોગ્ય વળગણા જાણવી. ઈતિ બંધતત્ત્વ.

૯ મોક્ષતત્ત્વ.

સકળ આત્માના પ્રદેશથી, સકળ કર્મનું છુટવું, સકળ બંધન મુકાવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષતત્ત્વ કહીયે.

પંદર બેદે સિદ્ધ થાય છે તે કહે છે.

- ૧ તીર્થસિદ્ધા—તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પછી જે મોક્ષ ગયા તે ગણધર પ્રમુખ.
- ૨ અતીર્થસિદ્ધા—તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પહેલાં જે મોક્ષ ગયા તે, માર્કહેવી માતા પ્રમુખ.
- ૩ તીર્થંકર સિદ્ધા—તીર્થંકર પદવી પામીને મોક્ષ ગયા તે, તે ઋષભાદિત્ય અરિહંત ભગવાન.
- ૪ અતીર્થંકરસિદ્ધા—તીર્થંકર પદ પામ્યા વિના સામાન્ય કેવળી થઈ મોક્ષ ગયા તે.
- ૫ ગૃહસ્થિલંગસિદ્ધા—ગૃહસ્થના વેષે રહ્યા થકા મોક્ષે ગયા તે માર્કહેવી માતા પ્રમુખ.
- ૬ અન્યલિંગસિદ્ધા—યોગી, સંન્યાસી પ્રમુખ તાપસના વેષે મોક્ષ ગયા તે, વલ્કલચીરી આદિ.
- ૭ સ્વલિંગસિદ્ધા—સાધુના વેષે મોક્ષ થયા તે, શ્રી જંબુસ્વામી વગેરે સાધુ મુનીરાજો.
- ૮ સ્ત્રીલિંગસિદ્ધા—સ્ત્રી વેદે મોક્ષ ગયા તે, ચંદનબાળા આદિ.
- ૯ પુરૂષલિંગસિદ્ધા—પુરૂષ વેદે મોક્ષ ગયા તે, ગૌતમાદિક.
- ૧૦ નપુંસકલિંગસિદ્ધા—નપુંસક વેદે મોક્ષ ગયા તે, ગાંગેય અણુગાર પ્રમુખ.
- ૧૧ પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધા—કોઈ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધ પામવાથી પોતાની મેળે ચારિત્ર લઈ મોક્ષ ગયા તે, કરકંડુ પ્રમુખ.
- ૧૨ સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધા—ગુરૂના ઉપદેશ વિના પોતાની મેળે જાતિસ્મરણ આદિકે પ્રતિબોધ પામી મોક્ષ ગયા તે, કપિલ આદિ.

૧૩ બુદ્ધિબોહીસિદ્ધા—શુરનો ઉપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી મોક્ષ ગયા તે.

૧૪ એક સિદ્ધા—એક સમયમાં એકજ જીવ મોક્ષ ગયો તે, મહાવીર સ્વામી.

૧૫ અનેકસિદ્ધા—એક સમયમાં ઘણા જીવ મોક્ષ ગયા તે, ઋષભાદિક સ્વામી પ્રમુખ.

એ પંદર લેહ સિદ્ધના જાણવા. યદ્યપિ તીર્થસિદ્ધ અને અતીર્થસિદ્ધ એ બે લેહમાં બીજા તેર લેહ આવી જાય છે તથાપિ વિશેષ દેખાડવા સાંઝે પંદર લેહ કહ્યા.

૪ પ્રકારે જીવ મોક્ષ જાય તે કહે છે.

૧ જ્ઞાને કરી, ૨ દર્શને કરી, ૩ ચારિત્રે કરી, ૪ તપે કરી.
મોક્ષનાં નવ દ્વાર કહે છે.

૧ સત્પદપ્રરૂપણાદ્વાર, ૨ દ્રવ્યદ્વાર, ૩ ક્ષેત્રદ્વાર, ૪ સ્પર્શનાદ્વાર, ૫ કાળદ્વાર, ૬ અંતરદ્વાર, ૭ ભાગદ્વાર, ૮ ભાવદ્વાર, ૯ અલ્પબહુત્વદ્વાર એ નવનાં નામ કહ્યાં. (૧) સત્પદપ્રરૂપણાદ્વાર તે મોક્ષ ગતી પૂર્વ કાળે હતી, હમણાં પણ છે, આવતા કાળે હશે, તે છતી અસ્તિ છે, પણ આકાશના કુલની પરે નાસ્તિ નથી. (૨) દ્રવ્ય પ્રમાણે તે સિદ્ધ અનંતા છે, અલભ્ય જીવથી અનંતગુણા અધિક છે, વનસ્પતિ વર્જિને ૨૩ ઢંડકથી સિદ્ધના જીવ અનંતગુણા અધિક છે, (૩) ક્ષેત્રદ્વાર તે સિદ્ધશીલા પ્રમાણે છે, સિદ્ધશીલા ૪૫ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી છે અને ત્રીગુણી ઝાઝેરી પરિધી છે અને ઉંચપણે ૩૩૩ ધનુષ્ય ને ૩૨ આંગળ પ્રમાણે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ રહ્યાં છે. (૪) સ્પર્શના દ્વાર તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથી કાંઈક અધિકી સિદ્ધની સ્પર્શના છે. (૫) કાળદ્વાર તે એક સિદ્ધ આશ્રિ આદિ અનંત સર્વ સિદ્ધ આશ્રિ અનાદિ અનંત. (૬) અંતરદ્વાર તે ફરી સિદ્ધને સંસારમાં અવતરવું નથી અને એક સિદ્ધ ત્યાં અનંતા સિદ્ધ છે અને અનંતા સિદ્ધ ત્યાં એક સિદ્ધ છે, એટલે સિદ્ધ બેમાં અંતર નથી. (૭) ભાગદ્વાર તે સઘળા જીવ ને સિદ્ધના જીવ અનંતમે ભાગે છે, લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે છે. (૮) ભાવદ્વાર તે સિદ્ધમાં

ક્ષાયકભાવ, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, ક્ષાયક સમક્રિત છે અને પરિણામિક ભાવ તે સિદ્ધપણું બાબતું. (૯) અદ્યપબહુત્વદ્વાર તે સર્વથી થોડા નપુંસક સિદ્ધ, તેથી સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ, તેથી પુરૂષ સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ. એક સમયે નપુંસક ૧૦ સિદ્ધ થાય, સ્ત્રી ૨૦ સિદ્ધ થાય, પુરૂષ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

ચૌદ બોલ કહે છે.

૧ ત્રસપણે, ૨ બાદરપણે, ૩ સંજીપણે, ૪ વજ્રઋષભ-નારાય સંઘયણપણે, ૫ શુકલધ્યાનપણે, ૬ મનુષ્યગતિ, ૭ ક્ષાયક સમક્રિત, ૮ જથાખ્યાત ચારિત્ર, ૯ પંડિતવીર્ય, ૧૦ કેવળજ્ઞાન, ૧૧ કેવળદર્શન, ૧૨ ભવ્યસિદ્ધિક, ૧૩ પરમશુકલલેશી, ૧૪ ચરમ શરીરી. એ ચૌદ બોલનો ધણી મોક્ષ જાય. જઘન્ય બે હાથની અવઘેણાવાળો, ઉત્કૃષ્ટી પાંચથે ધનુષની અવઘેણાવાળો, જઘન્ય નવ વરસનો, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડીના આયુષવાળો, કર્મભૂમીનો હોય તે મોક્ષમાં જાય. ઇતિ મોક્ષતત્ત્વ. ઇતિ નવતત્ત્વ સંપૂર્ણ.

હીત વચન.

[સંશોધક:—વાહીલાલ કાકુભાઇ સંઘવી.]

૧ આ અનિત્ય દેહથી જેટલી તપશ્ચર્યા, જ્ઞાન, ધ્યાન, અને પરોપકારાદિ બની શકે તે કરી લેવું, એજ આ માનવદેહનું સાર્યકપણું છે.

૨ જ્યાં સુધી રાગ દ્વેષ રૂપી બીજો દગ્ધ થયાં નથી, ત્યાં સુધી સંસાર પરિભ્રમણના અંકુરો કદી શાન્ત થવાના નથી.

૩ આપણો વિરોધ, ઈર્ષ્યા કે ક્રોધ સામા મનુષ્યને હાનિ કરતા પહેલાં આપણનેજ નુકશાન કરે છે.

૪ જ્યાં સુધી કાર્ય કરવાની તમારી શક્તિમાં તમે શ્રદ્ધા નહિ રાખો ત્યાં સુધી તમારાથી એક પણ કાર્ય પરિપૂર્ણ અથવા શક્ય નહિ.

૫ મનુષ્ય જન્મમાં જો કર્તવ્યની સિદ્ધિ કરી લેવામાં આવતી નથી તો પછી હાથમાં આવેલો હીરો ગુમાવવા જેવું થાય છે.

અથ શ્રી લઘુકંઠક.

(આર્યા).

સરીરોગાહણ સંધયણ, સંઠાણ કસાય તહ હંતિ સન્નાઓ;
લેસિંદિવ સમુઘાણ સન્નિ વેદે ય પજ્જતિ ॥ ૧ ॥

દિદ્ધિ દંસણ નાણ અનાણે, જોગુવઓગે તહા કિમાહારે ॥
ઉવવાય ઠિહ સમુહાણ, ચવણ ગઈ આગઈ ચેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથા સૂત્ર પાઠે કહી તેમાં ચોવીશ દ્વાર કહ્યા તે
ચોવીશ દ્વાર અર્થ સહિત કહે છે.

(શરીર કે૦) શરીર પાંચ. ૧ ઉદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩
અહારક, ૪ તેજસ અને ૫ કાર્મણુ ॥ ૧ ॥

(ઓગાહણ કે૦) અવધેણુ ૧ ઉદારિકની અવધેણુ જગન્ય
આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટી એક હજાર જોજન
ઝાઝેરી, કમળના ડોડાને ન્યાયે જાણવી; ૨ વૈક્રિયની લવધારણી
અવધેણુ જ૦ આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ૭૦ પાંચસે
ધનુષ્યની તથા ઉત્તર વૈક્રિયની અવધેણુ જ૦ આંગળનો સંખ્યા-
તમો ભાગ અને ૭૦ લાખ જોજન ઝાઝેરી જાણવી, ૩ આહાર-
કની અવધેણુ જ૦ મુઠા હાથની અને ૭૦ એક હાથની ૪-૫
તેજસ અને કાર્મણુની અવધેણુ જ૦ આંગળનો અસંખ્યાતમો
ભાગ અને ૭૦ ચૌદ રાજ લોક પ્રમાણે જાણવી તથા કેવળ સમુ-
દ્ધાતની અપેક્ષાએ પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે જાણવી ॥ ૨ ॥

(સંધયણ કે૦) સંધયણ છ. ૧ વજ્રઋષભનારાય સંધયણ,
૨ ઋષભનારાય સં૦, ૩ નારાય સં૦, ૪ અર્ધનારાય સં૦ પકી-
લિકુ સ૦ અને ૬ છેવટુ સંધયણ ॥ ૩ ॥

(સંઠાણ કે૦) સંસ્થાન છ,-૧ સમચઉરસ સંસ્થાન, ૨
નિગોહ પરિમંડળ સં૦, ૩ સાદિ સં૦, ૪ વામન સં૦, ૫ કુબ્જ-
સ૦, અને ૬ હુંડ સંસ્થાન ॥ ૫ ॥

(કષાય કે૦) કષાય ચાર-૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ ॥ ૫ ॥ (તહુકુંતિ કે૦) તેમજ આગળ કહેશે, તે પ્રકારે હોય.

(સન્નાઓ કે૦) સંજ્ઞા ચાર-૧ આહાર સંજ્ઞા, ૨ ભય સંજ્ઞા, ૩ મૈથુન સંજ્ઞા અને પરિગ્રહ સંજ્ઞા ॥ ૬ ॥

(લેશ કે૦) લેશ્યા છ-૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત લેશ્યા, ૪ તેજુ લેશ્યા, ૫ પદ્મ લેશ્યા અને ૬ શુકલ લેશ્યા ॥ ૭ ॥

(ઇન્દ્રિય કે૦) ઇન્દ્રિય પાંચ-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુઇન્દ્રિય, ૩ ઘ્રાણેન્દ્રિય ૪ રસેન્દ્રિય અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય, ॥ ૮ ॥

(સમુદ્ઘાત કે૦) સમુદ્ઘાત સાત-૧ વેદની સમુદ્ઘાત, ૨ કષાય સ૦, ૩ મારણાતિક સ૦, ૫ વૈક્રિય સ૦, ૫ તેજસ સ૦ ૬ આહારક સ૦ અને ૭ કેવળ સમુદ્ઘાત ॥ ૯ ॥

(સન્નિ કે૦) સંજ્ઞી અને અસંજ્ઞી, -તેમાં જેને મન હોય, તે સંજ્ઞી અને મન ન હોય તે અસંજ્ઞી ॥ ૧૦ ॥

(વેદ કે૦) વેદ ત્રણ-૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરૂષ વેદ અને ૩ નપુંસક વેદ ॥ ૧૧ ॥

(ય કે૦) વળી (પન્નન્તિ કે૦), પર્યાપ્તિ છ તે-૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પ૦, ઇન્દ્રિય પ૦, ૪ શ્વાસોશ્વાસ પ૦, ૫ લાષા પ૦ અને ૬ મન પર્યાપ્તિ ॥ ૧૨ ॥

છ પર્યાપ્તિનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે.

પુદ્ગલના ઉપચયથી થયો જે પુદ્ગલ પરિણમન હેતુ શક્તિ વિશેષ, તેને પર્યાપ્તિ કહે છે એના બે ભેદ છે-એક લબ્ધિપર્યાપ્તિ અને બીજી કરણ-પર્યાપ્તિ, જે કર્મના ઉદયથી આરંભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરી નથી, પણ કરશે તેને લબ્ધિપર્યાપ્તિ કહે છે અને જેણે સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરી લીધી તેને કરણપર્યાપ્તિ કહે છે.

અપર્યાપ્તિ પણ બે પ્રકારની છે-એક લબ્ધિ અપર્યાપ્તિ, બીજી કરણ અપર્યાપ્તિ. આરંભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂરી કરે નહિ તેને લબ્ધિ અપર્યાપ્તિ કહે છે અને જે સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરશે, પણ હજી કીધી નથી, તેને કરણ અપર્યાપ્તિ કહે છે.

પર્યામિ છ પ્રકારે છે. હરેક જીવને ભવાંતરની ઉત્પત્તિ સમયે જે શક્તિવડે આહાર લઈને તેને રસપણે પરિણુમાવવાનો જે શક્તિ વીશેષ તેને આહારપર્યામિ કહે છે. પછી તે રસરૂપ પરિણુમને રસ, રૂઢિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણુમાવીને શરીર બાંધવાનો જે શક્તિવિશેષ, તેને શરીરપર્યામિ કહે છે. પછી તે સાત ધાતુપણે પરિણુમાવ્યો જે રસ, તે જેને જેટલાં દ્રવ્ય ઇન્દ્રિય જોઈએ તેને તેટલાં ઇન્દ્રિયપણે પરિણુમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ, તેને ઇન્દ્રિયપર્યામિ કહે છે. પર્યામિ એ શબ્દ સર્વ સાથે જોડવો. કેમકે એ કહેલી ત્રણ પર્યામિ પૂરી કર્યા વિના કોઇ જીવ મરણ પામે નહિ, માટે પર્યામિ શબ્દ વચમાં કહ્યો છે. એ ત્રણ પર્યામિ બાંધીને પછી શ્વાસોચ્છ્વાસપણે યોગ્ય વળગણનાં દલિક લઇ, શ્વાસોચ્છ્વાસપણે પરિણુમાવીને અવલંબી મુકવાનો જે શક્તિવિશેષ, તેને શ્વાસોચ્છ્વાસપર્યામિ કહે છે. ભાષા-યોગ્ય પુદ્ગલ લઇ ભાષાપણે પરિણુમાવીને અવલંબી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને ભાષાપર્યામિ કહે છે અને મનોવરગણા યોગ્ય પુદ્ગલ લઇ, મન પણે પરિણુમાવીને અવલંબી મુકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને મન: પર્યામિ કહે છે. એવી રીતે એ છ પ્રકારે પર્યામિ કહી છે.

આહાર પર્યામિ, શરીરપર્યામિ, ઇન્દ્રિયપર્યામિ, તથા શ્વાસોચ્છ્વાસપર્યામિ એ ચાર પર્યાપમિ. એકેન્દ્રિયને હોય ને તે ચાર પર્યામિઓની સાથે પાંચમી ભાષા પર્યામિ જોડીને પાંચપર્યામિ તે વિકલેન્દ્રિ એટલે જ્ઞેઇન્દ્રિય, તેજ્ઞિન્દ્રિય તથા ચૌરિન્દ્રિય પ્રત્યેકને હોય, એજ પાંચ પર્યામિયો અસંજી પંચેન્દ્રિયને હોય અને છએ પર્યામિયો સંજી પંચેન્દ્રિયને હોય.

(દિઠ્ઠિ કે૦) દષ્ટિ ત્રણ. ૧ સમક્ષિત દષ્ટિ, ૧ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અને ૩ સમા મિથ્યાત્વ દષ્ટિ ॥ ૧૩ ॥

(દંસણ કે૦) દર્શન ચાર-૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન ॥ ૧૪ ॥

(નાણ કે૦) જ્ઞાન પાંચ. ૧ મતિ જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩ અવધિ જ્ઞાન, ૪ મન:પર્યવ જ્ઞાન અને ૫ કેવળ જ્ઞાન ॥ ૧૫ ॥

(અન્નાણ કે૦) અજ્ઞાન ત્રણ. ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન અને ૩ વિભંગ અજ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥

(જોગ કે૦) યોગ પંદર. ૪ મનના, ૪ વચનના અને ૭ કાયાના. તેમાં ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મ૦, ૩ મિશ્ર મ૦ અને ૪ વ્યવહાર મ૦ એ ચાર મનના જાણવા. તથા ૧ સત્ય

વચનયોગ, ૨ અસત્ય, ૧૦, ૩ મિશ્ર ૧૦, ૪ વ્યવહાર ૧૦ એ ચાર વચનના બાણુવા. તથા ૧ ઉદારિક, ૨ ઉદારિકનો મિશ્ર, ૩ વૈક્રિય, ૪ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૫:આહારક; ૬ આહારકનો મિશ્ર, અને ૭ કાર્મણુકય યોગ એ સાત કાયાના બાણુવા. સર્વે મળી પંદર યોગ બાણુવા ॥ ૧૭ ॥

(ઉવયોગ કે૦) ઉપયોગ બાર તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બાર ઉપયોગ બાણુવા ॥ ૧૮ ॥

(તહા કિમાહારે કે૦) તેમજ અનુક્રમે આહાર લે. જ૦ ત્રણ દિશિનો અને ઉ૦ છ દિશિનો. ત્રણ દિશિ તે ૧ ઉંચી, ૨ નીચી અને ૩ ત્રીછી, અને છ દિશિ તે ૧ પૂર્વ, ૨ પશ્ચિમ, ૩ ઉત્તર, ૪ દક્ષિણ, ૫ ઉંચી અને ૬ નીચી. તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ સચિત્ત, ૨ અચિત્ત અને ૩ મિશ્ર. તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ ઓજ, ૨ શેમ અને ૩ કવળ એ ત્રણ પ્રકારનો આહાર ॥ ૧૯ ॥

(ઉવવાય કે) કેટલા દંડકનો આવીને ઉપજે ? તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૦ ॥

(ઠિઈ કે૦) સ્થિતિ. તે જ૦ અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટિ તેત્રીશ સાગરોપમની. તે સ્થિતિ આગળ કહેવાશે ॥ ૨૧ ॥

(સમુહાએ કે૦) ૧ સમોહિયા મરણુ, ૨ અસમોહિયા મરણુ, તેમાં સમોહિયા મરણુ તે કીડીની લારની પેઠે જીવના પ્રદેશ છુટા છુટા નીકળે તે. અને અસમોહિયા મરણુ તે બંધૂકના લડાકાની પેઠે જીવના પ્રદેશ સામટા નીકળે તે ॥ ૨૨ ॥

(ચવણુ કે૦) કેટલા દંડકમાં ચવીને બાય તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૩ ॥

(ગઈ કે૦) ગતિ પાંચ તે ૧ નરકની, ૨ તિર્યંચની, ૩ મનુષ્યની, ૪ દેવતાની અને ૫ સિદ્ધની. તેમાં જે જીવું તે ગતિ.

(આગઈ કે૦) આવવું તે આગતિ. તે ચાર પ્રકારની-૧ નરકની, ૨ તિર્યંચની, ૩ મનુષ્યની અને ૪ દેવતાની. (ચેવ કે૦) નિશ્ચય એ બે ગાથાનો અર્થ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

પ્રાણ દશ. તેમાં પંચેન્દ્રિના પાંચ પ્રાણ તે ૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુર્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય. ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોર્ધ્વાસ અને ૧૦ આઉથુ. એ દશ. એ પચ્ચીશ દ્વાર કહ્યા ॥ ૨૫ ॥

ચોવીશ દંડકનાં નામ કહે છે.

પ્રથમ નારકીનો દંડક તે સાત નરકનાં નામ કહે છે—૧ ધમા, ૨ વંસા, ૩ સિલા, ૪ અંજણા, ૫ રિક્કા, ૬ મધા અને ૭ માધવઇ. તેનાં ગોત્ર કહે છે. ૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરપ્રભા, ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પંકપ્રભા. ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમઃપ્રભા અને ૭ તમ-સ્તમઃપ્રભા એ સાત મળી એક દંડક થયો.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગ કું, ૩ સુવર્ણકું, ૪ વિદ્યુત્કું, ૫ અગ્નિ કું, ૬ દ્વિપ કું, ૭ ઉદ્ધિ કું, ૮ દિશા કું, ૯ પવન કું અને ૧૦ સ્તનિતકુમાર.

પાંચ થાવરના પાંચ દંડક—૧ ઇન્દ્રિ થાવરકાય, ૨ બંળી થાં, ૩ સપિ થાં, ૪ સુમતિ થાં, અને ૫ પચાવચ થાવરકાય. તેનાં ગોત્ર કહે છે, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય અને ૫ વનસ્પતિકાય.

ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના ત્રણ દંડક—૧ બેઇન્દ્રિય, ૨ તેઇન્દ્રિય અને ૩ ચૈરેન્દ્રિય.

વીશમે તિર્યચ પંચેન્દ્રિયનો દંડક—તિર્યચ પંચેન્દ્રિયના પાંચ ભેદ. તે ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ઉરપર, ૪ ભુજપર અને ૫ ખેચર. જળચર તે કોને કહીએ ? જે જળમાં ચાલે તેને જળચર કહીએ. તેના અનેક ભેદ. મચ્છ, કચ્છ, ગાહા, મગર, સુસુમાર પ્રમુખ ॥ ૧ ॥ જે પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહીએ. તેના ચાર ભેદ. ૧ એકપૂરા, ૨ દોપૂરા, ૩ ગંડિપયા અને ૪ સણપયા. તેમાં એકપૂરા તે ઘોડા, અર પ્રમુખ. દોપૂરા તે ગાય, ભેંસ પ્રમુખ. ગંડિપયા તે સુંવાળા પગ સોનીની એરણને ઘાટે પગ તે હાથી, ગેંડા પ્રમુખ. સણપયા તે નહોરવાળા જીવ, તે સિંહ, વાઘ, ચિત્ત, કૂતરા, બિલાડા પ્રમુખ. એ સ્થળચરના ૪ ભેદ બાણવા ॥ ૨ ॥ ઉરપર તે હેયાભર ચાલે તે સર્પની

જાત તેની બે જાત—એક ફેણ માંડે તે અને બીજી ફેણ ન માંડે તે ॥ ૩ ॥ ભુજપર સર્પ તે ભુજયે તથા હૈયાભર ચાલે તે ભુજપર સર્પ. તેના અનેક લેદ. નોળ, કોળ, કાંકિડા, ગોહ, ઉંદર, ખિશકોલી પ્રમુખ ॥ ૪ ॥ ખેચર તે જે આકાશે ચાલે તે પંખીની જાતિ. તે પંખીના ચાર લેદ—૧ ચર્મ પંખી, ૨ રોમ પંખી, ૩ વિતત પંખી, ૪ સમુગ પંખી. ચર્મ પંખી તે ચામડાની પાંખ તે છાપા, વાગુલ પ્રમુખ ॥ ૧ ॥ રોમ પંખી તે રોમરાયની પાંખ તે સૂડા, ચરકલા, પારેવા પ્રમુખ ॥ ૨ ॥ એ બે પંખી અઢી દ્વીપમાંહિ અને અઢી દ્વીપ બહાર છે. વિતત પંખી તે જેની પાંખ પહોળીજ રહે તે વિતત પંખી કહીએ, ॥ ૩ ॥ સમુગ પંખી તે જેની પાંખ ડાબડાની પેઠે બીડી રહે તે સમુગ પંખી કહીએ. એ બે પંખી અઢી દ્વીપ બહારજ છે. એ પાંચ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય સમુચ્છીમ અને ગર્ભજ જાણવા. એ વીશમો તિર્યચ પંચેન્દ્રિયનો દંડક થયો.

એકવીશમો મનુષ્ય પંચેન્દ્રિયનો દંડક—તે મનુષ્ય પંચેન્દ્રિયના ૪ લેદ—૧ પંદર કર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય, ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય અને ૪ ચૌદસ્થાનકનાં સમુચ્છિમ મનુષ્ય. કર્મ ભૂમિ તે કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ અને કૃષિ એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર છે. તે ૧ (અસિ કે૦) તરવાર પ્રમુખ હથિયારનું બાંધવું, ૨ (મસિ કે૦) લખવાનો વ્યાપાર કરવો, ૩ (કૃષિ કે૦) ખેતીવાડી પ્રમુખ વ્યાપાર કરવો, એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર કરીને જે જીવે, તે કર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય કહીએ. તે કર્મ ભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં છે ? પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહ એ પંદર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં છે, તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? તે કહે છે. એક લાખ જોજનનો જંબૂદ્વીપ છે. તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત અને એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર જંબૂદ્વીપ મધ્યે છે. તે જંબૂદ્વીપને ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો ચારલાખ જોજનનો ધાતકિખંડ દ્વીપ છે. તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત, અને બે

મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર ધાતકીખંડ મધ્યે છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ છે. તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત, અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ મધ્યે છે. એ પંદર કર્મભૂમિ કહ્યાં.

ત્રીશ અકર્મભૂમિ—અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય તે કોને કહીયે ? જ્યાં અસિ, મસિ અને કૃષિ એ ત્રણ વ્યાપાર નથી અને દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષે કરીને જીવે, તે અકર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય કહીયે. તે કીયાં કીયાં ? પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમકવાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ. તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમકવાસ. એક દેવકુરૂ અને એક ઉત્તરકુરૂ એ છ ભુગણિયાનાં ક્ષેત્ર જંબૂદ્વીપ મધ્યે છે. એથી બમણાં એટલે બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે. તેમજ બાર ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમાં છે. એ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિ કહ્યાં.

છપ્પન અંતરદ્વીપ—અંતરદ્વીપ તે કોને કહીયે ? લલણ સમુદ્રના પાણી ઉપર, અંતરંગ ડાઢાંમાં દ્વીપ ઉપર રહેનાર માટે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય કહીયે. તે ક્યાં છે ? ભરત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર પીળા સુવર્ણનો ચુલહિમવંત નામે પર્વત છે, તે એકસો જોજનનો ઉંચો છે, એકસો ગાઉનો ઉંડો છે તથા એક હજાર બાવન જોજન અને બાર કળાનો પહોળો છે, ચોવીશ હજાર નવસેં બત્રીશ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બંને ડાઢા નિકળી છે, તે એકેકી ડાઢા ચોરાશીસેં ચોરાશીસેં જોજનની ઝાઝેરી લાંબી છે. તે એકેકી ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. જગતીથી ડાઢા ઉપર ત્રણસેં જોજન જઈએ, ત્યારે ત્રણસેં જોજનનો લાંબો પહોળો પહેલો દ્વીપ આવે ॥ ૧ ॥ ત્યાંથી ચારસેં જોજન જઈએ, ત્યારે ચારસેં જોજનનો લાંબો પહોળો બીજો દ્વીપ આવે ॥ ૨ ॥ ત્યાંથી પાંચસેં જોજન જઈએ ત્યારે પાંચસેં જોજનનો લાંબો પહોળો ત્રીજો દ્વીપ આવે ॥ ૩ ॥ ત્યાંથી છસેં જોજન જઈએ, ત્યારે છસેં જોજનનો લાંબો પહોળો

ચોથો દ્વીપ આવે ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી સાતસેં જોજન જઈએ, ત્યારે સાતસેં જોજનનો લાંબો પહોળો પાંચમો દ્વીપ આવે ॥ ૫ ॥ ત્યાંથી આઠસેં જોજન જઈએ, ત્યારે આઠસેં જોજનનો લાંબો પહોળો છઠ્ઠો દ્વીપ આવે ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી નવસેં જોજન જઈએ, ત્યારે નવસેં જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વીપ આવે ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ડાઠા ઉપર થઈને સાત ચોકું અઠ્ઠાવીશ થયા એમજ ઐરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરીનામા પર્વત છે તે પશુ પીળા સુવર્ણનો છે, તે ચુલ હિમવંત પર્વતની પેઠે જાણવો. તેને પશુ પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બંને ડાઠા નિકળી છે, તે એકેકી ડાઠા ઉપર સાત સાત અંતર દ્વીપ છે, એમ અઠ્ઠાવીશ હુ છપ્પન અંતરદ્વીપ છે. તેનું સુખ અકર્મભૂમિની પેઠે જાણવું.

ચૌદ સ્થાનકનાં સમુદ્ધિમ મનુષ્ય—૧ (ઉચ્ચારે સુવા કે૦) વડીનિતમાં ઉપજે, ૨ (પાસવણે સુવા કે૦) લઘુનિતમાં ઉપજે, ૩ (ખેળે સુવા કે૦) બળખામાં ઉપજે, ૪ (સંઘાણે સુવા કે૦) નાસિકાના શ્લેષ્મમાં ઉપજે, ૫ (વંતેસુવા કે૦) વ-મનમાં ઉપજે, ૬ (પિત્તે સુવા કે૦) પિતોડામાં ઉપજે, ૭ (પુચ્છે-સુવા કે૦) પડ્ડમાં ઉપજે, ૮ (સોણિએ સુવા કે૦) રૂધિરમાં ઉપજે, ૯ (સુષ્કે સુવા કે૦) વીર્યમાં ઉપજે, ૧૦ (સુક્ષ્મપોગલ પ-રિસાડિએ સુવા કે૦) વીર્યાદિકના પુદ્ગલ સૂકાણા તે ભીના થયા તેમાં ઉપજે, ૧૧ (વિગય જીવ કલેવરે સુવા કે૦) જીવ રહિત મૃતકના કલેવરમાં ઉપજે, ૧૨ (ઇતિ પુરિસ સંજોગે સુવા કે૦) સ્ત્રીપુરુષના સંયોગમાં ઉપજે, ૧૩ (નગરની ધમણે સુવા કે૦) નગરની ખાળ પ્રમુખમાં ઉપજે અને ૧૪ (સંખે સુચેવ અસુઈ ઠાણે સુવા કે૦) મનુષ્ય સંખંધી પિયા પ્રમુખ અશુચિ સ્થાનકમાં ઉપજે એ અસંખ્યાતા સમુદ્ધિમ મનુષ્ય, અંતર્મુદૂર્તમાં મનુષ્યના શરીરથી વસ્તુ દૂર થાય, તેમાં ઉપજે. એવા એકસો એક ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્ય અપર્યાપ્ત અને એકસો એક પર્યાપ્ત તથા એકસો એક સમુદ્ધિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્ત એમ ત્રણસેં ત્રણ લેહનો એકવીશમો મનુષ્યનો કંડક થયો.

બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક તેની સોળ જાત છે—૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ, ૯ આણુપત્ની, ૧૦ પાણુપત્ની, ૧૧ ઇસિવાઈ, ૧૨ ભૂઈવાઈ, ૧૩ કંદિય, ૧૪ મહાકંદિય, ૧૫ કોહંડ અને ૧૬ પયંગદેવ એ સોળ જાતના વાણવ્યંતરનો બાવીશમો દંડક થયો.

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક તેની દશ જાત છે—૧ ચંદ્રમા ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાંચ ચળ તે અઢીદ્વીપમાં છે અને એ પાંચ સ્થિર તે અઢીદ્વીપ બહાર છે. એ દશ જાત, બે ચંદ્રમા ને બે સૂર્ય જંબુદ્વીપમાં છે, ચાર ચંદ્રમા અને ચાર સૂર્ય લવણ સમુદ્રમાં છે, બાર ચંદ્રમા અને બાર સૂર્ય ધાતકીખંડમાં છે, બેતાળીશ ચંદ્રમા અને બેતાળીશ સૂર્ય કાળાદધિ સમુદ્રમાં છે, બહોતેર ચંદ્રમા અને બહોતેર સૂર્ય પુષ્કરાર્ધદ્વીપમાં છે; એમ સર્વ મળીને મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં એકસો બત્રીશ ચંદ્રમા અને એકસો બત્રીશ સૂર્ય પરિવાર સહિત ચળ છે. પરિવાર તે જ્યાં એક ચંદ્રમા અને એક સૂર્ય હોય ત્યાં અઠાશી ગ્રહ, અઠાવીશ નક્ષત્ર, છાસઠ હજાર નવસે ને પંચોતેર કોડાકોડી તારા, એ સર્વ ચંદ્રમા સૂર્યનો પરિવાર ગણવો. અસંખ્યાતા ચંદ્રમા અને અસંખ્યાતા સૂર્ય પરિવાર સહિત મનુષ્ય ક્ષેત્ર બહાર અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રમાં સ્થિર છે, એ દશ જાતનો ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક થયો.

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક તેના છવીશ લેહ છે—બાર દેવલોક, નવ ઐવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ છવીશ તેના નામ કહે છે—૧ સૌધર્મ, ૨ ઇશાન, ૩ સનત્કુમાર, ૪ માહેંદ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લાંતક, ૭ મહાશુક, ૮ સહસાર, ૯ આણુત, ૧૦ પ્રાણુત, ૧૧ આરણુ અને ૧૨ અચ્યુય એ બાર દેવલોકનાં નામ કહ્યાં. નવ ઐવેયકનાં નામ કહે છે—૧ ભદ્રે, ૨ સુભદ્રે, ૩ સુભએ, ૪ સુમાણસે, ૫ પ્રિયદંસણે, ૬ સુદંસણે, ૭ આમોહે, ૮ સુપડિબદ્ધે અને ૯ જસોધરે. પાંચ અનુત્તર વિમાનનાં નામ કહે છે—૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪

અપરાજિત, ૫ સ્વાર્થસિદ્ધ, એ ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક કહ્યો. હવે પંદર પરમાધામીનાં નામ કહે છે—૧ અંબ, ૨ અંબરસ, ૩ શામ, ૪ સખળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અશિષત્ર ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુક, ૧૩ વૈતરણી ૧૪ ખરસ્વર અને ૧૫ મહાઘોષ એ પંદર પરમાધામી તે અસુરકુમારમાં લખ્યા. દશ જાતિના જંલકા તેનાં નામ કહે છે—૧ આણુજંલકા, ૨ પાણુજંલકા ૩ લયણુજંલકા, સયણુજંલકા, ૫ વત્યજંલકા, ૬ પુષ્પજંલકા, ૭ ફળજંલકા, ૮ ખીજજંલકા, ૯ વિજ્ઞાનજંલકા અને ૧૦ અવિચતજંલકા, એ દશ જાતિના જંલકા દેવતા તે વાણુવ્યંતરમાં લખ્યા. ત્રણ કિદિવિધીનાં નામ. ૧ ત્રણ પલિયા, ૨ ત્રણ સાગરીયા અને ૩ તેર સાગરીયા. એ ત્રણ કિદિવિધી દેવ લોક અંતર નિવાસી માટે વૈમાનિકમાં લખ્યા. હવે નવ લોકાંતિકનાં નામ કહે છે. ૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વિન્હિ, ૪ વરૂણ, ૫ ગર્ધતોયા, ૬ તોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગિયા અને ૯ રિક્કા એ નવ લોકાંતિક બ્રહ્મલોકવાસી માટે ઉત્તમ વૈમાનિકમાં લખ્યા. ઇતિ ચોવીશ દંડકનાં નામ કહ્યાં. ॥ ૨૪ ॥

હવે સાત કોડ ને બહોતેર લાખ લવનપતિનાં લવન છે, ચોરાશી લાખ નરકાવાસા છે, વાણુવ્યંતરનાં અસંખ્યાતા નગર છે, જ્યોતિષીનાં અસંખ્યાતા વૈમાન છે, જ્યોતિષીના અસંખ્યાતા રાજ્યધાની દ્વીપ છે, ચોરાશી લાખ સત્તાણું હબ્બર ત્રેવિશ વૈમાન વૈમાનિકનાં છે, મનુષ્યના સંખ્યાતા વાસ છે, શેષ નવ દંડકના અસંખ્યાતા વાસ છે, તે સર્વનું વર્ણન અન્ય સિદ્ધાંતોથી જાણું.

સિદ્ધશિલાનાં બાર નામ—૧ ઇસિતિવા, ૨ ઇસિપભારા. તિવા, ૩ તણુતિવા, ૪ તણુ તણુતિવા, ૫ સિદ્ધિતિવા, ૬ સિદ્ધા. લયેતિવા, ૭ મુત્તિતિવા, ૮ મુત્તાલયેતિવા, ૯ લોયગેતિવા, ૧૦ લોગથુભિયેતિવા, ૧૧ લોગપડિબોહેતિવા, ૧૨ સંવપાણુમૂય જીવસત્તા મુહાવહેતિવા. એ મોક્ષનાં બાર નામ કહ્યાં.

એ કિંચિત્ માત્ર નામ દ્વાર સંપૂર્ણમ્.

ચોવીશ દ્વાર તે ચોવીશ દંડક ઉપર ઉતારે છે.

પહેલો નારકીનો દંડક.

નારકીને શરીર ત્રણ, વૈક્ય, તેજસ અને કાર્મણ. લવધારણી શરીરની અવધેણા જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃં પાંચસેં ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્ય શરીરની જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં હજાર ધનુષની. પહેલી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં પોણા આઠ ધનુષ ને છ આંગળની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સાડાપંદર ધનુષ ને બાર આંગળની. બીજી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં સાડાપંદર ધનુષ ને બાર આંગળની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સવાએકત્રીશ ધનુષની. ત્રીજી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં સવાએકત્રીશ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સાડીબાસઠ ધનુષની. ચોથી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં સાડીબાસઠ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની. પાંચમી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં અઢીસે ધનુષની. છઠી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં અઢીસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં પાંચસે ધનુષની. સાતમી નરકે જ૦ અંગું અસંં અને ઉત્કૃં પાંચસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગું સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃં હજાર ધનુષની. સંઘયણ નારકી, અસંઘેણી નારકીને એક હુંડ સંસ્થાન. કષાય ચારે, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, પણ નારકીને ક્રોધ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે, આહારસંજ્ઞા, ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા પણ નારકીને ભય ઘણી. નારકીને લેશ્યા ત્રણ પહેલી સમુચ્ચે, પહેલી બીજી નરકે એક કાપોત લેશ્યા, ત્રીજી નરકે બે લેશ્યા, કાપોત ઘણી અને નીલ થોડી, ચોથી નરકે એક નીલ લેશ્યા, પાંચમી નરકે બે

લેશ્યા, નીલ ઘણી અને કૃષ્ણ થોડી, છઠ્ઠી નરકે એક કૃષ્ણ લેશ્યા, સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ લેશ્યા. ઇદ્રિય પાંચ-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુઇન્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય. સમુદ્ધાત ચાર તે વેદની, કષાય, મારણાંતિક અને વૈક્ય. (સન્નિ કે૦) પહેલી નરકે સંસી ને અસંસી એ બે હોય. બીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા સંસી છે. વેદ, નારકીને એક નપુંસક વેદ. નારકીને પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે. નારકીને દષ્ટિ ત્રણ—સમક્ષિતદષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ અને સમામિથ્યાદષ્ટિ. નારકીને દર્શન ત્રણ—ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન. નારકીને જ્ઞાન ત્રણ—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ—મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગઅજ્ઞાન. નારકીને યોગ અગીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્ય, વૈક્યનો મિશ્ર અને કાર્મણકાય યોગ; એમ અગીઆર યોગ. નારકીને ઉપયોગ નવ તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન; એમ નવ. (તહા કે૦) તેમજ આહાર લે તે જ૦ ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃં છ દિશિનો આહાર લે તે બે પ્રકારનો—ઓજ અને રોમ આહાર. તેપણ અશુભ અને અચિત્ત. (ઊવવાય કે૦) આવીને ઉપજે, તે પહેલી નરકે બે દંડકના મનુષ્ય ગર્ભજ, તિર્યચ ગર્ભજ અને સમુદ્ધિમ એ બે દંડકના આવીને ઉપજે. અને બીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્ભજ તિર્યચ અને ગર્ભજ મનુષ્યના આવી ઉપજે. સ્થિતિ પહેલી નરકે જ૦ દશ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃં એક સાગરની. બીજી નરકે જ૦ એક સાગ૦ ઉત્કૃં ત્રણ સાગ૦ ત્રીજી નરકે જ૦ ત્રણ સા૦ ઉત્કૃં સાત સા૦, ચોથી નરકે જ૦ સાત સા૦ ઉત્કૃં દશ સા૦ પાંચમી નરકે જ૦ દશ સા૦ ઉત્કૃં સત્તર સા૦ છઠ્ઠી નરકે જ૦ સત્તર સા૦ ઉત્કૃં બાવીશ સા૦, સાતમી નરકે જ૦ બાવીશ સા૦ ઉત્કૃં તેત્રીશ સાગરની. સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ બે પ્રકારે છે. ચવણ તે નારકી ચવીને બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય અને તિર્યચમાં જાય. તેમાં સાતમી

નરકનો નીકળ્યો એક તિર્યચના દંડકમાં જાય (ગઈ કે૦) નારકી મરીને બે ગતિમાં જાય તે મનુષ્ય અને તિર્યચમાં જાય. આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય અને તિર્યચનો, પ્રાણ દશ લાભે. યોગ ત્રણ-મન, વચન અને કાયાના એ ત્રણ.

ઈતિ પ્રથમ નારકીનો દંડક.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ—વૈક્ય, તેજસ અને કાર્મણ. ભવન-પતિની અવધેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉત્ક૦ સાત હાથની, અને ઉત્તર વેક્ય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સં૦ ઉત્ક૦ લાખ જો-જનની. સંઘયણ નથી. સંસ્થાન એક સમચઉરંસ, કષાય ચારે, પણ દેવતાને લોભ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે, પણ દેવતાને પરિશ્રદ્ધ સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા ચાર-કૃષ્ણ, નીલ, કાપુત અને તેજુ. ઇન્દ્રિય પાંચે છે. સમુદ્ધાત પાંચ—વેદની, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્ય અને તેજસ. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે જાણવા. વેદ બે—સ્રી અને પુરૂષ. પર્યાય પાંચ. ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે. દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એક કેવળદર્શન નહિ. જ્ઞાન ત્રણ—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ યોગ, અગીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના, વૈક્ય, વેક્યનો મિશ્ર અને કાર્મણ-કાય યોગ. ઉપયોગ નવ—ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્ર દર્શન, તેમજ આહાર લે તે જ૦ અને ઉત્ક૦ છ દિશિનો આહાર લે. વળી બે પ્રકારે આહાર લે. ઝોજ આહાર ને રોમ આહાર તે પણ શુભ અને અચિત. (ઉવવાય કે૦) બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના આવીને ઉપજે. (ઈઈ કે૦) સ્થિતિ ભવનપતિમાં દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્ક૦ એક સા૦ ॥ તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ સાડાત્રણ પદ્યોપમની. તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ દોઢ પદ્યોપમની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ પોણા પદ્યની. ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦

એક સાગર ઝાઝેરાની, તેની દેવીની ૪૦ દશ હજાર વર્ષની ઉં
સાડા ચાર પલ્લોપમની. તેના નવનિકાયના દેવતાની ૪૦ દશ
હજાર વર્ષની, ઉં છે પલ્લોપમની દેશેજીણી. તેની દેવીની ૪૦
દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક પલ્લોપમ દેશેજીણીની ॥ સમોહિયા
મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ છે મરણ લાલે. ચવણુ તે
ચવીને પાંચ દંડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય
અને તિર્યચ એ પાંચમાં જાય. (ગઈ કે૦) મરીને છે
ગતિમાં જાય. (આગઈ કે૦) આવે પણ છે ગતિનો—મનુષ્ય
અને તિર્યચનો, પ્રાણુ દશ લાલે. જોગ ત્રણ.

ઇતિ દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક.

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેઉ, ૪ વનસ્પતિ એ ચાર ને
શરીર ત્રણ. તે ઔદારિક, તેજસ અને કાર્મણ અને વાયુને
શરીર ચાર. તે ઔદારિક, વૈક્ય, તેજસ અને કાર્મણ. પૃથ્વી,
પાણી, તેઉ અને વાયુ એ ચારેની અવધેણા ૪૦ ને ઉત્કૃં
અંગુલનો અસં૦ ભાગ અને વનસ્પતિની ૪૦ અંગું અસંખ્યા.
ઉત્કૃં હજાર જોજનની ઝાઝેરી, કમળ પ્રમુખની, સંધયણ એક
છેવદ્. સંસ્થાન એક હુંડ. પાંચેનાં સંસ્થાન કહે છે—૧ પૃ-
થ્વીનું સંસ્થાન મસૂરની દાળ તથા ચંદ્રમાને આકારે. ૨ પા-
ણીનું સંસ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે, ૩ તેઉનું સંસ્થાન
સોયના ભારાને આકારે, ૪ વાયરાનું સંસ્થાન ધ્વજને આકારે.
૫ વનસ્પતિનું સંસ્થાન નાના પ્રકારનું. કષાય ચારે, સંજ્ઞા
ચારે, લેશ્યા પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ત્રણને અપર્યાપ્તા
વેળા લેશ્યા ચાર પહેલી અને પાંચેને લેશ્યા ત્રણ પહેલી,
ઇદ્રિ એક કાયાની, સમુદ્ધાત પૃથ્વી, પાણી, તેઉ ને વનસ્પતિ
એ ચારને ત્રણ—તે વેદની કષાય ને મારણાંતિક અને વાયરાને
સમુદ્ધાત ચાર તે વૈક્યની વધી. સંજ્ઞા તે પાંચે સ્થાવર અસંજ્ઞી.
વેદ એક નપુંસક, પર્યાય પાંચેને ચાર, આહાર પર્યાય, શરીર
પર્યાય, ઇદ્રિય પર્યાય, શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાય. દષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ,

દર્શન એક અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાન છે તે મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાન, યોગ પૃથ્વી, પાણી, તેહ અને વનસ્પતિ એ ચારને યોગ ત્રણ તે ૧ આદારિક, ૨ આદારિકનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાય યોગ અને વાયરાને યોગ પાંચ તે વૈક્ય ને વૈક્યનો મિશ્ર એ છે વધ્યા. ઉપયોગ ત્રણ પાંચેને છે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન, (તહા કે૦) તેમજ આદાર લે જઘન્ય ત્રણ દિશિનો ઉત્ક૦ છ દિશિનો કવળ વર્જીને છે પ્રકારનો આદાર કરે. ઊવવાય તે આવીને ઉપજે, પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિમાં ત્રેવીશ દંડકના એક નારકી વર્જીને અને તેહ વાયુમાં દશ દંડકના આવીને ઉપજે પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ. ૧ પૃથ્વીની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ બાવીશ હજાર વર્ષની. ૨ પાણીની સ્થિતિ જ૦ અં ૦ ઉ૦ સાત હજાર વર્ષની. તેહની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ ત્રણ અહોરાત્રિની. ૪ વાયરાની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ ત્રણ હજાર વર્ષની, ૫ વનસ્પતિની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ દશ હજાર વર્ષની. સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ છે મરણ છે. ચવણ તે ચવીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ એ દશ દંડકમાં જાય પાંચ સ્થાવર ત્રણ વિકલેંદ્રિ મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય, અને તેહ વાયુ નવ દંડકમાં જાય. મનુષ્ય વર્જી પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ ને તિર્યચ. (ગઈ કે૦) ગતિ તે મરીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ છે ગતિમાં જાય મનુષ્ય ને તિર્યચમાં અને તેહ વાયુ એક તિર્યચ ગતિમાં જાય. આગઈ તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિમાં ત્રણ ગતિનો આવે તે દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યચનો અને તેહ વાયુમાં છે ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો. પ્રાણ પાંચેને ચાર ૧ એકેંદ્રિયપણું, ૨ કાયખળ, ૩ આસોચ્છ્વાસ, ૪ આઉષુ. જોગ એક કાય જોગ.

ઇતિ પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક.

ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

એઈદ્રિય, તેઈદ્રિય અને ચૌરેદ્રિયમાં શરીર ત્રણ. ઉદા-

રિક, તેજસ ને કાર્મણ, બે ઇંદ્રિયની અવધેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ બાર જોજનની. તેઇંદ્રિય જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ત્રણ ગાઉની. ચૌરેંદ્રિયની જ૦ અંગુ અસં૦ ઉ૦ ચાર ગાઉની. સંઘયણ એક છેવટુ, સંસ્થાન એક હુંડ, કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા ત્રણ પહેલી. બેઇંદ્રિયને ઇંદ્રિ બે. ૧ કાયા અને ૨ જીભ. તેઇંદ્રિયને ઇંદ્રિ ત્રણ તે નાસિકા વધી. ચૌરેંદ્રિયને ઇંદ્રિ ચાર, તે આંખો વધી. સમુદ્ધાત ત્રણ-વેદની, કષાય ને મારણાંતિક. સંજ્ઞી તે અસંજ્ઞી. વેદ ૧ નપુંસક. પર્વાય પાંચ, મન નહિ, દષ્ટિ બે-સમક્રિતદષ્ટિ ને મિથ્યાતદષ્ટિ. બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિયને એક અચક્ષુદર્શન. ચૌરેંદ્રિયને બે દર્શન ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન. જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન અજ્ઞાન બે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન. જોગ ચાર ૧ ઔદારિક, ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણ કાય જોગ ૪ વ્યવહાર વચન. બેઇંદ્રિય તેઇંદ્રિયને ઉપયોગ પાંચ બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન. ચૌરેંદ્રિયને ઉપયોગ છ બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન, (તહા કે૦) તેમજ આહાર લે જઘન્ય અને લુપ્ટો છ દિશીનો આહાર લે તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે ૧ ઔજ, ૨ રોમ અને કવલ, ઉવવાય તે આવીને ઉપજે. દશ દંડકના પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય અને તિર્યચ. બે ઇંદ્રિયની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ બાર વર્ષની. તેઇંદ્રિયની જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ ઓગણપચાસ દિવસની. ચૌરેંદ્રિયની જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ છ મહીનાની. સમોહીયા મરણ ને અસમોહીયા મરણ બે છે. ચવણ તે ચવીને દશ દંડકમાં જાય—પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં. આગઈ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો. બે ઇંદ્રિયને પ્રાણ છ—બે ઇંદ્રિયના બે પ્રાણ, કાયબળ, શ્વાસોચ્છ્વાસ, આઉખું, વચન. તેઇંદ્રિયને પ્રાણ સાત—તે નાસિકા વધી અને ચૌરેંદ્રિયને આઠ પ્રાણ તે આંખ વધી. જોગ બે. વચન જોગ ને કાય જોગ.

ઇતિ ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

વીશમો તિર્યચ પચેન્દ્રિયનો દંડક.

પાંચે સમુચ્છિમને શરીર ત્રણ—ઔદારિક, તેજસ ને કાર્મણ અને ગર્ભજને ચાર શરીર તે વૈક્ય વધ્યું. એ પાંચની અવધેણા કહે છે. જળચર સમુચ્છિમને ગર્ભજની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ હજાર જોજનની. સ્થળચર સમુચ્છિમની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ગાઉની. ગર્ભજની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ છ ગાઉની. ઉરપર સમુચ્છિમ સર્પની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક જોજનની, અને ગર્ભજની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ હજાર જોજનની. લુજપર સમુચ્છિમ સર્પની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ધનુષની. ગર્ભજની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ગાઉની. ખેચર સમુચ્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંગુઠ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ધનુષની, અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગુઠ સંખ્યા૦ ઉ૦ નવસે જોજનની. સમુચ્છિમને એક છેવટું સંધયણુ. ગર્ભજને છ સંધયણુ. સમુચ્છિમને એક હુંડ સંસ્થાન, ગર્ભજને છ સંસ્થાન, કષાય ચારે, પણ તિર્યચને માયા ઘણી. સંજ્ઞા ચારે, પણ તિર્યચને આહાર સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા સમુચ્છિમને ત્રણ પહેલી, ગર્ભજને છ લેશ્યા, ઇન્દ્રિય પાંચે છે. સમુચ્છિમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક, અને ગર્ભજને સમુદ્ધાત પાંચ તે વેદની, કષાય, મારણાંતિક વૈક્ય અને તેજસ. સંજી અસંજી બે છે. સમુચ્છિમને વેદ એક નપુંસક. ગ જને ત્રણ વેદ. સમુચ્છિમને પર્યાય પાંચ, મન નહિ અને ગર્ભજને છ પર્યાય છે. સમુચ્છિમને દષ્ટિ બે, સમક્રીત ને મિથ્યાત. ગર્ભજને દષ્ટિ ત્રણ. સમુચ્છિમને દર્શન બે તે ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન, ગર્ભજને ત્રણ દર્શન. સમુચ્છિમને જ્ઞાન બે, મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન, ગર્ભજને ત્રણ જ્ઞાન. અજ્ઞાન સમુચ્છિમને બે—મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન અને ગર્ભજને ત્રણ અજ્ઞાન. સમુચ્છિમને યોગ ચાર તે ઔદારિકના બે કાર્મણ કાયજોગ ને વ્યવહાર વચન. ગર્ભજને તેર યોગ તે આહારકના બે નહિ. સમુચ્છિમને ઉપયોગ છ તે બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન અને

એ દર્શન. ગર્ભજને ઉપયોગ નવ તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ને ત્રણ દર્શન. તેમજ આહાર જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટો છ દિશીનો લે તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે તે ઓજ, રોમ ને કવળ. ઉવવાય તે સમુચ્છિમમાં દશ દંડકના આવીને ઉપજે—પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેન્દ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચ. ગર્ભજમાં ચોવીશે દંડકના આવીને ઉપજે. સ્થિતિ જળચર સમુચ્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વ કોડની. સ્થળચર સમુચ્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ચોરાશી હબાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ત્રણ પલ્લોપમની. ઊરપર સર્પ સમુચ્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ત્રેપન હબાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની. ભુજપર સર્પ સમુચ્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ બેતાળીશ હબાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની. ખેચર સમુચ્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ બહોતેર હબાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પલ્લોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણ તે ચવિને સમુચ્છિમ જાય તો બાવીશ દંડકમાં, જ્યોતિષી ને વૈમાનિકમાં જાય નહિ. અને ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય. ગઈ તે સમુચ્છિમ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને ગર્ભજ પણ ચાર ગતિમાં જાય. આગઈ તે સમુચ્છિમમાં બે ગતિનો આવે, મનુષ્ય ને તિર્યચનો અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે. સમુચ્છિમને નવ પ્રાણ, એક મન નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણ લાલે, સમુચ્છિમને જોગ બે, કાય જોગ ને વચન જોગ અને ગર્ભજને ત્રણજોગ—મન, વચન ને કાય જોગ. ઇતિ વીશમો તિર્યંત પંચેન્દ્રિયનો દંડક.

એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક.

સમુચ્છિમ મનુષ્યમાં ત્રણ શરીર—ઉદારિક, તેજસ ને કાર્મણ. જુગલિયામાં પણ તેજ ત્રણ શરીર, પંદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં પાંચ શરીર લાલે. સમુચ્છિમની અવધેણા જ૦ ને ઉ૦ અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત ઐરવત એ બેમાં આરાને મેળે બાણવી. પહેલે

આરે બેસતાં ત્રણ ગાઉની અને ઉતરતાં આરે બે ગાઉની.
 બીજે આરે બેસતાં બે ગાઉની અને ઉતરતાં એક ગાઉની.
 ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉની અને ઉતરતાં પાંચસેં ધનુષની.
 ચોથે આરે બેસતાં પાંચસેં ધનુષની અને ઉતરતાં સાત હાથની.
 પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતાં એક હાથની.
 છઠ્ઠે આરે બેસતાં એક હાથની અને ઉતરતાં મૂઠા હાથની, પછી
 ચડતાં અવળા સવળી જાણવી. પાંચ મહાવિદેહમાં પાંચસેં
 ધનુષની, ઉત્તર વૈક્ય કરે તો ૪૦ અંગુલ સંખ્યા ઉં લાખ
 જોજનની ઝાઝેરી. હેમવય હીરણ્યવયમાં ૪૦ અંગુલ અસં ૦ ઉં
 એક ગાઉની. હરિવાસ રમકવાસમાં ૪૦ અંગુલ અસં ૦ ઉં
 બે ગાઉની. દેવકુરુ ઉત્તરકુરુમાં ૪૦ અંગુલ અં ૦ ઉં ત્રણ
 ગાઉની. છપ્પન અંતરદ્વીપની ૪૦ અંગુલ અસં ૦ ઉં આઠસેં
 ધનુષની. સમુદ્વિષ્મને એક છેવટું સંઘયણ. જુગળિયાને એક
 વજ્રપલનારાય સંઘયણ. પંદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ
 સંઘયણ. સમુદ્વિષ્મને એક હુંડ સંસ્થાન. જુગળિયાને એક સ-
 મયઉરસ સંસ્થાન. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંસ્થાન,
 કષાય આરે પણ મનુષ્યને માન ઘણું, સંજ્ઞા આરે પણ મનુષ્યને
 મૈથુન સંજ્ઞા ઘણી. સમુદ્વિષ્મને પહેલી ત્રણ લેશ્યા. જુગળિ-
 યાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને છ લેશ્યા. ઈંદ્રિ પાંચે.
 સમુદ્વિષ્મને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક.
 જુગળિયાને પણ તેજ ત્રણ સમુદ્ધાત. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુ-
 ષ્યને સાત સમુદ્ધાત. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે. સમુદ્વિષ્મને એક ન-
 પુંસક વેદ. જુગળિયામાં બે વેદ. સ્ત્રી ને પુરૂષ, કર્મભૂમિના ગ-
 ર્ભજ મનુષ્યમાં સ્ત્રી પુરૂષ ને નપુંસક એ ત્રણ વેદ. સમુદ્વિષ્મ-
 ને પચાંચ ચાર. લાખા ને મન નહિ. ગર્ભજને છ પચાંચ. સમુ-
 વિષ્મને એક મિથ્યાત દષ્ટિ, દશ અકર્મભૂમિમાં બે દષ્ટિ
 સમકિત અને મિથ્યાત. વીશ અકર્મભૂમિને છપ્પન અંતર-
 દ્વીપમાં એક મિથ્યાત દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં ત્રણ દષ્ટિ-
 સમકિત, મિથ્યાત અને સમામિથ્યાત, સમુદ્વિષ્મ અને જુગળિ-

યાને યે દર્શન—ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન. ગર્ભજને ચારે દર્શન લાભે. જ્ઞાન દશ અકર્મભૂમિમાં યે અને વીશ અકર્મભૂમિ, છપ્પન અંતરદ્વીપ, અને સમુદ્ધિમને નથી અને ગર્ભજને પાંચે જ્ઞાન. સમુદ્ધિમ તથા ભુગણિયાને અજ્ઞાન યે—મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન. ગર્ભજને ત્રણ. સમુદ્ધિમને ભેગ ત્રણ—ઔદારિકના યે ને ૧ કાર્મણ કાય યોગ. ભુગણિયાને ભેગ અગીઆર ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણ કાયભેગ. ગર્ભજને પંદર ભેગ. ઉપયોગ, દશ અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુરૂ ને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ દશમાં છ—તે યે જ્ઞાન, યે અજ્ઞાન ને યે દર્શન, અને વીશ અકર્મભૂમિ, છપ્પન અંતરદ્વીપમાં ને સમુદ્ધિમને ચાર યે અજ્ઞાન યે દર્શન, ગર્ભજને બાર ઉપયોગ. તેમજ આહાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે, ઓજ, રોમ ને કવળ. ઉવવાય તે સમુદ્ધિમમાં આઠ દંડકના આવીને ઉપજે. પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ત્રણ વિકલોદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ. ભુગણિયામાં યે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય અને તિર્યચના. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં બાવીશ દંડકના ઉપજે, તેઉ વાયુના નહીં. સમુદ્ધિમની સ્થિતિ જ૦ ને ઉ૦ અંતર્મુદ્દતની. ગર્ભજની આરાની મેળે જાણવી. ભરત ધરિવતમાં પહેલે આરે યેસતાં ત્રણ પલ્યોપમની, ઉતરતાં યે પલ્યોપમની. બીજે આરે યેસતાં યે પલ્યોપમની, ઉતરતાં એક પલ્યોપમની. ત્રીજે આરે યેસતાં એક પલ્યોપમની, ઉતરતાં પૂર્વ કોડની, ચોથે આરે યેસતાં પૂર્વ કોડની, ઉતરતાં સવાસો વર્ષની. પાંચમે આરે યેસતાં સવાસો વર્ષની, ઉતરતાં વીશ વર્ષની. છઠ્ઠે આરે યેસતાં વીશ વર્ષની, ઉતરતાં સોળ વર્ષની, એમ ચડતાં અવળા સવળી જાણવી. હિમવય હીરણ્યવયમાં એક પલ્યોપમની, હરિવાસ રમકવાસમાં યે પલ્યોપમની, દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂમાં ત્રણ પલ્યોપમની, છપ્પન અંતરદ્વીપમાં પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ, પાંચ મહાવિદેહમાં પૂર્વકોડની. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ યે મરણ છે. ચવણ તે ચવિને સમુદ્ધિમ દશ દંડકમાં જાય—પાંચ

સ્થાવર, ત્રણ વિકલેન્દ્રિય મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય. જુગલીઆ તેર દંડકમાં જાય તે દેવતાના તેર દંડકમાં કર્મભૂમિના ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય. ગઈ તે સમુચ્છિમ મરીને બે ગતિમાં જાય—તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય. જુગલીઆ મરીને એક દેવગતીમાં જાય. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય. આગઈ તે સમુચ્છિમમાં આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો, ગર્ભજમાં ચારે ગતિનો આવે. સમુચ્છિમને પ્રાણ આઠ. ભાષા ને મન નહિ. ગર્ભજને દશ પ્રાણ. સમુચ્છિમને એક કાયાનો જોગ. ગર્ભજને ત્રણ જોગ. ઈતિ એકવીશમે મનુષ્યનો દંડક.

બાવીશમે વાણવ્યંતરનો દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ—વૈક્ય, તેજસ ને કાર્મણ. અવધેણા જ૦ અંગુઠ અસંઠ, ઉઠ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે તો જ૦ અંગુઠ સંખ્યાઠ, ઉઠ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી. સં-ઠાણ એક સમચઉરસ. કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે પણ દેવતાને પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા ચાર પ-હેલી. ઇન્દ્રિય પાંચે. સમુદ્ઘાત પાંચ. આહારક ને દેવળ નહીં. સંજી અસંજી બે. વેદ બે—સ્ત્રી ને પુરુષ. પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન લોગાં બાંધે. દષ્ટિ ત્રણ. દર્શન ત્ર. જ્ઞાન ત્રણ. અજ્ઞાન ત્રણ. જોગ અગીઆર. તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના. તે વૈક્ય, વૈક્યનો મિશ્ર અને કાર્મ કાય જોગ, એમ અગીઆર. ઉપયોગ નવ-ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો જઘન્ય ને ઉઠ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે એજ ને રોમ તથા શુભ અને અચિત્ત આ-હાર. ઉવવાય તે બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના. વાણવ્યંતરની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉઠ એક પદ્યોપમની. તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉઠ અર્ધ પદ્યોપમની. સમોદિયા મરણ ને અસમોદિયા મરણ બે પ્રકારે છે. ચત્રણ તે ચવિને પાંચ દંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ એ પાંચ. ગઈ તે મરીને

બે ગતિમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. આગઈ તે આવે પણ
બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના. પ્રાણ દશ. જોગ ત્રણ-
મન, વચન ને કાયાના. ઇતિ બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક.

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ-વૈક્ય, તેજસ ને કાર્મણ. અવધેણા
જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્ય કરે
તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી.
સંઠાણ એક સમયઉરસ. કષાય ચારે. સંજ્ઞા ચારે. લેશ્યા એક
તેજ. ઇન્દ્રિય પાંચે. સમુદ્ધાત પાંચ તે આહારક ને કેવળ નહીં,
સંજ્ઞી છે, વેદ બે. પર્યાય છ પણ લાખ ને મન લેગાં બાંધે.
દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ. અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગી-
યાર-ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના, તે વૈક્ય,
વૈક્યનો મિશ્ર, ને કાર્મણ કાયજોગ. ઉપયોગ નવ-ત્રણ જ્ઞાન,
ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો, જ૦ ને ઉ૦
૬ દિશિનો તથા બે પ્રકારે તે ઝોજ ને રોમ, તે પણ શુભ ને
અચિત્ત આહાર. ઉવવાય તે બે દંડકનાં આવીને ઉપજે, તે
મનુષ્ય ને તિર્યંચના. ચંદ્રમાની સ્થિતિ જ૦ પા પદ્યની, ઉ૦
એક પદ્ય ને લાખ વર્ષની. તેની દેવીની જ૦ પા પદ્યની, ઉ૦
અર્ધ પદ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની. સૂર્યની જ૦ પા પદ્યની, ઉ૦
એક પદ્ય ને હજાર વર્ષની. તેની દેવીની જ૦ પા પદ્યની, ઉ૦
અર્ધ પદ્ય ને પાંચસે વર્ષની. ગ્રહની જ૦ પા પદ્યની, ઉ૦ એક
પદ્યની, તેની દેવીની જ૦ પા પદ્યની ઉ૦ અર્ધ પદ્યની. ન-
ક્ષત્રની જ૦ પા પદ્યની, ઉ૦ અર્ધ પદ્યની. તેની દેવીની જ૦
પા પદ્યની, ઉ૦ પા પદ્યની ઝાઝેરી. તારાની જ૦ પદ્યનો
આઠમો ભાગ, ઉ૦ પા પદ્યની. તેની દેવીની જ૦ પદ્યનો
આઠમો ભાગ, ઉ૦ પદ્યનો આઠમો ભાગ ઝાઝેરી. સમોહિયા
મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણ તે ચવીને
પાંચ દંડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને
તિર્યંચમાં. ગઈ તે મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યં-

ચમાં. આગઈ તે આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો આવે. પ્રાણ દશ, જોગ ત્રણ. ઈતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો કંડક.

ચોવીશમો વૈમાનિકનો કંડક.

વૈમાનિક દેવમાં શરીર ત્રણ-વૈક્ય, તેજસ ને કાર્મણ. અવશેષા સૌધર્મ ઇશાન એ બે દેવલોકે જ૦ અંગુ ૦ અસં ૦ ઉ૦ સાત હાથની. ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની. પાંચમે, છઠ્ઠે દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે, દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ઐવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની. સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર વૈક્ય કરે તો બાર દેવલોક સુધી, જ૦ અંગુ ૦ સંખ્યા ૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી. સંસ્થાન એક સમચક્રરસ, કષાય ચારે પણ લોભ ઘણો. સંજ ચારે પણ પરિગ્રહ સંજા ઘણી. લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે એક તેજુ લેશ્યા. ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા. છઠ્ઠાથી માંડી નવ ઐવેયકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક પરમ શુકલ લેશ્યા. ઇન્દ્રિય પાંચે, બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ઘાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહીં, નવ ઐવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણ-તિક. સંજી એકલા છે. વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે બે વેદ, ત્રીજાથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરૂષ વેદ, પર્યાય છ પણ ભાષા ને મન ભેગાં બાંધે. દષ્ટિ બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં બે દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત દષ્ટિ. દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, બાર દેવલોકે અને નવ ઐવેયકે, ને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં અજ્ઞાન નથી. જોગ અગીયાર—ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્ય, વૈક્યનો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ, એમ અગીયાર. ઉપયોગ બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ. જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન. પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો

તથા બે પ્રકારે ઓજ ને રોમ તે પશ્ચ અચિત્ત ને શુભ. ઉવવાય તે આવીને ઉપજે, પહેલા દેવલોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે કંડકના તે મનુષ્ય ને તિર્યચના અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે. પહેલે દેવલોકે સ્થિતિ જ૦ એક પત્નની, ઉ૦ બે સાગરની, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પત્નની, ઉ૦ સાત પત્નની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પત્નની, ઉ૦ પચાસ પત્નની. બીજે દેવલોકે જ૦ એક પત્નની ઝાઝેરી, ઉ૦ બે સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પત્નની ઝાઝેરી ઉ૦ નવ પત્નની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પત્નની ઝાઝેરી, ઉ૦ પચાવન પત્નની. ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે સા૦ ઉ૦ સાત સા૦; ત્યાં દેવી નથી પશ્ચ તેડાવી જાય. ચોથે દેવલોકે જ૦ બે સા૦ ઝાઝેરી. ઉ૦ સાત સા૦ ઝાઝેરી. પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત૦ સા૦, ઉ૦ દશ સા૦. છઠ્ઠે દેવલોકે જ૦ દશ સા૦, ઉ૦ ચૌદ સા૦. સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ સાગરની, ઉ૦ સત્તર સા. આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર સા૦, ઉ૦ અઠાર સા૦, નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર સા૦, ઉ૦ ઓગણીશ સા૦ દશમે દેવલોકે જ૦ ઓગણીશ સા૦, ઉ૦ વીશ સા૦. અગીઆરમે દેવલોકે જ૦ વીશ સા૦, ઉ૦ એકવીશ સા૦. બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ સા૦, ઉ૦ બાવીશ સા૦. પ્રથમ ઐવેયકે જ૦ બાવીશ સા૦, ઉ૦ ત્રેવીશ સા૦. બીજી ઐવેયકે જ૦ ત્રેવીશ સા૦, ઉ૦ ચોવીશ સા૦. ત્રીજી ઐવેયકે જ૦ ચોવીશ સાગરોપમની, ઉ૦ પચીશ સા૦. ચોથી ઐવેયકે જ૦ ધન્ય પચીશ સા૦ ઉ૦ છવીશ સાગરો પાંચમી ઐવેયકે જ૦ છવીશ સા૦ ઉ૦ સત્તાવીશ સા૦ છઠ્ઠી ઐવેયકે જ૦ સત્તાવીશ સા૦, ઉ૦ અઠાવીશ સા૦ સાતમી ઐવેયકે જ૦ અઠાવીશ સા૦, ઉ૦ ઓગણત્રીશ સા૦ આઠમી ઐવેયકે જ૦ ઓગણત્રીશ સા. ઉ૦ ત્રીશ સા૦ નવમી ઐવેયકે જ૦ ત્રીશ સા૦ ઉ૦ એકત્રીશ સા૦, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ એકત્રીશ સા૦, ઉ૦ તેત્રીશ સા૦. અને સર્વાર્થસિદ્ધમાં જ૦ ને ઉ૦ તેત્રીશ સા૦. સમોહિયા મરણ્ય ને અસમોહિયા મરણ્ય એ

બે મરણુ લાભે. ચવણુ તે ચવીને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાંચ હંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ. ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોકના દેવતા બે હંડકમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. નવમેથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના દેવતા એક હંડકમાં જાય તે મનુષ્યમાં જાય. ગઈ તે પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે ગતિમાં જાય અને નવમેથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના એક મનુષ્યની ગતિમાં જાય. આગઈ તે પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો આવે અને નવમાંથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે. પ્રાણુ દશ. જોગ ત્રણ.

ઈતિ શ્રી ચોવીશમે વૈમાનિકનો હંડક.

સિદ્ધનો દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી, સિદ્ધની અરૂપી ધન આત્મ પ્રદેશની અવધેણા જ૦ એક હાથ ને આઠ અંગુલની, મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ આંગળની અને ઉ૦ ત્રણસેં તેત્રીશ ધનુષ્ય ને બત્રીશ આંગળની. સિદ્ધને સંઘયણુ નથી. સિદ્ધને સંસ્થાન નથી. સિદ્ધને કષાય નથી. સિદ્ધને સંજ્ઞા નથી. સિદ્ધને લેશ્યા નથી. સિદ્ધને ઇન્દ્રિય નથી. સિદ્ધને સમુદ્ધાત નથી. સિદ્ધ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી નથી. સિદ્ધને વેદ નથી. સિદ્ધને પર્યાય નથી. સિદ્ધને સમક્રીત દષ્ટિ છે. સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે. સિદ્ધને એક કેવળ જ્ઞાન છે. સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી. સિદ્ધને જોગ નથી. સિદ્ધને બે ઉપયોગ તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે. સિદ્ધને આહાર નથી. ઉવવાય તે આવીને ઉપજે એક હંડકનો તે મનુષ્યનો. સિદ્ધની સ્થિતિનો છેડા નથી. સિદ્ધને મરણુ નથી. સિદ્ધને ચવવું નથી. ગઈ તે મરીને સિદ્ધને કોઈ ગતિમાં જવું નથી. આગઈ તે સિદ્ધમાં એક મનુષ્યનો આવે. સિદ્ધને પ્રાણુ નથી. સિદ્ધને જોગ નથી.

ઈતિ શ્રી લઘુહંડકના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ગતાગતના બોલ.

- ૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ લેહની, તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજી તિર્યચ ને ૫ અસંજી તિર્યચ, એ પચીશના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૫ સંજી તિર્યચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૪૦ ની.
- ૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ લેહની, તે ઉપર ૨૫ કહ્યા તેમાંથી ૫ અસંજી તિર્યચના પર્યાપ્તા વળ્યાં. ગત ૪૦ લેહની પૂર્વવત્.
- ૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૯ લેહની તે ઉપર ૨૦ લેહ કહ્યા તેમાંથી ભૂજપરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ લેહની તે ઉપર ૧૯ કહ્યા તેમાંથી ખેચરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૫ પાંચમી નરકે આગત ૧૭ લેહની તે ઉપર ૧૮ કહ્યા તેમાંથી સ્થળચરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૬ છઠ્ઠી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર ૧૭ કહ્યા તેમાંથી ઉરપરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૧ મચ્છ જળચરના પર્યાપ્તાની સ્ત્રી વર્ણ. ગત ૧૦ લેહની ૫ સંજી તિર્યચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.
- ૮ એકાવન જાતના દેવતા. (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર અને ૧૦ જંલકા) માં આગત ૧૧૧ લેહની તે ૧૦૧ ક્ષેત્રના સંજી મનુષ્ય, ૫ સંજી તિર્યચ અને ૫ અસંજી તિર્યચ એ ૧૧૧ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજી તિર્યચ, ૩ પૃથ્વી, પાણી અને વનરપતિ એ ૨૩ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.
- ૯ જ્યોતિષી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજી તિર્યચ અને ૩૦ અકર્મભૂમિ એ ૫૦ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.

- ૧૦ બીજા દેવલોકમાં આગત ૪૦ લેહની તે ઉપર ૫૦ કદ્દા તેમાંથી ૫ હેમવય અને ૫ હીરણ્યવય એ ૧૦ ના પચાસા વળ્યાં. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.
- ૧૧ પહેલા કિલ્લિબીમાં આગત ૩૦ લેહની તે ઉપર ૪૦ કદ્દા તેમાંથી ૫ હરિવાસ અને ૫ રમકવાસ એ ૧૦ લેહ વળ્યાં. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.
- ૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક અને ૨ કિલ્લિબી એ ૧૭) માં આગત ૨૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્યચ એ ૨૦ ના પચાસાની. ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્યચના પચાસા અને અપચાસાની.
- ૧૩ નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી (૪ દેવલોક, ૬ ઐવે-યક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮) માં આગત ૧૫ કર્મ-ભૂમિના પચાસાની. ગત ૩૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિના પચાસા તથા અપચાસાની.
- ૧૪ પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ત્રણમાં આગત ૨૪૩ લેહની ૧૦૧ સમુદ્ધર્મ મનુષ્યના અપચાસા, ૧૫ કર્મ-ભૂમિના અપચાસા અને પચાસા એટલે ૧૩૧ અને ૪૮ લેહ તિર્યચના એવં ૧૭૬ ની લટની^૧ ૬૪ લેહ દેવતાના (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જંભકા, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક અને ૧ કિલ્લિબી) પચાસા કુલ ૨૪૩ થયા. ગત ૧૭૬ ની લટની.
- ૧૫ તેહ અને વાહ એ બેમાં આગત ૧૭૬ ની લટની. ગત ૪૮ લેહ તિર્યચની.
- ૧૬ ત્રણ વિકલેન્દ્રિય (બેધન્દ્રિ, તેધન્દ્રિ અને ચઉરેન્દ્રિ) માં આગત ૧૭૬ ની લટની, ગત ૫૭ ૧૭૬ ની લટની.
- ૧૭ અસંજી તિર્યચમાં આગત ૧૭૬ ની લટની. ગત ૩૬૫ લેહની તે ૫૬ અંતરદ્વીપા, ૫૧ જાતના દેવતા (ઉપર પ્ર-

માણે) ૧ પહેલી નરક એ ૧૦૮ ના પર્યાપ્તા અને અપ-
ર્યાપ્તા એટલે ૨૧૬ અને ૧૭૬ ની લટ સર્વ મળીને
૩૬૫ લેહ થયા.

૧૮ સંજી તિર્યચમાં આગત ૨૬૭ લેહની તે ૮૧ લેહ દેવતાના
(૬૬ લેહમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ ઐવેચક અને ૫
અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લેહ વળ્યાં બાકી; રહ્યા તે) ૧૭૬
ની લટ અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ ૨૬૭ ની. ગત
પાંચેની જુદી જુદી કહે છે. જળચરની પર ૭ લેહની તે
૫૬૩ માંથી નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના અઢાર
જાતના દેવતાના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૩૬ લેહ
વળ્યાં. શેષ પર ૭ રહ્યા તે. ઉરપરની ગત પર ૩ લેહની
તે પર ૭ માંથી છઠી તથા સાતમી એ બે નરકના અપ-
ર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૪ લેહ વળ્યાં. સ્થળચરની ગત
પર ૧ ની તે પર ૩ માંથી પાંચમી નરકના અપર્યાપ્તા અને
પર્યાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં. ખેચરની ગત ૫૧૬ ની તે
પર ૧ માંથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ
બે લેહ વળ્યાં. ભૂજપરની ગત ૫૧૭ ની તે ૫૧૬ માંથી
ત્રીજી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં.

૧૯ સમુદ્વિષ્મ મનુષ્યમાં આગત ૧૭૧ લેહની તે ૧૭૬ ની
લટમાંથી તેઉ વાઉના આઠ લેહ વળ્યાં. શેષ ૧૭૧ રહ્યા
તે, ગત ૧૭૬ ની લટની.

૨૦ સંજી મનુષ્યમાં આગત ૨૭૬ લેહની તે ૧૭૬ ની લટ-
માંથી તેઉ વાઉના આઠ વળ્યાં શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ જાતના
દેવતા અને ૬ નરકના પર્યાપ્તા સર્વ મળી ૨૭૬ લેહ થયા.
ગત ૫૬૩ લેહની.

૨૧ અકર્મભૂમિમાં આગત ૨૦ લેહની. ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫
સંજી તિર્યચ એમ ૨૦ ની. ગત જુદી જુદી કહે છે. ૫
દેવકુરૂ અને ૫ ઉત્તરકુરૂની ગત ૧૨૮ લેહની તે ૧૦ ભવ-
નપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વ્રાણ્યતર, ૧૦ જંભકા,

૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક, પહેલું, બીજું અને ૧ કિલ્લિબી; એ ૬૪ જાતના દેવતાના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૨૮. ૫ હરિવાસ અને ૫ રમકવાસની ગત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ કહ્યા તેમાંથી પહેલા કિલ્લિબીના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેદ વળ્યાં. ૫ હેમવય અને ૫ એર-જીવયની ગત ૧૨૪ લેદની તે પૂર્વે ૧૨૬ કહ્યા તેમાંથી બીજા દેવલોકના અપર્યાપ્તા પર્યાપ્તા એ બે લેદ વળ્યાં.

૨૨ છપ્પન અંતરદ્વિપમાં આગત ૨૫ લેદની તે, ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંજ્ઞિતિર્યંચ અને ૫ અસંજ્ઞિતિર્યંચ એ ૨૫ ના પર્યા-માની. ગત ૧૦૨ લેદની તે ૧૦ ભવનપતિ, ૬૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણ્ણવ્યંતર, ૧૦ જંલકા એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨.

ઈતિ ચોવીશ દંડકની ગતાગત સંપૂર્ણ.

૨૩ તીર્થંકરદેવમાં આગત ૩૮ લેદની તે, ૧૨ દેવલોક, ૬ લો-કાંતિક, ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર. વિમાન અને ૩ પહેલી નરક એમ ૩૮ ની ગત મોક્ષની.

૨૪ ચકવર્તિમાં આગત ૮૨ લેદની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિબી એ ૧૮ વળ્યાં શેષ ૮૧ રહ્યા તે અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ લેદની. ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૫ બળદેવમાં આગત ૮૩ લેદની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક બીજી નરક એમ ૮૩ લેદ. ગત ૭૦ લેદની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬ એકાંતિક, ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૬ વાસુદેવમાં આગત ૩૨ લેદની તે. ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાં-તિક, ૬ ઐવેયક અને ૨ નરક પહેલી ને બીજી એમ ૩૨ ની. ગત ૧૪ લેદની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

- ૨૭ કેવળીમાં આગત ૧૦૮ લેહની તે ૯૯ જાતના દેવતામાંથી ૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્લિખી એ અઠાર વળ્યા, શેષ ૮૧ રહ્યા તે, ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજીતિર્યંચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ લેહ થયા તે ગત મોક્ષની.
- ૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી તેઉ વાઉના ૮ વળ્યા શેષ ૧૭૧, ૯૯ મતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની. ગત ૭૦ લેહની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.
- ૨૯ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ લેહની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧ છટ્ટી નરક વધી. ગત ૪૨ લેહની તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.
- ૩૦ સમદષ્ટિમાં આગત ૩૬૩ લેહની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વળ્યા. શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧ સંજીમનુષ્ય, ૯૯ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ લેહ થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૯૯ લેહમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિખી એ ૧૮ વળ્યા ને ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજીતિર્યંચ, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૧૪ ત્રણ વિકલેંદ્રિના અપર્યાપ્તા અને ૫ અસંજીતિર્યંચના અપર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે. ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિખીના પર્યાપ્તા. અપર્યાપ્તા ૩૬ લેહ લેખવતાં ૨૫૮ લેહની ગત કેટલાકે કહે છે.
- ૩૧ મિથ્યાતીમાં આગત ૩૭૧ લેહની તે પૂર્વે ૩૬૩ કહ્યા તેમાં તેઉ વાઉના ૮ લેહ વધ્યા. ગત ૫૫૩ લેહની તે ૫૬૩ માંથી ૫ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૦ લેહ વળ્યા.

- ૩૨ શ્રીવેદ અને પુરૂષવેદમાં આગત ૩૭૧ લેહની મિથ્યાતીની
પેઠે. ગત પુરૂષવેદની ૫૬૩ ની, શ્રીવેદની ૫૬૧ ની સાતમી
નરકના બે લેહ વળ્યાં.
- ૩૩ નપુંસકવેદમાં આગત ૨૮૫ લેહની તે, ૯૯ જાતના દેવના
૧૭૬ ની લટ ૭ નારકી એમ ૩૮૫ ની. ગત ૫૬૩ લેહની.
ધતિ ગતાગતના બોલ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી ગુણસ્થાનદ્વાર.

[અનુષ્ટુપવૃત્ત.]

નામ ૧ લક્ષણગુણ ૨ ઠિહ ૩ ।

કિરિઆં ૪ સત્તા ૫ બંધ ૬ વેદેય ૭ ॥

ઉદેય ૮ ઉદિરણા ૯ ચૈવ ॥

નિજ્જરા ૧૦ માવ ૧૧ કારણા ૧૨ ॥ ૧ ॥

પરિસહ ૧૩ મગ્ગ ૧૪ આયાય ૧૫ ।

જીવાય મેદે ૧૬ જોગ ૧૭ ઉવિઓગ ૧૮ ॥

લેસ્તા ૧૯ ચરણ ૨૦ સમ્મત્તમ્ ૨૧ ।

અપ્પાવહુષ્ણ ૨૨ ગુણઠાણેહિ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથામાં ૨૨ દ્વાર કહ્યા.

પહેલો નામદ્વાર કહે છે.

પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણું, બીજું સાસ્ત્રાદાન ગું, ત્રીજું
સમામિછત ગું, ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગું, પાંચમું
દેસવિરતિ ગું, છઠું પ્રમત્તસંજતિ ગું, સાતમું અપ્રમત્તસંજતિ
ગું, આઠમું નિયદ્વિબાહર ગું, નવમું અનિયદ્વિબાહર ગું,
દશમું સૂક્ષ્મસંપરાય ગું, અગીઆરમું ઉપશાંતમોહ ગું,
બારમું ક્ષીણમોહ ગું, તેરમું સજોગી કેવળી ગું, અઠ્ઠમું
અજોગી કેવળી ગુણઠાણું.

ખીન્ને લક્ષણ ગુણદ્વાર કહે છે.

પહેલાં મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં લક્ષણ કહે છે—શ્રી વીતરાગની વાણીથી ઓછું, અધિક, વિપરીત, સરકહે, પડપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ. ઓછી પડપણા તે કોને કહીએ ? જેમ કોઈ કહે જે જીવ અંગુઠા માત્ર છે, તાંદુલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે તેહને ઓછી પડપણા કહીએ. ખીજી અધિકી પડપણા તે કોને કહીએ—એક જીવ સર્વ લોક બ્રહ્માંડ માત્રમાં વ્યાપી રહ્યો છે તેહને અધિકી પડપણા કહીએ. ત્રીજી વિપરીત પડપણા તે કોને કહીએ—કોઈ કહે જે પાંચ ભૂત થકી આત્મા ઉપન્યો છે અને એહને વિનાશે જીવ પણ વીણશે છે. તે જડ છે તે થકી ચૈતન્ય ઉપજે, વીણશે એમ કહે તેહને વિપરીત પડપણા કહીએ. એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરકહે, પડપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન માર્ગે આત્મા અકૃત્રિમ, અખંડ, અવિનાશી, નિત્ય છે. શરીર માત્ર વ્યાપક છે તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી વંદણા નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું જે, જીવરૂપ દ્વીપે ને કર્મરૂપ ગેડીએ કરી ૪ ગતી, ૨૪ દંડક, ૮૪ લાખ જીવાત્મેનીમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સંસારનો પાર પામે નહિ.

ખીન્ને ગુણઠાણાના લક્ષણ કહે છે—જેમ કોઈ પુરૂષ ખીરખાંડનું ભોજન જમ્યો, પછી વમન કર્યું, ત્યારે કોઈકે પુરૂષે પુછ્યું, ભાઈ કાંઈ સ્વાદ રહ્યો ? એટલે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો તે સમાન સમકિત અને વમ્યો તે સમાન મિથ્યાત્વ ૧. ખીજું દષ્ટાંત કહે છે—જેવો ઘંટાનો નાદ પહેલો ગહેર ગંભીર પછી રણકો રહી ગયો. ગહેરગંભીર સમાન સમકિત અને રણકો રહી ગયો તે સમાન મિથ્યાત્વ. ૨. ત્રીજું દષ્ટાંત આંખાનું—જીવરૂપ આંખો તેની પ્રમાણરૂપ ડાળથી સમકિતરૂપ રૂળ મોહરૂપ વાયરે કરી તુટ્યું, મિથ્યાત્વરૂપ ધરતીએ આવી પડ્યું નથી, વચમાં છે ત્યાં સુધી સાસ્વાદાન કહીએ અને ધરતીએ આવી

પડયું ત્યારે મિથ્યાત્વ. તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્થો ? શ્રી ભગવંત કહે, કૃષ્ણપક્ષી હતો તે શુકલપક્ષી થયો, અર્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો. જેમ કોઈ પુરૂષને માથે લાખ કોડનું દેણું હતું તે પરદેશ જઈને કમાઈ આવ્યો. દેણું દેતાં એક અધેલીનું દેણું રહ્યું તેહનું વ્યાજ થયું; અર્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો. સાસ્વાદાન સમકિત પાંચવાર આવે.

ત્રીજા ગુણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે—ત્રીજું મિશ્રગુણકાણું તે બે વસ્તુ મળીને મિશ્ર શીખડને દષ્ટાંતે. જેમ શીખડ ખાટો ને મીઠો, તેમ મીઠાશ સમાન સમકિત ને ખટાશ સમાન મિથ્યાત્વ. તે જિનમાર્ગ પણ રૂડો જાણે તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂડો જાણે. જેમકે નગર બહાર સાધુ મહાપુરૂષ પધાર્યા છે તેહને શ્રાવક વાંદવા જાય છે એવામાં મિશ્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો તેણે પુછયું, ક્યાં જાઓ છો ? શ્રાવક કહે સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઈએ છઈએ. એટલે મિશ્રદષ્ટિવાળો કહે, એહને વાંદે શું થાય ? શ્રાવક કહે જે મહા લાલ થાય. તેથી તે કહે હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણકાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો એટલામાં ખીજે મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પુછયું કે શા લાણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણકાણાવાળો કહે જે, સાધુ મહા પુરૂષને વાંદવા જઈએ છઈએ. ત્યારે મહા મિથ્યાત્વી કહે જે એહને વાંદે શું થાય ? એ તો મેલા, ઘેલા છે, એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પુછયું, સ્વામી ! વાંદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપન્થો ? જ્ઞાની ગુરૂ કહે જે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઉલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્નુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વાંદણા નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્થો ? શ્રી ભગવંત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દંડકમાં

ભમીને પણ દેશે ઉણું અર્ધ પુફ્ફળ પરાવર્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સંસારનો પાર પામશે.

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણકાણું તેનું શું લક્ષણ—૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે. ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહીનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ મિશ્ર મોહનીય. એ ૭ પ્રકૃતિ કાંઈકે ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામાં દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીયે. તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, ઠાંકે તેને ઉપશમસમક્રિત કહીયે. તે સમક્રિત પાંચવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયક સમક્રિત કહીયે. તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે, ચોથે ગુણકાણે આબ્યોથકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારસીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરૂપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે જૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવંત કહે હે જૌતમ ! તે જીવ સમક્રિત વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તે તો જંઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પંદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમક્રિત એક વાર આવે, એક સમયની સ્થિતિ છે. પૂર્વે જો આયુષ્યનો બંધ પડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમાં બંધ પાડે નહિ. ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્યચનું આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યંતરનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુંસક, વેદ, એ ૭ બોલમાં આયુષ્યનો બંધ પાડે નહિ, તે જીવ, ૮ આચાર સમક્રિતના આરાધી ચતુર્વિધ સંઘની વાછલતા પરમહર્ષ ભક્તિભર કરતો થકો જંઘન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ આરમે દેવલોકે ઉપજે, પન્નવણાની સામે, પૂર્વ કર્મને ઉદયે કરીને વ્રત પચ્ચખાણ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની શ્રમણોપાસકની પ્રવળ્યાનો પાળક કહીયે. દશાશ્રુત સ્કંધે શ્રાવક કહ્યા છે તે માટે દર્શન શ્રાવકને અવિરત સમદીડી કહીયે.

પાંચમું દેશવિરતિ ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—અગીયાર પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે. ૭ પૂર્વે કહી તે અને ૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ એમ ૧૧ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયકસમક્રિત કહીયે, ઢાંકે ઉપશમાવે તો ઉપશમસમક્રિત કહીયે અને કાંઈક ઢાંકે ને કાંઈક ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમસમક્રિત કહીયે. પાંચમે ગુણઠાણે આબ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોઠારસીઆદી દંધને છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે, શક્તિ પ્રમાણે ફરશે. એક પચ્ચખાણુથી માંડીને, ૧૨ વ્રત, ૧૧ શ્રાવકની પડીમા આદરે, યાવત્ સલેખણા સુધી અનશન કરી આરાધે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? ત્યારે શ્રી ભગવંતે કહ્યું, જૉ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ૭૦ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય, જૉ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ૭૦ ૧૨ મે દેવલોકે ઉપજે. તે સાધુના વ્રતની અપેક્ષાએ દેશવિરતી કહીયે, પણ પરિણામથી અવ્રતની ક્રિયા ઉતરી ગઈ છે. અદ્યપદ્મજા, અદ્યપઆરંભ, અદ્યપરિશ્રદ્ધી, સુશીલ, સુવ્રતી, ધર્મિષ્ઠ, ધર્મવ્રતી, કદ્યઉત્તરવિહારી, મહાસંવેગવિહારી, ઉદાસી, વૈરાગ્યવંત, એકાંતઆર્ય, સમ્યગમાર્ગી, સુસાધુ, સુપાત્ર, ઉત્તમ, ક્રિયાવાદી, આસ્તિક્ય આરાધક, જૈનમાર્ગપ્રભાવક અરિહંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીતાર્થ જાણે છે, સિદ્ધાંતની શાખ છે, શ્રાવકપણું એક ભવમાં પ્રત્યેક હબરવાર આવે.

છઠું પ્રમત સંજતિ ગુણઠાણું તેહનું શું લક્ષણ—૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે, ૧૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ પચ્ચખાણુવરણીય ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ એવં ૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયક સમક્રિત કહીયે, ઢાંકે તો ઉપશમ સમક્રિત કહીયે, અને કાંઈ ઢાંકે ને કાંઈ ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમ સમક્રિત કહીયે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા, તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી

જીવાદિક નવ પદાર્થને તથા નોકારસીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે. સાધુપણું એક લવમાં નવસેવાર આવે. તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે લવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ૧૫ લવે મોક્ષ જાય. આરાધક જીવ જઘન પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ અનુત્તર વિમાને ઉપજે. ૧૭ ભેદે સંજમ નિર્મળ પાળે, ૧૨ ભેદે તપસ્યા કરે, પણુ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દષ્ટિમાં ચપળતાનો અંશ છે; તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદિથકા રહે છે. તો પણુ પ્રમાદ રહે છે માટે પ્રમાદપણુ કરી તથા કૃષ્ણાદિક લેશા, અશુભ ભોગ કોઇક કાળે પ્રણીત પ્રણુમે છે માટે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય છે. તેને પ્રમત્ત સંજતિ ગુણુઠાણું કહીયે.

સાતમું અપ્રમત્ત સંજતી ગુણુઠાણું તેહનું શું લક્ષણ—પાંચ પ્રમાદ છાંડે ત્યારે સાતમે ગુણુઠાણું આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ (ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિંદા, ૫ વિકહા પંચમા લણિયા; એ એ પંચ પમાયા, જીવા પડંતી સંસારે, ૧ એ ૫ પ્રમાદ છાંડે અને ૧૬ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે તે ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજલનો કોષ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શું ગુણુ નીપન્યો ? જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેહને છમાસી તપ ધ્યાન જુગતપણું જાણે સરદહે, પડપે ફરસે તે જીવ જઘન્ય તેજ લવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે લવે મોક્ષ જાય. ગતિ તો પ્રાયઃ કલ્પાતીતની થાય. ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે, અપ્રમત્ત ઉદત થકા રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણું કરીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સંજતી ગુણુઠાણું કહીયે.

આઠમું નીયદિ બાદર ગુણુઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે સોળ પૂર્વે કહી તે અને સંજલનું માન મળી ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણુ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું પરિણામધારા, અપૂર્વ કરણ જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આવ્યું નથી, તે

શ્રેણી જુગત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દઈ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે-૧ ઉપશમશ્રેણી, ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી. ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશમાવતો અગ્યારમાં ગુણકાણા સુધી જાય, પડિવાઈ પણ થાય, હાય માન પરીણામ પણ પરીણમે. અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને અપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાંથી નિર્જરા કરતો, નવમે, દશમે ગુણકાણે થઈને બારમે ગુણકાણે જાય, અપડિવાઈજ હોય. વર્દમાન પરીણામ પરીણમે. હવે નીચટ્ટિ બાદરનો અર્થ તે નિવત્યો છે બાદર કષામથી. બાદર સંપરાય ક્રિયાથી શ્રેણી કરવે, અભ્યંતર પરીણામે, અધ્યવસાય સ્થિર થતે, બાદર અપળતાથી નિવત્યો છે માટે નીચટ્ટિ બાદર ગુણકાણું કહીયે, તથા બીજું નામ અપૂર્વ કરણ ગુણકાણું પણ કહીએ; શામાટે જે કોઈ કાળે જીવે પૂર્વે શ્રેણી કરી નહોતી અને એ ગુણકાણે પહેલુંજ કરણ તે પડિતવીર્યનું આવરણ કાય-કરણરૂપ કરણ પરીણામધારા વર્દનરૂપ શ્રેણી કરે તેહમે અપૂર્વ-કરણ ગુણકાણું કહીયે.

નવમું અનીચટ્ટિબાદર ગુણકાણું તેનું શું લક્ષણ—એકવીસ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને સંજ-લની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ, ૩ પુરુષવેદ, ૪ નપુંસકવેદ. એ ૨૧ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ બેસી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું તે જીવ જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી નિર્વિકાર અમાથી વિષય નિરવંછાપણે, જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. અનીચટ્ટિબાદર તે સર્વથા પ્રકારે નિવત્યો નથી અંશ માત્ર હજી બાદરસંપશય ક્રિયા રહી છે, તે માટે અગ્ની-

ચટ્ટિબાદર ગુણુઠાણું કહીયે. “આઠમા, નવમા ગુણુઠાણુના શબ્દાર્થ ઘણા ગંભીર છે તે અન્ય પંચસંગ્રહાદિક અંથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા.”

દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણુઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. ૨૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ હાસ્ય, ૨ રતી, ૩ અરતી, ૪ ભય, ૫ શોક, ૬ દુઃખ. એ ૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્થો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ, નિરભિલાષ, નિર્વેચક, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી, અવ્યામોહ, અવિભ્રમપણે જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. સૂક્ષ્મ થોડીક લગારેક પાતળીશી સંપરાય ક્રિયા રહી છે, તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણુઠાણું કહીયે.

અગ્યારમું ઉપશાંતમોહ ગુણુઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૨૮ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, તે ૨૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ સંજલનો લોભ, એવં ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે સર્વથા ઠાંકે. (ભસ્મભારી પ્રછન્ન અગ્નિવત્) તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પુછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્થો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું તે જીવ જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે, જથાખ્યાત ચારિત્રપણે, જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે, એવામાં જે કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાનમાં જાય પછી મનુષ્ય થઈ મોક્ષ જાય અને જે સૂક્ષ્મ લોભનો ઉદય થાય તો કષાય અગ્નિ પ્રકટે, પછી પડે, દશમાંથી સર્વથા પડે તો પહેલે ગુણુઠાણે જાય, પણ અગ્યારમેથી અદ્ય તો નથી. ઉપશાંત તે ઉપશમ્યો છે મોહ સર્વથા. જળે

કરી અગ્નિ જોલવ્યાની પેઠે. ટાળ્યો નહિ, ઠાંક્યો છે માટે ઉપ-
શાંતમોહ ગુણઠાણું કહીયે.

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૨૮ પ્રકૃતિને
સર્વથા ખપાવે. ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, ક્ષાયકસમકિત, ક્ષાયક-
જથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય, જોગસત્ય, ભાવસત્ય, અમાયી,
અકષાયી, વીતરાગી, ભાવનિગ્રંથ, સંપૂર્ણ સંવુડ, સંપૂર્ણ-
ભાવતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિકારી,
મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્દ્ધમાન પરિણામી, અપડીવાઈ થઈ,
અંતર્મુહુર્ત રહે. એ ગુણઠાણે કાળ કરવો નથી, પુનર્ભવ છે
નહિ, છેલ્લે સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય,
પાંચવિધ અંતરાયક્ષય કરણોદયમ કરી, તેરમા ગુણઠાણાને પહેલે
સમયે ક્ષય કરી કેવળ જ્યોતિ પ્રકટે તે માટે ક્ષીણમોહ
ગુણઠાણું કહીયે.

તેરમું સંજોગી કેવળી ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—દશ બોલ
સહિત તેરમે ગુણઠાણે વિચરે. ૧ સંજોગી, ૨ સશરીરી, ૩
સલેશી, ૪ શુકલલેશી, ૫ જથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષાયકસમકિત,
૭ પંડિતવીર્ય, ૮ શુકલધ્યાન, ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દર્શન.
એ દશ બોલ સહિત જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત. ઉત્તમ દેશેઉણું પૂર્ણ
કોડી સુધી વિચરે, ઘણા જીવને તારી, પ્રતિબોધી, ન્યાલ કરીને
બીજા ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાઈને ચઉદમે જાય, સંજોગી
તે શુભ મન વચન કાયાના જોગ સહિત છે. બાહ્યચલો-
પકરણ છે, ગમનાગમનાદિક ચેષ્ઠા શુભ સહિત છે. કેવળજ્ઞાન,
કેવળદર્શન, ઉપયોગ સમયાંતર અવિચિન્નપણે શુદ્ધ પ્રજ્ઞમે તે
માટે સંજોગી કેવળી ગુણઠાણું કહીયે.

ચઉદમું અંજોગી કેવળી ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—શુકલ
ધ્યાનનો ચોથો પાયો, સમછીન્નક્રિય, અનંતર અપ્રતિપાતી અનિ-
વૃત્તિધ્યાતા મનજોગ રૂંધી, વચનજોગ રૂંધી, કાયજોગ રૂંધી.
અને પ્રાણનિરોધ કરી રૂપાતીત પરમ શુકલધ્યાન ધ્યાતા, ૭
બોલ સહિત વિચરે. તેરમે ૧૦ બોલ કહ્યા તેમાંથી ૧ સંજોગી,

૨ સલેશી, ૩ શુકલલેશી. એ ત્રણ વર્જિને શેષ ૭ બોલ સહિત સકલ ગિરીનો રાજા મેરૂ તેની પેઠે અડોલ, અચલ, સ્થિર અવસ્થાને પામે. શેલેશીપણે રહી પંચ લઘુ અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય, ૩ નામ, ૪ ગોત્ર. એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે. શરીર ઉદારીક, તેજસ કાર્મણ, સર્વથા છાંડીને સમશ્રેણી, રૂબુમતિ, અન્ય આકાશ પ્રદેશનાવગાહતો અણુરસ્તો, એક સમય માત્રમાં ઉર્ધ્વગતિ, અવિગ્રહગતિએ તીહાં જાય. “એરંડબીજ બંધન મુક્તવત્, નિર્લેપ તુંબીવત્, કોઈંડમુક્તબાણવત્, ઇંધનવન્હિમુક્ત ધૂમ્રવત્.” તીહાં સિદ્ધ ક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, બુદ્ધ થાય, પારંગત થાય, પરંપરાગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી કૃતકૃતાર્ય નિષ્ઠિતાર્ય અતુલ્ય સુખસાગર નિર્મમસાદી અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય. એ સિદ્ધ પદનો ભાવસ્મરણ ચિંતન મનન કદાકાળે મુજને હોશે ? સો ઘટ્ટી પણ ધન્ય સકળ હોશે. અભોગી તે ભોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અભોગી કેવળી ગુણઠાણું કહીયે.

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે—અણાદીઆ અપજ્ઞવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અંત પણ નથી તે અલબ્યજીવ આશ્રિ મિથ્યાત્વ ૧. અણાદિઆ સપજ્ઞવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી પણ અંત છે તે લબ્યજીવના મિથ્યાત્વ આશ્રિ ૨. સાદીઆસપજ્ઞવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે ને અંત પણ છે તે પડીવાઈ સમદિઠીના મિથ્યાત્વ આશ્રિ. તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ઉત્તમ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી. પછી અવશ્ય સમક્રિત પામીને મોક્ષ જાય ૩. ૧. બીજા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જમ ૧ સમય ૧ ઉમ ૬ આવલીકાને ૭ સમયની ૨. ત્રીજા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જમ ૭ ઉમ ૭ અંતર્મુહૂર્તની ૩. ચોથા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જમ ૭ અંતમ; ઉમ ૬૬ સાગરોપમઅજેરાની તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિ-એ ત્રણવાર બારમે દેવલોકે ઉપજે. ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્ય-

ના ભવ આશ્રિ જાણવી, તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ ઉપજે. ૩૩ હુ છાસઠ સાગરોપમ ને પૂર્વ-કોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રિ જાણવી ૪. પાંચમાં, છઠ્ઠા, તેરમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ અંત૦ ઉ૦ દશે ઉણી તે સાઠા-આઠ વર્ષે ઉણી પૂર્વકોડીની. સાતમાથી અગીઆરમાં ગું સુધી જ૦ ૧ સમય૦ ઉ૦ અંત૦. બારમા ગું સ્થિતિ જઘન્ય ઉ૦ અંત૦. ચઉદમાં ગુણઠાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર અ^૧ ઇ^૨ ઉ^૩ ઋ^૪ લૃ^૫ બોલવા પ્રમાણે જાણવી.

ચોથો ક્રિયાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૨૪ ક્રિયા લાલે, ઇરિયાવહી ક્રિયા વર્જિને. બીજે ચોથે ગું ૨૩ ક્રિયા લાલે, ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની ૨, એ બે વર્જિને. પાંચમે ગું ૨૨ ક્રિયા લાલે, મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ ૨, ઇરિયાવહી ૩ એ ૩ વર્જિને. છઠે ગું ૨ ક્રિયા-આરંભીઆ ૧, માયાવત્તિયા ૨. લાલે. સાતમે ગુણઠાણેથી તે દશમાં ગું સુધી ૧ માયાવત્તિયા ક્રિયા લાલે. અગીઆરમે, બારમે, તેરમે ગું ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા લાલે. ચૌદમે ગું કોઈ ક્રિયા લાલે નહિ.

પાંચમો સત્તાદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે અગીઆરમા ગું સુધી આઠ કર્મની સત્તા, બારમે સાત કર્મની સત્તા ૧ મોહનીય કર્મ વર્જિને, તેરમે ચઉદમે ગું ૪ કર્મની સત્તા-વેદનીય ૧, આયુષ ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

છઠ્ઠો બંધદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે સાતમા ગું સુધી ત્રીજી ગું વર્જિ-ને ૮ કર્મ બાંધે અને બે ૭ બાંધે તો આયુષ્ય વર્જિને. ત્રીજે આઠમે નવમે ગું ૭ કર્મ બાંધે આયુષ્ય વર્જિને. દશમે ગું ૬ કર્મ બાંધે આયુષ્ય ૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્જિને અગીઆરમે બારમે તેરમે ગું ૧ સાતા વેદનીય બાંધે, ચઉદમે ગું અબંધ.

સાતમો વેદ ને આઠમો ઉદયદ્વાર ભેળો કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણથી તે દશમા ગું સુધી ૮ કર્મ વેદ ને ૮ નો ઉદય, અગીઆરમે બારમે ૭ કર્મ વેદ ને ૭ નો ઉદય, મોહનીય વર્જિને તેરમે ચઉદમે ૪ કર્મ વેદ ને ૪ નો ઉદય-વેદનીય ૧, આયુષ ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

નવમો ઉદીરણાદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણથી માંડીને સાતમા ગું સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણા તથા ૭ ની કરે તો આયુષ્ય વર્જિને. આઠમે નવમે ગું સાત કર્મની ઉદીરણા તે આયુષ્ય વર્જિને તથા ૬ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨ એ ૨ વર્જિને. દશમે ૬ ની ઉદીરણા કરે આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, એ ૨ વર્જિને અને ૫ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્જિને. અગીઆરમે બારમે ૫ ની ઉદીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્જિને તથા ૨ ની કરે તો નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની. તેરમે ગું ૨ કર્મની ઉદીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે. ચૌદમે ગું ઉદીરણા કરે નહિ. (એવકે) નિશ્ચયે.

દશમો નિર્જરાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે અગીઆરમા ગુણઠાણ સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા, બારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્જિને. તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની નિર્જરા—વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

અગિયારમો ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ, ૨ ઉપશમભાવ, ૩ ક્ષાયકભાવ, ૪ ક્ષયોપશમભાવ, ૫ પારિણામિકભાવ, ૬ સંનીવાઈભાવ, પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૩ ભાવ—૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ પારિણામિક, બીજે ગું ચોથે ગું પાંચમે ગું છઠે ગું સાતમે ગું આઠમેથી તે અગિયારમા ગુણઠાણ સુધી ઉપશમ શ્રેણીવાળાને, ૪ ભાવ—૧ ઉદય, ૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ, ૪ પારિણામિક તથા કોઈક ઉપશમને ઠેકાણે ક્ષાયક પણ કહે છે અને ૮ માંથી માંડીને બારમા સુધી

ક્ષપક શ્રેણીવાળાને, ૪ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ ક્ષાયક, ૪ પારિણામિક, તેરમે ચઉદમે ગું ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયક, ૩ પારિણામિક. સિદ્ધમાં ૨ ભાવ ક્ષાયક અને પારિણામિક.

બારમે કારણ દ્વાર કહે છે.

કારણ (૫) — ૧ કર્મબંધના મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ, ૩ પ્રમાદ, ૪ કષાય, ૫ ભ્રેગ. પહેલે ત્રીજે ગું ૫ કારણ લાલે. બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાલે મિથ્યાત્વ વર્જિને. પાંચમે છઠ્ઠે ગુણ ૩ કારણ લાલે. ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વર્જિને. સાતમેથી તે દશમા ગુણઠાણા સુધી, ૨ કારણ લાલે. ૧ કષાય, ૨ ભ્રેગ, અગ્યારમે બારમે તેરમે, ૧ કારણ લાલે તે ભ્રેગ, ચઉદમે કોઈ કારણ નથી.

તેરમે પરીસહદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી યદ્યપિ પરીસહ ૨૨ લાલે પણ દુઃખરૂપ છે, નિર્જરારૂપ પ્રણમે નહિ. પાંચમાંથી તે ૯ મા ગુણઠાણા સુધી ૨૨ પરીસહ લાલે, એક સમયે ૨૦ વેદે. ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ, બેસવાનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. દશમે અગ્યારમે બારમે ૧૪ પરીસહ લાલે આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે વર્જ્યા કહે છે, ૧ અચેલનો, ૨ અરતિનો, ૩ સ્ત્રીનો, ૪ બેસવાનો, ૫ આક્રોશનો, ૬ મેલનો, ૭ સત્કાર-પુરસ્કાર, એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે ને ૮ મોહનશણ પરીસહ દર્શન મોહનીયને ઉદયે હતા તે, એ ૮ વર્જિને શેષ ૧૪ રહ્યા, તે માંહેલા ૧ સમયે ૧૨-વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં યાનકનો નહિ, યાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ, તેરમે ચઉદમે ગુણઠાણે ૧૧ પરીસહ લાલે. પૂર્વે ૧૪ કહ્યા તેમાંથી ૧ પ્રજ્ઞાનો; ૨ અજ્ઞાનનો, એ ૨ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને ૧ અલાભના અંતરાય કર્મને ઉદયે હતા તે એ ૩ વર્જિને શેષ ૧૧ રહ્યા, તે માંહેલા

૧ સમયે ૬ વેદે, ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં થાનકનો નહિ; થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ.

ચઉદમે માર્ગણાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણઠાણે માર્ગણા ૪-ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણ ૦ માર્ગણા ૧, પડે તો પહેલે આવે, પણ ચડવું નથી. ત્રીજે માર્ગણા ૪, પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે; પાંચમે અને સાતમે જાય, ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે, સાતમે જાય. પાંચમે માર્ગણા ૫. પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. છઠ્ઠે માર્ગણા ૬-પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠ્ઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય. આઠમે માર્ગણા ૩-પડે તો સાતમે ચોથે આવે, ચડે તો નવમે જાય. નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે ચોથે આવે, અને ચડે તો દશમે જાય. દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો નવમે ચોથે આવે, ચડે તો અગ્યારમે બારમે જાય. અગ્યારમે માર્ગણા ૨, કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાને જાય, પડે તો દશમે તથા પહેલે આવે. ચડવું નથી, બારમે માર્ગણા ૧-તેરમે જાય, પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧, ચઉદમે જાય, પડવું નથી; ચઉદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય.

પંદરમે આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮. દ્રવ્યઆત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫, દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮. પહેલે ત્રીજે ગુણ ૦ ૬ આત્મા જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્જિને. બીજે, ચોથે ગુણ ૦ ૭ આત્મા ચારિત્ર વર્જિને. પાંચમે ગુણઠાણે પણ ૭ આત્મા કેશથી ચારિત્ર છે. છઠ્ઠાથી દશમા ગુણઠાણા સુધી આઠ આત્મા. અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ૭ આત્મ કષાય વર્જિને. ચૌદમે ૬ આત્મ

કષાય ને જોગ વર્જિને. સિદ્ધમાં ૪ આત્મા-જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪.

સોળમે જીવભેદદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણઠાણે ૧૪ ભેદ લાલે. બીજે ગુણ ૬ ભેદ લાલે બેઇદ્રિય ૧, તેઇદ્રિય ૨, ચૈરેદ્રિય ૩, અસંજીતિર્યચ પંચેદ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સંજી પંચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬. ત્રીજે ગુણ ૧ સંજી પંચેદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાલે. ચોથે ગુણઠાણે ૨ ભેદ લાલે, સંજી પંચેદ્રિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો. પાંચમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧ સંજી પંચેદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાલે.

સત્તરમે જોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણઠાણે જોગ ૧૩ લાલે બે આહારકના વર્જિને. ત્રીજે ગુણ ૧૦ જોગ લાલે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈકેયનો એ ૧૦ લાલે. પાંચમે ગુણઠાણે ૧૨ જોગ ૨ આહારકના ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્જિને. છઠ્ઠે ગુણ ૧૪ જોગ લાલે, ૧ કાર્મણનો વર્જિને. સાતમે ગુણ ૧૧ જોગ, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈકેયનો, ૧ આહારકનો એવં ૧૧. આઠમાંથી માંડીને ૧૨ મા ગુણઠાણા સુધી જોગ ૬ લાલે. ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઉદારિકનો. તેરમે ગુણઠાણે ૭ જોગ લાલે, બે મનના, બે વચનના, ઉદારિકનો ૧, ઉદારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણકાય જોગ ૩ એવં ૭. ચૌદમે ગુણઠાણે જોગ નથી.

અઠારમે ઉપયોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૬ ઉપયોગ લાલે, ૩ અજ્ઞાન, ને ૩ દર્શન. બીજે, ચોથે, પાંચમે ગુણ ૬ ઉપયોગ લાલે, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન. છઠ્ઠાથી તે બારમા ગુણઠાણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાલે ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન. તેરમે ચૌદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૨ ઉપયોગ-કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળદર્શન ૨.

ઓગણીશમો લેશાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે છઠ્ઠા ગુણઠાણા સુધી ૬ લેશા લાલે, સાતમે ગુણ ૦ ઉપલી ૩ લેશા લાલે. આઠમેથી માંડીને બારમા ગુણઠાણા સુધી શુકલલેશા લાલે. તેરમે ગુણઠાણે ૧ પરમ શુકલ લેશા લાલે. ચૌદમે ગુણઠાણે લેશા નથી.

વીશમો ચારિત્રદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી કેઇ ચારિત્ર નથી. પાંચમે ગુણઠાણે દેશથી સામાયક ચારિત્ર છે. છઠ્ઠા, સાતમે ગુણઠાણે ૩ ચારિત્ર લાલે, સામાયક ચારિત્ર ૧, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર ૨, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર ૩, એ ૩ લાલે. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૨ ચારિત્ર લાલે, સામાયક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૨. દશમે ગુણ ૦ ૧ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર લાલે. અગ્યારમેથી તે ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ જથાખ્યાત ચારિત્ર લાલે.

એકવીશમો સમકિતદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે સમકિત નથી. બીજે ગુણ ૦ ૧ સાસ્વાદાન સમકિત લાલે. ચોથેથી તે સાતમા ગુણઠાણા સુધી ૪ સમકિત લાલે. ઉપશમ ૧, ક્ષયોપશમ ૨, વેદક ૩, ક્ષાયક સમકિત ૪. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૩ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧, ક્ષયોપશમ ૨, ક્ષાયક ૩. દશમે, અગીઆરમે ગુણઠાણે ૨ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧, ક્ષાયક ૨. બારમે, તેરમે, ચૌદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૧ ક્ષાયક સમકિત લાલે.

બાવીશમો અદ્યપખડુત્વદ્વાર કહે છે.

સર્વથી થોડા અગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા, એક સમયે ઉપશમશ્રેણીવાળા ૫૪ જીવ લાલે ૧. તેથી બારમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા, એક સમયે ક્ષપકશ્રેણીવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાલે ૨. તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજ ગુણ ૦ જ ૦ બસે ૭૦ નવસે લાલે ૩. તેથી તેરમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા-જઘ ૦ બે કોડી ઉત ૦ નવ કોડી લાલે ૪.

તેથી સાતમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણ, જઘં બસે કોડી ઉત્તમ
નવસે કોડી લાલે ૫. તેથી છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણ,
જઘં બે હબર કોડી ઉત્તમ નવ હબર કોડી લાલે ૬. તેથી
પાંચમા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણ, તિર્યચ શ્રાવક ભળ્યા ૭.
તેથી બીજા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણ, ૪ ગતિમાં લાલે ૮.
તેથી ત્રીજા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણ ૪ ગતિમાં વિશેષ છે ૯.
તેથી ચોથા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણ, ઘણી સ્થિતી છે
૧૦. તેથી ચૈદમા ગુણઠાણાવાળા ને સિદ્ધભગવંતજી અનંતગુણ
૧૧. તેથી પહેલા ગુણઠાણાવાળા અનંતગુણ એકેન્દ્રિય પ્રમુખ સર્વ
મિથ્યાદષ્ટિ છે તે માટે ૧૨.

ઈતિ ગુણઠાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત.

હવે છ ભાવ કહે છે.

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયક ભાવ, ૪ ક્ષયોપ-
શમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાર્ધ ભાવ. ઉદય ભાવના
૨ લેહ—૧ જીવ ઉદયનિષ્પન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિષ્પન્ન. જીવ-
ઉદયનિષ્પન્નના ૩૩ બોલ પામે. ૪ ગતિ, ૬ કાય, ૬ લેશ્યા,
૪ કષાય, ૩ વેદ. એવં ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અ-
વિરતિ, ૩ અસંજીપણું, ૫ આહારકપણું, ૬ છન્નસ્થપણું, ૭
સન્નેગીપણું, ૮ સંસાર પરિવટણા, ૯ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવળી.
એવં ૩૩. અજીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે, ૫ વર્ણ, ૨
ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર. એવં
૩૦. ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેશઠ લેહ ઉદયભાવના કહ્યા.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલ છે—૪ કષાયનો ઉપશમ. ૫ રાગનો
ઉપશમ, ૬ દ્વેષનો ઉપશમ, ૭ દર્શનમોહનીયનો ઉપશમ, ૮
ચારિત્રમોહનીયનો ઉપશમ. એવં ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને
૬ ઉવસમીયા દંસણલક્ષિ તે સમકિત. ૧૦ ઉવસમીયાચરીતલ-
ક્ષિ. ૧૧ ઉવસમીયા અકષાયછઉમત્ય વિતરાગલક્ષિ એવં ૧૧.

ક્ષાયક ભાવે ૩૭ બોલ છે—૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શનાવ-
રણીયની. ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૪ કષાયની, ૧

દર્શનમોહનીયની. ૧ ચારિત્રમોહનીયની, ૪ આયુષની, ૨ ના-
મની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવં ૩૭ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે
તેહને ક્ષાયક ભાવ કહીયે; તે ૬ બોલ પામે—૧ ક્ષાયક સમક્રિત,
૨ ક્ષાયક જથાખ્યાત ચારિત્ર, ૩ કેવળજ્ઞાન, ૪ કેવળદર્શન અને
ક્ષાયક દાનાદિક લબ્ધિના ૫ ભેદ એમ ૬.

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ બોલ છે—૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન,
૩ દર્શન, ૩ દષ્ટિ, ૪ ચારિત્ર પ્રથમ, ૧ ચરિતાચરીતે તે શ્રાવક-
પણું પામે, ૧ આચાર્યણીની પદવી, ૧ ચૌદ પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ,
૫ ઇન્દ્રિયની ૫ લબ્ધિ, ૫ દાનાદિલબ્ધિ. એવં સર્વ મળી ૩૦ બોલ.

પારિણામિક ભાવના ૨ ભેદ—૧ સાદિપારિણામિક, ૨ અ-
નાદિપારિણામિક. સાદિ વિણુશે, અનાદિ વિણુશે નહિ. સાદિ-
પારિણામિકના અનેક ભેદ છે, જુનો સુરા મદિરા, જુનો ગોળ,
તંદુલ એ આદિ ૭૩ બોલ ભગવતીની સામે છે. અનાદિપા-
રિણામિકભાવના ૧૦ બોલ—૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિ-
કાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૫ જીવાસ્તિકાય,
૬ કાળ, ૭ લોક, ૮ અલોક, ૯ ભવ્ય, ૧૦ અભવ્ય, એવં ૧૦.

સન્નિવાઈભાવના ૨૬ ભાંગા—૧૦ દ્વિકસંજેગીના; ૧૦ ત્રિક-
સંજેગીના, ૫ ચૌકસંજેગીના, ૧ પંચસંજેગીના. એવં ૨૬ ભાંગા.
એહનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી જાણવો ૬. ઇતિ.

૧૪ ગુણુઠાણા ઉપર ૧૦ ક્ષેપકદ્વાર ઉતારે છે.

૧ હેતુદ્વાર—૨૫ કષાય, ૧૫ જોગ, એવં ૪૦ ને ૬ કાય,
૫ ઇન્દ્રિય, ૧ મન એ ૧૨ અવ્રત, એવં ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવં
૫૭ હેતુ. પહેલે ગુણુઠાણે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્જિને ૧.
બીજે ગું ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ દળ્યા ૨. ત્રીજે
ગું ૪૩ હેતુ તે ૫૭ માંથી ૪ અનંતાનુબંધીના, ૧ ઉદારીકનો
મિશ્ર, ૧ વૈકેયનો મિશ્ર. ૨ આહારકના, ૧ કાર્મણુનો, ૫ મિથ્યાત્વના
એવં ૧૪ વજ્યાં, શેષ ૪૩. ૩. ચોથે ગું ૪૬ હેતુ તે પૂર્વે ૪૩
કહ્યા તે અને ૧ ઉદારીકનો મિશ્ર, ૨ વૈકેયનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણુ-
કાયજોગ, એ ૩ વધ્યા. સર્વ મળીને ૪૬. ૪. પાંચમે ગું ૪૦

હેતુ તે પૂર્વે ૪૬ કહ્યા તેમાંથી ૪ અપ્રત્યાખ્યાનીની ચોકડી, ૧ ત્રસકાયનો અવ્રત, ૧ કાર્મણકાયભોગ, એવં ૬ ઘટયા શેષ ૪૦ હેતુ ૫. છઠ્ઠે ગું ૨૭ હેતુ, પૂર્વે ૪૦ કહ્યા તેમાંથી ૪ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઈન્દ્રિયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવં ૧૫ વળ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વધ્યા, એવં સર્વ મળી ૨૭ હેતુ. ૬. સાતમે ગું ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાંથી ૧ ઊદારિક મિશ્ર, ૨ વૈકેય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વળ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ. ૭. આઠમે ગું ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાંથી ૧ વૈકેયનો, ૧ આહારકનો, એ બે વળ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ. ૮. નવમે ગું ૧૬ હેતુ. તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાંથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ લય, ૫ શોક, ૬ દુઃખ, એ ૬ વળ્યા, શેષ ૧૦ હેતુ. ૯. દશમે ગું ૧૦ હેતુ તે ૬ ભોગ ને ૧ સંજલનો લોભ, એવં ૧૦ હેતુ. ૧૦. અગીઆરમે આરમે ગું ૬ હેતુ તે ૬ ભોગ બાણવા. ૧૧, ૧૨; તેરમે ગું ૭ હેતુ તે ૭ ભોગ બાણવા. ચઉદમે ગું હેતુ નથી.

૨ દંડકદ્વાર—પહેલે ગું ૨૪ દંડક, બીજે ગું ૧૬ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વળ્યા, ત્રીજે ચોથે ગું ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેન્દ્રિય વળ્યા, પાંચમે ગું ૨ દંડક—૧ સંશિમનુષ્ય, ૨ સંશિતિર્યચ. છઠ્ઠાથી તે ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક.

૩ જીવાભેનીદ્વાર—પહેલે ગું ૮૪ લાખ જીવાભેની. બીજે ગું ૩૨ લાખ તે એકેન્દ્રિયની વર્જિ. ત્રીજે ચોથે ગું ૨૬ લાખ જીવાભેની. પાંચમે ગું ૧૮ લાખ જીવાભેની. છઠ્ઠાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાભેની.

૪ અંતરદ્વાર—પહેલે ગું જઘં અંતર્મુહુર્ત ઉત્તં ૬૬ સાગર આજેરાનું. બીજાથી માંડીને અગ્રારમા ગુણઠાણા સુધી જં અંતં અથવા પલનો અસખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરવી પડે નહિ ઉં અર્ધ પુદ્ગલ દશે ઉણું. આરમે તેરમે ને ચઉદમે ગુણં આંતરં નથી. એ એક જીવ આશ્રિ.

૫ ધ્યાનદ્વાર—પહેલે બીજે ત્રીજે ગુણ ૦ ૨ ધ્યાન પહેલાં. ચોથે પાંચમે ગુણ ૦ ૩ ધ્યાન પહેલાં, છઠ્ઠે ગુણ ૦ ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણ ૧ ધર્મધ્યાન. આઠમેથી માંડીને ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુકલધ્યાન.

૬ સ્પર્શનાદ્વાર—પહેલું ગુણઠાણું ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે. બીજું ગુણ ૦ હેતું પ'ડગવનથી તે ૬ ફી નરક લગે સ્પર્શે તથા ઉંચું અધોગામ વિજયથી તે ૯ ગ્રૈવેયક સુધી સ્પર્શે. ત્રીજું ગુણ ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે. ચોથું ગુણ અધોગામ વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી સ્પર્શે. પાંચમું ગુણ ૦ પણ એમજ સ્પર્શે. છઠ્ઠાથી તે અગ્ર્યારમા ગુણઠાણાવાળા અધોગામ વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુધી સ્પર્શે. બારમું ગુણ ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે. તેરમું ગુણ ૦ સર્વે લોક સ્પર્શે. ચઉદમું ગુણઠાણું લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે.

૭ તીર્થંકર ગોત્ર, ૪ ગુણઠાણે ન બાંધે—ચોથે, પાંચમે છઠ્ઠે ને સાતમે શેષ ગુણઠાણે ન બાંધે. તીર્થંકર દેવ ૯ ગુણઠાણા સ્પર્શે તે ૪, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૯.

૮ ગુણઠાણા ૧૪ માં-૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩. એ ૫ શાશ્વતા, શેષ ૯ ગુણઠાણા અશાશ્વતા.

૯ ગુણઠાણા ૧૪ માં-૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭. એ ૭ ગુણઠાણે ૬ સંઘયણુ, આઠમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી એક વજ્રઋષભ નારાય સંઘયણુ.

૧ આર્યાશ્ર, ૨ અવેદિ, ૩ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રવંત, ૪ પુલાકલખિવંત, ૫ અપ્રમાદિ સાધુ, ૬ ચઉદપુર્વી સાધુ, ૭ આહારક શરીરી, એનું કોઈ દેવતા સાહારણ કરી શકે નહિ.

ઇતિ ક્ષેપકદ્વાર અને ગુણઠાણાદ્વાર સમાપ્ત.

અથ શ્રી મહોટા બાસઠીઓ.

અનુષ્ટુપવૃત્ત.

જીવ ૧ ગદ્ ૨ હંદિય ૩ કાણ ૪ । જોગ ૫ વેણ ૬ કસાય
૭ હેસ્તા ૮ ॥ સમ્પત્ત ૯ નાળ ૧૦ દંસળ ૧૧ । સંજય ૧૨
ઉવઝોગ ૧૩ આહારે ૧૪ ॥ ૧ ॥ ભાસગ ૧૫ પરિત ૧૬ પજાતિ
૧૭ । સુદુમ્ ૧૮ સામિ ૧૯ ભવત્થિ ૨૦ ચરિમેય ૨૧ ॥ જીવેય-
સ્વેત્તવંધે । પુગલપમહાદંડવચેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

૧ જીવદ્વાર.

૧ સમુચ્ચય જીવમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, ભેગ
૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૨ ગતિદ્વાર.

૧ નરક ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩—૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨
પર્યાપ્તો ને ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો. ગુણકાણા ૪ પ્રથમ,
ભેગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ વૈકેય, ૧ વૈકેયનો
મિશ્ર; ૧ કર્મણકાયભેગ, એવં ૧૧. ઉપયોગ ૬—૩ જ્ઞાન,
૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશા ૩ પ્રથમ.

૨ તિર્યચની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુ ૫ પ્રથમ, ભેગ
૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને. ઉપ ૬—૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન,
૩ દર્શન. લેશા ૬.

૩ તિર્યચણીમાં—જીવના ભેદ ૨—સંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૨
પર્યાપ્તો. ગુ ૫ પ્રથમ, ભેગ ૧૩, ઉપયોગ ૬—૩ જ્ઞાન, ૩
અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશા ૬.

૪ મનુષ્યની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩—૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો,
૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, ગુ ૧૪, ભેગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

- ૫ મનુષ્યણીમાં—જીવના લેહ ૨, સંજીના ગુ ૧૪, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.
- ૬ દેવતાની ગતિમાં—જીવના લેહ ૩—૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, ગુ ૪ પહેલા, જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈકેયના, ૧ કાર્મણનો—ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.
- ૭ દેવાંગનામાં—જીવના લેહ ૨—૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ગુ ૪ પ્રથમ; જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈકેયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૬, લેશા ૪.
- ૮ સિદ્ધગતિમાં—જીવના લેહ નથી, ગુણકાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨—૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન, લેશા નથી.

એ આઠ લેહનો અદ્વયબહુત્વ, સર્વથી થોડી મનુષ્યણી ૧. તેથી મનુષ્ય સમુચ્છિમ ભેળતાં અસંખેજ્જગુણા ૨. તેથી નારકી અસંખેજ્જગુણા ૩. તેથી તિર્યચણી અસંખેજ્જગુણી ૪ તેથી દેવતા અસંખેજ્જગુણા ૫. તેથી દેવી સંખેજ્જગુણી ૬. તેથી સિદ્ધભગવંત અનંતગુણા ૭. તેથી તિર્યચ અનંતગુણા ૮.

૩ ઈંદ્રિયદ્વાર.

- ૨ સંધંદિયામાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન એ ૨ વર્જિને, લેશા ૬.
- ૨ એકેંદ્રિયમાં—જીવના લેહ ૪—૧ સુક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ૩ બાહર એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, ગુ ૧ પ્રથમ, જોગ ૫, ઉદારિક ૧, ઉદારિકનો મિશ્ર ૨, વૈકેય ૩, વૈકેયનો મિશ્ર ૪, કાર્મણ કાયજોગ ૫, ઉપયોગ ૩—૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન; લેશા ૪.
- ૫ બેંદ્રિય ૧, તેંદ્રિય ૨ ચઉરેંદ્રિય એ ૩ માં—જીવના લેહ ૨ પોતપોતાનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨, ગુ ૨ પહેલા, જોગ ૪—૨ ઉદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો. ઉપયોગ બેંદ્રિય તેંદ્રિયમાં ૫—૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન

ને ૧ અચક્ષુદર્શન અને ચઉરેંદ્રિયમાં ૬ એ ૧ અચક્ષુદર્શન વધ્યું, લેશા ૩.

૬ પચેંદ્રિયમાં—જીવના લેદ ૪—૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૪ પર્યાપ્તો, ગુ. ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦. કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ એ ૨ વળ્યાં, લેશા ૬.

૭ અષ્ટિંદ્રિયામાં—જીવનો લેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુ. ૨ તેરમું ને ચઉદમું, જોગ ૭-૨ મનના તે સત્ય મન ૧, વ્યવહાર મન ૨, જે વચનના તે સત્ય વચન ૧, વ્યવહાર વચન ૨ અને ઉદારિકનો ૫, ઉદારિકનો મિશ્ર ૬, કાર્મણકાયજોગ ૭. ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨. લેશા ૧ શુદ્ધ.

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા પચેંદ્રિયા ૧, તેથી ચ-ઉરેંદ્રિયા વિશેષાહિયા ૨, તેથી તેઈદ્રિયા વિશેષાહિયા ૩, તેથી બેઈદ્રિયા વિશેષાહિયા ૪, તેથી અષ્ટિંદ્રિયા અનંતગુણ ૫, તેથી એકેંદ્રિયા અનંતગુણ ૬, તેથી સદૃશિયા વિશેષાહિયા ૭.

૪ કાયદાર.

૧ સકાયામાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૪ પૃથ્વીકાય ૧, અપકાય ૨, વનસ્પતિકાય ૩ એ ૩ માં—જીવના લેદ ૪. ગુણ ૧. જોગ ૩, ઉપયોગ ૩, લેશા ૪.

૬ તેઉકાય ૧, વાઉકાય ૨ એ ૨ માં—જીવના લેદ ૪, ગુ. ૧, જોગ—તેઉમાં ૩ ને વાઉમાં ૫ તે ૨ વૈકેયના વધ્યા, ઉપ-યોગ ૩, લેશા ૩.

૭ ત્રસકાયમાં જીવના લેદ ૧૦ તે ૪ એકેંદ્રિયના વળ્યાં, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૮ અકાયામાં—જીવના લેદ નથી, ગુણકાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશા નથી.

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા ત્રસકાયા ૧, તેથી તેઉકાયા અસંજીગુણ ૨, તેથી પૃથ્વીકાયા વિશેષાહિયા ૩, તેથી અપ-

૧૫ વિશેષાહિયા ૪, તેથી વાઉકાયા વિશેષાહિયા ૫, તેથી
૧૬ કાયા અનંતગુણ ૬, તેથી વનસ્પતિકાયા અનંતગુણ ૭,
૧૭ કાયા વિશેષાહિયા ૮.

૫ જોગદ્વાર.

સજોગીમાં જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

મનજોગીમાં—જીવનો લેહ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૧૩,
જોગ ૧૪ એક કાર્મણનો વર્જિને, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

વચનજોગીમાં—જીવના લેહ ૫, બેદ્રિય ૧, તેદ્રિય ૨,
અદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪, સંજીપચેદ્રિય ૫ એ ૫
ના પર્યાપ્તો. ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૪, કાર્મણ વર્જિને,
ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

કાયજોગીમાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

અજોગીમાં—જીવનો લેહ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણકાણા
૧ અદ્રિય, જોગ નહિ, ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન,
લેશા નથી.

એહનો અદ્યપગહુત્વ, સર્વથી થોડા મનજોગી ૧, તેથી
વચનજોગી અસંખ્યગુણ ૨, તેથી અજોગી અનંતગુણ ૩,
તેથી કાયજોગી અનંતગુણ ૪, તેથી સજોગી વિશેષાહિયા ૫.

૬ વેદદ્વાર.

સવેદીમાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન વર્જિને. લેશા ૬.

શ્રી વેદ ૧, પુરુષવેદ ૨, એ ૨ માં—જીવના લેહ ૨ સંજીના
ગુણ ૬, જોગ ૧૫ પુરુષવેદમાં અને શ્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨
આહારકના વર્જિને, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૬.

મપુસકવેદમાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૬, જોગ ૧૫, ઉપ-
યોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨, વર્જિને. લેશા ૬.

૫ અવેદીમાં—જીવનો લેઢ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૬, નવમાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઉદારિકના ને ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧. ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જિને, લેશા ૧ શુકલ.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા પુરુષવેદી ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી સંજોગુણ ૨, તેથી અવેદી અનંતગુણ ૩. તેથી નપુંસકવેદી અનંતગુણ ૪, તેથી સવેદી વિશેષાહિયા ૫.

૭ કષાયદ્વાર.

૧ સકષાયમાં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણ ૧૦ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્જિને, લેશા ૬.

૪ ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, એ ૩ માં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણકાણા ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૬.

૫ લોભકષાયીમાં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણકાણા ૧૦ પહેલાં, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૬.

૬ અકષાયીમાં—જીવનો લેઢ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો. ગુણ ૪ ઉપરલા, જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઉદારિકના, ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧, ઉપયોગ ૬—૫ જ્ઞાન, ૪ દર્શન એવં ૬, લેશા ૧.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા અકષાયી ૧, તેથી માનકષાયી અનંતગુણ ૨, તેથી ક્રોધકષાયી વિશેષાહિયા ૩, તેથી માયાકષાયી વિશેષાહિયા ૪, તેથી લોભકષાયી વિશેષાહિયા ૫, તેથી સકષાયી વિશેષાહિયા ૬.

૮ લેશ્યાદ્વાર.

૧ સલેશીમાં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૪ કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપુત ૩, એ ૩ લેશીમાં—જીવના લેઢ ૧૩, ગુણકાણા ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, મિ કેવળના વચ્ચો, લેશા પોતપોતાની.

- ૫ તેજુલેશીમાં—જીવના લેહ ૩, સંજીનો અપર્યાપ્તો ૧, પર્વાપ્તો ૨, બાહર એકેન્દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૩, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૧ તેજુ.
- ૬ પદ્મલેશીમાં જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૧ પદ્મ.
- ૭ શુકલલેશીમાં—જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૧૩ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૧ શુકલ.
- ૮ અલેશીમાં—જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો. ગુણ ૧ ચઉહસું, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨—કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળ-દર્શન ૨, લેશા નથી.

એહનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા શુકલલેશી ૧ તેથી પદ્મલેશી સંખેજીગુણ ૨, તેથી તેજુલેશી સંખેજીગુણ ૩, તેથી અલેશી અનંતગુણ ૪, તેથી કાપુતલેશી અનંતગુણ ૫, તેથી નીલલેશી વિશેષાહિયા ૬, તેથી કૃષ્ણલેશી વિશેષાહિયા ૭, તેથી સલેશી વિશેષાહિયા ૮.

૯ સમકિતદ્વાર.

- ૧ સમુચ્ચય સમ્યક્તાદષ્ટિમાં—જીવના લેહ ૬, એકેન્દ્રિય ૧, તેકેન્દ્રિય ૨, ચઉરેન્દ્રિય ૩, અસંજીપચેન્દ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા અને સંજીપચેન્દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવં ૬, ગુણ ૧૨ પહેલું ત્રીજું વર્જિને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જિને, લેશા ૬.
- ૨ સાસ્વાદાન સમ્યક્તાદષ્ટિમાં—જીવના લેહ ૬, ગુણ ૦ બીજું, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૬—૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશા ૬.
- ૩ ઉપશમ સમ્યક્તાદષ્ટિમાં—જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૮, ચોથાથી ૧૧ મા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭-૪ જ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશા ૬.
- ૪ ક્ષયોપશમ ને વેદક સમ્યક્તાદષ્ટિમાં—જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૦ ક્ષયોપશમ સમ્યક્તાદષ્ટિમાં ૪ થી નવમા સુધી અને

- વેદકમાં ૪ થી સાતમા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપાંગ ૭, લેશા ૬.
- ૫ ક્ષાયક સમ્યગ્-જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણકાણા ૧૧
ચોથાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન
વર્જિત, લેશા ૬.
- ૬ મિથ્યાત્વદષ્ટિમાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧ પ્રથમ, જોગ
૧૩, આહારકના ૨ વર્જિત, ઉપયોગ ૬—૩ અજ્ઞાન, ૩
દર્શન, લેશા ૬.
- ૭ સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિમાં—જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો,
ગુણકાણું ૧ ત્રીજું, જોગ ૧૦-૪ મનના, ૪ વચનના,
૧ ઉદ્ધારકનો, ૧ વૈકલ્યનો એવં ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.
એનો અદ્યપબદ્ધત્વ, સર્વથી થોડા સાર્વાદાન સમકિતી ૧,
તેથી ઉપશમ સમકિતી સંખેજગુણા ૨, તેથી મિશ્રદષ્ટિ સંખે-
જગુણા ૩, તેથી ક્ષયોપશમ સમકિતી સંખેજગુણા, તેથી
વેદક સમકિતી અસંખેજગુણા ૪, તેથી ક્ષાયક સમકિતી અન-
તગુણા ૫, તેથી સમુચ્ચય સમકિતી વિશેષાદિયા ૬, તેથી
મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અનંતગુણા ૭.

૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

- ૧ સમુચ્ચયજ્ઞાનીમાં—જીવના લેહ ૬, બેઈદ્રિય ૧, તેઈદ્રિય ૨,
ચઉરેદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા
ને સંજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવં ૬, ગુણકાણા ૧૨
પહેલું ત્રીજું વર્જિત, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬—૫ જ્ઞાન
ને ૪ દર્શન, લેશા ૬.
- ૩ મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨ એ બેમાં—જીવના લેહ ૬, ગુણ-
કાણા ૧૦, પહેલું ત્રીજું તેરમું ચઉદમું વર્જિત, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૭, લેશા ૬.
- ૪ અવધિજ્ઞાનીમાં—જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણકાણા ૧૦, જોગ
૧૫, ઉપયોગ ૭, લેશા ૬.
- ૫ મનપર્ચવજ્ઞાનીમાં—જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ-
કાણા ૭ છઠ્ઠાથી બારમા સુધી, જોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્જિત,
ઉપયોગ ૭, લેશા ૬.

- ૬ કેવળજ્ઞાનીમાં—જીવનો લેઢ ૧ સંજીનો પર્ચાખ્તા, ગુ ૨, તેરમું ને ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશા ૧ પરમશુકલ.
 ૭ અજ્ઞાનીમાં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણા ૨ પહેલું ને ત્રીજું, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયાગ ૬—૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશા ૬.
 ૮ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમાં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણા ૨, પહેલું ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.
 ૧૦ વિભંગજ્ઞાનીમાં—જીવના લેઢ ૨ સંજીના, ગુણઠાણા ૨ પહેલું ને ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.

એનો અદ્ય બહુત્વ, સર્વથી થોડા મનપર્યવજ્ઞાની ૧, તેથી અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની માંડોમાંડિ તુલ્ય ને વિશેષાહિયા ૪, તેથી વિભંગ જ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા ૫, તેથી કેવળજ્ઞાની અનંતગુણા ૬, તેથી જ્ઞાની વિશેષાહિયા ૭, તેથી મતિશ્રુતઅજ્ઞાની માંડોમાંડિ તુલ્ય ને અનંતગુણા ૮, તેથી અજ્ઞાની વિશેષાહિયા ૧૦.

૧૧ દર્શનદ્વાર.

- ૧ ચક્ષુદર્શનીમાં—જીવના લેઢ ૬ ચૌરેંદ્રિય ૧, અસંજીપચેંદ્રિય ૨, સંજીપચેંદ્રિય ૩, એ ૩ ના અપર્ચાખ્તા ને પર્ચાખ્તા, ગુણઠાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણુનો વર્જિને ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વર્જ્યા, લેશા ૬.
 ૨ અચક્ષુદર્શનીમાં—જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૨, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ લેશા ૬.
 ૩ અવધિદર્શનીમાં—જીવના લેઢ ૨, ગુણઠાણા ૧૨, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૬.
 ૪ કેવળદર્શનીમાં—જીવનો લેઢ ૧, ગુણઠાણા ૨ તેરમું, ચૌદમું જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશા ૧.

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા અવધિદર્શની ૧, તેથી ચક્ષુદર્શની અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી કેવળદર્શની અનંતગુણા ૩, તેથી અચક્ષુદર્શની અનંતગુણા ૪.

૧૨ સંજયદ્વાર.

- ૧ સંજતિમાં—જીવનો લેહ ૧. સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણુઠાણુ ૬, છઠ્ઠાથી તે ૧૪ માં સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જિને, લેશા ૬.
 - ૩ સામાયક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૨, એ બે ચારિત્રમાં—જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણુઠાણુ ૪, છઠ્ઠાથી ૬ માં સુધી જોગ ૧૪, કાર્મણુનો વર્જિને, ઉપયોગ ૭-૪ જ્ઞાનને ૩ દર્શન, લેશા ૬.
 - ૪ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રમાં—જીવનો લેહ ૧, ગુણુઠાણુ ૨, છઠ્ઠું ને સાતમું, જોગ ૬-૪ મનના, ૪ વચનના, ને ૧ ઉદ્ધારિકના ઉપયોગ ૭, લેશા ૩ ઉપલી.
 - ૫ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રમાં—જીવનો લેહ ૧, ગુણુઠાણુ ૧ દશમું જોગ ૬, ઉપયોગ ૭, લેશા ૧ શુકલ.
 - ૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં—જીવનો લેહ ૧, ગુણુઠાણુ ૪ ઉપલા, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઉદ્ધારિકના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જિને, લેશા ૧.
 - ૭ સંજતાસંજતિમાં—જીવનો લેહ ૧, ગુણુઠાણુ ૧ પાંચમું, જોગ ૧૨, આહારકના ૨ ને ૧ કાર્મણુનો વર્જિને, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશા ૬.
 - ૮ અસંજતિમાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણુઠાણુ ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૬-૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશા ૬.
 - ૯ નો સંજતિ, નો અસંજતિ, નો સંજતાસંજતિમાં—જીવનો લેહ ૦, ગુણુ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશા નથી.
- એનો અદ્યપબહુત્ત, સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રિયા ૧, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રિયા સંખેજજગુણ ૨, તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રિયા સંખેજજગુણ ૩, તેથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રિયા સંખેજજગુણ ૪, તેથી સામાયક ચારિત્રિયા સંખેજજગુણ ૫, તેથી સંજતી વિશેષાહિયા ૬, તેથી સંજતા-

સંજતિ અસંખ્યાતગુણા ૭, તેથી નોસંજતિ, નોઅસંજતિ, નોસંજતાસંજતિ અનંતગુણા ૮, તેથી અસંજતિ અનંતગુણા ૬.

૧૩ ઉવઓગદ્વાર.

૧ સાગારોવઉત્તામાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૪, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૨ અણાગારોવઉત્તામાં—જીવના લેદ ૧૪. ગુણઠાણા ૧૩ દશમું વર્જિને, ભોગ ૧૬, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા અણાગારોવઉત્તા ૧, તેથી સાગારોવઉત્તા સંખેજજગુણા ૨.

૧૪ આહારદ્વાર.

૧ આહારકમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૩ પહેલાં, ભોગ ૧૪, કાર્મણુનો વર્જિને, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૨ અણાહારકમાં—જીવના લેદ ૮, સાત અપર્યાપ્તા ને ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૫ પહેલું, ખીલું, ચોથું, તેરમું ને ચૌદમું એ ૫, ભોગ ૧ કાર્મણુનો. ઉપયોગ ૧૦ મનપર્યવજ્ઞાન ૧ ને ચક્ષુદર્શન ૨, એ વર્જિને, લેશા ૬.

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા અણાહારક ૧, તેથી આહારક અસંખેજજગુણા ૨.

૧૫ ભાસગદ્વાર.

૧ ભાસગામ—જીવના લેદ ૫, બેઈદ્રિ ૧ તેઈદ્રિય ૨, ચૌરેંદ્રિય ૩, અસંજીપચૈંદ્રિય ૪, સંજીપચૈંદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્તા, ગુણઠાણા ૧૩ પ્રથમ, ભોગ ૧૪ કાર્મણુનો વર્જિને, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૨ અભાસગામમાં—જીવના લેદ ૧૦, તે ૧૪ માંથી બેઈદ્રિય ૧, તેઈદ્રિય ૨, ચૌરેંદ્રિય ૩, અસંજીપચૈંદ્રિય ૪, એ ૪ વળ્લી, ગુણ ૫ તે પહેલું ૧, ખીલું ૨, ચોથું ૩, તેરમું ૪, ચૌદમું ૫, ભોગ ૫ તે ૨ ઉદારિકના, ૨ વૈકેચના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૧૧ તે મનપર્યવજ્ઞાન નહિ, લેશા ૬.

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા બાસઠા ૧, તેથી અ-
બાસઠા અનંતગુણા ૨.

૧૬ પરિત્તદ્વાર.

- ૧ પરિતસંસારીમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૧૪, ભેગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.
- ૨ અપરિતસંસારીમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૧૫ પહેલું, ભેગ
૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૬—અજ્ઞાન ૩, દર્શન
૩, લેશા ૬.
- ૩ નોપરિત નોઅપરિતમાં—જીવના લેદ ૦, ગુણ ૦, ભેગ
નથી, ઉપયોગ ૨, લેશા નથી.

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા પરિત ૧, તેથી નોપરિત
નોઅપરિત અનંતગુણા ૨, તેથી અપરિત અનંતગુણા ૩.

૧૭ પર્યાપ્તાદ્વાર.

- ૧ પર્યાપ્તામાં—જીવના લેદ ૭, ગુણકાણા ૧૪, ભેગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.
- ૨ અપર્યાપ્તામાં—જીવના લેદ ૭, ગુણ ૩ તે પહેલું, બીજું ને
ચોથું, ભેગ ૫ તે ૨ ઉદ્ધારિકના, ૨ વૈકલ્યના ને ૧ કાર્મણનો,
ઉપ ૬-૩-જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, એવં ૬, લેશા ૬.
- ૩ નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તામાં—જીવના લેદ ૦, ગુણ ૦; ભેગ
નથી, ઉપ ૨, લેશા નથી.

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડાનો પર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા
૧, તેથી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા ૨, તેથી પર્યાપ્તા સંખેજગુણા ૩.

૧૮ સૂક્ષ્મદ્વાર.

- ૧ સૂક્ષ્મમાં—જીવના લેદ ૨, સૂક્ષ્મ એકેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૧
ને પર્યાપ્તો ૨, ગુણ ૧ પ્રથમ, ભેગ ૩—એ ઉદ્ધારિકના ૧
કાર્મણનો, ઉપ ૩-એ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન. લેશા ૩.
- ૨ બાહરમાં—જીવના લેદ ૧૨ તે ૨ સૂક્ષ્મના વચ્ચે, ગુણ ૧૪,
ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૩ નો સૂક્ષ્મ, નો ખાદરમાં—જીવના લેદ ૦, ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશા નથી.

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મનો ખાદર ૧, તેથી ખાદર અનંતગુણ ૨, તેથી સૂક્ષ્મ અસંખ્યગુણ ૩.

૧૯ સંજ્ઞાદ્વાર.

૧ સંજ્ઞામાં—જીવના લેદ ૨, ગુણકાણા ૧૨ પહેલાં, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વર્ત્યા, લેશા ૬.

૨ અસંજ્ઞામાં—જીવના લેદ ૧૨ તે ૨ સંજ્ઞાના વર્ત્યા, ગુણ ૨ પ્રથમ, જોગ ૬—૨ ઉદ્ધારિકના, ૨ વૈકેયના, ૧ કાર્મણનો, ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૬, ઉપ ૬—૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન એવં ૬, લેશા ૪ પ્રથમ.

૩ નોસંજ્ઞા નોઅસંજ્ઞામાં—જીવનો લેદ ૧ સંજ્ઞાનો પર્થાપ્તો, ગુ ૨ તેરમું ચઉદમું, જોગ ૭. ઉપ ૨, લેશા ૧ પરમ શુદ્ધ. એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા સંજ્ઞા ૧, તેથી નોસંજ્ઞા નોઅસંજ્ઞા અનંતગુણ ૨, તેથી અસંજ્ઞા અનંતગુણ ૩.

૨૦ લવાલવ્યદ્વાર.

૧ લવ્યમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૨ અલવ્યમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.

૩ નોલવ્ય નોઅલવ્યમાં—જીવના લેદ ૦, ગુણ ૦—૦, જોગ ૦ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશા નથી.

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા અલવ્ય ૧, તેથી નો-લવ્ય નોઅલવ્ય અનંતગુણ ૨ તેથી લવ્ય અનંતગુણ ૩.

૨૧ ચરમદ્વાર.

૧ ચરમમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

૨ અચરમમાં—જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.

એનો અદ્યખાહુત્વ, સર્વથી થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ અનંતગુણ ૨.

- ૧ સમુચ્ચય કેવલીમાં—જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગું ૧૧ ઉપલા, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૬—૩ અજ્ઞાન વર્તિને, લેશા ૬.
- ૨ વીતરાગીમાં—જીવનો લેહ ૧, ગું ૪, તે બાસમાંથી થોડમા સુધી, ભેગ ૧૧, ઉપયોગ ૬, લેશા ૧.
- ૩ જીગલિયામાં—જીવ લેહ ૨, સંજીના ગું ૨ પહેલું ને ચોથું ભેગ ૧૧ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઉદારિકના ને ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧, ઉપાં ૬—બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવં ૬, લેશા ૪ પ્રથમ.
- ૪ અસંજી તિર્યચમાં—જીવના લેહ ૨, ગું ૨ પ્રથમ, ભેગ ૪ તે ૨ ઉદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૪, ઉપયોગ ૬ તે ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન, લેશા ૩ પ્રથમ.
- ૫ સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં—જીવનો લેહ ૧, ગું ૧ પહેલું, ભેગ ૩ તે ૨ ઉદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૪ તે ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન, લેશા ૩.

એહનો અદ્યખાહુત્વ, સર્વથી થોડા જીલીયા ૧, તેથી સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસંખેજ્જગુણ ૨, તેથી અસંજી તિર્યચ અસંખેજ્જગુણ ૩, તેથી વીતરાગી અનંતગુણ ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાહિયા ૫.

- ૧ ઉદારિક શરીરમાં—જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧૪, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.
- ૨ વૈક્ય શરીરમાં—જીવના લેહ ૪ તે ૨ સંજીના ને ૧ અસંજી તિર્યચનો અષ્ટમાખો અને ૧ બાહર વાહકાયનો પચાખો એવં ૪, ગુણ ૭ પ્રથમ, ભેગ ૧૨ તે ૨ આહારિકના ને ૧ કાર્મણનો એ ૩ વર્ત્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વર્ત્યા, લેશા ૬.

- ૩ આહારક શરીરમાં-જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પચાંતો, ગુ ૨ છઠું ને સાતમું, જોગ ૧૨ તે ૨ વૈકેયના ને કાર્મણનો એ ૩ વળ્યાં, ઉપ ૭ તે ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશા ૬.
૫ તેજસ કાર્મણ શરીરમાં-જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.

• એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા આહારક શરિરી ૧, તેથી વૈકેય શરિરી અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી ઉદારિક શરિરી અસંખ્યાતગુણા ૩, તેથી તેજસ કાર્મણ શરિરી માંહોમાંહિ તુલ્ય ને અનંતગુણા ૫. ઈતિ મહોટો બાસઠીઓ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ચાર કપાયનો થોકડો.

શ્રી પત્રવણાજી સૂત્ર પદ ચૌદમે કપાયનો વર્ણવ આલ્યો છે. કપાય ૧૬ પ્રકારે કહી છે-૧. પોતાને માટે, ૨. પરને માટે, ૩. તદુભયા કહેતાં બન્ને માટે, ૪. એત કહેતાં ઉઘાડી જમીનને માટે, ૫. વશ્યુ કહેતાં ઢાંકી જમીનને માટે, ૬. શરીર માટે, ૭. ઉપધિને માટે, ૮. નિરર્થકપણે, ૯. જાણતાં, ૧૦. અજાણતાં, ૧૧. ઉપશાંતપણે, ૧૨. અણુપશાંતપણે, ૧૩. અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૧૪. અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૫. પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૬. સંજલનો ક્રોધ, એવં ૧૬. તે ૧૬ સમુચ્ચય જીવઆશ્રી અને ચોવીશ હંડક આશ્રી એમ ૨૫ ને ૧૬ સોલે ગુણતાં ૪૦૦ થયા. હવે કપાયના દળીઆ કહે છે-ચણીઆ, ઉપચણીઆ, બાંધ્યા, વેઢ્યા, ઉઢીરીયા, નિર્જ્યા એવં છ. તે ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્યકાળ આશ્રી એમ ૬ ને ૩ ત્રણે ગુણતાં ૧૮ થાય. તે એક જીવ આશ્રી અને ૧૮ બહુ જીવ આશ્રી એવં ૩૬ થાય તે સમુચ્ચય જીવ આશ્રી, અને ચોવીશ હંડક આશ્રી, એમ ૩૬ ને ૨૫ સે ગુણતાં ૯૦૦ થાય. અને ૪૦૦ ઉપર કહ્યા તે મળી કુલ ૧૩૦૦ ક્રોધના, ૧૩૦૦ માનના, ૧૩૦૦ માયાના, અને ૧૩૦૦ લોભના, એવં સર્વ મળી ૫૨૦૦ થાય.

શ્રી અઠાણું બોલનો અલ્પ બહુત્વદ્વાર.

- ૧ સર્વથી થોડા ગર્ભજ મનુષ્ય.
- ૨ મનુષ્યણી સંખેજ્જુણી.
- ૩ બાહર તેઉકાયા પર્ચાપ્તા
અસંખેજ્જુણી.
- ૪ અનુત્તર વિમાનના દેવતા અં
- ૫ ઉપલી ત્રિકના દેવતા સં
- ૬ મધ્યમ ત્રિકના દેવતા સં
- ૭ હેઠલી ત્રિકના દેવતા સં
- ૮ બારમા દેવલોકના દેવતા સં
- ૯ અગિયારમા દેવ દેવતા સં
- ૧૦ દશમા દેવલોકના દેવતા સં
- ૧૧ નવમા દેવલોકના દેવતા સં
- ૧૨ સાતમી નરકના નારકી અસં
- ૧૩ છઠી નરકના નારકી અસં
- ૧૪ આઠમાં દેવ દેવતા અસં
- ૧૫ સાતમા દેવ દેવતા અસં
- ૧૬ પાંચમી નરકના નારકી અસં
- ૧૭ છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા અસં
- ૧૮ ચોથી નરકના નારકી અસં
- ૧૯ પાંચમા દેવ દેવતા અસં
- ૨૦ ત્રીજી નરકના નારકી અસં
- ૨૧ ચોથા દેવ દેવતા અસં
- ૨૨ ત્રીજા દેવ દેવતા અસં
- ૨૩ બીજી નરકના નારકી અસં
- ૨૪ સમૂચ્છિમ મનુષ્ય અસં
- ૨૫ બીજા દેવ દેવતા અસં
- ૨૬ બીજા દેવલોકની દેવી સં
- ૨૭ પહેલા દેવલોકના દેવતા સં
- ૨૮ પહેલા દેવલોકની દેવી સં
- ૨૯ ભવનપતિ દેવતા અસં
- ૩૦ ભવનપતિની દેવી સં
- ૩૧ પહેલી નરકના નારકી અસં
- ૩૨ ખેચર પુરુષ અસં
- ૩૩ ખેચરની સ્ત્રી સં
- ૩૪ થળચર પુરુષ સં
- ૩૫ થળચર સ્ત્રી સં
- ૩૬ જળચર પુરુષ સં
- ૩૭ જળચર સ્ત્રી સં
- ૩૮ વ્યંતર દેવતા સં
- ૩૯ વ્યંતર દેવી સં
- ૪૦ જ્યોતિષી દેવતા સં
- ૪૧ જ્યોતિષીની દેવી સં
- ૪૨ ખેચર નપુંસક સં
- ૪૩ થળચર નપુંસક સં
- ૪૪ જળચર નપુંસક સં
- ૪૫ ચઉરેંદ્રિય પર્ચાપ્તા સં
- ૪૬ પંચેદ્રિય પર્ચાં વિશેષાહીયા.
- ૪૭ બેઠદ્રિય પર્ચાં વિશેષાહીયા.
- ૪૮ તેઠદ્રિય પર્ચાં વિં
- ૪૯ પચેંદ્રિય અપં અસં
- ૫૦ ચઉરેંદ્રિય અપં અસં
- ૫૧ તેઠદ્રિય અપં વિં
- ૫૨ બેઠદ્રિય અપં વિં
- ૫૩ પ્રત્યેક શરીરી બાહરવન્સ્પતિ-

૫૦ અસં	૭૬ સિદ્ધ લગવંતજી અનં
૫૪ આદર નિગોદીયા ૫૦ અસં	૭૭ આદર વનરપતિ ૫૦ અનં
૫૫ આદર પુઢવિકાયા ૫૦ અસં	૭૮ આદર ૫૦ વિં
૫૬ આદર અપકાયા ૫૦ અસં	૭૯ આં વનરપતિ અપં અસં
૫૭ આદર વાઉકાયા ૫૦ અસં	૮૦ આદર અપં વિં
૫૮ આદર તેઉકાયા ૫૦ અસં	૮૧ સમુચ્ચય આદર વિં
૫૯ આદર પ્રત્યેક શરીરી વન-	૮૨ સૂક્ષ્મ વનરપતિ અપં અસં
રપતિ અપં અસં	૮૩ સૂક્ષ્મ અપં વિં
૬૦ આં નિગોદીયા અપં અસં	૮૪ સૂક્ષ્મ વનરપતિ ૫૦ સં
૬૧ આદર પુઢવીં અપં અસં	૮૫ સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં
૬૨ આં અપકાય અપં અસં	૮૬ સમુચ્ચય સૂક્ષ્મ વિં
૬૩ આદર વાઉં અપં અસં	૮૭ લવ્ય સિદ્ધીયા વિં
૬૪ સૂક્ષ્મ તેઉં અપં અસં	૮૮ નિગોદીયા જીવ વિં
૬૫ સૂક્ષ્મ પુઢવીં અપં અસં	૮૯ વનરપતિ જીવ વિં
૬૬ સૂક્ષ્મ અપં અપં વિં	૯૦ એકેંદ્રિયા જીવ વિં
૬૭ સૂક્ષ્મ વાઉં અપં વિં	૯૧ તિર્યંચ જીવ વિં
૬૮ સૂક્ષ્મ તેઉં ૫૦ સં	૯૨ મિથ્યાદષ્ટિ જીવ વિં
૬૯ સૂક્ષ્મ પુઢવીં ૫૦ સં	૯૩ અવિરતિ જીવ વિં
૭૦ સૂક્ષ્મ અપં ૫૦ વિં	૯૪ સકષાયા જીવ વિં
૭૧ સૂક્ષ્મ વાઉં ૫૦ વિં	૯૫ છઉમત્થા જીવ વિં
૭૨ સૂક્ષ્મ નિગોદીયા અપં અસં	૯૬ સજોગી જીવ વિં
૭૩ સૂક્ષ્મ નિગોદીયા ૫૦ સં	૯૭ સંસારત્થા જીવ વિં
૭૪ અલવ્ય અનંતગુણા.	૯૮ સંવ જીવા વિં
૭૫ પડિવાઈ સમદિદી અનં	

ધતિ શ્રી અઘ્નાશુ ઓલનો અદ્યખહુત્વ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી ચોવીશ જિનાંતરાં.

૧. અઢાર કોડકોડ સાગરને આંતરે પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થંકર બનીતા નગરીને વિષે થયા. નાભિરાજ પિતા, મહા-દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, વૃષભ લંછન, પાંચસેં ધનુષ દેહિ-માન, ચોરાશી લાખ પૂર્વનું આયુષ, વીશ લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યાં પાળી, પ્રવળ્યાં લીધા પછી એક હજાર વર્ષ કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાણ્ય ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણિની પેટી આપીને, ત્રીજા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા તેવારે માહા વદ તેરશને દહાડે દશ હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨. પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પચાસ લાખ કોડ સાગરને આંતરે બીજા અજિતનાથ તીર્થંકર અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા. જિતશત્રુ રાજા પિતા, વિભ્યાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, ગજ કહેતાં હસ્તીનું લંછન સાડા ચારસે ધનુષનું દેહિમાન, બહોંતેર લાખ પૂર્વનું આયુષ, અઢાર લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, ત્રેપનલાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યાં પાળી, પ્રવળ્યાં લીધા પછી બાર વર્ષ કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકાણ્ય ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણિની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૩. બીજા અજિતનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ લાખ કોડ સાગરને આંતરે ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકર સાવર્થી નગરીને વિષે થયા. જિતાર્થ રાજા પિતા, સન્યાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, અઢ કહેતાં ઘોડાનું લંછન, ચારસેં ધનુષનું દેહિમાન, સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુષ, પંદર લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, ચુન્નાલીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પવ પ્રવળ્યાં

પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી ચઉઠ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૪. ત્રીજા સંલવનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી દશ લાખ કોડ સાગરોપમને આંતરે ચોથા અભિનંદન તીર્થંકર વનીતા નગરીને વિષે થયા. સંવર રાજા પિતા, સિદ્ધાથા રાણી માતા, હેમવર્ણ, વાનરનું લંછન, સાડાત્રણસેં ધનુષનું દેહિમાન, પચ્ચાસ લાખ પૂર્વેનું આયુષ તેમાં સાડાખાર લાખ પૂર્વે કુંવર-પણે રહ્યા. સાડીછત્રીસ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી અઠાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એકહજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૫. ચોથા અભિનંદન તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ લાખ કોડ સાગરને આંતરે પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર કુશલ-પુરી નગરીને વિષે થયા. મેઘરથ રાજા પિતા, સુમંગલા દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, કૌંચ પંખીનું લંછન, ત્રણસેં ધનુષનું દેહિમાન, ચાળીશ લાખ પૂર્વેનું આયુષ, તેમાં દશ લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, ઓગણત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી વીશ વર્ષે કેવળ જ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૬. પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું હજાર કોડ સાગરને આંતરે છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર કુસંખી નગરીને વિષે થયા. ધર રાજા પિતા, સુસિમા દેવી રાણી માતા, રાતે વર્ણ, પદ્મકમળનું લંછન, અઢીસો ધનુષનું દેહિમાન, ત્રીશ લાખ પૂર્વેનું આયુષ, સાડાસાત લાખ પૂર્વ કુંવર-

પણે રહ્યા, સાડીએકવીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી છઠ્ઠે મહીને કેવળ-જ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ત્રહુંતેર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૭. છઠ્ઠા શ્રીપદ્મપ્રભુ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ હજાર કોડ સાગરને આંતરે સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વણ્ણ-રસી નગરીને વિષે થયા. પ્રતિષ્ઠ રાજા પિતા, પૃથ્વી દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણુ, સાથીયાનું લંછન, ખસેં ધનુષનું દેહિમાન, વીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, અઢદ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું. એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી નવ માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાચસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૮. સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવસેં કોડ સાગરને આંતરે આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર ચંદનપુરી નગરીને વિષે થયા. મહાસેન રાજા પિતા, લક્ષ્મણા દેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, ચંદ્રમાનું લંછન, દોઢસો ધનુષનું દેહિમાન, દશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢીલાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, સાડાછ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી છઠ્ઠે મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદ-શાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૯. આઠમા શ્રી ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું કોડ સાગરને આંતરે નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર કાકંદી નગરીને વિષે થયા. સુગ્રીવ રાજા પિતા, રમાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, મગરમચ્છનું લંછન, સો ધનુષનું દેહિમાન, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ તેમાં અર્ધ લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા,

અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી ચાર મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગીગણીની પેટી આપીને એકહજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૦. નવમા શ્રી સુવિધિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ કોડ સાગરને આંતરે દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર ભદ્રીલપુર નગરીને વિષે થયા. દશરથ રાજા પિતા, નંદાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, શ્રીવત્સ સાથીયાનું લાંછન, નેતું ધનુષનું દેહિમાન, એક લાખ પૂર્વનું આયુષ તેમાં પાલાખપૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, પાલાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી ત્રણ માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૧. દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ પહોંચ્યા પછી એક કોડ સાગરમાં એકસો સાગર છાસઠ લાખ છવિશ હજાર વરસને ઉણે આંતરે, અગ્યારમા શ્રેયાંસનાથ તીર્થંકર સિંહપુરી નગરીને વિષે થયા. વિષ્ણુ રાજા પિતા અને વિષ્ણુ દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, ગેંડાનું લાંછન, એંસી ધનુષનું દેહિમાન, ચોરાસી લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં ૨૧ લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ૪૨ લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, ૨૧ લાખ વરસની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી બે માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૨. અગ્યારમા શ્રી શ્રેયાંસનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ૫૪ સાગરને આંતરે, બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થંકર ચંપાપુરી નગરીને વિષે વસુપૂજ્ય રાજા પિતા, જ્યાદેવી રાણી માતા, રાતેવર્ણ, લેસનું લાંછન, સિત્તેર ધનુષનું દેહિમાન, બોહોતેર લાખ વરસનું આયુષ તેમાં અઠાર લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ચોપનલાખ વરસની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી એક

માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને છસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૩. આરમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ સાગરને આંતરે તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર કં-પીલપુર નગરને વિષે થયા. કૃતવર્મા રાજા પિતા, શ્યામાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, સુયરનું લંછન, સાઠ ધનુષનું દેહિમાન, સાઠ લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં પંદર લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ત્રીશ લાખ વરસ રાજ્ય પાળ્યું, ૧૫ લાખ વરસની પ્રવજ્યા પાળી. પ્રવજ્યા લીધા પછી બે મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ૬૦૦ સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૪. તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ સાગરને આંતરે ચઉદમા અનંતનાથ તીર્થંકર અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા. સિંહસેન રાજા પિતા, સુયશાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, સકરાનું લંછન, પચાસ ધનુષનું દેહિમાન, ૩૦ લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં સાડાસાત લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, પંદર લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, સાડાસાત લાખ વરસની પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ૩ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને સાતસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૫. ચઉદમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પોહોંચ્યા પછી ચાર સાગરને આંતરે પંદરમા ધર્મનાથ તીર્થંકર રત્નપુરી નગરીને વિષે થયા. ભાનુ રાજા પિતા, સુવ્રતાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, વજ્રનું લંછન, પિસ્તાલિશ ધનુષનું દેહિમાન, ૬૨ લાખ વર્ષનું આયુષ, તેમાં અઢી લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, એક લાખ વર્ષની પ્રવજ્યા પાળી,

પ્રવળ્યા લીધા પછી બે મહિને કેવળજ્ઞાન પામ્યા. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આઠસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૬. પંદરમા શ્રી ધર્મનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રણ સાગર તેમાં પોણાપદ્યને ઉણે આંતરે સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર હસ્તીનાગપુર નગરને વિષે થયા. વિશ્વસેન રાજા પિતા, અચિરાદેવી રાણી માતા, હેમવણે, મૃગનું લંછન, આળીસ ધનુષનું દેહિમાન, એક લાખ વરસનું આયુષ તેમાં પા લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, પા લાખ વરસની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી એક મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને નવસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૭. સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અર્ધ પદ્યને આંતરે સતરમા શ્રી કુંથુનાથ તીર્થંકર ગજપુરનગરીને વિષે થયા. સુરરાજા પિતા, સુરાદેવી રાણી માતા, હેમવણે, છગલ કહેતાં બોઠડાનું લંછન, પાંત્રીશ ધનુષનું દેહિમાન, પંચાણું હજાર વરસનું આયુષ તેમાં પોણી ચોવીશ હજાર વરસ કુંવર-પણે રહ્યા, પોણી ચોવીશ હજાર વરસ રાજ પાળ્યું, પોણી ચોવીશ હજાર વરસ ચક્રવર્તીની પદવી ભોગવી, પોણી ચોવીશ હજાર વરસની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી સોળ મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૧૮. સતરમા શ્રી કુંથુનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પા પદ્યમાંથી એક કોઠ ૧ હજાર વર્ષને ઉણે આંતરે ૧૮ મા શ્રી અરનાથ તીર્થંકર નાગપુર નગરીને વિષે થયા. સુદર્શન રાજા પિતા, દેવકીદેવી રાણી માતા, હેમવણે, નંદાવર્ત સાથીયાનું લંછન, ત્રીસ ધનુષનું દેહિમાન, ચોરાશી હજાર વરસનું આયુષ

તેમાં ૨૧ હજાર વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ૨૧ હજાર વર્ષ રાજ્ય પાળ્યું. ૨૧ હજાર વરસ ચક્રવર્તીની પદવી ભોગવી, ૨૧ હજાર વર્ષ પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ત્રણ મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૯. અઢારમા અરનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી એક કોડ ને એક હજાર વરસને આંતરે ૧૯ મા મહિલનાથ તીર્થંકર મિથિલા નગરીને વિષે થયા. કુંભ રાજા પિતા, પ્રભાવતી રાણી માતા, નીલેવણે, ઠળસાનું લંછન, પચીશ ધનુષનું દેહિમાન, પંચાવન હજાર વર્ષનું આયુષ તેમાં સો વરસ કુંવરપણે રહ્યા બાકી પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ત્રીજે પહોરે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે સાધુ અને પાંચસે સાધ્વી સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૦ ઓગણીશમા મહિલનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચોપન લાખ વરસને આંતરે વીસમા શ્રી મુનીસુવત તીર્થંકર રાજ-અહી નગરીને વિષે થયા. સુમિત્ર રાજા પિતા, પદ્માવતી રાણી માતા, શ્યામવણે, કાચબાનું લંછન, વીશ ધનુષનું દેહીમાન, ત્રીશ હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં સાડાસાત હજાર વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, પંદર હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, સાડાસાત હજાર વર્ષ પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી અગ્યાર મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૧. વીશમા શ્રી મુનિસુવત તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી છ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૧ મા નમીનાથ તીર્થંકર મથુરા નગરીને વિષે થયા. વિજય રાજા પિતા, વીપુલાદેવી રાણી માતા, હેમ-વણે, નીલોત્પલ કમળનું લંછન, પંદર ધનુષનું દેહિમાન, દશ

હજાર વર્ષનું આયુષ, અઢી હજાર વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સાડા છ હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, એક હજાર વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી નવ મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવીકાફ, ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપી એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૨. એકવીશમા શ્રી નમીનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પાંચ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૨ મા નેમનાથ તીર્થંકર સોરીપુર નગરને વિષે થયા. સમુદ્રવિજય રાજા પિતા, શીવાદેવી રાણી માતા, શ્યામવર્ણે, શંખનું લંછન, દશ ધનુષનું દેહિમાન, એક હજાર વર્ષનું આયુષ તેમાં ત્રણશે વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સાતસેં વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ચોપન દહાડે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકાફ, ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસેં ને છત્રીશ સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૩. બાવીશમા શ્રી નેમનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પોણી ચોર્યાસી હજાર વર્ષને આંતરે ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વણારસી નગરીને વિષે થયા. અશ્વસેન રાજા પિતા, વામાદેવી રાણી માતા, નીલેવર્ણે, સર્પનું લંછન, નવ હાથનું દેહિમાન, સો વર્ષનું આયુષ, તેમાં ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સિત્તેર વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ચોર્યાસી દહાડે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકાફ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૪. ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અઢીસેં વર્ષને આંતરે ચોવીશમા શ્રી મહાવીર તીર્થંકર ક્ષત્રી-કુંડગ્રામ નગરને વિષે થયા. સિદ્ધાર્થ રાજા પિતા, ત્રિશલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સિંહનું લંછન, સાત હાથનું દેહિમાન, બોહોતેર વર્ષનું આયુષ, તેમાં ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, ૪૨ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી સાડા બાર વર્ષ ને એક

પખવાડીએ કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આસો વદ અમાવાસ્યાની રાત્રે પાવાપુરી નગરીને વિષે ચોથા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા, ત્યારે સ્વામી-નાથ એકાકિપણે, બે દિવસનું અણસણ કરી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

પહેલા તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી અને ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામી એ બેઉ વચ્ચે એક છોડાકોડ સાગ-રોપમનું ઝાઝેરું તેમાં ૪૨ હજાર વર્ષ ઉણાનું આંતરું બાણું.

છતિ શ્રી ચોવીશ તીર્થંકરનાં આંતરાં સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી શ્વાસોશ્વાસનો થોકડો.

શ્રી પત્રવણાજી સૂત્ર પદ સાતમે શ્વાસોશ્વાસનો અધિકાર ચાલ્યો છે તેમાં નારકી અને દેવતા કેવી રીતે શ્વાસોશ્વાસ લીએ છે? વીર પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ! નારકીના જીવ નિરંતર ધમણની પેરે શ્વાસોશ્વાસ લીએ છે. અસુરકુમારના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉતકૃષ્ટા એક પક્ષ ઝાઝેરા શ્વાસોશ્વાસ લીએ છે. વાણવ્યંતર ને નવનીકાયના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉતકૃષ્ટા પ્રત્યેક મુહૂર્તે. જ્યોતિષી જૉ અને ૭૦ પ્રત્યેક મુહૂર્તે, પહેલે દેવલોકે જૉ પ્રત્યેક મુહૂર્તે અને ૭૦ બે પક્ષે. બીજે દેવલોકે જૉ પ્રત્યેક મુહૂર્તે ઝાઝેરે. ૭૦ બે પક્ષ ઝાઝેરે. ત્રીજે દેવલોકે જૉ બે પક્ષે, અને ૭૦ સાત પક્ષે. ચોથે દેવલોકે જૉ બે પક્ષે ઝાઝેરે. અને ૭૦ સાત પક્ષ ઝાઝેરે. પાંચમે દેવલોકે જૉ સાત પક્ષે. ૭૦ દશ પક્ષે. છઠે દેવલોકે જૉ દશ પક્ષે. ૭૦ ચૌદ પક્ષે. સાતમે દેવલોકે જૉ ચૌદ પક્ષે, ૭૦ સત્તર પક્ષે. આઠમે દેવલોકે જૉ સત્તર પક્ષે, ૭૦ અઠાર પક્ષે. નવમે દેવલોકે જૉ અઠાર પક્ષે, ૭૦ ઝોગણીસ પક્ષે. દશમે દેવલોકે જૉ ઝોગણીસ પક્ષે, ૭૦ વીસ પક્ષે. અગિયારમે દેવલોકે જૉ વીસ પક્ષે. ૭૦ એકવીસ પક્ષે. બારમે દેવલોકે જૉ એકવીસ પક્ષે, ૭૦ બાવીસ પક્ષે, પહેલી ત્રીકમાં જૉ બાવીસ પક્ષે, ૭૦ પચીસ પક્ષે. બીજી ત્રીકમાં જૉ પચીસ પક્ષે, ૭૦ અઠાવીસ પક્ષે. ત્રીજી ત્રીકમાં જૉ અઠાવીસ પક્ષે, ૭૦ એકત્રીસ પક્ષે. ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જૉ એકત્રીસ પક્ષે. ૭૦ તેત્રીસ પક્ષે. સર્વાર્થ સિદ્ધમાં જૉ અને ૭૦ તેત્રીસ પક્ષે. એમ તેત્રીસ પખવાડીયે શ્વાસ ઉંચો લે અને તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ નીચો મુકે.

નંબર	તીર્થંકરના નામ.	પિતાનું નામ.	માતાનું નામ.	લંછન.	શરીરમાન. ધનુષ.	આયુમાન.	યક્ષનાં નામ.	યક્ષણીનાં નામ.
૧	શ્રી ઋષભદેવ	નાભીકુલદેવ.	મરૂદેવી	વૃષભ.	૫૦૦	૮૪ લાખ વર્ષ.	ગેભુષ.	ચક્રેશ્વરી.
૨	શ્રી અશ્વત્થનાથ	જિતશત્ર.	વિજયા	હસ્તિ.	૪૫૦	૭૨ " "	મહાયક્ષ.	અશ્વત્થાલા.
૩	શ્રી સંભવનાથ	જિતાર્થ.	સેતાં.	અશ્વ.	૪૦૦	૬૦ " "	ત્રિભુષ.	રૂરીતારી.
૪	શ્રી અભિનંદન	સવરરાજ.	સિદ્ધાર્થા.	વાંદર.	૩૫૦	૫૦ " "	નાયક.	કાલીકા.
૫	શ્રી સુમતિનાથ	મેઘરાજ.	મંગળા.	કૌયપક્ષી.	૩૦૦	૪૦ " "	તુલસર.	મહાકાલી.
૬	શ્રી પદ્મપ્રભ.	શ્રીધરરાજ.	સુશામા.	પદ્મ.	૨૫૦	૩૦ " "	કુસમય.	શ્યામા.
૭	શ્રી સુપાર્શ્વનાથ	પ્રતિહરાજ.	પૃથ્વી.	સાથીઓ.	૨૦૦	૨૦ " "	માતંગ.	શાન્તા.
૮	શ્રી ચંદ્રપ્રભ.	મહાસેનરાજ.	લદમણા.	ચંદ્ર.	૧૫૦	૧૦ " "	વિજય.	ભૂકુટ્ટી.
૯	શ્રી સુચિધિતાથ	સુગ્રીવરાજ.	રામારાણી.	મગરમચ્છ.	૧૦૦	૨ " "	અશ્વત.	સુતારીકા.
૧૦	શ્રી શીતાળનાથ	દશરથ.	નંદા.	શ્રીવત્સ,	૯૦	૧ " "	બ્રહ્મા.	અશોકા.
૧૧	શ્રી શ્રેયાંસનાથ	વિપણુ.	વિષ્ણુ.	ગેડો.	૮૦	૮૪ લાખ વર્ષ.	જક્ષેત.	માનવી.
૧૨	શ્રી વાસુપૂજ્ય	વસુપૂજ્ય.	જયા.	પાડો.	૭૦	૭૧ " "	કુમાર.	ચંડા.
૧૩	શ્રી વિમળનાથ	કૃતવર્મા.	શ્યામા.	વરાહ.	૬૦	૬૦ " "	પરુભુષ.	વિદિતા.
૧૪	શ્રી અનંતનાથ	સિંહસેન.	સુયશા,	સોચાણો.	૫૦	૩૦ " "	પાતાળ.	અંકુશા.
૧૫	શ્રી ધર્મનાથ	ભાનુ.	સુવ્રતા.	વજ્ર.	૪૫	૧૦ " "	કિમ્બર.	કંદર્પ.
૧૬	શ્રી શાંતીનાથ	વિશ્વસેન.	અચિરા.	હરિણ.	૪૦	૧ " "	ગરૂડ.	નિર્વાણી.
૧૭	શ્રી કુંથુનાથ	સૂર.	સુરાદેવી.	બકરો.	૩૫	૯૫ હજાર વર્ષ.	ગંધર્વ.	બલા.
૧૮	શ્રી અરુનાથ	સુદર્શન.	દેવકીરાણી.	નંદાવર્ત.	૩૦	૮૪ " "	યક્ષદ.	ધણા.
૧૯	શ્રી મહિનાથ	કુંભ.	પ્રભાવતી.	કળશ.	૨૫	૫૫ " "	કુખેર.	ધનુષપ્રિયા.
૨૦	શ્રી સુનિસુવ્રત	સુમિત્ર.	પદ્માવતી.	કાયમો.	૨૦	૩૦ " "	વરુણ.	નરદત્તા.
૨૧	શ્રી નમીનાથ	વિજય.	વિપુલા.	કમળ.	૧૫	૧૦ " "	ભૂકુટ્ટી.	ગંધારી.
૨૨	શ્રી નેમનાથ	સમુદ્રવિજય.	શિવાદેવી	શંખ.	૧૦	૧ " "	ગૌમેશ્વ.	અંબીકા.
૨૩	શ્રી પાર્શ્વનાથ	અશ્વસેન.	વામાદેવી	સંપ.	૯૫૫૫. ૧૦૦ વર્ષ		પાર્શ્વ.	પદ્માવતી.
૨૪	શ્રી મહાવીર	સિદ્ધાર્થ.	ત્રિશલાદેવી.	સિંહ.	૭૫૫૫. ૭૨ વર્ષ		માતંગ.	સિંધ્યાપીકા.

અથ શ્રી કર્મ પ્રકૃતિના બોલ.

૧ પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તે આંખના પાટા સમાન, ૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તે રાતના પોળીઆ સમાન, ૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તે મધ તથા અગ્નિ જે ખરડયા ખડગ સમાન, ૪ ચોથું મોહનીય કર્મ તે મદિરાપાન સમાન, ૫ પાંચમું આયુષ કર્મ તે હેડ સમાન, ૬ છઠું નામ કર્મ તે ચિત્તારા સમાન, ૭ સાતમું ગોત્ર કર્મ, તે કુંભારના ચાકડા સમાન, ૮ આઠમું અંતરાય કર્મ તે રાતના લંડારી સમાન. ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ ઢાંક્યો છે. ૨ દર્શનાવરણીય કર્મે અનંત દર્શનગુણ ઢાંક્યો છે. ૩ વેદનીય કર્મે અનંત અવ્યાખ્યાત આત્મિક સુખ રોક્યું છે. ૪ મોહનીય કર્મે ક્ષાયક સમક્રિત ગુણ રોક્યો છે. ૫ આયુષ કર્મે અક્ષય સ્થિતિ ગુણ રોક્યો છે. ૬ નામ કર્મે અમૂર્તિ ગુણ રોક્યો છે. ૭ ગોત્ર કર્મે અગુરુ લઘુ ગુણ રોક્યો છે. ૮ અંતરાય કર્મે અનંત આત્મિક શક્તિ ગુણ રોક્યો છે.

૧. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાંધે. પહેલે બોલે નાણપડિ-ણીયાએ તે જ્ઞાનીના ભુંડા બોલે, બીજે બોલે નાણનિન્હવણ-યાએ તે જ્ઞાનીનો ઉપકાર બોલવે, ત્રીજે બોલે નાણઆસાયણાએ તે જ્ઞાનીની આશાતના કરે, ચોથે બોલે નાણઅંતરાએણું તે જ્ઞાનની અંતરાય પડાવે, પાંચમે બોલે નાણપડસેણું તે જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરે, છઠ્ઠે બોલે નાણવિસંવાયણાએગેણું તે જ્ઞાની સાથે મોટા ઝગડા વિખવાદ કરે, એ છ પ્રકારે બાંધે, તે પાંચ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે; તે પાંચ કયા તે કહે છે. ૧ મતિજ્ઞાનાવર-ણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનપર્યવ-જ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલ જ્ઞાનાવરણીય એ ૫ જ્ઞાન પ્રગટ થવા દીધે નહિ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે. ૧ સોયાવરણે, ૨ સોય-વિન્નાણાવરણે, ૩ નેત્તાવરણે, ૪ નેત્તવિન્નાણાવરણે, ૫ દ્રાણાવરણે, ૬ દ્રાણવિન્નાણાવરણે. ૭ રસાવરણે, ૮ રસવિન્નાણાવરણે, ૯ ક્રાસા-

વરણે, ૧૦ ક્ષાસવિન્નાણુવરણે, એ ૧૦ પ્રકારે લોગવે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જ્ઞૃધ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉત્ત૦ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કાળ કરે તો ત્રણ હજાર વરસની સ્થિતિ.

૨. બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે. ૧ પહેલે બોલે દંશણપડિણીયાએ, ૨ દંશણનિન્હવણ્યાએ, ૩ દંશણઆસાયણ્યાએ, ૪ દંશણઅંતરાએણું, ૫ દંશણપઉસોણું, ૬ દંશણવિસવાયણાનેગેણું એ છ પ્રકારે બાંધે, તે ૯ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે. ૧ ચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૨ અચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૩ અવધિદર્શનાવરણીય, ૪ કેવળદર્શનાવરણીય, ૫ નિદ્રા, ૬ નિદ્રાનિદ્રા, ૭ પ્રચલા, ૮ પ્રચલાપ્રચલા. ૯ થીણુદ્ધિનિદ્રા, એ ૯ પ્રકારે લોગવે. દર્શનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ જ્ઞૃધ૦ અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્ત૦ ૩૦ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કાળ કરે તો ત્રણ હજાર વરસની સ્થિતિ.

૩. ત્રીજું વેદનીય કર્મ તેના બે લેદ. ૧ સાતા વેદનીય, ૧ અસાતા વેદનીય, તેમાં સાતા વેદનીય દશ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે. ૧ પાણાણુકંપયાએ, ૧ ભુયાણુકંપયાએ, ૩ જીવાણુકંપયાએ, ૪ સત્તાણુકંપયાએ, ૫ બહુણું પાણાણું ભુયાણું જીવાણું સત્તાણું અદ્ભુજણ્યાએ, ૬ અસોયણ્યાએ, ૭ અનુરણ્યાએ, ૮ અતિષ્પણ્યાએ. ૯ અપીટ્ણ્યાએ, ૧૦ અપરિયાવણ્યાએ, એ ૧૦ પ્રકારે બાંધે, તે આઠ પ્રકારે લોગવે. ૧ મણુણાસદા, ૨ મણુણાસ્વા, ૩ મણુણાગંધા, ૪ મણુણારસા, ૫ મણુણાક્ષા, ૬ મણુસુહ્યા, ૭ વયસુહ્યા, ૮ કાયસુહ્યા એ ૮. તેની સ્થિતિ જ્ઞૃધ૦ ૨ સમયની ઉત્ત૦ ૧૫ કોડાકોડ સાગરોપમની. અબાધા કાળ કરે તો દોઢ હજાર વરસની સ્થિતિ. અસાતાવેદનીય ૧૨ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે. ૧ પરદ્ભુજણ્યાએ, ૨ પરસોયણ્યાએ, ૩ પરનુરણ્યાએ, ૪ પરતિષ્પણ્યાએ. ૫ પરપિટ્ણ્યાએ, ૬ પરપરિયાવણ્યાએ, ૭ બહુણું પાણાણું ભુયાણું જીવાણું સત્તાણું દ્ભુજણ્યાએ, ૮ સોયણ્યાએ, ૯ નુરણ્યાએ, ૧૦ તિષ્પણ્યાએ, ૧૧ પિટ્ણ્યાએ, ૧૨ પરિયાવણ્યાએ, એ ૧૨ પ્રકારે

ખાંધે, તે આઠ પ્રકારે લોગવે. ૧ અમણુણાસદા, ૨ અમણુણા-
રવા, ૩ અમણુણાગંધા, ૪ અમણુણારસા, ૫ અમણુણાક્રાસા,
૬ મણુહુડયા, ૭ વચુહુડયા, ૮ કાયુહુડયા, તેની સ્થિતિ જ્ઞધ૦
એક સાગરના સાત લાગ કરીએ એવા ૩ લાગ એક પદ્યને
અસંખ્યાતમે લાગ ઉણાની, ઉત૦ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની.
એનો અખાધા કાળ ત્રણ હજાર વરસનો.

૪. ચોથું મોહનીય કર્મ છ પ્રકારે ખાંધે. ૧ તિવ્વકોહે,
૨ તિવ્વમાણે, ૩ તિવ્વમાયાયે, ૪ તિવ્વલોહે, ૫ તિવ્વદંસણુ-
મોહણિજે, ૬ તિવ્વચરિત્તમોહણિજે, એ પ્રકારે ખાંધે તે ૨૮
પ્રકારે લોગવે, ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ તે પર્વતની રાઈ સમાન,
૨ અનંતાનુબંધી માન તે પથ્થરના સ્તંભ સમાન, ૩ અનંતાનુ-
બંધી માયા તે વાંસની ગાંઠ સમાન, ૪ અનંતાનુબંધી લોભ તે
કિરમચના રંગસમાન, એ ચારે ગતિ નરકની કરે, સ્થિતિ જીવ-
જીવની કરે, ઘાત સમકિતની કરે. ૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ તે
તળાવના ખોટ સમાન, ૨ અપ્રત્યાખ્યાની માન તે હાડકાના
સ્તંભ સમાન, ૩ અપ્રત્યાખ્યાની માયા તે ઘેટાના શૂંગ સમાન,
૪ અપ્રત્યાખ્યાની લોભ તે નગરની ખારના કર્દમ સમાન એ
ચારે ગતિ તિર્યંચની કરે, સ્થિતિ વરસ એકની કરે, ઘાત દેશ-
વ્રતની કરે. ૮. ૧ પચ્ચખાણુવરણીય ક્રોધ તે વેળુની લીંટી
સમાન, ૨ પચ્ચખાણુવરણીય માન તે લાકડાના સ્તંભ સમાન,
૩ પચ્ચખાણુવરણીય માયા તે ગોમૂત્રિકા સમાન, ૪ પચ્ચખા-
ણુવરણીય લોભ તે ગાડાના ખંજન સમાન, એ ચારે ગતિ મ-
નુષ્યની કરે, સ્થિતિ ચાર માસની કરે, ઘાત સર્વ વ્રતની કરે.
૧૨. ૧ સંજ્વલનો ક્રોધ તે પાણીની લીંટીસમાન, ૨ સંજ્વલનું
માન તે નેતરના સ્તંભસમાન, ૩, સંજ્વલની માયા તે વાંસની
છાઈસમાન. ૪ સંજ્વલનો લોભ તે પતંગ તથા હલિદ્રવા રંગ-
સમાન એ ચારે ગતિ દેવતાની કરે, સ્થિતિ પંદર દિનની કરે,
ઘાત કેવળજ્ઞાનની કરે. ૧૬. એ સોળ કષાય; હવે ૯ નોકષાય
કહે છે. ૧૭ હાસ્ય ૧૮ રતિ ૧૯ અરતિ ૨૦ ભય ૨૧ શોક ૨૨

દુર્ગંધા ૨૩ સ્ત્રીવેદ ૨૪ પુરૂષવેદ ૨૫ નપુસંકવેદ, એ ચારિત્ર મોહનીયની ૨૫ પ્રકૃતિ; હવે દંશણ મોહનીયની ૩ પ્રકૃતિ કહે છે, ૧ સમક્રિત મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમામિથ્યાત્વ મોહનીય, એવં સર્વ મળી ૨૮ પ્રકૃતિ. તેની સ્થિતિ જઘં અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્તં ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાલ કરે તે ૭ હજાર વરસની સ્થિતિ.

૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં નારકિનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, તે ૧ મહાઆરંભયાએ, ૨ મહાપરિઆહિયાએ, ૩ કુણ્મિમાહારેણું ૪ પંચિદિયવહેણું, તિર્યંચનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ માર્ધલયાએ, ૨ નિયડિલયાએ, ૩ અલિયવયણેણું, ૪ કુડતોલે કુડમાણે. મનુષ્યનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ પગધંલદ્રયાએ, ૨ પગધંવિણીયાએ, ૩ સાણુંકોસયાએ. ૪ અમછરિયાએ. દેવતાનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ સરાગસંજમેણું, ૨ સંજમાસંજમેણું, ૩ બાલતવોકમેણું, ૪ અકામનિર્જરાએ. એ સોળ પ્રકારે બાંધે, તે ૪ પ્રકારે ભોગવે. નારકી અને દેવતાનું આયુષ્ય જઘં ૧૦ હજાર વર્ષને અંતર્મુહૂર્ત અધિકનું ઉત્તં ૨૩ સાગરને પૂર્વકોડિનો ત્રીજો ભાગ અધિક. મનુષ્ય અને તિર્યંચનું આયુષ્ય જઘં અંતર્મુહૂર્ત ઉત્તં ૩ પલ્યને પૂર્વકોડનો ત્રીજો ભાગ અધિક.

૬. છઠું નામ કર્મ તેના બે ભેદ. ૧ શુભનામ, ૨ અશુભનામ; શુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ કાયુભુયાએ, ૨ ભાસુભુયાએ, ૩ ભાવભુયાએ, ૪ અવિસંવાયણાભેગેણું, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ ઇઠાસદા, ૨ ઇઠાફવા, ૩ ઇઠાગંધા-ઇઠાજસો-કિત્તી, ૧૦ ઇઠેઉઠાણુ કમ્મબલવિરિય પુરિસાકાર પરક્કમે, ૧૧ ઇઠસરયા, ૧૨ કંતસરયા, ૧૩ પિયસરયા, ૧૪ મણુણુસરયા, એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે. અશુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ કાયઅણુભુયાએ, ૨ ભાસાણુભુયાએ, ૩ ભાવાણુભુયાએ, ૪ વિસંવાયણાભેગેણું તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ અણિઠાસદા, ૨ અણિઠાદેવા, ૩ અણિઠાગંધા, ૪ અણિઠારસા, ૫ અણિઠાફાસા, ૬ અણિઠા-

ગઈ, ૭ અણિઠાઠિઈ, ૮ અણિઠેલાવણે, ૯ અણિઠાજસોકિત્તિ,
 ૧૦ અણિઠેઉઠાણ કમ્મખલ વીરિયપુરિસાકાર પરક્કમે, ૧૧ હિણુસ-
 રયા, ૧૨ હિણુસરયા, ૧૩ અણિઠસરયા, ૧૪ અકંતસરયા, એ
 ૧૪ પ્રકારે ભોગવે. હવે નામ કર્મની ૯૩ પ્રકૃતિ કહે છે—૧ નર-
 કગતિ, ૨ તિર્યચગતિ. ૩ મનુષ્યગતિ, ૪ દેવગતિ, ૫ એકેન્દ્રિય
 જાતિ, ૬ બેદ્રિય, જાતિ, ૭ તેદ્રિય જાતિ, ૮ ચત્તરિન્દ્રિય જાતિ,
 ૯ પન્દ્રિય જાતિ, ૧૦ ઉદારિકશરીર, ૧૧ વૈકેયશરીર, ૧૨ આ-
 હારકશરીર, ૧૩ તેજસશરીર, ૧૪ કાર્મણુશરીર, ૧૫ ઉદારિક-
 અંગોપાંગ, ૧૬ વૈકેયઅંગોપાંગ. ૧૭ આહારકઅંગોપાંગ, ૧૮ ઉ-
 દારિકઅંધન, ૧૯ વૈકેયઅંધન, ૨૦ આહારકઅંધન, ૨૧ તેજસ-
 અંધન, ૨૨ કાર્મણુઅંધન. ૨૩ ઉદારીકસંઘાતન, ૨૪ વૈકેયસંઘા-
 તન, ૨૫ આહારકસંઘાતન, ૨૬ તેજસસંઘાતન ૨૭ કાર્મણુસં-
 ઘાતન, ૨૮ વજ્રઋષભનારાચસંઘયણુ, ૨૯ ઋષભનારાચસંઘયણુ,
 ૩૦ નારાચસંઘયણુ, ૩૧ અર્ધનારાચસંઘયણુ, ૩૨ કિલકુસંઘયણુ,
 ૩૩ છેવટુસંઘયણુ, ૩૪ સમચત્તરંશસંઠાણુ, ૩૫ નિગોહપરીમં-
 ઠણસંઠાણુ, ૩૬ સાદિસંઠાણુ, ૩૭ વામનસંઠાણુ, ૩૮ કુખ્જસં-
 ઠાણુ. ૩૯ હુંતસંઠાણુ, ૪૦ કાળોવર્ણુ, ૪૧ નીલોવર્ણુ, ૪૨ રાતો-
 વર્ણુ, ૪૩ પીળોવર્ણુ, ૪૪ ઘોળોવર્ણુ, ૪૫ સુરભીગંધ, ૪૬ દુર-
 ભીગંધ, ૪૭ તિખોરસ, ૪૮ કડવોરસ, ૪૯ કસાયલોરસ ૫૦ ખા-
 ઠોરસ, ૫૧ મીઠોરસ, ૫૨ ખરખરોરપશી, ૫૩ સુંહાળો ફરસ,
 ૫૪ ભારી ફરસ, ૫૫ હળવો ફરસ, ૫૬ ટાઢો ફરસ, ૫૭ ઉન્હો-
 ફરસ, ૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ લુખો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી,
 ૬૧ તિર્ય્યાનુપૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી, ૬૪ શુ-
 ભવિહાયગતિ, ૬૫ અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિંડપ્રકૃતિ થઈ,
 ૬૬ પરાધાતનામ, ૬૭ ઉસ્વાસનામ, ૬૮ અશુરૂલધુનામ, ૬૯ આ-
 તાપનામ, ૭૦ ઉઘોતનામ, ૭૧ ઉપધાતનામ, ૭૨ તીર્થકરનામ,
 ૭૩ નિર્માણુનામ, ૭૪ ત્રશનામ, ૭૫ બાહરનામ, ૭૬ પ્રત્યેક-
 નામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ સ્થિરનામ, ૭૯ શુભનામ, ૮૦ સૌ-
 ભાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદેયનામ, ૮૩ જશોકીર્તિ-

નામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણનામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦ દૌર્લાઙ્ગનામ, ૯૧ હ્રસ્વરનામ, ૯૨ અનાદેયનામ, ૯૩ અજ્ઞશોકીર્તિનામ, એ ૯૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમાં ૧૦ અંધનની અધિક ભેગતાં ૧૦૩ પ્રકૃતિ પણ અંથવાળા કહે છે; અંથવા નામકર્મની ૪૨ પણ ખરી. ૧ ગતિ, ૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અંગોપાંગ, ૫ અંધન, ૬ સંઘાતન, ૭ વર્ણ, ૮ ગંધ, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સંઘયણ, ૧૨ સંઠાણ, ૧૩ અનુપૂર્વી, ૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦ એવં ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ચઉદની ૬૫ તથા પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦, સ્થાવરનો દશકો ૧૦ એવં વિસ્તારે ૯૦ પ્રકૃતિ થઈ. નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની ઉત્તમ વીશ કોડકોડિ સાગરોપમની અખાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો.

૭. હવે ગોત્રકર્મના ૨ ભેદ. ૧ ઉચ્ચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર, તેમાં ઉચ્ચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે, ૧ જામ્બવત્, ૨ કુલમ્બવત્, ૩ બળમ્બવત્, ૪ રૂપમ્બવત્, ૫ તવમ્બવત્, ૬ સુચમ્બવત્, ૭ લાલમ્બવત્, ૮ ઇન્દ્રિયમ્બવત્, એ આઠ મહા અણુકરવે કરી ઉચ્ચગોત્ર બાંધે તે ૮ પ્રકારે ભોગવે. ૧ જામ્બવીસીડીયા, ૨ કુલવીસીડીયા, ૩ બળવીસીડીયા, ૪ રૂપવીસીડીયા, ૫ તવવીસીડીયા, ૬ સુચવીસીડીયા, ૭ લાલવીસીડીયા ૮ ઇન્દ્રિયવીસીડીયા એ આઠ પ્રકારે ભોગવે. ૧ હવે નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે તે. ૧ જામ્બવત્, ૨ કુલમ્બવત્, ૩ બળમ્બવત્, ૪ રૂપમ્બવત્, ૫ તવમ્બવત્, ૬ સુચમ્બવત્, ૭ લાલમ્બવત્, ૮ ઇન્દ્રિયમ્બવત્, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મહે કરી નીચગોત્ર બાંધે તે ૮ પ્રકારે ભોગવે. જામ્બવીહીણ્યાથી જામ્બવત્સરિયવીહીણ્યા સુધી ઉપર કહ્યાં તે ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન ૮ મુહૂર્તની ઉત્તમ વીશ કોડકોડી સાગરોપમની, અખાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો.

૮. આઠમું અંતરાયકર્મ, પાંચ પ્રકારે બાંધે. ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વી-

ચીંતરાય, એ પાંચ અંતરાય પાડવે કરી અંતરાયકર્મ બાંધે, તે પાંચ પ્રકારે ભોગવે. ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ પામે નહિ. એ અંતરાયકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ઉત્તમ ત્રીશ કોડાકોડિ સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ કર્મ બાંધ્યાની ૮૫ પ્રકૃતિ-૬ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શનાવરણીયની, ૨૨ વેદનીયની, ૬ મોહનીયની, ૧૬ આયુષની, ૮ નામની, ૧૬ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવં સર્વ મળી ૮૫ પ્રકૃતિ બાંધ્યાની જાણવી અને ભોગવ્યાની ૬૩ પ્રકૃતિ. તે ૧૦ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શનાવરણીયની, ૧૬ વેદનીયની, ૫ મોહનીયની, તે ૧ સમ્મત્તવેયણિએ, ૧ મિષ્ટત્તવેયણિએ, ૩ સમ્મામિષ્ટત્તવેયણિએ, ૪ કસાયવેયણિએ, ૫ નોકસાયવેયણિએ, એ ૫. આયુષની ૪, નામની ૨૮૭ ગોત્રની ૧૬, અંતરાયની ૫, એ સર્વ મળી ૬૩ પ્રકૃતિ ભોગવ્યાની જાણવી. અથવા ૧૪૮ પ્રકારે પણ ભોગવે, તે જ્ઞાનાવરણીયની ૫, દર્શનાવરણીયની ૬, વેદનીયની ૨, મોહનીયની ૨૮, આયુષની ૪, નામકર્મની ૬૩, ગોત્રકર્મની ૨, અંતરાયની, ૫, એવં સર્વ મળીને ૧૪૮ પ્રકૃતિ જાણવી તથા બંધન નામકર્મની પ્રકૃતિ ગ્રંથાંતરે કહી છે તે મેળવતાં ૧૫૮ પ્રકૃતિ પણ થાય અથવા મૂળ પ્રકૃતિ ૮ તેની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૩૧, જ્ઞાનાવરણીયની ૫, દર્શનાવરણીયની ૬, વેદનીયની ૨, મોહનીયની ૨, આયુષની ૪, નામની ૨, ગોત્રની ૨, અંતરાયની ૫, એવં ૩૧ પ્રકૃતિ થાય તેહનો વિસ્તાર ૧૪૮ કર્મપ્રકૃતિ જાણવી. એ બોલ સિદ્ધાંત પ્રમાણે છે.

ઇતિ કર્મપ્રકૃતિના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી છ આરાના બોલ.

(૧) પહેલો આરો—૪ કોડાકોડી સાગરોપમનો, સુસમ સુસમ એટલે એકલું સુખમાં સુખ; ૩ ગાઉનું દેહમાન, ૩ પદ્યોપમનું આઉખું; ૨૫૬ પાંસળી; ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (દરેક આરો ઉતારતાંનું દેહમાન આઉખું પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ, તે પછીનો આરો બેસતાં જે હોય તે જાણવી), વજ્ર-પલ નારાય સંઘયણ, સમચઉરસ સંઠાણ, ત્રણ દિવસને આંતરે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; અને તેમાં ૧૦ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ મનવંછિત સુખ પહોંચાડે; ત્રણ આરા સુધી જુગલ્લીયાં (એક પ્રકારનાં મનુષ્ય) હોય છે, તેનાં આઉખાં આડા છ માસ રહે ત્યારે પરલવનું આઉખું બાંધે, ત્યારે જુગલ્લી એક જોડલું પ્રસવે, તે છોડનું પ્રતિપાલન ૪૬ દિવસ કરે. સ્ત્રી પુરુષને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છિંક ને એકને બગાસું આવે એટલે મરીને દેવતાની ગતિમાં જાય. તેમનાં શરીરનું નિહરણ દેવતા કરે. તેમને વૈર, વિરોધ, ઈર્ષ્યા, ઝેર હોતાં નથી.

(૨) બીજો આરો—બેસતાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્જવ અનંતા હીણા થયા; ૩ કોં સાં નો, સુસમ એટલે એકલું સુખ; બે ગાઉનું દેહમાન, બે પદ્યોપમનું આં; ૧૨૮ પાંસળી, બે દિવસને આંતરે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, તેવારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; ધરતીની સરસાઈ ખાંડ સરખી; ૧૦ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ મનવંછિત સુખ પહોંચાડે; સંઘયણ, સંઠાણ અને બાકીના બોલ (૧) લા પ્રમાણે; પરંતુ છોડની પ્રતિપાલણ ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરો—બેસતાં વર્ણ ૦ ના પર્જવ અનંતા હીણા થયા; આરો ૨ કોં સાં નો સુસમ હસમ એટલે સુખ ઘણું ને દુઃખ થોડું; ૧ ગાઉનું દેં ને ૧૫૦ નું આં, ૬૪ પાંસળી, એકાંતર આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ગોળ સરખી; બાકીના બોલ (૨) જ પ્રમાણે પરંતુ છોડનું પ્રતિપાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રોગ, કુરૂપ હોય નહીં. સંપૂર્ણ અંગોપાંગ, વિષય સુખ પામે, તે દાનપુન્યનાં ફળ જાણવાં. ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ પૂર્વ, ૩ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા તે વારે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન થકી, ૩૩ સાગરનું આં ભોગવીને વનિતા નગરી, નાભીકુલગર રાજા પિતા, મરૂદેવી માતાની કુંબે શ્રીઋષભદેવ સ્વામી ઉપન્યા, ૬૧ માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનું સ્વમ દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે જીગલીયા ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખપૂર્વ સુધી કુંવરપણે ને ૬૩ લાખપૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરત-ને રાજ્ય આપીને ૪૦૦૦ સાધુ સાથે સંજમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો. કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા. ત્રીજા આરામાં ગતિ ૫ જાણવી.

(૪) ચોથો આરો—બેસતાં અનંતા પર્જવ વર્ણ વિગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કોં સાં માં ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા)-નો જાણવો. હસમ સુસમ એટલે હુઃખ ઘણું સુખ થોડું; ૫૦૦ ધનુષનું દેહમાન કોડ પૂર્વનું આઉયું; છ સંઘયણ ને છ સંઠાણ; ૩૨ પાંસળી; દિન દિન પ્રત્યે (રોજને રોજ) આહારની ઈચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરૂષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુંસક ૨૪ કવળનો અહાર કરે; ધરતીની સરસાઈ સારેરી ઉતરતે આરે થોડેરી; એ આરાનાં છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦મા દેવલોક ૨૦ સાગરો-પમનું આં ભોગવીને, માહણ કુંડ નગર (બ્રાહ્મકુંડ) ઋષભદત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનંદાજીની કુંબે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઉપન્યા. ત્યાં ૮૨૧ રાત્રિ રહ્યા; ૮૩ મી રાત્રે શકેંદ્રનું આસન ચળ્યું. વિં

(૫) પાંચમો આરો—બેસતાં વર્ણ વિં ના અનંતા પર્જવ હીણા થયા; આ આરો હસમ એટલે એકલું હુઃખ; ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેં, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સંઘયણ ને ૬ સંઠાણ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટુ સંઘયણ ને ૧ હુંડ સંઠાણ; ૧૬ પાંસળી, દિનદિન પ્રત્યે અહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે અહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ કાંઈક સારેરી, ઉતરતે આરે કુંભારના નીભાડાની ક્ષાર સરખી, એ આરે ગતિ ૪, મોક્ષ અટકી.

પાંચમા આરાનાં લક્ષણુ:—૧. મોટા નગર તે ગામડા સરખાં થશે, ૨. ગામ તે મસાણુ સરીખાં; ૩ લલા કુળના છોડ તે ઢાસ ઢાસીપણુ કરશે; ૪. પ્રધાન તે લાલચુ થાશે, ૫ રાજ તે જમદંડ સરખા; ૬. લલા કુળની સ્ત્રી તે લજ્જા રહિત થશે, ૭ રૂડા કુળની સ્ત્રી વેશ્યા સરખી થશે, ૮. પુત્રો સ્વછંદી થશે, ૯. શિષ્ય ગુરૂના અપવાદ બોલશે, ૧૦ હર્જન સુખી થશે, ૧૧ સજ્જન દુઃખી થશે, ૧૨ હર્લેક્ષ ને દુષ્કાળ ઘણાં પડશે, ૧૩ ઉંદર, સર્પોદિકની ઢાઢ ઘણી થશે, ૧૪ બ્રાહ્મણુ અર્થના લોભી થશે, ૧૫ હિંસાધર્મના પડપઠ ઘણાં થશે; ૧૬ એક ધર્મના ઘણાં લેદ થશે; ૧૭. મિથ્યાત્વી દેવતા ઘણાં પુજશે; ૧૮ મિથ્યાત્વી લોક ઘણાં થશે; ૧૯. માણુસને દેવદર્શન દુર્લભ થશે; ૨૦. વિદ્યાધરના વિદ્યાના પ્રભાવ થોડા હોશે; ૨૧. ગોરસ, દૂધ, દહીમાં સરસાઈ થોડી હોશે; ૨૨ બળદ પ્રમુખનાં બળ આઉખાં થોડાં હોશે; ૨૩. સાધુ સાધ્વીને માસ-કલ્પ તથા ચાતુર્માસ કર્યા જેવાં ક્ષેત્ર થોડાં હોશે, ૨૪. શ્રાવકની ૧૧ પડિમા ને સાધુની ૧૨ પડિમા વિચ્છેદ જશે, ૨૫. ગુરૂ શિષ્યને ભણુવશે નહીં, ૨૬. શિષ્ય અવિનિત, કલેશકારી હોશે; ૨૭ અધર્મી ઝગડા કરનારા, કુમાણુસ ઘણાં હોશે; ૨૮. સુમાણુસ થોડાં; ૨૯ આચાર્ય પોતપોતાના ગચ્છની પરંપરા સામાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તાવશે, તથા મૂઢ મુર્ખ જનને મોહ પમાડીને મિથ્યાત્વ પાસમાં પાડશે, ઉત્સુત્ર ભાંખશે; પોતપોતાની પ્રશંસામાં રાચશે; નીંદક કુબુદ્ધિ હોશે; ૩૦. સરલ, ભદ્રિક, ન્યાયા પ્રમાણિક માણુસ થોડાં; ૩૧ મ્લેચ્છનાં રાજ્ય ઘણાં; હિંદુ રાજ અલ્પ ઋદ્ધિવાળા ને થોડા; ૩૨ મોટા કુળના રાજ નીચ કામ કરશે, અન્યાય, અધર્મ, કુવ્યસનમાં ઘણાં રાચશે.

આ આરામાં ધાતુ સર્વે વિચ્છેદ જશે, લોઢાની ધાતુ રહેશે; ચામડાની મ્હોરો ચાલશે, એવી મ્હોરો જેની પાસે હશે તે ધનવંત કહેવાશે; ૧ ઉપવાસ કરશે તે માસખમણુ સરખો થાશે; જ્ઞાન તથા સુત્ર સર્વે વિચ્છેદ જશે; તેમાં દશવૈકાલીકનાં પહેલાં ૪ અધ્યયન રહેશે, તે ઉપર ૪ જીવ એકાવતારી થાશે. તેનાં નામ:—૧. 'દુપ-

સહ' નામે સાધુ, ૨. 'કાલ્પગુણી' નામનાં સાધ્વી, ૩. નાગિલ શ્રાવક, ૪. નાગશ્રી શ્રાવિકા; અષાઠ શુદ્ધ ૧૫ ને દિને સર્કેંદ્રનું આસન ચળશે, તે વારે સર્કેંદ્ર ઉપયોગ મૂકી જશે, કે આજ પાંચમો આરો ઉતરી કાલે છઠો આરો ખેસશે; ત્યારે સર્કેંદ્ર આવી ઉપર કહ્યા ૪ જીવને કહેશે કે કાલે છઠો આરો ખેસશે, માટે આળોવો, પડિકમો ને નિઃસલ્ય થાઓ; એટલે તે જીવ સર્વ જીવને ખમાવીને સંથારો કરશે, ત્યારે મહા સંવર્તક વાયરો થાશે; તેણે કરીને પહાડ, પર્વત, ગઢ, ખેટ, કોઠા, વાવ, કુવા, સરોવર, સર્વે વિસરાલ થાશે, વૈતાડ પર્વત, ગંગા, સિંધુ, ઋષભકુટ ને લવણની ખાડી એ ૫ વર્ણને સર્વ સ્થાનક ત્રુટી પડશે; તે ૪ જીવ સમાધિ પ્રણામે કળ કરીને દેવલોકમાં જશે. તે વારે ૪ બોલ વિચ્છેદ જશે:—૧ પહેલે પહોરે જૈન ધર્મ, ૨ બીજે પહોરે ૩૬૩ પાંખડીના મિથ્યાત્વી ધર્મ, ૩ ત્રીજે પહોરે રાજનીતિ, ૪. એથે પહોરે બાહર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે.

(૬) છઠો આરો:—ખેસતાં વર્ણુ વિગેરેના અનંતા પર્જવ હીણા થમા; ૨૧૦૦૦ વર્ષને; 'હુસમ હુસમ' એટલે એકલું દુઃખમાં દુઃખ; ૧ હાથનું દેઠ, ૨૦ વર્ષનું આઠ, ઉતરતે આરે મૂઢાહાથની કાયા; ૧૬ વર્ષનું આઠ, ૧ છેવટું સંધયણુ ને હુંડ સંઠાણુ; ૮ પાંસળી, ઉતરતે આરે ૪ પાંસળી; છ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે; તે કાળા, કુદર્શની, રોગી ને રીસાલ, નખ ને મોવાળા ઘણા, એવા છોકરા પ્રસવશે; તે કુતરીની પેઠે પરિવાર લેજો ફેરવશે, ગંગાસિંધુ નદીઓ રહેશે; તેમાં ૭૨ બીલ છે, ૩-૩ માળ છે, તેમાં મનુષ્ય, તિર્યચ, પંખી બીજ માત્ર રહેશે; ગંગાસિંધુ નદીનો દરો જોજનનો મોહોટો પટ છે. તેમાં રથના ચીલા પ્રમાણે, પહોળું ને ગાડાની ધરી ખુડે એટલું ઉંડું પાણી રહેશે, તેમાં મચ્છ કચ્છ ઘણાં થશે, તે ૭૨ બીલના મનુષ્ય સાંજ ને સવારે મચ્છ કચ્છ કાઢીને વેળામાં લારશે, તે સુર્ય ઘણો તપશે, ટાઢ ઘણી પડશે, તેણે કરી સીઝવાઈ રહેશે તેનો આહાર કરશે, તેના હાડકાં ચામડાં, તિર્યચ ચાટીને રહેશે; માનવીના માથાની તુંબલીમાં પાણી લાવીને પીશે; એ આરામાં નવકાર, સમકિત, વૃત પચ્ચખાણુ રહીત હશે તે અવતરશે એવું જાણી જે જીવ જૈન ધર્મ પાળશે તે સુખી થાશે.

અથ શ્રી ત્રેવીસ પદવીના બોલ.

તેના નામ કહે છે. પ્રથમ ૭ એકેન્દ્રિયરત્ન, ૭ પંચેન્દ્રિય રત્ન, ૬ મહોટિ પદવી, તેહમાં ૭ એકેન્દ્રિય રત્નના નામ કહે છે. ચક્રરત્ન ૧, છત્ર રત્ન ૨, ચર્મ રત્ન ૩, દંડ રત્ન ૪, અશિ રત્ન ૫, મણિ રત્ન ૬, કાંગણિ રત્ન ૭, એ ૭ એકેન્દ્રિય રત્નના નામ કહ્યા હવે પંચેન્દ્રિય રત્નના નામ કહે છે. સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, સ્ત્રી ૫, અશ્વ ૬, ગજ ૭, એ પંચેન્દ્રિય રત્નના નામ કહ્યાં. હવે ૬ મહોટિ પદવીના નામ કહે છે—અરિહંતની ૧, ચક્રવર્તિની ૨, બલદેવની ૩, વાસુદેવની ૪, કેવલિની ૫, સાધુની ૬, શ્રાવકની ૭, સમ્યક્દ્રષ્ટિની ૮, મંડલિક રાજાની ૯, એ ૬ મહોટિ પદવી કહી. એવં સર્વ મળી ૨૩ પદવી. હવે ૧૪ રત્ન શુન્દર કામ કરે તે—ચક્રરત્ન ૫૮ ખંડ સાધતાં માર્ગ બતાવે ૧, છત્ર રત્ન તે ૪૮ કોશ પ્રમાણે છાયા કરે ૨, ચર્મરત્ન તે નદી આદિ પાર ઉતારે ૩, દંડરત્ન તે તમસ ગુફાના બાર ઉઘાડે ૪, અશિરત્ન તે શત્રુને હણે ૫, મણિરત્ન તે ઉદ્યોત કરે ૬, કાંગણિ રત્ન તે ૪૬ માંડલા આલેખે તથા તોલા માપ વધારે ૭, સેનાપતિ તે દેશ સાધે ૮, ગાથાપતિ તે ધાન, રસવતી નિપજાવે ૯, વાર્ધિક તે આવાસ, ઘર નિપજાવે ૧૦, પુરોહિત તે ધાવ સાજા કરે તથા શાન્તિકર્મ કરે, વિદ્વ ટાળે ૧૧, સ્ત્રીરત્ન તે ભોગ સાધનને કામ આવે ૧૨, અશ્વ ને ગજ બેઉ ચડવાને કામ આવે ૧૪, હવે ૧૪ રત્ન કિહાં કિહાં ઉપજે તે કહે છે—ચક્ર ૧, છત્ર ૨, અસિ ૩, દંડ ૪, એ ૪ આયુધશાળામાં ઉપજે. ચર્મ મણિ ને કાંગણિ એ ૩ લક્ષ્મીના ભંડારમાં ઉપજે. સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, એ ૪ પોતાના નગરમાં ઉપજે. સ્ત્રી વિદ્યાધરની શ્રેણિમાં ઉપજે. અશ્વ ને ગજ એ ૨ વૈતાડને મુલે ઉપજે. હવે ૧૪ રત્નની કાયાનું પરિમાણ કહે છે. ચક્ર છત્ર ને દંડ એ

૩ વામ પ્રમાણે, વામ તે ૪ હાથ પ્રમાણે, ચર્મરત્ન તે ૨ હાથ પ્રમાણે, ખર્જૂરત્ન તે ૫૦ અંગુલનું લાંબુ ને ૧૬ અંગુલનું પહોલું, ને અર્ધ અંગુલનું જડું. મણિરત્ન ૪ અંગુલનું લાંબુ ને ૨ અંગુલનું પહોલું. કાંગણિરત્નને છ તળાં, આઠ ખુણાં, ખાર હાંશો, સોનીની અહિરણુને સંઠાણે, ૧ અંગુલનું લાંબુ, પહોળું ને ઉંચું. સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્ધિક ૩, પુરોહિત એ ૪ ની અવગાહણા ચક્રવર્તિ પ્રમાણે ઉંચી જાણવી. સ્ત્રીરત્ન ચક્રવર્તિથી ૪ અંગુલ નીચી હોય. અશ્વરત્ન ૧૦૮ અંગુલનો લાંબો કાનના મૂલથી તે પુછના મૂલલગે, અને ૮૦ અંગુલનો ઉંચો, ગજરત્ન ચક્રવર્તિથી બમણો ઉંચો હોય. એ ૨૩ પદવી જે ગતિમાંહેથી નીકળ્યો તે કેટલી પદવી પામે તે કહે છે. પહેલી નરકના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે તે ૨૩ માંહેથી ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન વળ્યાં ૧, બીજી નરકના નીકળ્યા ૧૫ પદવી પામે. પૂર્વે ૧૬ કહી તેહમાંથી ૧ ચક્રવર્તિની વર્જિ ૨, ત્રીજી નરકના નીકળ્યા તેર પદવી પામે તે ૧૫ માંથી બલદેવ ને વાસુદેવ એ બે વળ્યાં ૩, ચોથી નરકના નીકળ્યા ૧૨ પદવી પામે તે તેર-માંથી ૧ તીર્થંકર વળ્યાં ૪, પાંચમી નરકના નીકળ્યા ઈચ્ચાર પદવી પામે તે ૧૨ માંહેથી ૧ કેવલિ વળ્યાં ૫, છઠી નરકના નીકળ્યા દશ પદવી પામે તે સાધુજી વળ્યાં ૬. સાતમી નરકના નીકળ્યા ૩ પદવી પામે—અશ્વ ૧, ગજ ૨, સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ ૩, એ ૩ પદવી પામે. ૭ ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતષી એ ૩ ના નીકળ્યા એકવિંશ પદવી પામે તે વાસુદેવ ૧, ને તીર્થંકર એ ૨, વળ્યાં. પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ મનુષ્ય ને ગર્ભજ તિર્યંચ એટલાના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે, તે ૨૩ માંથી તીર્થંકર ૧, ચક્રવર્તિ ૨, બલદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, એ ૪ વળ્યાં. બેઠદ્રિય, તેઠદ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, સમુચ્છિમ તિર્યંચ ને સમુચ્છિમ મનુષ્ય એ ૫ ના નીકળ્યા, ૧૮ પદવી પામે તે ૧૬ માંથી ૧, કેવલિ વળ્યાં. તેઉવાઉના નીકળ્યા ૬ પદવી પામે તે ૭ એકેન્દ્રિયરત્ન ને હાથી ૧, ઘોડો, ૨, એ ૬ પદવી પામે. પનર પરમાધામી ને

પહેલા કિલ્લિવધીના નીકલ્યા ૧૮ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી ૪ ઉત્તમ પુરૂષ ને ૧ કેવલિ વળ્યા. ઉપલ્યા ૨ કિલ્લિવધીના નીકલ્યા ૧૧ પદવી પામે તે ૧૮ માંથી ૭ એકેન્દ્રિય વળ્યા શેષ ૧૧ પામે. સુધર્મ ૧, ઇશાન ૨, એ દેવલોકના નીકલ્યા ૨૩ પદવી પામે. ત્રિજ્ઞથી તે આઠમાં દેવલોક સુધીના તથા નવ લોકાંતિકના નીકલ્યા ૧૬ પદવી પામે. તે ૨૩ માંથી ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન વળ્યા. શેષ ૧૬ પામે. નવમાંથી નવ ઐવેયક સુધીના નીકલ્યા ચૌદ પદવી પામે તે ૧૬ માંથી અશ્વ ૧ ને ગજ ૨, એ ૨ વળ્યા શેષ ૧૪ પામે. પાંચ અનુત્તર વિમાનના નીકલ્યા ૮ પદવી પામે તે ૨૪ માંથી ૧૪ રત્ન ને ૧ વાસુદેવ વળ્યા. શેષ ૮ પામે. સંજ્ઞિમાંહિ ૧૫ પદવી લાભે તે ૨૩ માંથી ૭ એકેન્દ્રિય ને ૧ કેવલિની એ ૮ વળ્યા શેષ ૧૫ લાભે. અસંજ્ઞિમાંહિ ૮ પદવી લાભે તે ૭ એકેન્દ્રિય ને ૧ સમક્રિતની એ ૮ લાભે. તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તિમાં ૬ પદવી લાભે તે તીર્થંકરની ૧, ચક્રવર્તિની ૨, મંડલિકની ૩, સમક્રિતની ૪, સાધુની ૫, કેવલિની એ ૬ લાભે. વાસુદેવમાં ૩ પદવી લાભે-વાસુદેવની ૧, સમક્રિતની ૨, મંડલિકની ૩, એ ૩ લાભે. બલદેવમાં પાંચ પદવી લાભે. બલદેવની ૧, મંડલિકની ૨, સાધુની ૩, કેવલિની ૪, સમક્રિત દષ્ટિની ૫, એ ૫ લાભે. મનુષ્યમાંહિ પદવી ૧૩ લાભે. નવ મહોટિ પદવી ને સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્હિક ૩, પુરોહિત ૪, એવં સર્વ મળી ૧૩ પદવી લાભે. મનુષ્યણીમાંહિ પદવી ૫ લાભે. સમક્રિતની ૧, શ્રાવિકાની ૨, સાધ્વીની ૩, કેવલિની ૪, સ્ત્રીરત્નની ૫, એ ૫. ઇતિ ૨૩ પદવીના બોલ સમાપ્ત.

૬. આત્માનું સત્ય સ્વરૂપ ઓળખી તેના વિકાસ પ્રતિ પુરતું લક્ષ આપવું એજ મનુષ્ય જન્મના જીવનનો ઉદ્દેશ છે.
૭. સુવિચાર, નીતિ અને સ્નેહ વગરનો આત્મા વસ્તી વગરના ઘર જેવો છે.
૮. જ્યાં સત્સંગ નથી ત્યાં આત્મરોગ વધે છે.

અથ શ્રી વિરહ દ્વાર.

સમુચ્ચ ચાર ગતિનો વિરહ કાલ જઘન્ય ૧ સમયનો, ઉત્કૃષ્ટો ૧૨ મુહુર્તનો. હવે પહેલી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો. ૧ બીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૭ દિનનો. ૨ ત્રીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧૫ દિનનો ૩. ચોથી નરકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧ માસનો ૪. પાંચમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૨ માસનો. ૫, છઠી નરકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૪ માસનો. ૬, સાતમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૬ માસનો. ૭, ઉપજવાનો તથા સવવાનો વિરહ પડે. હવે દસ ભવનપતીનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો. પાંચ એકે-દ્રિય અવિરહિયા સંખ્યાતાને ઠામે સંખ્યાતા ઉપજે, અસંખ્યાતાને ઠામે અસંખ્યાતા ઉપજે, અનંતાને ઠામે અનંતા ઉપજે. સમય સમય ઉપજે. સમય સમય ચવે. ત્રણ વિગલોદ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ અંતર્મુહુર્તનો. સમુચ્છિમ તિર્યચ પંચેદ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ અંતર્મુહુર્તનો. ગર્ભજ તિર્યચ પંચેદ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧૨ મુહુર્તનો. સમુચ્છિમ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો. ગર્ભજ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧૨ મુહુર્તનો. વાણવ્યંતર, જ્યોતષી, વૈમાનિકમાં પહેલા, બીજા દેવલોક સુધીનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો વિરહ કાલ. ત્રીજે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૬ દિન ને વીસ મુહુર્તનો. ચોથે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉ૦ ૧૨ દિન ને ૧૦ મુહુર્તનો. પાંચમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉ૦ સાડા બાવીસ દિનનો. છઠે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૪૫ દિનનો. સાતમે દેવ લોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૮૦ દિનનો વિરહ કાલ. આઠમે દેવ લોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧૦૦ દિનનો. નવમે, દશમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ સંખ્યાતા માસનો, જ્યાં લગે ૧ વરસ ન હોય. ઇચ્ચારમે, આરમે દેવલોકે જ૦ ૧

સમયનો, ઉં સંખ્યાતા વરસનો, જ્યાં લગેં સો વરસ ન હોય. પહેલી ત્રિકે જાં ૧ સમયનો ઉં સંખ્યાતા વર્ષના સેંકડા, જ્યાં લગેં હજાર વરસ ન હોય. બીજી ત્રિકે જાં ૧ સમયનો, ઉં સંખ્યાતા હજાર વરસ, જ્યાં લગેં લાખ વરસ ન હોય. ત્રીજી ત્રીકે જાં ૧ સમયનો, ઉં સંખ્યાતા લાખ વરસનો, જ્યાં લગેં કોઠ વરસ ન હોય. ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જાં ૧ સમયનો, ઉં પદ્યના અસંખ્યાતમા લાગનો વિરહ કાલ. સર્વાર્થસિદ્ધમાં જાં ૧ સમયનો, ઉં પદ્યના સંખ્યાતમા લાગનો વિરહ કાલ, સિદ્ધનો વિરહ જાં ૧ સમયનો, ઉં છ માસનો વિરહ કાલ. ચાર ગતિમાં પંચેન્દ્રિય આશ્રી વિરહ કાલ જાં ૧ સમયનો, ઉં ૧૨ મુહુર્તનો. સર્વ ઇંદ્ર સ્થાનકનો વિરહ જાં ૧ સમયનો ઉં ૬ માસનો. ઇતિ શ્રી વિરહ દ્વાર સમાપ્ત.

અથ શ્રી પ્રમાણુ બોધનો થોકડો.

લબ્ધ જીવના બોધને અર્થે ત્રણ પ્રકારના અંગુલ તથા ત્રણ પ્રકારના પદ્યોપમનું માન સૂત્ર અનુયોગદ્વારથી કહે છે તેમાં પ્રથમ ત્રણ પ્રકારના અંગુલના નામ આત્મ અંગુલ ૧, ઉત્સેધાંગુલ ૨, પ્રમાણાંગુલ ૩, આત્મ અંગુલનું માન કહે છે ભરતાદિ ૧૫ ક્ષેત્ર છે, તિહાં જે કાળે જે આરે જે મનુષ્ય હોય તે મનુષ્ય પોતપોતાને ૧૨ અંગુલે ૧ મુખ થાય, અને ૯ મુખે એક પુરૂષનું ઉચ્ચપણાનું માન થાય; એટલે ૧૨ નવા ૧૦૮ આત્મ અંગુલનો પુરૂષ ઉચ્ચો હોય. તે પુરૂષને પ્રમાણોપેત કહિયે. ૧ માનયુક્ત પુરૂષ કેહને કહિયે-પુરૂષ પ્રમાણે ઉંડી કુંડી હોય તેને જળે કરી પરિપૂર્ણ ભરીયે. તેમાં પુરૂષ બેસે. તેવારે એક દ્રોણ પ્રમાણે જળ કુંડી માંહિથી બાહિર નીકળે તથા એક દ્રોણ પ્રમાણે જળે કરી કુંડી ઉંણી હોય તે કુંડિમાં તે પુરૂષ બેસે. પરિપૂર્ણ જળે ભરાય તેને માનોપેત પુરૂષ કહિયે. દ્રોણ

તે કેવડો હોય તે કહે છે-એ અસલીયે ૧ પસલી થાય, એ પસ-
લીયે ૧ સઈ થાય, ચાર સઈએ ૧ કુઠવ થાય, ચાર કુઠવે ૧
પાથો થાય, ચાર પાથે ૧ આઠો થાય, ચાર આઠે ૧ દ્રોણ થાય.
એ દ્રોણનું માન કહ્યું. એ રીતે માનોપેત પુરૂષ કહિયે. ૨. ઉન્મા-
નયુક્ત પુરૂષ કેહને કહિયે-જે પુરૂષ તોળ્યો થકો અર્ધ ભાર
થાય તેને ઉન્માનયુક્ત પુરૂષ કહિયે. અર્ધ ભારનું માન કહે છે.
એક હજાર ને પચાશ પદે અર્ધ ભાર થાય. એ અર્ધ ભારનું
માન કહ્યું ૩. પ્રમાણ માન ઉન્માનયુક્ત લક્ષણ સાથિયાદિક
વ્યંજન મસ તીલાદિક ગુણ ક્ષમા દાનાદિક સહિત જે પુરૂષ
હોય તે ઉત્તમ પુરૂષ જાણવો. ઉત્તમ પુરૂષ ૧૦૮ આત્મ અંગુ-
લનો ઉંચો હોય ૧. મધ્યમ પુરૂષ ૧૦૪ આત્મ અંગુલનો ઉંચો
હોય. ૨. જે પુરૂષ ૧૦૮ આત્મ અંગુલથી ન્યૂનાધિક હોય સ્વર
આદ્ય વચન ૧, સત્વધીર્ય ૨, સાર તે રૂપાદિ એ ૩ ગુણ
વર્જિત હોય તે પરનો દાસ કિંકર થાય. એહવા ૬ આત્મ
અંગુલે ૧ પગના મધ્ય ભાગનું પહોળપણું થાય. એ પગે ૧
વેંત થાય. એ વેંતે ૧ હાથ. એ હાથે ૧ કુક્ષિ થાય. એ કુક્ષિયે
૧ ધનુષ થાય. એ હાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય. ચાર ગાઉએ ૧
જેજન થાય. જે કાળે મનુષ્યનું આત્મ અંગુલ હોય તે આત્મ
અંગુલે તે વખતના નગર, ગામ, વન, કુવા, તળાવ, વાવ, ગઢ,
પોળ, કોઠા, ચાન, રથ, ગાડાદિક ૭૩ બોલના નામ કહ્યાં છે.
૧ ઉત્સેધાંગુલનું માન કહે છે. અનંતા સુક્ષ્મ પરમાણુ લેળા
કરીયે ત્યારે ૧ વ્યવહારી પરમાણુ થાય તથા જાળીને વિષે સૂર્યના
કિરણ તેમાં રજ ઉડતી દેખાય તે રજનો અનંતમો ભાગ તેને
વ્યવહારી પરમાણુ કહીયે. અન્યમતિ રજના તેત્રીસમાં ભાગને
પરમાણુ કહે છે. તે વ્યવહારી પરમાણુ શસ્ત્રાદિ કોઈ પ્રકારે
છેદાય નહિ. અગ્નિમાં બળે નહિ. પાણીમાં ચાલ્યો જાય પણ
ભીંજાય નહિ. ગંગા મહાનદીનો પ્રવાહ ઉંચો ચુલહિમવંત પર્વ-
તથી પડે છે તે પ્રવાહ સાહમો ચાલ્યો જાય પણ ખલાય નહિ,
ઘાત પામે નહિ, પાણીના બિંદુમાં રહે પણ પાણી ન થાય. તે

અતિ તીખે શસ્ત્રે કરી દેવતાની શક્તિયે છેદતા એક ખંડનો ખીન્ને ખંડ ન થાય. તેને તત્વજ્ઞાતા પરમાણુ કહે છે. એહવા અનંતા વ્યવહારી પરમાણુ એકઠા મળે તેવારે ૧ ઉષ્ણસન્નિયો થાય. આઠ ઉષ્ણસન્નિયે ૧ સણસન્નિયો થાય. આઠ સણસન્નિયે ૧ ઉર્દ્ધરેણુ થાય. આઠ ઉર્દ્ધરેણુયે ૧ ત્રશરેણુ, ખેંદ્રિયાદિક ત્રસ જીવને ચાલતા રજ ઉડે તે ત્રસરેણુ કહેવાય, આઠ ત્રસરેણુયે ૧ રથરેણુ, રથાદિક હિંડતા રજ ઉડે તે રથરેણુ થાય. આઠ રથરેણુએ ૧ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલીયા મનુષ્યના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. આઠ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના વાળાગ્રે ૧ હરિવાસ, રમકવાસ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. આઠ હરિવાસ, રમકવાસના વાળાગ્રે ૧ હેમવય, એરણુવય ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. આઠ હેમવય, એરણુવયના વાળાગ્રે ૧ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. આઠ પૂર્વ, પશ્ચિમ મહાવિદેહના વાળાગ્રે ૧ ભરત, ધરવતના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. એહવા ૮ વાળાગ્રે ૧ લિખ થાય, આઠ લિખે ૧ જી થાય, આઠ જીયે ૧ જવમધ્ય થાય, આઠ જવ મધ્યે ૧ અંગુલ થાય, છ અંગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંગુલે ૧ વેંત થાય. ૨૪ અંગુલે ૧ હાથ થાય, ૪૮ અંગુલે ૧ કુક્ષિ થાય, ૯૬ અંગુલે ૧ ધનૂષ થાય, ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ ઉત્સેધાંગુલે ૨૪ ઢંડકની અવધેણી વર્ણવી છે. પ્રમાણાંગુલનું માન કહે છે. ભરતાદિક ચક્રવર્તિનું કાંગણિ રત્ન હોય. તે ૮ સોનધયા ભાર છે. સોનધયાનું તોલ કહે છે—૪ મધુર ત્રિકુલે ૧ સ્વેત સરસવ થાય, ૧૬ સરસવે ૧ અડદ થાય, ૨ અડદે ૧ ગુંજ થાય, ૫ ગુંજયે ૧ માસો થાય, ૧૬ માસે ૧ સોનધયો થાય, એહવા ૮ સોનધયા ભારનું કાંગણિ રત્ન હોય. તેને છ તળા, ૮ ખુણા, ૧૨ હાંશ છે. સોનીની અહિરણુને સંઠાણુ છે. તે કાંગણિ રત્નની એકેકી હાંશ ઉત્સેધાંગુલની પહોળી છે. અને જે ઉત્સેધાંગુલ તે સમણુ ભગવંત મહાવીરનું અર્ધઅંગુલ થાય. તેને હજારગુણું કરીયે તેવારે

૧ પ્રમાણાંગુલ થાય. એટલે મહાવીર સ્વામીના પાંચસે આત્મ-
અંગુલે ૧ પ્રમાણાંગુલ થાય. એહવા ૬ પ્રમાણાંગુલે ૧ પગ
થાય, ૧૨ અંગુલે ૧ વેંત થાય, ૨૪ અંગુલે ૧ હાથ થાય. ૪૮
અંગુલે ૧ કુક્ષિ થાય, ૯૬ અંગુલે ૧ ધનુષ થાય, ૨ હજાર
ધનુષે ૧ ગાઉ થાય. ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ પ્રમાણાંગુલે
પૃથ્વી, પર્વત, વિમાન, નરકાવાસા, દ્વિપ, સમુદ્ર, નરક, દેવલોક,
લોક, અલોક, શાસ્વતી જમીન રત્ન પ્રભાદિક ૨૮ ભોલનું તથા દ્વિપ-
સમુદ્રાદિ ૨૮ ભોલનું લાંબપણું, પહોળપણું, ઉંચપણું, ઉંડપણું,
પરિધિ પ્રમુખના માન વર્ણવ્યા છે. ૩. એ ૩ પ્રકારના અંગુલ
કહ્યા, તે પ્રત્યેક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ લેહ-શ્રેણિઅંગુલ ૧, પ્રતરાં-
ગુલ ૨, ધનાંગુલ ૩. તીહાં અસત્કલ્પનાયે શ્રેણી તે અસંખ્યાતા
જોજન કોડાકોડી પ્રમાણે લાંબી, અને એક આકાશ પ્રદેશની
પહોળી, જાડપણે લોકાંત સુધી હોય તેને શ્રેણી કહીયે. ૧. તે
શ્રેણીને શ્રેણી ગુણ કરીયે તેને પ્રતર કહીયે ૨. તે પ્રતરને શ્રેણી
ગુણ કરીયે તેને ધન કહીયે ૩. તે ધનીકૃત લોકને સંખ્યાતગુણ
કરીયે તેવારે સંખ્યાતા લોક અલોકમાં થાય. તે સંખ્યાતા લોકને
અસંખ્યાત ગુણ કરીયે ત્યારે અસંખ્યાતા લોક અલોકમાં થાય.
તે અસંખ્યાતા લોકને અનંતગુણ કરીયે તેવારે અનંતા લોક
અલોકમાં થાય. અને તે અનંતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ
છે તેટલા નિગોહના એક શરીરમાંહિ નિગોહિયા જીવ છે. અસં-
ખ્યાતા સુક્ષ્મ નિગોહે ૧ બાહર નિગોહ થાય. એક નિગોહમાં
અનંતા જીવ જાણવા, એ ૩ પ્રકારના અંગુલ કહ્યા. ૩ પ્રકારના
પલ્લોપમનું માન કહે છે. તેમાં પલ્લોપમના ૩ લેહ, ઉદાર
પલ્લોપમ ૧, અદ્ધાપલ્લોપમ ૨, ક્ષેત્રપલ્લોપમ ૩. એક એકના
ખંભે લેહ. સુક્ષ્મ ને બાહર. પ્રથમ બાહર ઉદાર પલ્લોપમનું સ્વરૂપ
કહે છે-એક જોજનનો ઉત્સેધાંગુલે લાંબો, પહોળો ને ઉંડો એહવો ૧
પાલો કલ્પીયે. તેની ત્રિગુણી ઝાઝેરી પરિધિ હોય. તે પાલો દેવકુરૂ,
ઉત્તરકુરૂના જુગલીયાના મસ્તકના કેસ તે એક દિનથી
માંડીને ૭ દિનના ઉચ્ચ વાલાએકરી ભરીયે, એહવો તે ઠાંસી

ભરીયે કે અગ્નિમાંહિ બળે નહિ, વાયરે કરી ઉડે નહિ, પાણીયે કરી સડે નહિ, પોલારના અભાવથી વિધ્વંશે નહિ, દુર્ગંધ થાય નહિ, ચક્રવર્તિનું સૈન્ય ઉપર ચાલે તોપણ નમે કે ડાલે નહિ. ગંગાનદીનો પ્રવાહ ઉપર ચાલે તોપણ પાણીમાંહિ લેદાય નહિ. પાલામાંથી સમયે સમયે એક એક વાળાં કાઢીયે, એમ કાઢતાં જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, બાકી એકે રજ રહે નહિ, તેટલા કાળને બાહર ઉદ્ધાર પદ્યોપમ કહીયે. તે પદ્યોપમ સંખ્યાત સમયનો જાણવો. એહવા દશ કોડાકોડિ પદ્યોપમે બાહર ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. કેવળ પદ્મપણા માત્ર છે. એ બાહર ઉદ્ધાર પદ્યોપમ ૧, સુક્ષ્મ ઉદ્ધાર પદ્યોપમનું માન કહે છે—જેમ એક જોજનનો પાલો કલ્પિયે તે પૂર્વવત તે પાલામાંહિ દેવ. કુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલીયાના માથાના કેશ એક દિનથી સાત દિનના ઉગ્યા વાલાં લઈયે. એકેકા વાલાંના અસંખ્યાતા ખંડ કરીયે, તે ખંડ કેવડા નાહના થાય—ચક્ષુ ઇન્દ્રિયની અવધેણાથી અસંખ્યાતમે ભાગે અને નાહના સુક્ષ્મ વનસ્પતિ જીવના શરીરની અવધેણાથી અસંખ્યાતગુણા મહોટા, અને જેવડું એક બાહર પૃથ્વીકાયના જીવનું શરીર તેવડા વાળાંના ખંડ નાહના થાય. તે વાલાંના ખંડ અગ્નિયે બળે નહિ, વાયરે ઉડે નહિ, તે વાલાંને ખંડ કરી પાલો ઠાંસી ભરીયે, તે પાલામાંહિથી સમયે સમયે એકેકો વાલાંનો ખંડ કાઢીયે. એમ કાઢતાં જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સુક્ષ્મ ઉદ્ધાર પદ્યોપમ કહીયે. એ પદ્યોપમ અસંખ્યાતા સમયનો થાય. એહવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ સુક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. એ સાગરોપમે દ્વિપ સમુદ્રનું માન વર્ણવ્યું છે. અઢી ઉદ્ધાર સાગરોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા દ્વિપ સમુદ્ર ત્રિષ્ણ લોકમાં છે. જંબુદ્વિપ એક લાખ જોજનનો લાંબો ને પહોળો એમ ઠામ બમણો લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજનનો. ધાતકી ખંડ ૪ લાખ જોજનનો, એમ ઠામ બમણા અસંખ્યાતા દ્વિપ સમુદ્ર જાણવા. એ સુક્ષ્મ ઉદ્ધાર પદ્યોપમ ૨,

અદ્ધા પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે તેના ૨ ભેદ-સુક્ષ્મ ને આદર-
તેમાં આદર અદ્ધા પલ્યોપમ કેહને કહીયે. એક જોજનનો લાંબો,
પહોળો ને ઉંડો ચારે હાંશે સરખો પુર્વવત પાલો કલ્પીયે. દેવ-
કુરૂ, ઉત્તરકુરૂ જુગલીયા મનુષ્યના વાળાએ કરી પાલો ઠાંસી
ભરીયે. પછી સો સો વરસે એકેકો વાલાએ કાઢીયે એમ કાઠતાં
જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને આદર અદ્ધા
પલ્યોપમ કહીયે. એ પલ્ય સંખ્યાતા કોડિ વરસે થાય. એહવા
દસ કોડાકોડી આદર અદ્ધા પલ્યોપમે ૧ આદર અદ્ધા સાગરો-
પમ થાય. કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે. ૧. સુક્ષ્મ અદ્ધા પલ્યોપમનું
સ્વરૂપ કહે છે. એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને ઉંડો પાલો
પુર્વવત્ કલ્પીયે. તેહમાં પુર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગ-
લીયાના વાલાએ અસંખ્યાતા ખંડ કરી ભરીયે, પાલામાંથી સો
સો વરસે એકેક ખંડ કાઢીયે, જેટલે કાલે તે પાલો ખાલી થાય,
તેટલા કાળને સુક્ષ્મ અદ્ધા પલ્યોપમ કહીયે. એહવા દશ કોડા-
કોડી પલ્યોપમે ૧ સુક્ષ્મ અદ્ધા સાગરોપમ થાય, એ સાગરોપમ
નારકી, તિર્થંચ, મનુષ્ય અને દેવતા એ ૪ ગતિના આયુષ વર-
ણવ્યા છે. ૨. ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહે છે, ક્ષેત્ર પલ્યોપમના ૨ ભેદ-
સુક્ષ્મ ને આદર. તેમાં આદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કેહને કહીયે. એક
જોજનનો લાંબો, પહોળો ને ઉંડો પુર્વવત્ પાલો કલ્પીયે, તેમાં
પુર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલીયાના માથાના વાળાએ
ભરીયે તે પાલા માંહિલા વાળાએના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સ-
મયે સમયે અપહરતા જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા
કાળને આદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહીયે. એ પાલો ખાલી થતાં
અસંખ્યાતિ અવસર્પિષી ઉત્સર્પિષી વહી જાય, એહવા દશ
કોડાકોડી પલ્યોપમે ૧ આદર ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. કેવલ પ્રરૂ-
પણા માત્ર છે. મતાંતરે જીવ દ્રવ્યના પરિણામ દાખવ્યા છે. ૧.
સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે. એક જોજનનો લાંબો
પહોળો ને ઉંડો પુર્વવત્ પાલો કલ્પીએ, તેમાં દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ
ક્ષેત્રના જુગલીયાના વાળાએના અસંખ્યાતા ખંડ કરી ભરીયે, તે

પાલા માંહિલા વાળાગ્રના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અણુફર-
સ્યા આકાશ પ્રદેશ છે, તે ફરસ્યા અણુ ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને
સમયે સમયે અપહરીયે. જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય,
તેટલા કાળને ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહીયે. એહવા દશ
કોડાકોડી સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમે ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય.
એ સાગરોપમના દ્રષ્ટિવાદ સૂત્રે લાવ વરણુવ્યા છે. ૨. એ ત્રણ
પ્રકારના અંગુલ તથા ત્રણ પ્રકારના પલ્યોપમનું માન કહ્યું. ઇતિ.

અથ શ્રી પચીસ બોલનો થોકડો.

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી
અને મોક્ષ પણ એકાએક ગયા. ઉર્ધ્વલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક
લાખ જોજનનું છે, ત્રિછા લોકે જંબુદ્વીપ એક લાખ જોજનનો
છે, અધો લોકે સાતમી નરકે અપર્ધકાણુ નરકાવાસો એક લાખ
જોજનનો છે. ચિત્રા નક્ષત્ર, શાંતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ
નક્ષત્રનો એકેકો તારો કહ્યો છે. ૨ બીજે બોલે ધર્મકરણી કરતી
વખતે બે દીશા સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર. બે
પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે; ગૃહસ્થ ધર્મ, અને સાધુ ધર્મ. બે પ્રકારે
જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના જીવ અને સંસારી જીવ. બે પ્રકારે દુઃખ
કહ્યું છે, તે શારીરિક દુઃખ અને માનસિક દુઃખ. પૂર્વાફાલ્ગુણી
નક્ષત્ર, ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્ર, પૂર્વાભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્ર-
પદ એ ચાર નક્ષત્રના બે તારા કહ્યા છે. ૩ ત્રીજે બોલે શ્રા-
વક ત્રણ મનોરથ ચિંતવે તે એવી રીતે કે, હે ભગવાન ! હું
આરંભ અને પરિગ્રહ ક્યારે છાંડીશ ? હે ભગવાન ! હું ષંચ
મહા વ્રતધારી ક્યારે થઈશ ? હે ભગવાન ! હું આલોચણા કરી
સંથારો ક્યારે કરીશ ? તે વખતને ધન્ય છે. ત્રણ પ્રકારના જીન
કહ્યા:-૧. અવધીજ્ઞાની જીન, ૨. મનઃપર્યવજ્ઞાની જીન. ૩. કેવળ-

જાની જીન. ત્રણ પ્રકારના પાત્ર સાધુને ખપે તે-૧. માટીનું, ૨. તુંબડાનું, ૩. કાંચનું. સાત નક્ષત્રના ત્રણ ત્રણ તારા કહ્યા છે. અલિચ, શ્રવણ, અશ્વિની, ભરણી, મૃગશર, પુષ્પ, જ્યેષ્ઠા એ સાત નક્ષત્ર. ૪ ચોથે બોલે શ્રાવકને ચાર વીસામો કહ્યા છે. ભાર વહેનારને દષ્ટાંતે. એવી રીતે કે ભાર એક ખલેથી બીજે ખલે લે તે એક વીસામો ૧, કેઈ જગ્યાએ એટલે કે ચોતરે બોલે મુકીને પીસાબ કરવા જાય કે ઝાડે ફરવા જાય તે બીજો વીસામો ૨, ગામ દુર હોય, રસ્તામાં ધર્મશાળા કે જક્ષનું દેવળ આવે ત્યાં રાત રહે તે ત્રીજો વીસામો. ૩, પોતાને કે ઘણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વીસામો, ૪. હવે એ દષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે. તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોલે તે અઠાર પાપ રૂપ. તેના ચાર વીસામો નીચે પ્રમાણે-શ્રાવક આઠમ, પાખી અપવાસ, એકાસણું કરે તે પાપ રૂપ બોલે-એક ખાંધેથી બીજે ખાંધે લેવા રૂપ તે પહેલો વીસામો. કેમકે અપવાસ કર્યો તે પોતાની જાતને માટે ખાવાનું બંધ કર્યું અથવા પાપ બંધ કર્યું પણ બીજાને માટે કરવું પડે છે, તેથી પહેલો વીસામો જાણવો. ૧, શ્રાવક એક સામાયક, બે સામાયક અથવા બે ઘડીનું ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે તે બીજો વીસામો જાણવો. કેમકે એટલો વખત પાપ-માંથી રોકાયો. ૨, શ્રાવક આઠમ પાખીના પોષધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજો વીસામો. ૩, શ્રાવક આલોચણા કરી સંતારો કરે તે વારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ ભાર ઘેર મુકવા રૂપ ચોથો વીસામો, ૪. શ્રાવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિ ભોજન કહ્યું છે તે જેમકે રાત્રિએ રાંધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ. ૧, દિવસે રાંધે અને રાત્રિએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ, ૨, રાત્રે રાંધે અને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૩, દિવસે રાંધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ. ૪, વળી એજ ચાર ભાંગા બીજી રીતે કહે છે:- અંધારી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળે ખાય તે અશુદ્ધ. ૧, અજવાળામાં રાંધે અને અંધારી જગ્યાએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૨, અંધારી જગ્યાએ રાંધે અને અંધારી જગ્યાએ ખાય તે

અશુદ્ધ. ૩ અજવાળી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪. પુર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર, એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે. ૫ પાંચમે બોલે સમકિતના લક્ષણ પાંચ. સંમ ૧, સંવેગ ૨, નિર્વેગ ૩, અનુકંપા ૪, આસ્તા ૫. પાંચ સમકિતના દૂષણ કહ્યા છે મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલાં પોતે તેને બોલાવે તે. ૧, મિથ્યાત્વીના સામું વારંવાર બેવું તે. ૨, મિથ્યાત્વીને પહેંચાડવા જવું તે. ૩. કામવિના તેનાં મકાન ઉપર જવું તે. ૪. વારંવાર તેના મકાન ઉપર જવું તે. ૫. એ પાંચ દૂષણ. પાંચ સમકિતના ભુષણ કહે છે. ધર્મને વિષે ચતુરાઈ રાખે તે સમકિતનું ભુષણ. ૧. જનશાસનને અનેક રીતે દીપાવે તે, ૨. સાધુની સેવા કરે તે. ૩. ધર્મથી ડગતાને સ્થીર કરે તે. ૪. સાધુ સ્વધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરે તે. ૫. એ પાંચ ભૂષણ જાણવા. શરીરમાંહેથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ નીકળે તે કહે છે. પગને તળીએથી નીકળે તે નરકે જાય. ૧. જાંઘેથી નીકળે તે તીર્થયાત્રામાં જાય. ૨. છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય, ૩. મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં જાય. ૪. અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ જાય. ૫. પાંચ પ્રકારે જીવ ધર્મ ન પામે તે કહે છે. અહંકારી ૧, ક્રોધી ૨, રોગી ૩, પ્રમાદી ૪. આજસુ ૫. પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહીણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ધનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫. ૬ છઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે—શુધાવેદની સમાવાને માટે. ૧, વૈયાવચ્ચ કરવાને માટે. ૨, ધરીયાસુમતિ શોધવાને માટે. ૩, સંયમના નિર્વાહને માટે. ૪, આયુષ્ય નીલાવવાને માટે. ૪, રાત્રીએ ધર્મ જાગરણ કરવાને માટે. ૬. છ ધર્મના દેવ ગુરૂના નામ કહે છે—જૈન ધર્મમાં દેવ અરિહંત, ગુરૂ-નિગ્રંથ. ૧, બોદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ, ગુરૂ કુંગી. ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરૂ યોગી, ૩. દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરૂ વૈરાગી. ૪. ન્યાય મતમાં દેવ જગતકર્તા, ગુરૂ સંન્યાસી. ૫. મીમાંશક

મતમાં દેવ અલપ, ગુરુ દરવેશ. ૬. સમકીતની છ જતના કહે છે—અન્યતીર્થીના ગુણુગ્રામ ન કરે. ૧, અન્યતીર્થીને માને, વાંદે ને પુજે નહિ. ૨, અન્યતીર્થીએ બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વારંવાર એ સાથે અલપ સલાપ કરે નહિ. ૪, અન્યતીર્થીને તરણુતારણુ માની અન્ન પાણી આપે નહિ. (દયા-બુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫; અન્યતીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વસ્ત્ર પાત્ર આપે નહિ. સાતા નીમીત્તે આપે. ૬. છ લેશ્યાના વિચાર કહે છે. કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હીંસા કરવાની ઇચ્છા હોય. ૧. નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય. ૨. કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય. ૩. તેજુ લેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય. ૪. પદ્મ લેશ્યાવાળાને દ્વાન દેવાની ઇચ્છા હોય. ૫. શુક્લ લેશ્યાવાળાને મોક્ષની ઇચ્છા હોય. ૬. કૃતિકા, અશ્લેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે. ૭ સાતમે બોલે સાત કારણે હ્રદયસ્ત જાણવો. પ્રાણાતીપાત લગાડે. ૧, મૃષાવાદ લગાડે. ૨, અદત્તાદાન લગાડે. ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ લે. ૪, પૂજા સત્કાર વાંછે. ૫; નિર્વદ્ય પડપે પણ સાવધ લાગે. ૬, જેવું પડપે તેવું કરી શકે નહિ. ૭, એ સાતવાના જેનામાં હોય તે હ્રદયસ્ત જાણવો. સાત પ્રકારે આઉખું ઘટે તે કહે છે.—ધ્રાસ્કો પડવાથી મરે. ૧, શસ્ત્રથી મરે. ૨, મંત્ર મુઠથી મરે. ૩, ઘણે આહારે અજીર્ણથી મરે. ૪, શુલાદિક વેદનાથી મરે. ૫, સર્પાદિક કરડેથી મરે. ૬, શ્વાસોશ્વાસ રૂધિવાથી મરે. ૭, એ સાત પ્રકારે આઉખુ તુટે. ૭. હવે સાત નય કહે છે. નિગમ નય. ૧, સંગ્રહ નય. ૨, વ્યવહાર નય. ૩, રૂપ સુત્ર નય. ૪, શબ્દ નય. ૫, સમીરિત નય. ૬, એવભૂત નય. ૭, એ સાત પ્રકારે નય કહ્યા. મધા નક્ષત્રના સાત તારા કહ્યા છે. ૮. આઠમે બોલે આચાર્યની આઠ સંપદા. આચાર સંપદા. ૧, શરીર સંપદા. ૨, સૂત્ર સંપદા. ૩, વચન સંપદા. ૪, પ્રયોગ સંપદા. ૫, મતિ સંપદા. ૬, સંગ્રહ સંપદા. ૭, વાચના સંપદા. ૮, એકલવિહારી સાધુ—સાધ્વીના આઠ અવગુણ કહ્યા છે તેના

નામ-કોધી હોય તે એકલો રહે. ૧, અહંકારી હોય તે એકલો રહે. ૨, કપટી હોય તે એકલો રહે. ૩, લોભી હોય તે એકલો રહે. ૪, પાપ કરવામાં આશક્ત હોય તે એકલો રહે. ૫, કતો-હલી મશ્કરો હોય તે એકલો રહે. ૬, ધુતારો હોય તે એકલો રહે. ૭, માઠા આચારનો ધણી હોય તે એકલો રહે. ૮, આઠ ગુણનો ધણી એકલો હોય તેના નામ-સંયમને વિષે દૃઢ પ્રણા-મનો ધણી ગુરૂની આજ્ઞા લઈ એકલો રહે. ૧, ધણા સૂત્રનો બાણ એકલો રહે. ૨, જઘન્ય દશ પૂર્વનો લણેલો ઉત્કૃષ્ટ ચઉદ પૂર્વનો લણેલો એકલો રહે. ૩, ચાર જ્ઞાનનો ધણી એકલો રહે. ૪, મહા-બળનો ધણી એકલો રહે. ૫, કલેશ રહીત હોય તે એકલો રહે. ૬, સંતોષી હોય તે એકલો રહે. ૭, ધૈર્યવંત હોય તે એકલો રહે. ૮. આઠ ઠેકાણે મનુષ્યને ઘેલાપણું ઉત્પન્ન થાય તે કહે છે—નરનારી પરસ્પર વાતો કરે ત્યારે ઘેલા. ૧, બાળકને રમાડે ત્યારે ઘેલા. ૨, કલેશ કરે ત્યારે ઘેલા. ૩, દારૂ, ભાંગ કેપ્રી પદાર્થ પીએ ત્યારે ઘેલા. ૪, પેચબંધ પાઘડી બાંધીને ફરે ત્યારે ઘેલા. ૫, અરીસામાં મુખ જુએ ત્યારે ઘેલા. ૬, શયન સમય ઘેલા. ૭, હોળીમાં પુરૂષો અને આપાઠી પુનમે સ્ત્રીઓ. ૮. દેખતા આઠ પ્રકારે અંધ કહ્યા તે કહે છે. કામાંધ ૧, કોધાંધ ૨, કૃપણાંધ ૩, માનાંધ ૪, મદ્યાંધ ૫, ચોરાંધ ૬, જુગ-ટચાંધ ૭. ચુગડ્યાંધ ૮. એ આઠ આંધળા બાણવા. આઠ મહા પાપી કહે છે—આત્મઘાતી મહા પાપી. ૧, વિશ્વાસઘાતી મહા પાપી. ૨, ગુણ ઓળવનાર મહા પાપી ૩, ગુરૂ દ્રોણી મહા પાપી. ૪, કુડી સાક્ષી પુરે તે મહા પાપી. ૫, જોટી સલાહ આપે તે મહા પાપી. ૬, પચ્ચબાણ વારંવાર ભાંગે તે મહા પાપી. ૭, હીંસામય ધર્મ પડપે તે મહા પાપી. ૮, નવમે બોલે નવ પ્રકારે શરીરમાં રોગ ઉપજે તે કહે છે—ઘણું ખાય તો રોગ ઉપજે. ૧, અજીરણમાં ખાય તથા ઘણું બેસી રહે તો રોગ ઉપજે. ૨, ઘણું ઉઘે તો રોગ ઉપજે. ૩, ઘણું જાગે તો રોગ ઉપજે ૪, દિશા રોકે તો રોગ ઉપજે. ૫, પિશાબ રોકે તો રોગ ઉપજે. ૬, ઘણું ચાલે તો રોગ ઉપજે. ૭, અણબમતી

વસ્તુ લોગવે તો રોગ ઉપજે. ૮, વારંવાર વિષય સેવે તો રોગ ઉપજે. ૯, નવ બોલ સમજવાના કહ્યા તે કહે છે-રજપુતને કોધ ધણો. ૧, ક્ષત્રીયને માન ધણું. ૨, ગુણકાને માયા ધણી. ૩, બ્રાહ્મણને લોભ ધણો. ૪, મિત્રને રાગ ધણો. ૫, શ્યોકને દ્રેષ ધણો. ૬, બુગારીને શોચ ધણો. ૭, ચોરની માતાને ચિંતા ધણી. ૮, કાચરને ભય ધણો. ૯, દશમે બોલે નારકીના જીવને દશ પ્રકારની વેદના કહે છે-અનંતી ભૂખ. ૧, અનંતી તરસ. ૨, અનંતી ટાઢ. ૩, અનંતી ગરમી. ૪, અનંતો દાઢ. ૫, અનંતો ભય. ૬, અનંતો જ્વર. ૭, અનંતી ખરજ. ૮, અનંતો પરવશપણો. ૯, અનંતો શોક ૧૦. દશ પ્રકારે શ્રાવકને પસ્તાવું પડે તે કહે છે-સાધુની જોગવાઈ હોય અને પ્રશ્નાદિક પૂછે નહિ તો સાધુ વિહાર કર્યા પછી પસ્તાવું પડે. ૧, વખાણ વાણી સાંભળે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૨, સામાયિક પ્રતિક્રમણ કરે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૩, આહાર પાણી અસુગતો હોય તો પસ્તાવું પડે. ૪, લણબાની જોગવાય હોય અને લણે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૫, સ્વધર્મીની ખખર લે નહો તો પસ્તાવું પડે. ૬, ધર્મ જાગરણ જામે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૭, સાધુની વિનયભક્તિ કરે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૮, સાધુની સ્મર સંભાળ લે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૯, સાધુ વિહાર કરી જાય ને ખખર ન પડે તો પસ્તાવું પડે. આ દશ કારણે દેવતાનું આયુષ્ય ખંધાય. ૧૦-દશ પ્રકારે જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરનાર નક્ષત્રનાં નામ-મૃગસર. ૧, આર્દ્રા. ૨, પુષ્ય. ૩, પૂર્વા ભાદ્રપદ. ૪, પૂર્વાષાઢા. ૫, પૂર્વાફાલ્ગુની. ૬, મૂળ. ૭, અશ્લેષા. ૮, હસ્તા. ૯, ચિત્રા. ૧૦, એ દશ નક્ષત્રમાં જ્ઞાન લણે તો વૃદ્ધિ આવે ને વિદ્ય જાય. ૧૧ અગ્નિઆરમે બોલે મહાવીરના ૧૧ ગણધરના નામ કહે છે-ઈંદ્ર-ભુવ્ધી. ૧, અગ્નિભુતિ. ૨, વાયુભુતિ. ૩, વ્યક્ત. ૪, સુધર્મા સ્વામી. ૫, મંડિત પુત્ર. ૬, મૌરીપુત્ર. ૭, અકંપીત. ૮, અચળ બ્રાતા. ૯, મહેતાર્થ. ૧૦, પ્રભાશ. ૧૧. અગિઆર બોલે જ્ઞાન વધે તે કહે છે-ઉદ્ધમ કરતા જ્ઞાન વધે. ૧, નિદ્રા તજે તો જ્ઞાન

વધે. ૨, અણોઢરી કરે તો જ્ઞાન વધે. ૩, થોડું બોલે તો જ્ઞાન વધે. ૪, પંડિતની સોબત કરે તો જ્ઞાન વધે. ૫, વિનય કરે તો જ્ઞાન વધે. ૬, કપટરહિત તપ કરે તો જ્ઞાન વધે. ૭, સંસાર અસાર બાણે તો જ્ઞાન વધે. ૮, માંહોમાંહી ચર્ચા-વાર્તા કરે તો જ્ઞાન વધે. ૯, જ્ઞાની પાસે બાણે તો જ્ઞાન વધે. ૧૦, ઇંદ્રિયોના વિષયનો ત્યાગ કરે તો જ્ઞાન વધે. ૧૧, મુળ નક્ષત્રના અગીઆર તારા છે. ૧૨-બારમે બોલે બાર કારણે આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય તે કહે છે-સમક્રિત નિર્મળ પાળે તો આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય-શ્રેણીક રાજાની પેરે ૧, નીચાણારહીત કરણી કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-તામલી તાપસની પેરે. ૨, મન વચન કાયાના ભેગ કબજે રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ગજસુખમાલ મુનિની પેરે. ૩, છતી શક્તિએ ક્ષમા કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-પરદેશી રાજાની પેરે. ૪, પાંચ ઇંદ્રિયે દમન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધર્મરૂચી અણગારની પેરે. ૫, સાધુનો શુદ્ધ આચાર પાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધના અણગારની પેરે. ૬, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા પ્રતિત રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-વરૂણ નાગ નતુયાના મિત્રની પેરે. ૭, માયા કપટ છાંડે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મલ્લિનાથના છ મિત્રની પેરે. ૮, આશ્રવમાં સંવર નીપજાવે તો પરમ કલ્યાણ થાય-સંજતિ રાજાની પેરે. ૯, રોગ આવે હાય ઝોય ન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-અનાથી નિશ્ચંચની પેરે. ૧૦, પરિસહ આઘ્યા સમભાવ રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મેતારજ મુનિની પેરે ૧૧, તૃષ્ણા ઉત્પન્ન થઇ તેને પાછી વાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-કંપીલ કેવળીની પેરે. ૧૨. ૧૩-તેરમે બોલે તેર તણબા કહે છે-જન્મરૂપી રૂ અને મરણરૂપી તણબો. ૧, સંભેગીરૂપી રૂ અને વિભેગરૂપી તણબો. ૨, શાતારૂપી રૂ અને અશાતારૂપી તણબો. ૩, સંપદારૂપી રૂ અને આપદારૂપી તણબો. ૪, હરખરૂપી રૂ અને રોગરૂપી તણબો. ૫, શીલરૂપી રૂ અને કુશીલરૂપી તણબો. ૬, જ્ઞાનરૂપી રૂ અને અજ્ઞાનરૂપી તણબો. ૭, સમક્રિતરૂપી રૂ અને

મિથ્યાત્વરૂપી તણુઓ. ૮, સંજમરૂપી ૩ અને અસંજમરૂપી તણુઓ. ૯, તપસ્વીરૂપી ૩ અને ક્રોધરૂપી તણુઓ. ૧૦, વિવેક-રૂપી ૩ અને અભિમાનરૂપી તણુઓ. ૧૧, સ્નેહરૂપી ૩ અને માયારૂપી તણુઓ. ૧૨, સંતોષરૂપી ૩ અને લોભરૂપી તણુઓ. ૧૩, એ તેર તણુઓ. હવે તેર કાઠીઆ કહે છે. બુઝાર ૧, આળસ ૨, શોક ૩, ભય ૪, વીકથા ૫, કૌતક ૬, ક્રોધ ૭, કૃપણ બુદ્ધિ ૮, અજ્ઞાન ૯, વહેમ ૧૦, નિદ્રા ૧૧, મદ ૧૨, મોહ ૧૩, એ તેર કાઠીઆ. ૧૪-ચૌદમે બોલે વ્યાખ્યાન સાંભળનારના ૧૪ ગુણ કહે છે-ભક્તિવંત હોય ૧, મીઠા બોલો હોય ૨, ગર્વ રહીત હોય ૩, સાંભળ્યા ઉપર રૂચી હોય ૪, ચપળતા-રહિત એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળનાર હોય ૫, જેવું સાંભળે તેવું પૂછનારને અરાબર કહે ૬, વાણીને પ્રકાશમાં લાવનાર હોય ૭, ઘણા શાસ્ત્ર સાંભળીને તેના રહસ્યનો જાણુ હોય ૮, ધર્મકાર્યમાં આળસ ન કરનાર હોય ૯, ધર્મ સાંભળતા નિદ્રા ન કરનાર હોય ૧૦, બુદ્ધિવંત હોય ૧૧, દાતાર ગુણ હોય ૧૨, જેની પાસે ધર્મ સાંભળે તેના ગુણનો ફેલાવો કરનાર હોય ૧૩, કોઈની નિંદા ન કરે તેમજ તેમનો વાદવિવાદ ન કરે ૧૪. ૧૫ પંદરમે બોલે વનીત શિષ્યના પંદર ગુણ કહે છે--ગુરૂથી નીચા આસને બેસવાવાળો હોય ૧, ચપળપણુ રહિત હોય ૨, માયા રહિત હોય ૩, કતોહળ રહિત હોય ૪, કરકસ વચનરહિત હોય ૫, લાંબો વખત પહોંચે તેવો ક્રોધ ન કરનાર હોય ૬, મિત્ર સાથે મિત્રતા રાખે ૭, સુત્ર જાણી મદ ન કરે ૮, આચાર્યાદિકની નિંદા ન કરે. ૯, શિખામણુ દેનાર ઉપર ક્રોધ ન કરે ૧૦, પુઠ પાછળ વાલેસરીના ગુણ બોલે ૧૧, કલેશ મમતા રહિત હોય ૧૨, તત્વનો જાણુ હોય ૧૩, વિનયવંત હોય ૧૪, લજ્જાવંત ઈંદ્રિયો હમનાર હોય ૧૫. ૧૬-સોલમે બોલે સોલ પ્રકારના વચન જાણુવા તે કહે છે-એક વચન ઘટ, પટ, વૃક્ષ ૧, દ્વિવચન ઘટો, પટો, વૃક્ષો ૨, ત્રિવચન ઘટા, પટા, વૃક્ષા ૩, ચીલીંગે વચન-કુમારી, નગરી, નદી. ૪, પુરૂષલિંગે વચન-દેવ, નર, અરિહંત, સાધુ. ૫, નપુ-

સકલિંગે વચન-કષટ, કમળ, નેત્ર. ૬, અતીતકાળ વચન (ગયો કાળ)--કરેલું, થએલું. ૭ અનાગતકાળ વચન (આવતો કાળ)--કરશે, થશે, ભાંગશે. ૮, વર્તમાનકાળ વચન--કરે છે, થાય છે, ભણે છે. ૯ પરોક્ષ-વચન--એ કાર્ય તેણે કર્યું ૧૦, પ્રત્યક્ષ વચન એમજ છે ૧૧, ઉપનિત વચન--એ પુરૂષ રૂપવંત છે ૧૨, અપનીત વચન જેમ એ પુરૂષ કુરૂપવંત છે ૧૩, ઉપનીત અપનીત વચન--જેમ એ રૂપવંત પણ કુશીલિઓ છે ૧૪, અપનીત ઉપનીત વચન--જેમ એ પુરૂષ કુશીલિઓ પણ રૂપવંત છે ૧૫, અધ્યાત્મ વચન--ભ્રમ બોલે (તુટેલું વચન), ૩ વાણીઆની પેરે ૩ પા. ૧૬. ૧૭--સત્તરમે બોલે સત્તર પ્રકારનો સંયમ કહે છે--પૃથ્વીકાયની ૬, પાણી તે સંયમ ૧, અગ્નિકાયની ૬, પાણી તે સંયમ ૨, તેજકાયની ૩, વાયુકાયની ૪, વનસ્પતિકાયની ૫, બેઠ્ઠિદ્રિયની ૬, તેઠ્ઠિદ્રિયની ૭, ચઉરેંદ્રિયની ૮, પચેંદ્રિયની ૯, અણુવકાયની ૧૦, પેહાની ૧૧, ઉપેહાની ૧૨, પમજણાની ૧૩, ખરીકાવણીયા ૧૪, મન ૧૫, વચન ૧૬, ક્રયા ૧૭, એ સત્તર પ્રકારનો સંયમ. ૧૮ અઠારમે બોલે અઠાર દ્રવ્ય દીશા કહે છે. પૂર્વ ૧, પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઈશાન ખુણે ૫, અગ્નિખુણે ૬, નૈઋત્ય ખુણે ૭, વાયવ્ય ખુણે ૮, વિદીશીના આઠ આંતરા એ બધા થઈ ને સોળ, ઉંચી સત્તર અને નીચી અઠાર, એ અઠાર. અઠાર ભાવ દિશા કહે છે--પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેજ ૩, વાયુ ૪, અગ્નિ ૫, મુળખીઆ ૬, પોરખીઆ ૭, અંધખીઆ ૮, બેઠ્ઠિદ્રિય ૯, તેઠ્ઠિદ્રિય ૧૦, ચઉરેંદ્રિય ૧૧, પચેંદ્રિય ૧૨, તિર્યંચ ૧૩, કર્મભૂમિ ૧૪, અકર્મભૂમિ ૧૫, છપન અંતરદ્વીપા ૧૬, દેવતા ૧૭, નારકી ૧૮. એ અઠાર. ૧૯--એ જણીસમે બોલે કાઉસગ્ગના યોગણીશ દોષ કહે છે. ઠીંગણ ઉપર એક પમ રાખીને કાઉસગ્ગ કહે તો દોષ ૧, કાચ આધીપાણી હલાવે તો દોષ ૨, ઉઠીંગણુ ઢે તો દોષ ૩, માથુ નમાવી ઉભી રહે તો દોષ ૪, બે હાથ ઉંચા રાખે તો દોષ ૫, મોઢે મમ્બે ઝાઢે તો દોષ ૬, પગ ઉપર પગ રાખે તો દોષ ૭, શરીર

વાંકુ રાખે તો દોષ ૮, સાધુની ખરાબર રહે તો દોષ ૯, ગા-
અની ઉઘની પેરે ઉભો રહે તો દોષ ૧૦, કેડેથી વાંકો ઉભો
રહે તો દોષ ૧૧, રજહરણ ઉંચો રાખે તો દોષ ૧૨, એક આ-
સને ન રહે તો દોષ ૧૩, આંખ ઠેકાણે ન રાખે તો દોષ ૧૪,
માથું હલાવે તો દોષ ૧૫, ખોંખારો કરે તો દોષ ૧૬, ડીલ
હલાવે તો દોષ ૧૭, ડીલ મરડે તો દોષ ૧૮, શૂન્ય ચિત્ત રાખે
તો. દોષ ૧૯, ૨૦-વીસમે બોલે વીસ પ્રકારે જીવ તીર્થંકર ગોત્ર
ખાંધે તે કહે છે:-અરિહંતના ગુણુઆમ કરે તો કર્મની કોડ
ખપાવે, ઉતકૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થંકર ગોત્ર ખાંધે ૧, સિદ્ધના
ગુણુઆમ કરે તો ૨, સિદ્ધાંતના ગુણુઆમ કરે તો ૩, ગુરુના
ગુણુઆમ કરે તો ૪, સ્થિવરના ગુણુઆમ કરે તો ૫, બહુસ-
ત્રીના ગુણુઆમ કરે તો ૬, તપસ્વીના ગુણુઆમ કરે તો ૭, જ્ઞાન
ઉપર ઉપયોગ વારંવાર રાખે તો ૮, શુદ્ધ સમકિત પાળે તો
૯, વિનય કરે તો ૧૦, બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે તો ૧૧, વ્રત
પચ્ચબાણ ચોખ્ખાં પાળે તો ૧૨, ધર્મધ્યાન, શુક્લધ્યાન ધ્યાવે
તો ૧૩, ખાર ભેદે તપ કરે તો ૧૪, સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫,
વ્યાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપુર્વ
જ્ઞાન ભણે તો ૧૮, સૂત્રની ભકિત કરે તો ૧૯, તીર્થંકરનો
માર્ગ દીપાવે તો ૨૦, એ વીસ. ૨૧-એકવીશમે બોલે શ્રાવકના
એકવીશ ગુણુ કહે છે:-અશ્લુદ્ર ૧, જશવંત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ
૩, લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ આકરો નહિ ૫, પાપથી ડરે ૬, શ્ર-
દ્ધાવંત ૭, લબ્ધલક્ષ ૮, લજ્જાવંત ૯, દયાવંત ૧૦, મધ્યસ્થ
૧૧, ગંભીર ૧૨, સૌમ્યદ્રષ્ટિ ૧૩, ગુણુરાગી ૧૪, ધર્મકથક
૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭, ઘરડાની
રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવંત ૧૯, કીધેલા ગુણુને જીલે નહી
૨૦, પરહિતકારી ૨૧, એ એકવીશ. ૨૨-આવીસમે બોલે આ-
વીસ જણ સાથે વાદ ન કરવો તે કહે છે:-ધનવંત સાથે ૧,
ખજાવંત સાથે ૨, બહુ પરિવાર સાથે ૩, તપસ્વી સાથે ૪,
હલકા માણસ સાથે ૫, અહંકારી સાથે ૬, શુદ્ધ સાથે ૭, સ્ત્રી-

વર સાથે ૮, ચોર સાથે ૯, જુગારી સાથે ૧૦. રોગી સાથે ૧૧, કોધી સાથે ૧૨, જુઠાબોલા સાથે ૧૩, કુસંગી સાથે ૧૪, રાજા સાથે ૧૫, શીતળ લેશાવાળા સાથે ૧૬, તેજુ લેશાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે મીઠાબોલા સાથે ૧૮, દાનેશ્રી સાથે ૧૯, જ્ઞાની સાથે ૨૦, ગુણુકા સાથે ૨૧, બાળક સાથે ૨૨, એ બાવીસ. ૨૩--ત્રેવીસમે બોલે પાંચ ઇંદ્રિયના ત્રેવીસ વિષય કહે છે:--શ્રોતેંદ્રિયના ત્રણ વિષય--જીવ શબ્દ ૧, અજીવ શબ્દ ૨, મિશ્ર શબ્દ ૩; ચક્ષુ ઇંદ્રિયના પાંચ વિષય--કાળો ૧, પીળો ૨, લીલો ૩, રાતો ૪, ઘોળો ૫. ઘ્રાણેંદ્રિયના બે વિષય--સુર્ણી ગંધ ૧, દુર્ણી ગંધ ૨, કુલ દશ. ફરસ ઇંદ્રિયના આઠ વિષય તે ખર-ખરો ૧૧, સુંહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૫, ઉનો ૧૬, લુખો ૧૭, ચીકણો ૧૮, રસઇંદ્રિયના પાંચ વિષય--તીખો ૧૯, કડવો ૨૦, કષાયલો ૨૧, ખાટો ૨૨, મીઠો ૨૩. ૨૪--ચોવીસમે બોલે ચોવીસ ટોટા કહે છે:--લજવા ગણવાની આગસ કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો--બહુસૂત્રીની શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીના દર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો--સોમિલ બ્રાહ્મણની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો વૃત-પચ્ચબાણનો ટોટો--ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી માંહોમાંહી વચાવચ્ચ ન કરે તો તીર્થનો ટોટો--ઠાણાંગની શાખ ૪, તપસ્યાની ને આચારની ચોરી કરે તો દેવતામાં ઉચી પદવીનો ટોટો--દશવૈકલિક, ભગવતીની શાખ ૫, કઠણ કલુશ ભાવ રાખે તો શીતળતાનો ટોટો--સમવાયંગની શાખ ૬, અજતનાથી આલે તો જીવ-દયાનો ટોટો--દશવૈકાલીકની શાખ ૭, રૂપનો ને ચોવનનો મદ કરે તો શુભ કર્મનો ટોટો--પન્નવણાની શાખ ૮, મોટાનો વિનય ન કરે તો તીર્થંકરની આજ્ઞાનો ટોટો--વ્યવહાર સૂત્રની શાખ ૯, માયા કપટ કરે તો જશ-કીર્તિનો ટોટો--આચારંગની શાખ ૧૦, પાછલી રાત્રે ધર્મ જાણિકા ન જાગે તો ધર્મ ધ્યાનનો ટોટો નીશીથની શાખ ૧૧, ક્રોધ કલેશ કરે તો સ્નેહભાવનો ટોટો--ચેડા કુર્ણીકની શાખ ૧૨, મન ઉંચું નીચું કરે તો

અક્કલનો ટોટો--બ્રહ્મ પ્રોહીતની શાખ ૧૩, સ્ત્રીના લાલચુને પ્ર-
હ્મચર્યનો ટોટો--ઉત્તરાધ્યયનની શાખ ૧૪, સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક
શ્રાવિકા માંહોમાંહી હેત મેળાપ ન રાખે તો જૈન ધર્મનો ટોટો-
શંખ પોખલીજીની શાખ ૧૫, સુપાત્રને ઉલટ લાવે દાન ન
આપે તો પુણ્ય પ્રકૃતિનો ટોટો-કપીલા દાસીની શાખ ૧૬, સાધુ
ગામ નગર વિહાર ન કરે તો ધર્મ કથાનો ટોટો-શેલક રાજ-
ઋષિની શાખ ૧૭, ભણે ગણે નહિ તો જીનશાસનનો ટોટો-
સમાચારીની શાખ ૧૮, મૃત પચ્ચખાણુની આલોચણુ કરે નહિ
તો મોક્ષના સુખનો ટોટો-પાર્શ્વનાથની ખસેં છપ્પન સાધ્વીની
શાખ ૧૯, અરીહંત, ધર્મ ને ચાર તીર્થના અવર્ણવાદ બોલે તો
સત્ ધર્મનો ટોટો-ઠાણુંગની શાખ ૨૦, સાધુનું વચન માને નહિ
તો ઉચી ગતિનો ટોટો-બ્રહ્મદત્તની શાખ ૨૧, સાધુ-સાધ્વી,
ગુરૂ-ગુરૂણીની આજ્ઞા ઉલ્લંઘે તો આરાધકપણુનો ટોટો-સુકુમાલી-
કાની શાખ તથા ખંધકજીની શાખ ૨૨, ભગવાનના વચન
ઉપર શ્રદ્ધા ન રાખે તો શુદ્ધ માર્ગનો ટોટો-જમાલીની શાખ
૨૩, ભણેલું વારંવાર સંભારે નહિ તો મેળવેલી વિદ્યાનો ટોટો-
જવઋષિની શાખ ૨૪. ૨૫-પચીસમે બોલે સાડાપચીશ આર્યદેશ
તથા તેની નગરીના નામ કહે છે-મગધ દેશ-રાજગ્રી નગરી ૧,
અંગ દેશ-અંપાનગરી ૨, વંગ દેશ-તામલીક નગરી ૩, કલિંગ
દેશ-કંચનપુર નગરી ૪, કાશી દેશ-વણુરસી નગરી ૫, કોશળ
દેશ-અયોધ્યા નગરી ૬, કુરૂ દેશ-ગજપુર નગરી ૭, કુષવર્ત
દેશ-સોરીપુર નગરી ૮, પંચાળ દેશ-કંપીલપુર નગરી ૯,
જંગલ દેશ-હર્ષિત્તા નગરી. ૧૦, કચ્છ દેશ-કોસંખી નગરી
૧૧, સાંડીલ દેશ-નંદીપુર નગરી ૧૨, માળવ દેશ-ભદિલપુર
નગરી ૧૩, વચ્છ દેશ-વૈરાટનગરી ૧૪, દશારણુ દેશ-મૃગાવતી
નગરી ૧૫, વરણુ દેશ-ધંચ્છાપુર નગરી ૧૬, વિદેહ દેશ-શિવા-
વતી નગરી ૧૭, સિંધ દેશ-વિત્તિભય પાટણુ નગરી ૧૮, સૌવીર
દેશ-મથુરા નગરી ૧૯, વિદેહ દેશ-મીથીલા નગરી ૨૦, સુર-
સેન દેસ-પાવાપુર નગરી ૨૧, ભંગ દેશ-માંસપુર નગરી ૨૨,

પાટણ હેશ-કાંડાવતી નગરી ૨૩, કુણાલ હેશ-સાવર્થી નગરી ૨૪, સોરઠ હેશ-દ્વારકા નગરી ૨૫, કેકાર્ધ હેશ-સિતાંખીકા નગરી ૨૬, એ સાડીપચીસ આર્ય હેશ. ઇતિ શ્રી પચીસ બોલ.

અથ શ્રી શ્રોતા અધીકાર.

શ્રી નંદિસૂત્રમાં શ્રોતા અધિકાર નીચે મુજબ છે;—

ગાથા-૧સેલ ધણુ, ૨કુડગ, ૩ચાલણી, ૪પરિપુણગ, ૫હંસ, ૬મહિસ, ૭એસેય; ૮મસગ, ૯જલુગ, ૧૦ખિરાલી, ૧૧જહગ, ૧૨ગો, ૧૩લેરિ, ૧૪આલીરી સા. ૧

ચૈદ પ્રકારના શ્રોતા છે, તેમાં

૧. સેલ ધણુ—તે પત્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પત્થર પાણીથી બીજનય નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક સાંભળે પણ સમ્યક્ જ્ઞાન પામે નહિ, બુદ્ધ થાય નહિ.

દષ્ટાંત:—કુશિષ્ય રૂપી પત્થર, સદ્ગુરૂ રૂપી મેઘ અને બોધ રૂપ પાણી. મુંગશેલીઆ તથા પુષ્કરાવર્ત મેઘનું દષ્ટાંત: જેમ પુષ્કરાવર્ત મેઘથી મુંગશેલીઓ પલબ્ધો નહિ તેમ એકેક કુશિષ્ય મહાન સંવેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતિબોધ્યા પણ સમજે નહિ, વૈરાગ્ય રંગ પામે નહિ માટે તે શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે. એ અવિનિતનો દષ્ટાંત જાણવો.

જેમ કાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે ધણી બીજે તથા પાણી પણ રાખે, તથા ગોધૂમાદિક (ધઉ પ્રમુખ) ની ધણી નિષ્પત્તિ કરે તેમ વિનિત સુશિષ્ય પણ ગુરૂની ઉપદેશરૂપ વાણી સાંભળી હૃદયમાં ધારી રાખે, વૈરાગ્યે કરી બીજનય અને અનેક બીજાં ભવ્ય જીવને વિનય ધર્મ વિષે પ્રવર્તાવે માટે તે શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે. ૧

૨ કુડગ:—કુંભનો દષ્ટાંત. તે કુંભના આઠ ભેદ છે તેમાં પ્રથમ ઘડો સંપૂર્ણ ઘડના ગુણે કરી વ્યાપ્ત છે તેના ત્રણ ગુણ. ૧ તે મધ્યે પાણી ભર્યા થકાં કિંચિત્ જહાર જાય નહિ. ૨ પોતે શીતળ છે માટે બીજની પણ તૃષા ઉપશમાવે-શીતલ કરે. ૩ પરની મલિનતા પણ પાણીથી દૂર કરે. તેમ એકેક શ્રોતા વિનયાદિ ગુણે કરી સંપૂર્ણ ભર્યા છે તે ત્રણ ગુણ કરે. ૧ ગુર્વાદિકનો ઉપદેશ સર્વ ધારી રાખે-કિંચિત્ વિસારે નહિ. ૨ પોતે જ્ઞાન પામી શીતલ દશા પામ્યા છે અને ભવ્ય જીવને ત્રિવિધ તાપ સમાધી શીતળ કરે. ૩ ભવ્ય જીવની સદૃઢ રૂપી મલિનતા ઠાળે. એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે.

૨ એક ઘડો પડખે ઢાણો છે તેમાં પાણી ભરે તો અડધું પાણી રહે ને અડધું પાણી વહી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો અડધું ધારી રાખે-અડધું વિસરી જાય.

૩ એક ઘડો હેડે ઢાણો છે તેમાં પાણી ભરે તો સર્વ પાણી વહી ભય પણ રહે નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો સર્વ વિસારે પણ ધારે નહિ.

૪ એક ઘડો નવો છે તેમાં પાણી ભરે તો થોડે થોડે ઝમાને ખાલી થાય, તેમ એકેક શ્રોતા જ્ઞાનાદિ અભ્યાસ કરે પણ થોડે થોડે જ્ઞાન વિસારે.

૫ એક ઘડો દુર્ગંધ વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણને બગાડે, તેમ એકેક શ્રોતા મિથ્યાત્વાદિક દુર્ગંધે કરી વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના ગુણને વિણસાડે.

૬ એક ઘડો મુગંધે કરી વાસિત છે તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણને વધારે, તેમ એકેક શ્રોતા સમક્રિતાદિક મુગંધે કરી વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના ગુણને દીપાવે.

૭ એક ઘડો કાચો છે તેમાં પાણી ભરે તો તે ઘડો ભીંજાઈને વિણસી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા અલ્પ શુદ્ધિવાળાને સૂત્રાદિકનું જ્ઞાન આપતાં તે નયપ્રમુખને નહિ જાણવાથી તે જ્ઞાનથી તથા માર્ગથી ભ્રષ્ટ થાય.

૮ એક ઘડો ખાલી છે તે ઉપર યુગ્મરૂં ઢાંકી વર્ષાકાળે નેવાં હેડે પાણી ઝીલવા મૂક્યું, પણ પાણી અંદર આવે નહિ ને તળે પાણી ધણું થવાથી ઉપર તરે ને વાયરાદિકે કરી ભીંત પ્રમુખે અથડાઈને ફૂટી જાય; તેમ એકેક શ્રોતા સદ્ગુણની સભામાં વ્યાખ્યાન સાંભળવા બેસે પણ ઉંઘ પ્રમુખના યોગે કરી જ્ઞાનરૂપ પાણી હૃદયમાં આવે નહિ ને ધણી ઉંઘના પ્રભાવે કરી ખોટા ડોળરૂપ વાયરે કરી અથડાય છે, તો સભાથી અપમાન પ્રમુખ પામે તથા ઉંઘમાં પડવાથી પોતાના શરીરને નુકસાન થાય.

૩ ચાલણી:—એકેક શ્રોતા ચાલણી સમાન છે. ચાલણીના બે પ્રકાર—૧. એવો છે કે ચાલણી પાણીમાં મુકે ત્યારે પાણીથી સંપૂર્ણ ભરી દેખાય અને ઉપાડી લઈએ ત્યારે ખાલી દેખાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સભામાં સાંભળવા બેસે ત્યારે વૈરાગ્યાદિ ભાવનાએ કરી સંપૂર્ણ ભર્યા દેખાય અને સભાથી ઉઠી બહાર જાય ત્યારે વૈરાગ્ય રૂપ પાણી કિચિત્ પણ દેખાય નહિ. એ શ્રોતા જાંડવાયોગ્ય છે.

૨. ચાલણીએ ઘઉં પ્રમુખને આટો (ભોટ) ચાળવા માંડ્યો, ત્યારે આટો નીકળી જાય, ને ઠાંકરા પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે, તેમ એકેક

ઓતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતાં ઉપદેશક તથા સૂત્રના ગુણ ગુણ જવા દે, અને સખલના પ્રમુખ અવગુણ રૂપ કચરો અહીં રાખે માટે તે છાંડવાયોગ્ય છે.

૪ પરિપુણ્ણગઃ—તે સુધરી પક્ષીના માળાનો દષ્ટાંત. સુધરી પક્ષીના માળાથી ઘૃત (ધી) ગાળતાં ઘૃત ઘૃત નીકળી જાય અને ઠીટી પ્રમુખ કચરો અહીં રાખે, તેમ એકેક ઓતા આચાર્ય પ્રમુખના ગુણ ત્યાગ કરી અવગુણ ગ્રહણ કરે એ ઓતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૫ હંસ—હંસને દૂધ પાણી એકઠાં કરી પીવા માટે આખ્યાં હોય તો તે પોતાની ચાંચમાં ખટાશના ગુણે કરી દૂધ પીએ ને પાણી ન પીએ, તેમ વિનિત ઓતા ગુર્વાદિકના ગુણ ગ્રહે ને અવગુણ ન લે એ આદરણીય છે.

૬ મહિષ—ભેંસો જેમ પાણી પીવા માટે જલાશયમાં જાય; પાણી પીવા જલેમાં પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ડોહળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યુથને પણ પીવા ન દે; તેમ કુશિષ્ય ઓતા વ્યાખ્યાનાદિકમાં કલેશરૂપ પ્રશ્નાદિકે કરી વ્યાખ્યાન ડોહળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સભાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન દે એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૭ મેષ—બકરાં જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રમુખમાં જાય, ત્યારે કાંઠે રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડોહળે નહિ, ને અન્ય યુથને પણ નીર્મલું પીવા દે. તેમ વિનિત શિષ્ય ઓતા વ્યાખ્યાનાદિક નત્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સભાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે.

૮ મસગ—તેના બે પ્રકાર-૧ મસગ તે ચામડાની કાચલી તેમાં વાયરો ભરાય ત્યારે અત્યંત ફૂલેલી દેખાય પણ તૃપા શમાવે નહિ, પણ વાયરો નીકળી જાય ત્યારે ખાલી થાય, તેમ એકેકે ઓતા અભિમાનરૂપ વાયરે કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત્ તડાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્ય આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૨. મસગ તે મચ્છર નામે જંતુ અન્યને ચટકા મારી પરિતાપ ઉપજાવે પણ ગુણ ન કરે અને ખણજ ઉત્પન્ન કરે તેમ એકેક કુઓતા ગુર્વાદિકને, જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ ગુણ તે વૈયાવચ્ચ પ્રમુખ કાંઈ પણ ન કરે અને ચિત્તમાં અસમાધિ ઉપજાવે; એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૯ જહુગ—તેના બે પ્રકાર-૧. જલો નામે જંતુ-ગાયના પ્રમુખના સ્તનમાં વળગે ત્યારે લોહી પીએ પણ દૂધ ન પીએ, તેમ એકેક અવનિત કુશિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકના સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છિદ્રો ગવેષે પણ ક્ષમાદિક ગુણ ન ગ્રહણ કરે; માટે છાંડવાયોગ્ય છે.

૨. જળો નામે જંતુ ગુમડા ઉપર મુકીએ ત્યારે ચટકો મારે ને દુઃખ ઉપજવે અને મુદ્દાલ (બગડેલું) લોહી પીએ ને પછી શાંતિ કરે, તેમ એકેક વિનિત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો ભરે-કાલે, અકાલે બહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત કરાવે-પછી સદેહરૂપી બિગાડ કાઢી ગુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજવે-પરદેશી રાગ્નવત, એ આદરવાયોગ્ય છે.

૧૦ બિરાલી—બિલાડી દૂધનું ભોજન સીકાથી ભોંયપર નીચું નાંખીને રજકણુ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતાં અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ; માટે તે શ્રોતા છાંડવા-યોગ્ય છે.

૧૧ જહુગ—સંહલો તે તિર્યચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનું દૂધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થયા પછી વળી થોડું પીએ એમ થોડે થોડે દૂધથી પોતાના શરીરને પુષ્ટ કરે, પછી મોટા ભુજંગનાં માન મર્દન કરે; તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાલે કાલે થોડે થોડે સૂત્રાદિ અભ્યાસ કરે; અભ્યાસ કરતાં ગુર્વાદિકને અત્યંત સંતોષ ઉપજવે, કેમકે આપેલો પાઠ બરાબર અરુપસિત કરે ને તે કર્યા પછી વળી બીજીવાર અને ત્રીજીવાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઇ મિથ્યાત્વી લોકોનાં માન મર્દન કરે એ આદરવાયોગ્ય છે.

૧૨ ગો—ગો તે ‘ગાય’ ના બે પ્રકાર ૧ જેમ દૂધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ધાસ પાણી પ્રમુખ બરાબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂખે તૃષાએ પીકાઈ થકી દૂધમાં સૂકાય, ને દુઃખી થાય, તેમ એકેક અવિનિત શ્રોતા એ ગુર્વાદિકનો, આહાર પાણી પ્રમુખે વૈયાવચ્ચ નહિ કરવાથી તેમનો દેહ ગ્લાનિ પામે ને સૂત્રાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે.

૨. એક શેઠ પાડોશીને દૂઝણી ગાય સોંપી ગામ ગયો. પાડોશીએ ધાસ, પાણી પ્રમુખ રૂઢે પ્રકારે આપવાથી દૂધમાં વધારો થયો ને તે કૌતિને પામ્યો, તેમ એકેક વિનિત શ્રોતા (શિષ્ય) ગુર્વાદિકનો આહાર પાણી

પ્રમુખ વૈયાક્રત્યની વિધિએ કરી ગુર્વાદિકને શાતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે.

૧૩ ભેરી—તેના બે પ્રકાર-૧ એ છે જે, ભેરીનો વગાડનાર પુરૂષ રાજના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાજ ખુશી થઇ તેને પુષ્કળ દ્રવ્ય આપે, તેમ વિનિત શિષ્ય તીર્થકર તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અંગીકાર કરે તો કર્મરૂપ રોગ મટે અને સિદ્ધ ગતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે; એ આદરવાયોગ્ય છે.

૨. જેમ ભેરીનો વગાડનાર પુરૂષ રાજના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે નહિ તો રાજ કોપાયમાન થઇ દ્રવ્ય આપે નહિ, તેમ અવિનિત શિષ્ય તીર્થકરની તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય ધ્યાન કરે નહિ, તો તેમનો કર્મરૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું સુખ પામે નહિ એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૧૪ આભરી—તેના બે પ્રકાર—૧. આભરી સ્ત્રી-પુરૂષ એકબ્રામથી પાસેના શહેરમાં ચાલતા ગાડામાં ઘૂત ભરી વેચવા ગયાં. ત્યાં ખજારમાં ઉતારતાં ઘૂત ભાજન-વાસણ ફૂટી ગયું. ઘૂત ઢળી ગયું. પુરૂષે સ્ત્રીને ઘણા ઠપકાવાળા કુવચનો કહ્યાં, ત્યારે સ્ત્રીએ પણ તે ભર્તારને સામાં કુવચનો કહ્યાં. આખરે ઘૂત બધું ઢોળાઇ ગયું ને બન્ને બહુ શોક કરવા લાગ્યાં. જમીનપરનું ઘૂત પાછળથી લુછી લીધું ને વેચ્યું. કીમત મળી, તે લઈ સાંજે ગામ જતાં, ચોરોએ લૂટી લીધી. બહુ નિરાશ થયા. લોકોએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાન્ત કહ્યો. લોકોએ ઠપકો દીધો. તેમ ગુરૂએ વ્યાખ્યાન ઉપદેશમાં આપેલ સાર ઘૂતને લડાઇ-ઝગડો કરી ઢોળી નાંખે ને છેવટે ક્લેશ કરી દુર્ગતિ પામે. આ શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે.

૨. ઘૂત ભરી શહેરમાં જતાં ખજારમાં ઉતારતાં વાસણ ફૂટ્યું કે તરતજ એકદમ મળી ભેગા થઇ તે ઘૂત ભરી લીધું પણ બહુ નુકશાન થવા દીધું નહિ, તે ઘૂતને વેચી પૈસા મેળવી સારા સંઘાત સાથે ગામમાં સુખે સુખે જેમ અન્ય સુમ પુરૂષો પહોંચે; તેમ વિનિત શિષ્ય શ્રોતા ગુરૂ પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ બાનપૂર્વક તે અર્થ-સૂત્રને ધારી રાખે, સાચવે, અરુખ-લિત કરે, વિસ્મૃતિ થાય તો ગુરૂ પાસે ફરી ફરી માફ માગી ધારે, પૂછે; પણ કંકલાટ, ઝગડો કરે નહિ, જે ઉપર ગુરૂ પ્રસન્ન થાય, સંયમ-જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય. પરિણામે સદ્ગતિ મળે. આવા શ્રોતા આદરણીય છે.

અથ શ્રી બત્રીસ અસઝાય

(આ બત્રીશ પ્રકારની અસઝાયને વખતે સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવા નહીં.)

૧ નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય.	૧૭ આકાશમાં નવીન ચિન્હ થાય.
૨ માંસ પડ્યું હોય,	૧૮ ધુમસ પડતી હોય.
૩ લોહી પડ્યું હોય.	૧૯ ઠાર તથા ઝાકળ પડતો હોય.
૪ વિષ્ટા પડી હોય.	૨૦ ઘણો તોફાની પવન વાતો હોય.
૫ સ્મશાન હોય.	૨૧ અશાડ સુદ ૧૫ ને રોજ.
૬ ચંદ્રગ્રહણ હોય.	૨૨ અશાડ વદ ૧.
૭ સૂર્યગ્રહણ હોય.	૨૩ ભાદરવા શુદ્ધ ૧૫.
૮ મોટું [પ્રખ્યાત] માણસ ગુજરી ગયું હોય.	૨૪ ભાદરવા વદ ૧.
૯ રાજ્યમાં વિદ્વંસ હોય.	૨૫ કારતક શુદ્ધ ૧૫.
૧૦ નજીકમાં પંચેન્દ્રિતું કલેવર હોય.	૨૬ કારતક વદ ૧.
૧૧ તારા ખર્ચા હોય.	૨૭ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૫.
૧૨ દશે દિશા રાત્રી થઇ હોય (દિ-શાઓ પડી હોય)	૨૮ ચૈત્ર વદ ૧.
૧૩ અઠાળે ગાળવીજ થાય.	૨૯ પ્રભાતે ૨ ઘડી સુધી [સૂર્ય ઉઠ્યા પહેલાં].
૧૪ અઠાળે વીજળી થાય.	૩૦ મધ્યાને બે ઘડી સુધી.
૧૫ અઠાળે કડાકા થાય.	૩૧ સાંજે બે ઘડી સુધી [સૂર્ય અસ્ત થયા પછી].
૧૬ બાળ ચંદ્રમાં [બીજના ચંદ્રને રોજ ચાર ઘડી.]	૩૨ મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી.

સૂત્ર બહુનારાઓએ આ અસઝાય અવસ્થ બહુી તે પ્રભાણે વર્તવું જોઈએ.

અથ શ્રી અધ્યયનો.

શ્રી સુયગડાંગ સૂત્રનું મહાવીર સ્તુતિ નામે
છઠું અધ્યયન.

પુચ્છિસ્સુણું સમણા માહણાય, આગારિણોયા પરિતિથિયાય;
સે કેઇણેગંત હિયં ધમ્મમાહુ, અણેલિસં સાહુ સમિખખયાએ.
૧ કહંચ નાણું કહં દંસણું સે, સીલં કહં નાયસુયસ્સ આસી;
જાણાસિણું ભિખ્ખુ જહાતહેણું, અહાસુયં બુદ્ધિ જહાણિસંતં. ૨
ખેયનેસે કુસલે મહેસી, અનંતનાણી ય અણુંતદંસી, જસંસિણો
ચખુ પહેઠિયસ્સ, જાણાધ ધમ્મં ચ ધિયં ચ પેહા. ૩. ઉદ્ધં
અહેયં તિરિયં દિસાસુ, તસાય જે થાવર જેય પાણા; સે નિચ્ચ-
નિચ્ચેહિં સમિખખ પન્ને, દીવેવ ધમ્મં સમિયં ઉદાહુ. ૪. સે
સંવદંસી અભિભુધનાણી, નિરામગંધે ધિર્ધમ ઠિયપ્પા; અણુત્તરે
સંવ જગંસિવિજ્ઞં, ગંથા અતીતે અભયે અણાઉ. ૫. સે ભુધ
પન્ને અણિએઅચારિ, ઉહંતરે ધીર અણુંત ચખ્ખુ; અણુત્તરે તપધ
સૂરિએવા, વયરોયણીદેવ તમ્મં પલાસે. ૬. અણુત્તરં ધમ્મમિણું
જિણાણું, નેયા મુણી કાસવ આસુપન્ને; ઇદેવ દેવાણું મહાણુલાવે,
સહસ્સણેતા દિવિણુંવિસેઠે. ૭. સે પન્નયા અખખય સાગરેવા, મહો-
દહીવાવિ અણુંતપારે; અણાધલેયા અકસાઈ ભિખ્ખુ, સકેવ દેવા-
હિવર્ધ બુધમ્મં. ૮. સે વીરિએણું પડિપુત્ત વીરિએ, સુદંસણેવા
નગ સંવ સેઠે; સુરાલએવાસિ સુદાગરેસે, વિરાયઈ જેગુણો
વવેએ. ૯. સયંસહસ્સાણુઉ જ્ઞેયણાંણું, તિકંડસે પંડગ વેજયતે;
સે જ્ઞેયણે જીવનવર્ધ સહસ્સે, ઉદુસિએ હેઠ સહસ્સમેગં, ૧૦. પુઠે
નલે ચિક્કઈ ભુમિવટ્ટીએ, જં સૂરિયા અંણુંપરિયટ્ટયંતિ; સેહેમવન્ને
ખહુ નંદણેય, જંસી રઈ વેદયંતી મહિંઠા. ૧૧. સે પંવએ સહ
મહાપગાસે, વિરાંયઈ કંચણ મહવન્ને; અણુત્તરે ગિરિસુ ય પંવ-
દુગ્ગે, ગિરિવરે સે જલી એવ ભુમે. ૧૨. મહિએ મઝંમિ ઠિએ
નગિંદે, પન્નાયતે સુરીએ સુદલેશે; એવં સિરી એઉ સ ભુરીવન્ને,

મણોરમે જોયઈ અચ્ચિમાલી. ૧૩. સુદંસણુસ્સેવ જસો ગિરિસ્સ,
પવુચઈ મહચો પવ્વયસ્સ; એતોવમે સમણે નાયપુતે, જઈ જસ્સો
દંસણુ નાણુ સીલે. ૧૪. ગિરિવરેવા નિસહા યયાણું, રૂચએવ
સેઠે વલયાયતાણું; તઉવમે સે જગભુઈ પત્તે, મુણીણુ મએ તમુ-
દાહુ પન્ને. ૧૫ અણુત્તરં ધમ્મમુઇરતા; અણુત્તરં આણુવરં
ઝીયાઈ; સુસુક્કસુક્કં અપગંડસુક્કં, સંખંદુવેગં તવદાતસુક્કં.
૧૬. અણુત્તરંગ પરમં મહેસી, અસ્સેસકમ્મં સુ વિસોહઈત્તા;
સિધિંગએ સાઈમણુંત પત્તે, નાણેણુ સીલેણુ ય દંશણેણું.
૧૭. રૂપે સુણા એ જહ સામગ્રીવા, જંસી રયં વેદયંતિ સુવન્ના;
વનેસુવા નંદણુ માહુ સેઠં, નાણેણુ સીલેણુ ય ભુઈ પત્તે. ૧૮, થણિ-
એવ સદાણુ અણુત્તરેઓ, ચદોવ તારાણુ મહાણુલાવે; ગંધેસુવા
ચંદણુ માહુ સેઠં, એવં મુણીણું અપ્પડિત્ત માહુ. ૧૯ જહા સયંભુ
ઉદહીણુ સેઠે, નાગેસુવા ધરણિંદ માહુ સેઠે; ખોઉદએવા રસવ્વે-
જયંતે, તવોવહાણે મુણી વેજયંતે. ૨૦ હથિસ્સુ એરાવણુ માહુ-
ણાએ, સીહો મિયાણું સલિલાણુ ગંગા; પખીસુવા ગુરૂલ વેણુદેવે,
નિન્વાણુવાદીનિહ નાયપુતે. ૨૧ જહેસુ ણાએ જહ વીસસેણે, પુરે-
સુવા જહઅરવિંદ માહુ; ખત્તીણુ સેઠે જહ દંતવકકે, ઇસીણુ સેઠે
તહ વદ્ધમાણે. ૨૧ દાણાણુ સેઠં અભય પયાણું, સચ્ચેસુવા અણુ-
વઙ્ગં વયંતિ; તવેસુવા ઉત્તમ જાંભચેરં, લોગુત્તમે સમણે નાયપુતે.
૨૩. ઠિઇણુ સેઠાં લવસત્તમાવા, સલા સુહમ્માવ સલાણુ સેઠા;
નિન્વાણુ સેઠા, જહ સવ્વધમ્મા, ન નાયપુત્તા પરમથિ નાણી.
૨૪. પુદોવમે ધુણુઈ વિગયગેહિં, ન સન્નિહં કુવ્વઈ આસુપન્ને;
ત્તરિતુ સંમુદં ચ મહાલવોહં, અભયંઠરે વીર અણુંતયખ્ખુ. ૨૫.
કોહં ચ માણું ચ તહેવ માયં, લોભં ચઉત્થં અઝથદોસા; એ-
યાણિ વંતા અરહામહેસી, ન કુવ્વઈ પાવ ન કારવેઈ. ૨૬. કિરિયા
કિરિયં વિણુઈયાણુવાયં, અન્નાણિયાણું પડિયચ્ચ ઠાણું; સે સવ્વ-
વાયં ઇતિવેદઈત્તા, ઉવઠ્ઠિએ ધમ્મ સદ્દીહરાયં. ૨૭. સે વારિયા
ઇથિસરાઈ ભત્તં, ઉવ્વહાણુવં દુખખખયકૂયાએ; લોગં વિહિતા
આરંપારં ચ, સવ્વં પભૂ વારિય સવ્વવારં. ૨૮. સોચ્ચા ય

ધમ્મં અરિહંતભાસિયં, શમાહિયં અકુપઓવિશુદ્ધં; તંસદ્દહંતા
ય જણા અણાઉ, ઇદેવ દેવાહિ વધઆગમિસંતિ. ૨૯ તિથેમી.

પરચુરણુ ગાથાઓ.

કાવ્યમ્—[શીયળના ગુણ કહે છે.]—પંચ મહોવય સુવય મુલં,
સમણ મણાઇલ સાહુ સુચિન્નં; વેર વિરામણ પન્નજવસાણું, સંવ
સમુદ્ધ મહોદધિતિથં. ૧. તીત્થંકરેહિં સુદેસીય મગ્ગં, નરગ
તીરિખ વિવજ્ય મગ્ગં, સંવ પવિત્તં સુનિમ્મિય સારં, સિદ્ધિં
વિમાણું અવંશુય દારં. ૨. દેવ નરિંદ નમંસિય પુઇયં,
સવ જશુત્તમ મંગલ મગ્ગં, દુદ્ધરિસં ગુણ નાયગ મેગં, મોખ
પહસ્સ વડીં સગ ભુયં. ૩. (એ ગાથા પ્રશ્ન વ્યાકરણમાં છે.)
અનુપટ્ટપવૃત્તમ્—(શીયળ પાળવાનું મહાતમ કહે છે.)—દેવ દાણુવ
ગંધોવા, જખ રખખસ કિંનરા, ખંભયારિ નમંસંતિ, દુકરં
જે કરંતિતે. ૪. એસ ધમ્મે ધુવે નિયએ, સાસએ જિણુદેસીએ;
સિદ્ધાં સિઝંતિ આણેણું, સિઝીસંતિ તહાવરે. ૫. (ગાથા ઉત્ત-
રાધ્યયનમાં છે.) આર્યા—અરિહંત સિદ્ધ ખવયણુ, ગુરૂ થેરે
ખહુસુએ તવસ્સીસુ; વચ્છલયા ય તેસીં, અભિખ નાણાવઉગેય,
દંસણ વીણુએ આવસએય, સિલવએ નીરઇયારે, ખણુલવ તવ
ચિઆએ, વેયાવચ્ચે સમાહીએ. ૭. અપુવ નાણુગહણે, સુયભત્તિ
ખવયણુ ખપલાવણીયા, એએહિં કારણેહીં, તીથયરતં લહઈ
જીવો. ૮. (એ ગાથા જ્ઞાતા મધ્યે છે.) જિણુવયણે આણુરત્તા,
જિણુવયણું જે કરંતિ ભાવેણું, અમલા અસંકિલીઠા, તે હુતિ
પરિત સંસારી. ૯. (એ ગાથા ઉત્તરાધ્યયનમાં છે.) સારં દંસણ
નાણું, સારં તવ નીયમ સંજમં સીલં, સારં જિણુવર ધમ્મં,
સારં સલેખણા પડિય મરણું. ૧૦. અનુપટ્ટપવૃત્ત—કલ્લાણુ ઝેડી
ઝરણી, હુહગઈ હુહનિકવણી, સંસાર જલ તારણી, એગંત
હોઈ જીવદયા. ૧૧. એવં ખુ નાણિણુ સારં, જં ન હિંસઈ
કિંચણું, અહિંસા સમયં એવ, એતાવંત વિચાણીયા. ૧૨. લભં-
તિ વીમલા ભોયા, લભંતિ સુર સંપયા, લભંતી પુત મીત્તંચ,
એગો ધમ્મે ન લભ્ભઈ. ૧૩. સવણે નાણે ય વિનાણે, પચખાણે

ય સંજમે, અણુએહયે તવે એવ, વોદાણે અકિરિયા સિદ્ધિ. ૧૪. આરંભે નથી કયા, મડીલાએ ખંલનાસઈ, સંકાએ સમત નાસઈ, પંવળ અથગહણું. ૧૫. નવી સુહી દેવતા દેવલોએ, નવી સુહી પુઢવી પઈ રાયા, નવી સુહી સેઠ સેણાવઈય, એગંત સુહી મુણી વીયરાગી. ૧૬. નગરી સોહંતી જલ વૃક્ષ મુલા, રાજ સોહંતા ચતુરંગી સેના, નારી સોહંતી સુશીયલવંતી, સાધુ સોહંતા અમૃતવાણી. ૧૭. ચૌદ પુરવધારી કહીએ, જ્ઞાન ચાર વખાણીએ, જિન નહીં પણ જિન સરીખા, સુધર્મા સ્વામી બાણીએ. ૧. માત પિતા કુલ જાત નિર્મલ, રૂપ અનુપ વખાણીએ, દેવતાને વદ્ધલ એવા, જંબુ સ્વામી બાણીએ. ૨.

શ્રી દશવૈકાલિક સુત્રનું પહેલું અધ્યયન.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ્)—ધમ્મો મંગલ મુક્કિઠં, અહિંસા સંજમે તવો, દેવા વિ તં નમંસંતિ, જસ ધમ્મે સયા મણો. ૧. જહા હુમસ પુષ્કેસુ, લમરો આવિયઈ રસં, ન ય પુષ્કં કિલામેઈ, સોય પીણેઈ અપ્પયં. ૨. એમેએ સમણા મુત્તા, જે લોએ સંતિ સાહુણો, વિહંગમાવ પુષ્કેસુ, દાણુ લત્તે સણે રયા. ૩. વયં ચ વિત્તિ લખ્લામો, ન ય કોઈ ઉવહમઈ, અહાગડેસુ રિયંતે, પુષ્કેસુ લમરા જહા. ૪. મહુકાર સમા બુદ્ધા, જે લવંતિ અણુસિયા, નાણા પિંડ રયા દંતા, તેણું વુચંતિ સાહુણો. ૫. તિએમી. ઈતિ હુમપુષ્કિયં નામં પઢમં અઝયણું મમ્મંતં. ૧.

શ્રી દશવૈકાલિક સુત્રનું બીજું અધ્યયન.

કહં ન કુજ્જ સમાન્નં, જો કામે ન નિવારએ. પએપએ વિસીયંતો, સંકપ્પસં વસંગઉ. ૧. વત્થગંધ મલ્લંકાર, ઈત્થિઓ સયણાણિ ય, અછંદા જે ન ભુજંતિ, ન સે ચાઈ ત્તિ વુચ્ચઈ. ૨. જે ય કંતે પિએ લોએ, લધે વિપિઠિ કુવઈ, સાહીણે અયઈ લોએ, સે હુ ચાઈ ત્તિ વુચ્ચઈ. ૩. (કાવ્ય)—સમાઈ પેહાઈ પરિવયંતો, સિયા મણો નિસ્સરઈ ખહિદ્દા. ન સા મહં નોવિ અહંપિ તિસે, ઈચ્ચેવ તાઉ વિણુએજજ રાગં. ૪. આયાવયા હી

ચય સોગમદ્ધં, કામે કમાહિ કિમિયં ખુ દુખં, છિંદાહિ દોસં
 વિણુએજજ રાગં, એવં સુહી હોહિસિ સંપરાએ. ૫. (અનુપદુ-
 પવૃત્ત) — પખંદે જલિયં જોઈ, ધુમકેઉ દુરાસયં, નેછંતિ વતંયં
 ભુત્તં, કુલે જાયા અગંધણે. ૬. ધિરથુ તે જસોકામી, જો તં
 જીવિય કારણા, વંતં ઈછસિ આવેઉં, સેયં તે મરણું લવે. ૭.
 અહં ચ લોગરાયસ્સ, તં ચ સી અંધંગવિન્હિણો, મા કુલે
 ગંધણા હોમો, સંજમં નિહુઉ ચરં. ૮. જઈતં કાહિસિ
 ભાવં, જા જા દિચ્છસિ નારીઓ, વાયા વિધેવાવ હડો, અઠિ-
 અખ્યા લવિસ્સસિ. ૯. તીસે સો વયણું સોચા, સંજયાએ સુ-
 ભાસિયં, અંકુસેણું જહા નાગો, ધમ્મે સંપડિવાઈઓ. ૧૦. એવં
 કરંતિ સંખુદ્ધા, પંડિયા પવિયખણા, વિણિ યદ્દંતિ લોગેસુ,
 જહા સે પુરિષોત્તમો. ૧૧. તિથેમી. ઇતિ સામન્નં પુવ્વિયં નામ
 ખીયં અઝયણું સમ્મત્તં. ૨.

શ્રી દશવૈકાલીક સુત્રનું ત્રીજું અધ્યયન.

સંજમે સુઠિ અપાણું, વિપ્પ મુક્કાણુ તાઈણું, તેસિમેય-
 મણાઈન્નં, નિગ્ગંથાણું મહેસિણું. ૧. ઉદેસિયં કીયગડં, નિયાગં
 અભિહ્હાણિય, રાઈભતે સિણાણિય, ગંધ મદ્દેય વીયણે. ૨. સં
 નિહિ ગીહિમતે ચ, રાયપિંડે કિ મિચ્છએ, (કાવ્યમ્) સંખા-
 હણું દંત પહોયણાય, સંપુછણું દેહ પલોયણાય. ૩. (અનુ-
 પદુપવૃત્તમ્) — અઠાવએ ચ નાલિએ, છતસ ચ ધારણુ ઠાએ,
 તિગિછં પાહણા પાએ, સમારંભં ચ જોઈણો, ૪. સિઝાયર પિંડં
 ચ, આસંદી પલી યંકએ, ગિહંતર નિસિઝાએ, ગાયસુ વદ્દ-
 ણાણીય. ૫. ગિહિણે વોયાવડીયં, જાઈ આજીવ વત્તિયા; તત્તા
 નિવડ ભોઇતં, આઉર સ્સરણાણી ચ. ૬. મૂલએ સિંગથેરે ચ,
 ઉહુ ખંડે અનિવડે, કંદે મુંદે ચ સચિત્તે, ક્કલે ખીએ ચ આમએ.
 ૭. સોવચ્ચલે સિંધવેલોણે, રોમાલોણે ચ આમએ, સામુદ્દે પ-
 સુખારે ચ, કાલાલોણે ચ આમએ. ૮. ધુવણિત્તિ વિમણે ચ, વ-
 ત્થિકમ્મ વિરેયણે, અંજણે દંત વણે ચ, ગાયા ભિગં વિહુસણે.
 ૯. શવ-મેય-મણાઈન્નં, નિગ્ગંથાણું મહેશિણું, સંજમંમિ ચ

જુતાણું, લહુભુય વિહારિણું. ૧૦. પંચાસવ પરિન્નાયા, તિ-
ગુતા છસુ સંજયા, પંચ નિગહણા ધીરા, નિગંથા ઉન્નુદંસિણો.
૧૧. આયાવયંતિ ગિમ્હેસુ, હેમતેસુ અવાઉડા, વાસાસુ પડિસ-
લીણા, સંજયાસુમાહિયા. ૧૨, પરિસહ રિઉ દંતા, ધુયમોહા
જીધંદિયા, સંવ દુખ પહિણુઠા, પક્કમંતિ મહેસિણો. ૧૩. દુ-
કરાઈ કરિતાણું, દુસહાઈ સહેતુ ચ, કેઈત્ય દેવલોએસુ, કેઈ
સિઝંતિ નીરયા. ૧૪. ખવિતા પુન્વ કમાઈ, સંજમેણું તવેણુ ચ
સિદ્ધિમગ્ગ-મણુપત્તા, તાઈણોપરિનિન્વુડે. ૧૫. તિમેમિ. ઇતિ
ખુડગતિઆયાર કહાનામં તઈયં અઝયણું સમ્મતં.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનું ચત્તરંગી નામે ત્રીજું અધ્યયન.

ચત્તારી પરમંગાણિ, દુલ્લહાણીહ જંતુણો, માણુસત્તં
સુઈ સદ્ધા, સંજમમ્મિ ચ વીરિયં. ૧. સમાવન્નાણુ સંસારે,
નાણુ ગોતાસુ જાઈસુ, કમ્મા નાણુવિહા કટુ, પુઠો વિસ્સ-
ભિયાપયા. ૨. એગયા દેવલોએસુ, નરએસુ વિ એગયા, એગયા
અસુરંકાયં, અહાકમ્મેહિં ગચ્છઈ. ૩. એગયા ખત્તિઓ હોઈ,
તઓ ચંડાલ ખુક્કસો, તઓકીડ પયંગો ચ, તઓ કુંથું પિપી-
લીયા. ૪. એવમાવટ જોણીસુ, પાણિણો કમ્મ કિન્વિસા, ન નિ-
વિજ્જતિ સંસારે, સંવઠેસુ ખત્તિઆ. ૫. કમ્મસંગેહિં સંમૂઠા, દુ-
ખિયા ખહુ વેયણા, અમાણુસાસુ જોણીસુ, વિણીહમ્મંતિ પાણિણો. ૬.
કમ્માણું તુ પાહાણુંએ, આણુપુન્વી કયાઈઓ, જીવા સોહી-
માણુપત્તા, આયયંતિ માણુસ્સયં. ૭. માણુસ્સં વિગહં લદ્ધું, સુઈ
ધમ્મસ્સ દુલ્લહા, જં સોઆ પંડીવઝંતી, તવં ખંતી-મહી-
સયં. ૮. આહય સવણું લદ્ધું; સદ્ધા પરમ દુલ્લહા,
સોઆ નેયાઉયં મગ્ગં, ખહવે પરિભસ્સઈ; ૯. સુઈ ચ લદ્ધું સદ્ધં
ચ, વીરિયં પૂર્ણ દુલ્લહં; ખહવે રાયમાણુવિ, નો યણું પડિવઝુંએ.
૧૦ માણુસત્તંમિ આયાઓ, જો ધમ્મસોઆ સદ્ધે; તવસ્સી
વીરિયં લદ્ધું, સંવુડે નિધુણે રયં. ૧૧. સોહિ ઉજુ ચ ભૂયસ્સ,
ધમ્મો સુદ્ધરસ ચિદ્ધઈ; નિન્વાણું પરમં જાઈ, ધયં સિત્તેવ
પાવએ. ૧૨. વિગિંચ કમ્મુણો હેઉ, જસં સચિણુ ખંતિએ;

પાઠવં સરીરં હિચ્ચા, ઉદ્ધૂં પદ્મમર્ધ દિસં. ૧૩. વિસાલસેહિં
સીલેહિં, જખા ઉત્તર ઉત્તરા; મહાસુક્ષ્માવ દિપંતા, મન્નંતા
અપુણ્યવં. ૧૪. અપિયા દેવ કામાણું, કામરૂવ વિઉન્વિણો;
ઉદ્ધૂં કપ્પેસુ ચિઠંતિ, પુન્વા વાસ સયા બહુ. ૧૫. તત્થ હિચ્ચા
જહા ઠાણું, જખા આઉખએ ચુયા; ઉવંતિ માણુસં જોણી, સેઠ-
સંગેભિન્નયએ. ૧૬. ખેત્તં વત્થુ હિરણં ચ, પસવો દાસ પોરૂસં;
ચત્તારી કામ ખંધાણી, તત્થસે ઉવઝૂંઈ. ૧૭. મિત્તવં નાયવં
હોયી, ઉચ્ચાગોએ ચ વન્નવં; અપ્પાયકે મહાપન્ને, અભિન્નયએ
જસો બલે. ૧૮. લોચ્ચા માણુસસએ લોએ, અપ્પડિરૂવે અહા-
ઉયં; પુવ્વિં વિસુદ્ધ સદ્દમ્મે, કેવલં યોહિ યુઝ્ઝિઆ. ૧૯. ચઉ-
રંગં દુલ્લહં નચ્ચા, સંજમં પડવજિજયાં; તવસા ધુય કમ્મંસે
સિદ્ધે હવઈ સાસએ ત્તિખેમિ. ૨૦.

શ્રી ઉત્તમ સૂત્રનું અસંખ્ય નામે ચોથું અધ્યયન.

અસંખ્ય જીવિય માં પમાયએ, જરોવણિયસ્સ હુ નત્થિ
તાણું; એવં વિયાણુહિ જણે પમતે, કન્નુ વિહિંસા અજયા
ગહિંતિ. ૧. જે પાવકમ્મેહિં ધણું મણુસસા, સમાયયંતિ અમયં
ગહા ય; પહાય તે પાસ પયક્રિએ નરે, વેરાણુબદ્ધા નરયં ઉવેંતિ.
૧. તેણે જહા સંદ્ધિ મુહે ગહીએ, સ કમ્મણુ કિચ્ચઈ પાવ-
કારી; એવં પયા પેચ્ચ ઇહં ચ લોએ, કઠાણુ કમ્માણુ ન મોખ
અત્થિ. ૩ સંસાર માવન્ન પરસ્સ અઠ્ઠા, સાહારણું જં ચ કરેઈ
કમ્મં; કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉવેય કાલે, ન બંધવા બંધ વ્વયં
ઉવેંતિ. ૪. વિત્તેણુ તાણું ન લલે પમતે, ઇમંમિ લોએ અહુવા
પરથા; દીવપ્પણુઠેવ અણુત મોહે, નેયાઉયં દહું-મદ્દહું-મેવ. ૫
સુત્તે સુયાવિ પડિયુદ્ધજીવી, ન વીસસે પંડિય આસુપન્ને; ઘોરા
મુહુત્તાં અબલં સરીર, ભારંડ પખખી વ ચરે પ્પમતો. ૬ ચરે
પયાઈ પરિસંકમાણુ, જં કિંચિ પાસં ઇહિ મન્નમાણુ; લાલંતરે
જીવિય બુહઈત્તા, પછા પરિનાય મલાવધંસી. ૭. છંદં નિરો-
હેણુ ઉવેઈ મોખં, આસે જહા સિખિય વમ્મ ધારી; પુવાઈ વાસાઈ
ચરે પમતો, તમ્હા મુણી ખિપ્પમુવેઈમોખં. ૮ સ પુન્વ-મેવં ન

લલેઝ પછા, એસોવમા સાસયવાઈયાણું; વિસીયઈ સિદ્ધિલે આઉ-
યંમિ, કાલોવણીએ સરીરસ્સ લેએ. ૯ ખિખ્પં ન સમેઈ વિવેગ
મેઈ, તમ્હા સમુઠાય પહાય કામે; સમિચ લોગં સમયા મહેસી;
અખ્યાણ રખિવ ચરેપમત્તો. ૧૦ મુહું મુહું મોહ ગુણે જયંત,
અણુગરૂવા સમણું ચરંતં; કાસા કુસંતી અસમંજસંચ, ન તેસુ
લિખખુ મણસા પઉસે ૧૧. મંદાય કાસા બહુ લોહણિજન, તહ
ખગારેસ્સુ મણું ન કુજન; રખેજન કોહં વિણએજમાણું, માયં
ન સેવેજ પહેઝ લોહં, ૧૨. જે સંખયા તુચ્છ પરખવાઈ, તે
પેજ્ઞ દોસાણુ ગયા પરજન; એ એ અહંમુત્તિ દુગંછ માણો, કંખે
ગુણે જાવ સરીર લેઉ. તિખેમિ. ૧૩.

અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર.

[વસંતતિલકા વૃત્તમ.]

ભક્તામર પ્રણત મૈલિમણિપ્રભાણા-
મુઘોતકં દલિત પાપતમોવિતાનમ્ ।
સમ્યક્ પ્રણમ્યજિનપાદયુગં યુગાદા-
વાલંખનં ભવજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ:—ભક્તિ કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના
નમેલા મુગટની અંદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર,
પાપરૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સંસારરૂપી
સમુદ્રમાં પડેલા માણસોને આશ્રયરૂપ, એવા શ્રી જીનેંદ્રસ્વામીના બંને ચર-
ણને રૂપે પ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

ય: સંસ્તુત: સકલવાઙ્મયતત્વબોધા-
દુદ્ધજીવ્યુદ્ધિપદ્મિ: સુરલોકનાથૈ: ।
સ્તોત્રૈર્જગત્રિતયચિત્તહરૈર૩દારૈ:
સ્તોત્ર્યે કિલાહમપિતં પ્રથમં જીનેંદ્રમ્ ॥ (યુગ્મમ.) ૨૥

ભાવાર્થ:—તમામ શાસ્ત્રોનું તત્ત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિપુણ
બુદ્ધિવડે, ત્રણે લોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઇંદ્ર દેવે પણ

જેમની સ્તુતિ કરી છે; એવાં પ્રથમ જીનેંદ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામિની હું
પણ સ્તુતિ કરીશ. ૨ (પ્રથમના આ બે શ્લોકનું યુગલ છે.)

બુદ્ધ્યા વિનાડપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ

સ્તોતું સમુદ્યતમતિવિગતત્રપોડહમ ।

બાલં વિહાય જલસંસ્થિત મિંદુભિંબ-

મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા ગ્રહીતુમ્ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ:—જેના પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાઓએ પૂજા
કરેલી છે, એવા હે જીનેંદ્ર ! જેમ કોઇ પણ સમજી માણસ જળની અંદર
પડેલા ચંદ્રના પ્રતિબિંબને એકદમ ગ્રહણ કરવાને ઇચ્છતો નથી, પણ માત્ર
બાળકજ ઇચ્છે છે, તેમ મેં પણ બુદ્ધિ વિના લજ્જા રહિત થઈને તમારી
સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરી છે. ૩ (તે ખરેખર બાળચેષ્ટા જેવુંજ ગણાય
એમ છે.)

વક્તું ગુણાન્ ગુણસમુદ્ર શશાંકકાંતાન્

કસ્તે ક્ષમઃ સુરગૃપ્રતિભોડપિ બુદ્ધ્યા ।

કલ્પાંતકાલપવનોદ્ધતનકચકં

કો વા તરીતુમલભંબુનિધિં ભુજ્જ્યામ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ:—હે ગુણસમુદ્ર ! સંહારકાળના પવનવડે જેની અંદર
મગર આદિ પ્રાણીઓ ઉછળી રહ્યાં છે એવા સમુદ્રને હાથવડે તરવાને કોણ
સમર્થ થાય છે ? (અર્થાત્ કોઇ નહિ.) તેમ ચંદ્રના જેવા મનોહર
તમારા ગુણોને કહેવાને બૃહસ્પતિ જેવા બુદ્ધિમાન પણ ક્યાંથી સમર્થ થાય ?
(ભાવાર્થ કે એવા પણ સમર્થ ન થાય તો પછી મારી શક્તિ તો તેમાં
ક્યાંથીજ ચાલે ?) ૪

સોડહં તથાપિ તવ ભક્તિવશાન્મુનીશ

કર્તું રતવં વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્તઃ ।

પ્રીત્યાત્મવીર્યમવિચાર્ય મૃગી મૃગેંદ્રમ્

નાડ્યેતિ કિં નિજશિશોઃ પરિપાલનાર્થમ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ:—હે મુનીશ્વર ! એ પ્રમાણે હું તમારી સ્તુતિ કરવામાં
અશક્ત છું, છતાં પણ તમારી ભક્તિને આધિન થઈને જેમ મૃગપશુ
પોતાના બાળકની પ્રીતિને આધિન થઈને તેનું રક્ષણ કરવાને પોતાના
બળનો વિચાર છોડી દઈને પણ (પોતે તેના સામું થવાને અશક્ત છતાં
પણ) સિંહની સામે થાય છે; તેમ હું પણ (મારી શક્તિનો વિચાર
તજી દઈને) તમારી સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું. ૫

અલ્પશ્રુતં શ્રુતવતાં પરિહાસધામ
ત્વદ્ભક્તિરેવ મુખરીકુરૂતે બલાન્મામ ।
યત્કોકિલઃ કિલ મધૌ મધુરં વિદૈતિ
તત્ત્યાગ્યામ્કલિકાનિકરૈકહેતુઃ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—જેમ ચેત્ર માસને વિષે આંખાના મોરના પ્રભાવથી કોયલ મધુર શબ્દો ઉચારે છે, તેમ મને પણ, હું થોડું જાણનાર [મૂર્ખ] અને સાક્ષરોના [વિદ્વાનોના] હાસ્યનું પાત્ર છતાં તમારી ભક્તિ [ના પ્રભાવથી] જ બળાત્કારથી મોલાવે છે. ૬ [આ સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્ત કરો.]

ત્વસંસ્તવેન ભવસંતતિસન્નિબદ્ધં
પાપં ક્ષણાક્ષયમુપૈતિ શરીરભાજનમ્ ।
આકાંતલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમધકારમ્ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી, રાત્રિને વિષે વ્યાપેલું ભમરાના જેવું કાળું અંધારું તત્કાળ નાશ પામે છે, તેમજ તમારી સ્તુતિ કરવાથી, દેહધારીઓનાં જન્મ પરંપરાનાં બાંધેલાં તમામ પાપો ક્ષણમાત્રમાં નાશ પામે છે. ૭

મત્વેતિ નાથ તવ સંસ્તવનં મયેદ-
મારબ્ધ્યતે તનુધિયાડપિ તવ પ્રભાવાત્ ।
ચેતો હરિષ્યતિ સતાં નલિનીકલેષુ
મુક્તાફલધુતિમુપૈતિ નનૂદભિન્દઃ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ—અને એ પ્રમાણે સમજીને, જો કે હું અલ્પ બુદ્ધિવાળો છું તો પણ તમારી આ સ્તુતિ કરવાનો આરંભ કરું; તે જેમ કમળ-પત્રની અંદર પડેલું પાણીનું દીપું, કમળપત્રના પ્રભાવથી મોતીના જેવી શોભા પામે છે, તેમજ આ સ્તોત્ર પણ તમારા પ્રભાવથી સજ્જનોના મનનું હરણુ કરશે. ૮ (એવો શોભાયમાન-પ્રીતિ ઉપજવનાર-યશો.)

આરતાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદ્વાપં
ત્વત્સંકથાડપિ જગતાં દુરિતાનિ હૃતિ ।
દૂરે સહસ્રકિરણઃ કુરૂતે પ્રભૈવ
પદ્માકરેષુ જલજનિ વિકાશલાંજલ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ—જેમ સૂર્ય ધણે છેટે રહ્યો છે, તો પણ તેનાં કિરણો પડેજ સરોવરને વિષે રહેલાં કમળો પ્રકૃષ્ટિ થાય છે, તેમજ સર્વ પાપોનો

નાશ કરનાર તમારું સ્તવન ભલે (દૂર) હો, પણ તમારી કથા માત્ર લોકોના પાપોનો નાશ કરે છે ! ૯

નાત્યદ્ભુતં ભુવનભૂષણ ભૂતનાથ
ભૂતૈર્ગુણૈર્ભુવિ ભવતમલિષ્ટવંતઃ ।
તુલ્યા ભવંતિ ભવતો નનુ તેન કિં વા
ભૂત્યાશ્રિતં ય ઈહ નાત્મસમં કરોતિ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—હે ભુવનભૂષણ ! હે ભૂતનાથ ! તમારા અનેક સસ્ય ગુણો વડે કરીને તમારી સ્તુતિ કરનાર, આ લોકમાંજ તમારા સરખો થાય, એમાં વિશેષ આશ્ચર્ય શું છે ? કેમકે લોકમાં પણ જે જેનો આશ્રય કરીને રહે છે, તે તેને સંપત્તિવડે પોતાના સમાન નથી કરતો શું ? કરે છેજ. ૧૦

દૃષ્ટ્વા ભવંતમનિરૂપવિલોકનીયં
નાડન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુઃ ।
પીત્વા પયઃ શશિકરદ્યુતિદુગ્ધસિંધોઃ
ક્ષારં જલં જલનિધેરસિતું ક ઇચ્છેત્ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ—હે ભગવાન ! એકી નજરે જોઈ રહેવા યોગ્ય આપનું સ્વરૂપ (એકવાર) જોયા પછી, માણસનાં નેત્ર ખીજે ઠેકાણે સંતોષ પામતાં—કરતાં—નથી; કેમકે ચંદ્રના કિરણ જેવું ઉજ્જવળ ક્ષિરસાગરનું દુધ પીધા પછી જળના સમુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને કાણુ ઇચ્છે છે ? કોઈ નહી. ૧૧

યૈઃ શાંતરાગચ્ચિલિઃ પરમાણ્વલિસ્ત્વં
નિર્માપિતન્નિભૂવનૈકલલામભૂત ।
તાવંત એવ ખલુ સ્તેડપ્યણુવઃ પૃથિવ્યાં
યત્તે સમાનમપરં ન હિ રુપમસ્તિ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—હે ત્રણ ભુવનને વિષે એકજ માત્ર આભૂષણરૂપ ! જે શાંતરાગની છાયાના પરમાણ્વોએવડે આપ નિર્માએલા છો. તે પરમાણ્વોએ પૃથ્વીને વિષે તેટલાંજ હોવાથી, તમારા સમાન ખીજનું રૂપજ નથી ! ૧૨

વક્ત્રં ક્વ તે સુરનરોરગનેત્રહારિ
નિઃશેષનિર્જિતજગત્રિતયોપમાનમ ।
ખિંબં કલંકમલિનં ક્વ નિશાકરસ્ય
યદ્વાસરે ભવતિ પાંડુપલાશકલ્પમ્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—દેવતાઓ, મનુષ્યો અને નાગ પ્રમુખના નેત્રોનું હરણ કરનાર એવું; અને ત્રણે જગતને વિષે રહેલાં ચંદ્ર, કમળ આદિક ઉપમાનને જીતનાર એવું તમારું મુખ કયાં ? અને દિવસને વિષે ખાખરાના પાનના

જેવું શીકું પડી જનાઈ એવું; તેમજ વળી કલકવાળું; એવું ચંદ્રમાનું બિંબ;
તે ક્યાં ? ૧૩

સંપૂર્ણમંડલશાંકકલાકલાપ-

શુભા ગુણાન્નિભુવનં તવ લંઘયન્તિ ।

યે સંશ્રિતાન્નિજગદીધરનાથમેકં

કસ્તાન્નિવારયતિ સંચરતો યથેષ્ટમ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—સંપૂર્ણ ચંદ્રની કાન્તિ જેવા તમારા ઉન્નત ગુણો, ત્રણે
જગતને ઉલ્લંઘન કરીને વ્યાપી રહ્યા છે; કેમકે ત્રણે જગતના આપ એક-
લાજ સ્વામી છો, તેથી તમારો આશ્રય કરીને રહેલા તે ગુણોને, ધન્યા
પ્રમાણે વર્તતાં કાણુ અટકાવી શકે એમ છે ? ૧૪

ચિત્રં કિમત્ર યદ્વિ તે ત્રિદશાંગનાભિ-

ર્નીતં મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાંતકાલમરૂતા ચલિતાચલેન

કિં મંદરાદ્રિશિખરં ચલિતં કદાચિત્ ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—હે પ્રભુ ! દેવાંગનાઓ તમારા મનમાં કિંચિત્ માત્ર પણ
વિકાર (કામવિકાર) લાવી શકી નહિ, તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? કેમકે સંહાર
કાળના પવનથી તમામ પર્વતો ડોલે છે, તોપણ મેર પર્વતનું શિખર કદાપિ
ડોલે છે શું ? (નહીજ) ૧૫

નિર્ઘૂમવતર્તિરપવર્જિતૈલપૂરઃ

કૃત્સનં જગત્રયમિદં પ્રકટીકરોપિ ।

ગમ્યો ન જતુ મરૂતાં ચલિતાચલાનાં

દીપોઽપરસ્તવમસિ નાથ જગત્પ્રકાશઃ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—હે નાથ ! જેની અંદરથી ધૂમાડો નિકળતો નથી, જેને
દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે
જગતને પ્રકાશીત કરે છે, અને પર્વતોને પણ ડોલાવી નાખે એવો પવન
પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી; એવા વિલક્ષણ દીપ રૂપે આ જગતને
વિષે તું પ્રકાશે છે. ૧૬

નાસ્તં કદાચિદુપયાસિ ન રાહુગમ્યઃ

રૂપણીકરોપિ સહસ્રા યુગપન્નજગન્તિ ।

નાંભોધરોદરનિરૂદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સૂર્યાતિશાયિ ચલ્હિમાસિ સુનીર્દ્ર લોકે ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—હે સુનીર્દ્ર ! જગતને વિષે તમે સૂર્યના કરતાં પણ વધારે

મહિમાવાન છો ! (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી, તમે કદી પણ અસ્ત પામતા નથી, મેઘ તમારા પ્રભાવનો અવરોધ કરી શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશીત કરો છો. (તેથી સૂર્યના કરતા પણ તમે અધિક માહિમાવાન છો એ સ્પષ્ટજ છે.) ૧૭

નિત્યોદયં હસિતમોહમહાંધકારં

ગમ્યં ન રાહુવદનસ્ય ન વારિદાનમ્ ।

વિભ્રાજતે તવ મુખાબ્જમનદપકાન્તિ

વિદ્યોતયન્નગદપૂર્વશશાંકભિંબમ્ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—જેનો ઉદય હંમેશાં છે, જેણે મોહરૂપી અંધકારનો નાશ કરેલો છે, જેનો રાહુથી ઘાસ થઈ શકતો નથી, જેને મેઘ પણ ઘેરી શકતો નથી, તેમજ જેની કાંતિ કદી પણ ઓછી થતી નથી; એવું તમારું મુખ કમળ જગતને વિષે અપૂર્વ ચંદ્રભિંબની પેઠે શોભી રહે છે. ૧૮

કિં શર્વારીષુ શશિનાડન્હિ વિવસ્વતાવા

મુખમ્મુખેદુહસિતેષુ તમસ્સુ નાથ ।

નિષ્પન્નશાલિવનશાલિનિ શ્વલોકે

કાર્યં કિયન્નલધરૈર્જલભારનમ્રૈઃ ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ—હે નાથ ! તમારા મુખરૂપી ચંદ્રમાથી જ્યારે અંધકારનો નાશ થાય છે, ત્યારે પછી રાત્રિને વિષે ઉગતા ચંદ્રમાનું શું કામ છે ? તેમજ દિવસે ઉદય પામતા સૂર્યનું પણ શું કામ છે ? કેમકે શોભાયમાન કાંચેરનું ધાન્ય પાકી ચૂક્યા પછી, આકાશમાં ચઢી આવેલા વર્ષાદત્તું શું પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ કે તે જેમ નિરર્થક છે તેમજ સૂર્યચંદ્ર પણ તમારા મુખના પ્રકાશ આગળ નિરર્થકજ છે !) ૧૯

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભ્રાતિ કૃતાવકાશં

નૈવ તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।

તેજઃ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં

નૈવં તુ કાચશકલે કિરણાકુલેડપિ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ—હે પ્રભુ ! તમારા વિષે જ્ઞાન જેવી રીતે યથાવકાશથી શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇલાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથીજ. કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાપ્ત્ય ભાસે છે, તેવું કાચના ચળકતા કકકાને વિષે પણ જણાતું નથીજ. ૨૦

મન્યે વરં હરિહરાદય એવ દૃષ્ટા

દૃષ્ટુ યેષુ હૃદયં ત્વયિ તોષમેતિ ।

કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ

કશ્ચિન્મતો હરતિ નાથ ભવાંતરેડપિ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ—હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિ દેવો (મારી) દ્રષ્ટીએ પડ્યા તે સાંજેન થયું છે. કેમકે તેમને દીઠાથી માઈ હૃદય તમારે વિષેજ (તે સર્વેને દીઠાથી અને તે સર્વેથી તમે ઐક્ય છો એમ જાણ્યાથી) સં-
તોષ પામે છે. આ લોકમાં તમને જોવાથી શું થયું છે ? (તો એટલુંજ કહેવાનું છે કે) ભવાન્તરને વિષે પણ અન્યકોઈ દેવ માઈ મન હરણ કરી શકનાર નથી. ૨૧

સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશેઃ જનયન્તિ પુત્રાન

નાન્યાં સુતં ત્વદુપમં જનની પ્રસૂતા ।

સર્વા દિશેઃ દધતિ ભાનિ સહસ્રરશ્મિં

પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્ફુરદ્દંશુજલમ્ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ—જેમ તારાઓના સમૂહોને સર્વે દિશાઓ ધારણ કરે છે, પણ તેજસ્વી સૂર્યને તો માત્ર પૂર્વદિશાજ જન્મ આપે છે; તેમજ સેંકડો સ્ત્રીઓ ઘણાએ પુત્રોને જન્મ આપે છે, છતાં તમારા સમાન પુત્રને તો બીજી કોઈ જન્મેતા (સ્ત્રી) ઉત્પન્ન કરતીજ નથી ! ૨૨

ત્વામામનંતિ મુનયઃ પરમં પુમાંસ

માદિત્યવર્ણમ્મલં તમસઃ પુરસ્તાત્ ।

ત્વામેવ સમ્યગુપલક્ષ્ય જયંતિ મૃત્યું

નાન્યઃ શિવઃ શિવપદસ્ય મુનીંદ્ર પૃથાઃ ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ—હે મુનીંદ્ર તમને મુનિયો પરમ પુરૂષ માને છે, અને તમે અધિકાર આગળ નિર્મળ સૂર્ય જેવા છો; વળી તમને રૂડે પ્રકારે પામવાથી (જાણવાથી) મૃત્યુને પણ જીતી શકાય છે. અને (એ કારણથી) તમારા સિવાય બીજો (કોઈ પણ) મોક્ષ (મુક્તિ) પામવાનો કલ્યાણકારક માર્ગ નથીજ ! ૨૩

ત્વામવ્યયં વિભુમચિંત્યમસંખ્યમાદ્યં

બ્રહ્માણ્મીશ્વરમનંતમનંગકેતુમ્ ।

યોગીશ્વરં વિદિતયોગમનેકમેકં

જ્ઞાનસ્વરુપમ્મલં પ્રવદંતિ સંતઃ ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ—હે પ્રભુ ! તમને અવ્યય, વિભુ, અચિંત્ય, અસંખ્ય, આદ્ય, બ્રહ્મા, ઇશ્વર, અનંત, અનંગ-કેતુ, યોગીશ્વર, યોગને જાણનાર, અનેક, અને એક; એવી રીતે સત્પુરૂષો અનેક વિશેષણોથી જ્ઞાનના સાક્ષાત્ સ્વરૂપ રૂપે, અને વળી નિર્મળ પણ કહે છે ! ૨૪

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્થિત બુદ્ધિબોધાત
ત્વં શંકરોસિ ભુવનત્રયશંકરત્વાત્ ।
ધાતાસિ ધીર શિવમાર્ગવિધેર્વિધાનાત
વ્યક્તં ત્વમેવ ભગવન્ પુરૂષોત્તમોઽસિ ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ—હે વિબુધાર્થિત ! તમે બુદ્ધિનો બોધ કરો છો તેથી બુ-
દ્ધજ છો. તમે ત્રણે જગતનું કલ્યાણ કરનાર છો તેથી શંકર રૂપજ
છો. અને કલ્યાણકારક માર્ગના વિધિને ધારણ કરનારા-બળુનાર છો તેથી
તમેજ ધાતા છો. અને હે ભગવન્ તમેજ સ્પષ્ટ પુરૂષોત્તમ એટલે નારાયણ
રૂપ છો ! ૨૫

તુલ્યં નમસ્ત્રિભુવનાર્તિહરાય નાથ
તુલ્યં નમઃ ક્ષિતિતલામલભૂષણાય ।
તુલ્યં નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય
તુલ્યં નમો જન ભવોદ્ધિશોષણાય ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ—હે નાથ ! ત્રણે જગત્ની પીડાને હરણ કરનાર આપને
મારા નમસ્કાર હો ! પૃથ્વીના તળ ઉપર અમલ-નિર્મળ-ભૂષણ રૂપ આપને
મારા નમસ્કાર હો ! વળી ત્રૈલોકના પરમેશ્વર એવા આપને મારા નમસ્કાર
હો ! હે જન ! આ સંસાર રૂપ સાગરને શોષણ કરનાર-નહીં સરખો કરી
દેનાર-આપને મારા નમસ્કાર હો ! ૨૬

કો વિસ્મયોઽત્ર યદિ નામ ગુણૈરશેષૈ-
સ્ત્વં સંશ્રિતો નિરવકાશતયા સુનીશ ।
દોષૈરૂપાત્તવિવિધાશ્રયજાતગર્વૈઃ
સ્વપ્નાંતરેઽપિ ન કદાચિદ્ધીક્ષિતોઽસિ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ—હે સુનીશ તમામ ગુણોજ તમારામાં પરિપૂર્ણ રીતે આ-
શ્રય કરીને રહેલા છે, તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ! કેમકે અનેક સ્થળે આશ્રય
મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થએલો છે, એવા દોષોએ તો તમને સ્વપ્નાં-
તરે-સ્વપ્નમાં-પણ જોયેલાજ નથી ! (ભાવાર્થ કે તમારામાં ગુણ સિવાય
દોષ ખીલકુલ છેજ નહીં.) ૨૭

ઉચ્ચૈરશોકતરૂસંશ્રિતમુન્મયૂખ-
માભાતિ રુપમમલં ભવતો નિતાંતમ્ ।
સ્પષ્ટોદ્ધસત્ કિરણમરતતમોવિતાનં
ખિંબં રવેરિવ પયોધરપાર્શ્વવર્તિ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—હે જીનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમાં રહીને, અંધકારનો

નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ ઉંચાં કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય શોભી રહે છે; તેમજ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલું આપનું સ્વરૂપ (પાપરૂપી અધિકારનો નાશ કરીને અને) ઉંચાં કિરણ પ્રસારીને, અત્યંત નિર્મળ, શોભી રહે છે. ૨૮

સિંહાસને મણિમયૂખશિખાવિચિત્રે
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કનકાવદાતમ્ ।
ખિંબં વિચદ્વિલસદ્ગંધુલતાવિતાનં
તુંગાદ્યાદિશિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ—જેવી રીતે ઉંચા ઉદ્યાયળ પર્વતના ઉપર, આકાશને વિષે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહવડે, સૂર્યનું ખિંબ શોભે છે; તેવીજ રીતે હે જીનેંદ્ર ! મણિયોના કિરણોની પંક્તિઓવડે કરીને, વિચિત્ર દેખાતા સિંહાસનને વિષે, સુવર્ણ જેવું મનોહર આપનું શરીર, અત્યંત શોભે છે. ૨૯

કુંઠાવદાતચલચામરચાંડશોભં
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કલધાતકાંતમ્ ।
ઉદ્ગચ્છશાંકશુચિનિર્ઝરવારિધાર-
મુચ્ચૈસ્તટં સુરગિરેરિવ શાતકૌભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ—જેમ ઉદ્ય પામેલા ચંદ્રમાના જેવી, નિર્મળ પાણીનાં ઝરણુની ધારાઓ વડે, ચેરપર્વતનું સુવર્ણમય ઉંચું શિખર શોભી રહે છે; તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીંળતા (ધરતા) ચામરો વડે, સોનાના જેવું મનોહર આપનું શરીર શોભી રહે છે. ૩૦

છત્રત્રયં તવ વિભાતિ શશાંકકાંત-
મુચ્ચૈઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુકરપ્રતાપમ્ ।
મુકતાંકલપ્રકરભલવિવૃદ્ધશોભં
પ્રખ્યાપયત્ ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ—હે ભગવન્ (તારા સહિત) ચંદ્રના જેવાં મનોહર, સૂર્યના કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી શોભાયમાન, એવાં તમારા ઉપર રહેલાં તમારાં ત્રણ છત્રો શોભી રહ્યાં છે; તે જાણે તમારૂં ત્રણ જગત્તું અધિપતિપણું જાહેર કરતાં હોય નહીં થું? તેમ શોભે છે. ૩૧

ગંભીરતારવપૂરિતદ્વિગ્વિભાગ-
સૈલોક્ચલોક્કશુભસંગમભૂતિદક્ષઃ ।

સદ્ધર્મરાજજયધોષણધોષકઃ સન

ખે દુંદુભિધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાહી ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ—ઉંચા અને ગંભીર શબ્દવડે જેણે દિશાએના વિભાગો પૂરી દીધા છે. ત્રણે જગતના લોકોને શુભસમાગમની સંપત્તિ આપવામાં જે કુશળ છે, અને સત્યધર્મના રાજના જયના શબ્દને જે જાહેર કરે છે, એવો તમારો જે દુંદુભિ, તે આકાશને વિષે ગર્જના કરી રહ્યો છે! ૩૨

મંદારસુંદરનમેરુસુપારિજાત-

સંતાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરુદ્ધા ।

ગંધોદ્ધિન્દુશુભમંદમરૂપપાતા

દિવ્યા દિવ્યપતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થ—મંદાર, સુંદર નમેરુ, પારિજાત, અને સંતાનક ઇલાદિ વૃક્ષોના પુલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધીદાર પાણીના બિન્દુઓ વડે શીતળ અને મંદવાયુ એ પ્રેરાએલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણીજ પડે છે; તે જાણે તમારા ભાષણની દીવ્યમાળાજ પડતી હોય નહીં શું! ૩૩

શુભપ્રભાવલયભૂરિવિભા વિભોરતે

લોકત્રયદ્યુતિમતાં દ્યુતિમાક્ષિપન્તી ।

પ્રોઘતદિવાકરનિરંતરભૂરિસંજ્યા

દીપ્ત્યા જયંત્યપિ નિશામપિસોમસૌમ્યા ॥ ૩૪ ॥

ભાવાર્થ—હૈ વિભુ! શોભાયમાન છે પ્રભામંડળ તે જેતું એવી ઘણીજ તેજસ્વી તમારી કાન્તિ; ત્રણે જગતના તેજસ્વી પદાર્થોના તેજને ઝાંખુ પાડે છે-જીતે છે-આકેષે કરે છે. તે તમારી કાન્તિ, અસંખ્ય સૂર્યના સરખી તેજસ્વી હોવા છતાં, ચંદ્રના જેવી શીતળ પ્રભાથી રાત્રિને પણ જીતે છે! ૩૪.

રૂવર્ગાપવર્ગગમમાર્ગવિમાર્ગણુષ્ટ-

સદ્ધર્મતત્વકથનૈકપટુન્નિલોક્યામ ।

દિવ્યધ્વનિભવતિ તે વિશદ્ધર્થસર્વ-

ભાષાસ્વભાવપરિણામગુણૈઃ પ્રયોજ્યઃ ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ—સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ બતાવવામાં ઇષ્ટ, તેમજ ત્રણે લોકને વિષે સત્યધર્મનું તત્વ કહેવામાં જે એકજ માત્ર નિપુણ છે, એવો તમારો જે દિવ્યધ્વનિ તે નિર્મળ અર્થવાણો હોવાથી સર્વ ભાષાના સ્વમાનના ગુણને પામીને (સર્વત્ર) થાય છે. ૩૫.

ઉન્નિદ્રહેમનવપંકજપુંજકાંતી

પર્યુદ્ધ ન્નખમયૂખશિખાલિરામો ।

પાદૈઃ પદ્માનિ તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ધત્તઃ

પદ્માનિ તત્ર વિષ્ણુધાઃ પરિકલ્પયન્તિ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ—હે જીનેન્દ્ર ! સુવર્ણનાં નવાં ખીલેલાં કમળોના સમૂહની કાંતિ જેવા પ્રસરી રહેલાં નખોનાં ફિરણોની પાંક્તિ વડે જે સુંદર દેખાય છે, એવા તમારા પગે પૃથ્વી ઉપર જ્યાં જ્યાં કગલાં ભરે છે, (તમે જ્યાં જ્યાં વિચરો છો) તે તે ઠેકાણે દેવતાઓ કમળની કલ્પના-રચના-કરે છે. ૩૬

ઇત્યં યથા તવ વિભૂતિરભૂજિજ્જનેન્દ્ર

ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્થ ૧

યાદક્રપલા દિનકૃતઃ પ્રહૃતાધિકારા

તાદૃક કુતો અહગણસ્ય વિકાસિનોડપિ ॥ ૩૭ ॥

ભાવાર્થ—હે જીનેન્દ્ર ! એ પ્રકારની (પાછળ જણાવેલા અષ્ટ પ્રાંતિકાર્યની) તમને જે જે સંપત્તિયો ધર્મનો ઉપદેશ કરતી વખતે (સમવસરણુમાં) થઇ, તે પ્રમાણે અન્ય ને (હરિહરાદિક પરધર્મના દેવોને કદી પણ) થઈ નથી. (તે યોગ્યજ છે) કેમકે અધિકારનો સમૂળ નાશ કરનાર સૂર્યની જેવી પ્રભા છે, તેવી પ્રકાશ પામેલા અહોની પણ ક્યાંથી જ હોય ? ૩૭.

અચોતન્મદાવિલવિલોલકપોલમૂલ

મત્તભ્રમદ્ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકોપમ ૧

ઐરાવતાભભિભસુદ્રતમાપતંત

દૃઢૌ ભયં ભવતિ નો ભવદાશ્રિતાનામ ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ—જેનું ગંડસ્થળ ઝરતા મદવડે કરીને ખરડાએકું છે, વળી જે માથું ધુણાવ્યા કરે છે, અને તેની આળુબાળુ ભમતા ઉન્મત ભમરાઓના ગુંજરવ વડે, જેનો કોપ વૃદ્ધિને પામેલો છે, વળી જે ઉદ્ભૂત ઐરાવત જેવો છે, એવો હાથી પણ જો (કદાચ) સામે આવે, તો પણ તેને દેખીને તમારો જે આશ્રિત હોય છે તેને ભય ઉપજતો નથી. ૩૮

ભિન્નેભકુલગલદુન્વલશોણિતાક્ત

મુક્તાફલપ્રકરભૂપિતભૂમિભાગઃ ૧

બદ્ધક્રમઃક્રમગતં હરિણાધિપોડપિ

નાકામતિ ક્રમયુગાયલસંશ્રિતં તે ॥ ૩૯ ॥

ભાવાર્થ—જેણે હાથીઓનાં કુલસ્થળ છેદીને, તેમાંથી ગળતાં ઉન્વળ અને લોહીથી ખરડાએલાં મોતી વડે પૃથ્વી શોભાવી છે; એવા બળવાન દોડતા સિંહની દોડમાં જે માણસ આવી પડ્યો હોય, તે પણ જો તમારા

ચરણ રૂપી પર્વતનો આશ્રય લે, તો તેને તેવો સિંહ મળ્યું (ભારી શકતો નથી.) આક્રમણ કરી શકતો નથી-પંખામાં લઈ શકતો નથી. ૩૯

કલ્પાંતકાલપવનોદ્ધતવન્હિકલ્પં

દાવાનલં જ્વલિતમુજ્જ્વલમુત્કુલિંગમ ।

વિશ્વં જિઘ્રત્સુમિવ સંમુખમાપતંતમં

ત્વન્નામદીર્તનજલં શમયત્યશેષમ

॥ ૪૦ ॥

ભાવાર્થ—જે; પ્રલયકાળના પવનથી ઉદ્ધત થયેલા અગ્નિ જેવો, જેની અંદરથી ઘણા ઓઠા (તનખા) ઉડે છે એવો, અને ઘણાજ પ્ર-કાશવાળો એવો દાવાનળ-વનનો અગ્નિ-જાણે જગતને બાળી નાખવાની જ ઇચ્છા કરતો હોય નહીં! તેમ જોરમાં સળગતો સળગતો સન્મુખ આવે; તો તેને પણ તમારા નામનું કીર્તન રૂપી-તમારું સ્તવન રૂપી-જળ અશેષ સમાવી દે છે-સમગ્ર બુઝાવી નાખે છે. ૪૦

રક્તેક્ષણં સમદ્દકોકિલકંઠનીલં

ક્રોધેન્દ્રતં ક્ષિણિમુત્કલ્પમાપતંતમ ।

આક્રામતિ ક્રમયુગેન નિરસ્તશંક-

સ્તવત્ત્રામનાગદમની દ્વિદિ યસ્ય પુંસઃ

॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ—લાલચોળ આંખોવાળો, મદોન્મત્ત ક્રોધલના કંઠ (ગળું) જેવો કાળો, અને ક્રોધે કરીને ઉદ્ધત, (છંછેડાયેલો) એવો સર્પ ઉંચી ફેણ કરીને સામો ઘસી આવતો હોય તેને પણ, જે માણસની પાસે તમારા નામરૂપી નાગ-દમની (સર્પનું દમન કરનાર ઔષધી) હોય છે, તે મા-ણસ નિઃશંકપણે ઓળંગી જાય છે! [ભાવાર્થ કે એવો સાપ પણ તમારા ભક્તને કરડી શકતો નથી.] ૪૧

વલ્ગત્તુરંગગજગર્જિતભીમનાદ-

માઝૈ બલં બલવતામપિ ભૂપતીનામ ।

ઉદ્ધદિવાકરમયૂખશિખાપવિદ્ધં

ત્વદ્દીર્તનાત્તમ ધવાશુ લિદ્ધામુપૈતિ

॥ ૪૨ ॥

ભાવાર્થ—જેની અંદર ધોડાઓ ફૂદી રહ્યા છે, અને હાથીઓની ગર્જનાના ભયાનક શબ્દો થઈ રહ્યા છે, એવા રણને વિષે રહેલા બળવાન ભૂપતિના સૈન્યને પણ, જેમ ઉદય પામેલા સૂર્યનાં કિરણોની શિખાઓવડે, અધિકારનો નાશ કરી શકાય છે, તેમજ તમારા કીર્તનથી ભેદી શકાય છે! (ભાવાર્થ કે તમારી ભક્તિથી એવું સૈન્ય પણ જીતી શકાય છે.) ૪૨

કુંતામલિન્નગજશોભિતવારિવાહ-

વેગાવતારતરણાતુરયોધલીભિ ।

યુદ્ધે જયં વિજિતદુર્જયજેયપક્ષા-

સ્વત્પાદપંકજવનાશ્રયિણો લલતે ॥ ૪૩ ॥

ભાવાર્થ—ભાલાઓની અણીઓ વડે છેદાઇ ગયેલા હાથીઓના રુધિરનો પ્રવાહ જ્યાં આગળ વેહે છે, અને જ્યાં તે પ્રવાહની અંદર યોદ્ધાઓ તરવામાં આતુર થઈ ગયેલા છે, એવા ભયાનક યુદ્ધને વિષે; જેને તમારા ચરણ કમળ રૂપી વનનો આશ્રય હોય છે, તેઓ અજીત શત્રુઓને પણ જીતી શકે છે. ૪૩

અંભોનિઘૌ ક્ષુલિતલીપણનકચક-

પાઠીનપીઠભયદોલ્વણવાડવાઝો ।

રંગતરંગશિખરસ્થિતયાનપાત્રા-

આસં વિહાય લવતઃ સ્મરણાદ્વજન્તિ ॥ ૪૪ ॥

ભાવાર્થ—ભયંકર મગરમઝ આદિ-નકચક જળચર જંતુઓ-જેની અંદર ઊછળી રહ્યા છે, અને ભયાનક વાડવામિ જેની અંદર અતિશય પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યો છે, તથા મોટા મોટા મોળઓ જેની અંદર ઊછળી રહ્યા છે, એવા તોરાની સમુદ્રની અંદર જે વહાણો (વહાણની અંદરનાં મનુષ્યો) આવી પડેલાં હોય છે, તેપણ તમારા સ્મરણથી નિર્ભયપણે જઈ શકે છે! (સમુદ્રમાં જેમમાયા સિવાય રહી શકે છે.) ૪૪

ઉદ્ભૂત લીપણજલોદરભારભુજ્નાઃ

શોઆંદશામુપગતાશ્ચ્યુતજીવિતાશાઃ ।

ત્વત્પાદપંકજરજેડમૃતદિગ્ધદેહા

મર્ત્યા લવંતિ મકરધ્વજતુલ્યરુપાઃ ॥ ૪૫ ॥

ભાવાર્થ—ભયંકર જળોદર રોગના ભારથી નમી ગયેલા, અને તેથી કરીને જેમણે જીવતરની આશા છોડી દીધી છે; એવી મહા દુઃખદ અવસ્થાને જેઓ પામેલા હોય છે; તેઓ પણ તમારા ચરણ કમળની રજ-રૂપી અમૃતનું જે પોતાના શરીરને લેપન કરે તો [રોગથી રહિત થઈને] કામ દેવ જેવા સુંદર શરીરવાળા થાય છે! ૪૫

આપાદકંઠમુરુશૃંખલવેદિતાંગા

ગાઠં બ્રહ્મજિગડકોટિનિષ્કૃષ્ણંધાઃ ॥

ત્વન્નામમંત્રમનિશં મનુજઃ સ્મરંતઃ

સઘઃ સ્વયં વિગતબંધલયા લવંતિ ॥ ૪૬ ॥

ભાવાર્થ—પગથી તે ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેનાં અંગ વિટાઈ ગયાં છે, અને-તે મોટી બેડીઓના ગાઠ બંધનથી-તેની કોટીઓની

ઝીણી અણીઓવડે જેમની જાગે ધસાયા કરે છે, તે માણસો પણ જે તમારા નામનું નિરંતર સ્મરણ કરે છે, તેા ઉતાવળા પોતાની મેળેજ બંધનના ભયથી મુક્ત થઈ જાય છે. (કેદમાંથી છુટે છે.) ૪૬

મતદ્વિપેન્દ્રમૃગરાજદવાનલાહિ-

સંભ્રામવારિધિમહોદરબંધનાત્થમ ।

તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ ભયં ભિયેવ

યસ્તાવકં સ્તવમિમં મતિમાનધીતે

॥ ૪૭ ॥

ભાવાર્થ—જે બુદ્ધિમાન માણસ તમારૂં આ સ્તવન [આ ભક્તા-મર સ્તોત્ર] ભણે છે, -પાઠ કરે છે, -તેનો; મહોન્મત હાથીથી, સિંહથી, દાવાનળ અગ્નિથી, યુદ્ધથી, સમુદ્રથી અને જંગોદર તથા બંધન; (પાછલાં કાળોમાં જણાવેલાં) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલો ભય; ભયથીજ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ (આ સ્તોત્રનાં પાઠથી) જટ નાશ પામે છે ! ૪૭

સ્તોત્રસ્મજં તવ જ્ઞનેન્દ્ર ગુણૈર્નિબદ્ધાં

ભક્તયા મયા વિવિધવર્ણવિચિત્રપુષ્પામ ॥

ધત્તે જનો ય ઇહ કંઠગતામજસ્રં

તં માનતુંગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ

॥ ૪૮ ॥

ભાવાર્થ—હે જ્ઞનેન્દ્ર ! આ સ્તોત્રરૂપી માળા મેં તમારા ગુણરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રંગવાળાં પુષ્પોથકી ભક્તિવડે ગુથેલી છે; તેને જે માણસ હમેશાં પોતાના કંઠને વિષે ધારણ કરશે, તે સન્માન થકી ઉઠ્યા થયેલા એવા (હોઈને) સ્વતંત્ર લક્ષ્મીને પામશે. ૪૮

અથ શ્રી કલ્યાણ મંદીર સ્તોત્ર.

[હરીગીત છંદ.]

કલ્યાણનું મંદિર અને ઉદાર ધરણીત આપવે,
દાતા અભય ભયભીતને સમર્થ દુરિત કાપવે;
સંસાર દરિયે હુબતાને નાવરૂપે જે વળી,
નિર્દોષ પ્રભુના પદકમળને પ્રથમ હું પ્રેમે નમી. ૧
સાગર સમા જેના મહિમાની સ્તુતિ કરવા વિષે,
વિશાળ બુદ્ધિ સુરગુરુ તે છેક શક્તિ હીણ દીસે;
વળી કમઠ કેરા ગર્વને જે બાળવે અગ્નિ અરે,
તીર્થેશની સ્તુતિ કરીશજ તેમની હુંતો ખરે. ૨

સામાન્ય રીતે પણ તમારા રૂપને વિસ્તારવા,
 જનરાજ શક્તિમાન હૃદય મૂઠ મુજ સમ છે થવા;
 દિન અંધ ધીરજવાન બચ્ચું છુટું જે તેહથી,
 નહિં સૂર્ય કેરા રૂપને વર્ણિ શકશે સ્નેહથી. ૩
 અનુભવ કરે તુજ ગુણ તણો જન મોહના ટળવા થકી,
 નહિં પાર પામે નાથ તે પણ આપ ગુણ ગણતાં કદી;
 જ્યમ પ્રલયકાળવડે ખસેલા જળથકી સમુદ્રના,
 ખુલા થએલા રત્ન ઢગલા કોથી માપી શકાય ના. ૪
 દેદીપ્યમાન, અસંખ્ય ગુણની ખાણ નાથ તમારી હું,
 આરંભ તો કરવા સ્તુતિ પણ મંદ બુદ્ધિમાન છું;
 શું બાળપણ કેતું નથી લંબાવી બેઠું હાથને,
 નિજ બુદ્ધિના અનુસારથીજ સમુદ્રના વિસ્તારને. ૫
 હે ઇશ યોગી પણ તમારા ગુણ જે ન કહી શકે,
 સામર્થ્ય માંડ ક્યાંથી વર્ણન મુજથી તેતું થઇ શકે;
 વિચાર વિણતું કાર્ય આ ગણાય માંડ તેહથી,
 પણ પક્ષી શું પોતા તણી ભાષા કહો વદતા નથી. ૬
 અચિંત્ય મહિમાવાન સ્તુતિ આપની હો જનરે,
 તુજ નામ પણ સંસારથી ત્રેલોકનું રક્ષણ કરે;
 જ્યમ શીખ કેરા સખત તાપવડે મુસાફર જે દુઃખી,
 તે થાય કમળ તળાવ કેરા શીતળ વાયુથી સુખી. ૭
 હે સ્વામી આપ હૃદય વિષે આવો તદા પ્રાણી તણાં,
 ક્ષણમાત્રમાં દ્રઢ કર્મ બંધન જન્ય તૂટી જગ તણાં;
 વનમાં મયુરો મધ્યમાં જેવી રીતે આવ્યાં થકી,
 ચંદન તણાં તરૂંથીજ સર્પો સઘ છુટે છે નકી. ૮
 દર્શન અહો જીનેંદ્ર માત્ર મનુષ્યને જે થાય છે,
 તો સેંકડો દુઃખ ભય ભરેલા સ્થેનમાં ટળી જાય છે;
 ગેવાળ કીંવા સૂર્ય તેજસ્વી તણાં દીકાં થકી,
 પશુઓ મૂકાયે સઘ જેવા નાસતા ચોરો થકી. ૯
 તારક તમે જનરાજ કેવી રીતથી સંસારીના,
 તમને હૃદયમાં ધારી ઉલટા તારતા સંસારીયા;
 આશ્ચર્ય છે પણ ચર્મ કેરી મસકથી સાચું ઠરે;
 અંદર ભરેલા વાયુના આધારથી જળને તરે. ૧૦

- હરી હર અને બ્રહ્માદિના પ્રભાવને જોણે હણ્યો,
ક્ષણભાત્રમાં તે રતિ પતિને સ્હેજમાં આપે હણ્યો;
જે પાણી અગ્નિ અન્યને બુઝાવતું પણ વારમાં,
તે પાણીને વડવાનજે પીધું ન શું ક્ષણવારમાં. ૧૧
- હે સ્વામી અતિશય ભારવાળા આપને પામ્યા પછી,
કેવી રીતે પ્રાણી અહો નીજ હૃદયમાં ધાર્યા થકી;
અતિ લઘુપણે ભવરૂપ દરીયો સ્હેજમાં તરી જાય છે,
અથવા મહાન જનોતણો મહીમા અચિંસ ગણાય છે. ૧૨
- હે પ્રભુ જ્યારે પ્રથમથી આપે હણ્યો તો ક્રોધને,
આશ્ચર્ય ત્યારે કેમ બાળ્યા કર્મરૂપી ચોરને;
અથવા નહીં આ અવનીમાં શું દેખાવમાં આવતું,
શીતળ પડે જે હીંમ તે લીલાં વનોને બાળતું. ૧૩
- હે જીન યોગી આપને પરમાત્મ રૂપેથી સદાં,
નિજ હૃદય કમળે જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુથી અવલોકતા;
પુનીત નીર્મળ કાંતીવાળા કમળાનું બી સંભવે,
શું કમળ કેરી કર્ણિકાન મધ્ય વિલુ બીજે સ્થળે. ૧૪
- ક્ષણભાત્રમાં જીનરાજ ભવીજન આપડેરા ધ્યાનથી,
પામે દશા પરમાત્માની તજ દેહને પ્રભુ જ્ઞાનથી;
જ્યમ તિવ્ર અગ્નિ તાપથી મિશ્રીત ધાતુ હોય તે,
પથરપણાંને લાગીને તત્કાળ સોનું થાય છે. ૧૫
- હે જીન હમેશાં ભવ્ય જન જે દેહના અંતર વિષે,
ધરતાં તમારું ધ્યાન તેનો નાશ કરતા કેમ તે;
અથવા સ્વભાવ મહાનજન મધ્યસ્થનો એવો સદાં,
વિમ્મહતણો કરી નાશને શાંતી પ્રસારે ઉભયથા. ૧૬
- નહીં ભેદ હે પ્રભુ આપને આત્મા વિષે આ બુદ્ધિથી,
ચિંતન કરે પંડિત અહીં તે આપ સમ થાયે નહીં;
જે જળ વિષે શ્રદ્ધા થકી અત્ર તણું ચિંતન કરે,
તે જળ ખરેખર વિપન્ન વીકારને શું ના હરે. ૧૭
- તમનેજ અગ્નિને રહિત પરધર્મિ પણ નામાંતરે,
વિલુ હરિ હરાદિક બુદ્ધિથી નીશ્ચય કરી પામે ખરે;
કમળા તણું રોગોથી જેના નેત્ર પ્રભુ પીળાં રહે,
તે સાથ ઘોળા શખને શું પીતવણું નહીં કહે. ૧૮

ધર્મોપદેશ તણાં સમસમાં આપના સહવાસથી,
 તરૂં પણ અશોકજ થાય તો શું મનુજનું કેવું પછી;
 જ્યમ સૂર્યના ઉગ્યાં થકીના માત્ર માનવી જગતાં,
 પણ પ્રજા પલવ પુષ્પ સાથે સહેજમાં પ્રવૃક્ષીત થતાં. ૧૫
 ચારે દીશાયે દેવ જે પુષ્પોતણી પ્રણી કરે,
 આશ્ચર્ય નીચા મુખ વાળા દીંટથી તે ક્યમ પડે;
 હે મુનિશ અથવા આપનું સામીપ જળ પમાય છે,
 પંડીત અને પુષ્પો તણાં બંધન અધોમુખ થાય છે. ૨૦
 જે આપના ગંભીર હૃદય સમુદ્રમાંથી ઉપજે,
 તે વાણીમાં અમૃતપણું લોકો કહે તે સત્ય છે,
 કાંકે કરીને પાન પરમાનંદને ભજતાં થકાં,
 ભવિજન અહો એથી કરીને શીઘ્ર અજરામર થતા. ૨૧
 દેવો વીંઝે જે પવિત્ર ચાત્ર સ્વામિ આપ સમીપ તે,
 હું ધારું છું નીચા નમી ઉંચા જતાં એમજ કહે;
 મુનિ શ્રેષ્ઠ એવા પાર્શ્વને જે નમન કરશે સ્નેહથી,
 તે શુદ્ધ ભાવી ઉર્ધ્વ ગતીને પામશે નિશ્ચયથકી. ૨૨
 સુવર્ણ રત્નોથી બનેલા ઉજળા સીંહાસને,
 ગંભીર વાણીવાન રૂપે સ્યામ સ્વામી આપને;
 ઉત્સુક થઈને ભવ્ય જનરૂપી મયુરો નિરખે,
 મેરૂં શિરે અતિ ગાજતા નવ મેઘ સમ પ્રીતિવડે. ૨૩
 ઉંચે જતી તુમ સ્યામ ભામંડળ તણી કાંતિવડે,
 લોપાય રંગ અશોક કેરા પાનનો સ્વામી ખરે;
 પ્રાણિ સચેતન તો પછી વીતરાગ આપ સમાગમે,
 રે કોણ આ સંસારમાં પામે નહીં વૈરાગ્યને. ૨૪
 રે રે પ્રમાદ તજે અને આવી ભજે આ નાથને,
 જે મોક્ષપુરિ પ્રત્યે જતાં વ્યાપારી પાર્શ્વનાથને;
 સુર હુંદલીનો શબ્દ જે આકાશમાં વ્યાપી રહે,
 હું માનું છું હે દેવ તે ત્રૈલોક્યને એમજ કહે. ૨૫
 હે નાથ ત્રૈલોક્યમાં પ્રકાશ જવ આપે કર્યો,
 તારા સહીત આ ચંદ્રમા તવ હીણ અધિકારી કર્યો;
 મોતી સમૂહ શોભતા ત્રણ છત્રના મીસે કરી,
 તે આવ્યો પ્રભુની પાસ નહીં રૂપ ત્રણ જણે ધરી. ૨૬

કીર્તિ પ્રતાપજ કાંતી કરા સમુદથી ત્રૈલોક આ,
 ગોખાણે ભગવાન જ્યમ આપે પૂરેલાં હોય ના;
 રૂપ સુવર્ણ અને વળી માણેક્યથી નિર્મિત ખરે,
 ચોપાસથી શોભી રહ્યાં ત્યમ આપ ત્રણ ક્ષિપ્રાવડે. ૨૭
 પડતી પ્રભુ તુમ પાદમાં દેવેંદ્ર નમતા તેમની,
 રત્ને રચીત મુગટો તજીને દિવ્યમાળા પુષ્પની;
 હું માતુ હું મનમાં ખરે એ યોગ થાયે સર્વથી,
 વિભુ આપનો સંગમ થતાં સુમનો બીજે રમતા નથી. ૨૮
 હે નાથ આ સંસાર સાગરથી તમે વિમુખ છો,
 નિજ આશ્રીતાને તારતા વિશ્વેશ તે તો યોગ છે;
 ભોકોતરે માટીતણાં ઘટ કર્મ પાક સહીતથી,
 આશ્ચર્ય વિભુ પણ આપ તો છો રહીત કર્મ વિપાકથી. ૨૯
 વિશ્વેશ જનપાલક છતાં પણ આપ દુર્ગત દીશતા,
 હે ધન અક્ષર છે તથાપિ રહીત લિપી સર્વથા;
 વળી દેવ છે અજ્ઞાનિને પણ તારનાર સદૈવ જ,
 વિચિત્ર તે ત્રૈલોક બોધકજ્ઞાન આપ વિષે સ્મરે. ૩૦
 આકાશ આઘ્રાદીત કરે એવી અતિશય ધુળ જ,
 શક કમઠ દૈત્યે ક્રોધથી ઉડાડી સ્વામિ આપને;
 જાયા પરંતુ નાથ તેથી આપની ઢંકાઈ નથી,
 ઉલટો છવાયો દુષ્ટ પોતે કૃત્ય પોતાના થકી. ૩૧
 વિજયી સહિત ધનધોર મુશળધારથી વળી વર્ષેતો,
 વર્ષાદ દુસ્તર કમઠ દૈત્યે છોડીયો પ્રભુ ગાજતો;
 તેણે અહો જિનરાજ ઉલટું રૂપ ત્યા સહેજે ધર્યું,
 તિક્ષણ ખુરી તલવાર કેરું કામ તે સામું કર્યું. ૩૨
 વિકાળ ઉંચા કેશ લટકે માળ શખના શીરની,
 ભયકારી અગ્નિ મુખ વિષેથી નીકળે જેના વળી;
 એવા સમુદ પિશાચનો જ આપ પ્રત્યે પ્રેરીયો,
 હે દેવ પ્રતી ભવ દુઃખકારિ તેહને તે તો થયો. ૩૩
 હે ત્રણ ભુવનના નાથ જોઓ અન્ય કાર્યો છોડીને,
 ત્રિકાળ વિધીવત પૂજતા તુજ ચરણને ચીત જોડીને;
 વળી ભક્તિનાં ઉક્ષાસથી રોમાંચવાળો દેહ છે,
 આ પૃથ્વીમાં તે ભવ્યજનને હે પ્રભુજી ધન્ય છે. ૩૪

હે મુનિશ આ સંસાર રૂપ અપાર સાગરને વિષે,
 હું માતુહું તુમ નામ નહીં મુજ શ્રવણમાં આવ્યું હશે;
 શુભમાં છતાંય પવિત્ર મંત્રરૂપી તમારા નામને,
 આપત્તિ રૂપી સર્પિણી શું સમીપમાં આવી શકે. ૩૫
 હે દેવ જન્માંતર વિષે પણ આપના બે ચરણ ને,
 બળવાન ધ્વજિત આપવે તે મેં નહીં પુખ્ત્યા હશે;
 હે મુનીશ હું તેથી કરીને જરૂર આ ભવને વિષે,
 સ્થળ હૃદય વેધક પરાભવનું થયેલો જાતે દીસે. ૩૬
 નિશ્ચય અરે મોહાંધકારે વ્યાપ્ત એવાં નેત્રથી,
 પૂર્વે કદી મેં એક વેળાં પણ પ્રભુ જોયા નથી;
 કેવી રીતે થઇ હૃદયભેદક અન્યથા પીડે મને,
 બળવાન બંધનની ગતિવાળા અનર્થો શરીરને. ૩૭
 કદી સાંભળ્યાં પૂજ્યા ખરેખર આપને નિરખ્યા હશે,
 પણ પ્રીતિથી ભક્તિવડે નહિ હૃદયમાં ધાર્યા હશે;
 જનબંધુ તેથી દુઃખપાત્ર થયેલ છું ભવને વિષે,
 કાંકે ક્રીયા ભાવે રહિત નહી આપતી રૂઝ કાંઈએ. ૩૮
 સુખકારી શરણાંગત પ્રભુ હિતકારી જન દુઃખીયા તણાં,
 હે યોગીયોમાં શ્રેષ્ઠ સ્થળ કરણાં અંતે પુણ્ય જ તણાં;
 ભક્તિથકી નમતો હું તે મહેશ મારા ઉપરે,
 તત્પર થશો દુઃખ અંકુરોને ટાળવા કરણાવડે. ૩૯
 અસંખ્ય બળનું શરણુને વળી શરણુ કરવા યોગ્ય ને,
 અરિનાશથી થઇ કીર્તિ એવા આપના પગ કમળને;
 શરણે છતાં પણ ભુવન પાવન ધ્યાનથી કદી હીણતો,
 છું પ્રથમથી જ હણાયલો હણવા જ માટે યોગ્ય ને. ૪૦
 હે અખિલ વસ્તુ જાણનારા વંદ્ય હે દેવેન્દ્રને,
 સંસારના તારક અને ભુવનાધિ નાથ પ્રભુ તમે;
 ભયકારી દુઃખ દરીયાથકી આજે પવીત્ર કરો અને,
 કરણા તણા હે સિંધુ તારો દેવ દુખીયાને મને. ૪૧
 હે નાથ આપ ચરણકમળની નિત્ય સંચિત ને કરી,
 તે ભક્તિ કેરી સંતતિનું હોય રૂઝ કદી ને જરી;
 તો શરણુ કરવા યોગ્ય માત્ર જ આપને શરણે રહ્યો,
 તે અહીં અને ભવ અન્યમાં પોતેજ મુજ સ્વામી થજો. ૪૨

એ રીતથી રૂંડે પ્રકારે સ્થિર પુલ્કિવાનને,
અતિ હર્ષથી રોમાંચી જેના શરીર ફેરા અંગને;
તુજ મુખકમળ નિર્મળ વિષે જનેન્દ્ર બાંધી દષ્ટિને,
જે ભવ્યજન હે પ્રભુ રમે છે આપ ફેરી સ્તુતિને.

૪૪

[પુષ્પિતાગ્ર છંદ.]

જન નયન કુમુદ ચંદ્ર સ્વામિ,
ચળકતી સંપદ સ્વર્ગનીજ પામી;
નિરમળ મનના થવા થકીએ,
તુરત જશે જન મોક્ષને વિષે તે.

૪૫

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.

(શાદ્દલ છંદ.)

*કિં કર્પુરમયં સુધારસમયં કિં ચંદ્રોચિર્મયં ।
કિં લાવણ્યમયં મહામણિમયં કારણ્યકેલિમયં ॥
વિદ્યાનંદમયં મહોદયમયં શોભામયં ચિન્મયમ
શુક્લધ્યાનમયં વપુર્જનપતે ભુયાદ્ભવાલંબનમ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ:—શ્રી જનેન્દ્ર ભગવાનતું શરીર અહા ! કર્પુર જેવું શ્વેત,
અમૃત જેવું મીઠું, ચંદ્રની કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશીત, સુંદર, મોટા
મણી જેવું પ્રકાશીત, કારણ્યતાની ભૂમીકારણ, સમગ્ર વિશ્વને આનંદમય,
મહા ઉદયવાળું, શોભાવાળું, સચીત સ્વરૂપ, શુક્લ ધ્યાનમાં નિમગ્ન, એવાં
શ્રી જનેન્દ્ર ભગવાન સંસારના આધાર રૂપે હો. ॥ ૧ ॥

પાતાલકલયન ધરંધવલયત્રાકાશ મા પૂરયન્ ।
દિક્ચક્રં કમયન્ સુરાસુરનર ઐષી ચ વિસ્માપયન્ ॥
બ્રહ્માંડં સુખયન્ જલ્લાનિ જલધેઃ ફેનાત્યલાલોલયન્ ।
શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વસંભવયશો હંસશ્ચિરં રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ:—પાતાળમાં પણ પ્રવેશ કરી રહેલો, પૃથ્વીને ઉન્નવલ
કરતો, આકાશમાં સર્વ સ્થળે વ્યાપ્ત થતો, દિશાઓના ચક્રને પણ ઉલ્લંઘી

* કિં શબ્દ આમર્થતા સૂચવે છે. એનો અર્થ અહા ! જેવા યાચ છે. તેા
દરેક વિશેષજ્ઞની શરૂઆતમાં વાપરી લેવા.

જતો, દેવ દાનવોને વિસ્ત્રમ પમાડતો, ત્રણે જગતને સુખ આપતો, સમુદ્રમાં શ્વેત શીશુથી શોભાયમાન જળને ડહોળી નાંખતો; એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિંતામણીનો યશસ્વી હંસ ચીરકાળ શોભે છે. ॥ ૨ ॥

પુણ્યાનાં વિપશ્ચિ સ્તમ્ભોદિનમણિઃ કામેભકુલે શુષ્ણિઃ ।

મોક્ષે નિરુચરણિઃ સૂરેન્દ્રકરિણિઃ જ્યોતિઃ પ્રકાશારણિ ॥

હાને દેવમણિનંતોત્તમજનમેણીઃ કૃપાસારણી ।

વિદ્યાનંદ સુધા કુણ્ડિલવલિદે શ્રીપાર્શ્વચિંતામણિ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ:—પુણ્યના હાટ (ભંડાર) રૂપ, પાપરૂપ અધકારમાં સૂર્યરૂપ, વિષયરૂપી હાથીને વશ કરવામાં અંકુશરૂપ, મોક્ષમાં ગમન કરવા માટે નિસરણીરૂપ, આત્મગ્ધાનરૂપ જ્યોતીને પ્રકાશ આપવામાં અરણીના વૃક્ષ સમાન, દાન દેવામાં ઇન્દ્ર સમાન, એમની (શ્રી પાર્શ્વનાથની) આગળ નમન કરી રહેલી સજ્જન પુરુષોની પંક્તિને કૃપાની નદી સમાન, વિશ્વમાં આનંદરૂપી અમૃતના તરંગ સમાન શ્રી પાર્શ્વ ચિંતામણી (ભગવાન) સંસાર સમુદ્રનું ઉચ્છેદન કરનાર આપજ છે. ॥ ૩ ॥

શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વવિદ્યજનતા સંજીવનસ્ત્વં મયા ।

દૃષ્ટ સ્તાત તતઃ શ્રિયઃ સમ ભવન્નાશ ક્રમા ચક્રિણુમ્ ॥

મુક્તિઃ ક્રીડતિ હસ્તયોર્ભદ્રુ વિધં સિદ્ધં મનોવાચ્છિતં ।

દુર્દૈવંદુરિતં ચ દુર્દિનં ભયં કષ્ટં પ્રનષ્ટં મમ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ:—હે તાત! (હે શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ!) આખા વિશ્વના જીવનરૂપ, સંજીવદાનંદ શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ ક્યારથી મને આપનાં દર્શન થયાં છે, ત્યારથી જ ઇન્દ્ર દેવ તથા ચક્રવર્તિ પૃથ્વીની સમૃદ્ધિ મને પ્રાપ્ત થઇ છે. મારા હસ્તમાંજ મુક્તિરૂપી દેવી ક્રીડા કરી રહી છે, મારી વિવિધ પ્રકારની મનની અભિલાષાઓ સિદ્ધ થઇ છે, અને મારું દુર્દૈવ, મારું પાપ અને મારું દુઃખ તથા મારો દારિદ્રતાનો ભ્રમ સમજી નાશ પામ્યો છે. ॥ ૪ ॥

યસ્ય પ્રોક્તમઃ પ્રતાપ તપનઃ પ્રોદામધામા જળા ।

જંધાલઃ કલિકલ કેલિ હહનો મોહાન્ધ વિધ્વજ્જહા ॥

નિત્યોદ્યોતપદં સમસ્ત કમલા કેલિગ્રહં રાજતે ।

સ શ્રી પાર્શ્વજનો જનંહિત કૃતચિંતામણી પાતુ મામ્ ।

ભાવાર્થ:—હે અતિશય પ્રતાપવાન સૂર્યરૂપ, અતિ હલકે જમતરૂપી ધામને તથા કળીકાળના મહિમાને હલન કરનાર, મોહરૂપી અધકારનો નાશ કરનાર, અને જેનું સમસ્ત પ્રકારની સમૃદ્ધિ ધારણ કરનાર પદ હોય

શેઠી રહું છે એવા શ્રી પાર્થનાથ ભગવાન જગતના જીવોનું હિત કરનાર
ચિંતામણી માં રક્ષણ કરો. ॥ ૫ ॥

વિશ્વવ્યાપિ તમેહિનરિત તરણિર્મલોડપિ કલ્પાંકુરો ।

દારિદ્રાણિ ગભવલીં હરિ શિશુઃ કાષ્ઠાનિ વ્રહ્મતઃ કણુઃ ॥

પ્રીયુષસ્મલ્લવોપિ રોગાનિવહં યદ્વત્તથા તે વિભો ।

મૂર્તિઃ સ્ફુર્તિમતી સતી ત્રી જગતાં કષ્ઠાનિ હર્તું ક્ષમા ॥૬॥

ભાવાર્થ:—સૂર્ય ખાલ્યાવસ્થામાં હોવા છતાં પણ વિશ્વમાં વ્યાપી
રહેલા અધકારનો નાશ કરે છે, કલ્પવૃક્ષનો એકજ અંકુર (શણુગો) દારિ-
દ્રતાનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે, સિંહનું એક નાતું બાળકજ હાથીઓના
સમૂહનો નાશ કરે છે, અગ્નિનો એક સૂક્ષ્મ કણુ કાષ્ઠના જગ્યાને ભસ્મવત્
કરી નાંખે છે, અમૃતનું એકજ બિંદુ રોગને નિર્વશ કરે છે; તેજ પ્રમાણે
હે વિભો ! મનુષ્યોની મતિમાં સ્ફુરણ કરનાર તમારું શરીર ત્રણે જગતનાં
દુઃખો હણવાને માટે સમર્થ છે. ॥ ૬ ॥

શ્રી ચિંતામણિ મંત્ર મોહૃતિયુતં હ્રીંકાર સારાશ્રિતં ।

શ્રી મહૃનમિઉણં પાશ કલિતં ત્રૈલોક્ય વશ્યા વહં ॥

દ્વૈધા ભૂત વિષાપહં વિષહરંત્રયઃ પ્રભાવાશ્રયં ।

સોહ્યાસં વસહાંકિતં જન કુલ્લિંગા નંદનં દક્ષિનાં ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ:—ઐ શબ્દની આકૃતિવાળો હ્રીંકારથી યુક્ત શ્રી મહૃનમિ-
ઉણના મંત્રથી બદ્ધ થયેલો ત્રણે લોકને વશ વર્તાવનાર વિષમરૂપી ઝેરનો
નાશ કરનાર, કલ્યાણકારક, પ્રભાવવાળો, વ સ હ ઇલાદિ અક્ષરોથી યુક્ત
એવા મનુષ્ય માત્રને આનંદરૂપ શ્રી ચિંતામણી નામનો મંત્ર છે. ॥ ૭ ॥

હ્રીં શ્રીં કારવરં નમોક્ષરપરં ધ્યાયન્તિ ચે યોગીના ।

હૃત્પદ્મે વિનિવેશ્ય પાર્થમધિપચિંતામણિ સંજકં ॥

ભાલે વામભુજેચ નાભિકરચાણુચાણુજે દક્ષિણે ।

પશ્ચાદ્દષ્ટ દલેષ્ટે શિવપદં દ્વીત્રલવૈર્ચોત્પહો ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ:—હ્રીં શ્રીં ઇલાદિ આક્ષરથી યુક્ત મંત્રનું જે યોગીઓ
હૃદયકમળમાં અધિષ્ઠતા ભગવાનનો ચિંતામણીની સંજ્ઞાવાળો જેની પૂર્વમાં
નમો મુકેલા છે એવો હ્રીં શ્રીંકારાદિ ઉત્તમ વર્ણયુક્ત મંત્રને હૃદયકમળમાં
ધારણ કરીને કપાળને વિષે, કાબા હાથને વિષે, નાભિમાં અને ઘણે ભાગે
જમણા હાથમાં અને ત્યાર પછી આઠે દલોની વિષે ધ્યાન ધરે છે તે જે
ત્રણ ભવ પછી મોક્ષ ધામમાં સિધારે છે. એ શું આશ્ચર્યજનક નથી ! ॥૮॥

(મધ્યમ છંદ.)

નારોગા નૈવશોકા ન કલહ કલના નારિ મારિ પ્રચારા ।
 નૈ વ્યાધિનાં સમાધિર્ન ચકર દુરિતે દુષ્ટ દારિદ્રતાને ॥
 નોશાકિન્ધોમહાનો નહરિકરિગણાવ્યાલ વૈતાલ બહા
 ભયન્તે પાર્શ્વચિંતામણિમતિવસતાંપ્રાણિનાં ભક્તિલાભાં. ૯

ભાવાર્થ:—જે ભક્તિવાન પ્રાણીઓ શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથમાં
 પોતાની વૃત્તિ જોડે છે, તેઓને રોગ, શોક, ક્ષેપ, અશાન્તિ, ભય,
 માપ, દુષ્ટ, દારિદ્રપણું, શત્રુદારા ઉપજતી વ્યાધિ તથા શાકિની, જૂત, પિચામ
 વિગેરે તથા હાથી તથા સિંહના સમુદ્દો દુઃખરૂપ ચર્મ શકતાં નથી. ॥ ૯ ॥

(શાદ્દલ છંદ.)

ગીર્વાણ દુભયેનુ કુંભમણિ યસ્તસ્ત્યાંગણે રંગીભ્યો ।
 દેવા દાનવ માનવાઃ સવિનયં તસ્મૈહિતં ધ્યાયિનઃ ॥
 લક્ષ્મી રતસ્ય વશાવશે વગુણિનાં બ્રહ્માંડ સંસ્થાયિની ।
 શ્રીચિંતામણિપાર્શ્વનાથ મનિશં સંસ્તૌતિયો ધ્યાયતિ ॥૧૦॥

ભાવાર્થ:—જે પ્રાણી શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથની હમેશ સ્તુતિ
 કરે છે તથા ધ્યાન ધરે છે તેના આંગણમાં રાગાદિ આનંદ થયા જ કરે
 છે. તેને કલ્પવૃક્ષ, કામદુર્ધા ધેનુ, પારસમણી ધત્ત્યાદિ અલૌકિક પદાર્થ પ્રાપ્ત
 થાય છે. દેવ દાનવ અને મનુષ્યો સુદ્ધાં વિનયથી તેના હિતનું જ ચિંતવન
 કર્યા કરે છે. ગુણવાન પુરૂષોને આ બ્રહ્માંડમાં પ્રાપ્ત થતી સમસ્ત લક્ષ્મી તેને
 વશ વર્તે છે. ॥ ૧૦ ॥

(માલીની છંદ.)

મતિ જનપતિ પાર્શ્વ પાર્શ્વઃ પાર્શ્વોઽયમ ચક્ષઃ ।
 પ્રકલિત દુરિતૌઘઃ પ્રીણિતપ્રાણિ સાર્થઃ ॥
 ત્રિભુવન જન વાંચ્છા દાન ચિંતામણિકઃ ।
 શિવપદ તદ્ ળીજં ઓધિબીજં દદાતુ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:—આ પ્રમાણે જનપતિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પાસે
 રહેનારો પાર્શ્વ નામનો ચક્ષુ, જેમાં પાપકર્મો નષ્ટ થઈ ગયાં છે, અને
 તે ભગવાને જનસમુદાયને સંતુષ્ટ કર્યાં છે, અને જે ત્રણે ભુવનની વાંચ્છા
 પુરવામાં ચિંતામણી સમાન છે, તે મોક્ષપદરૂપી વૃક્ષનું બીજરૂપ સમજીત
 મને અર્પણ કરે. ॥ ૧૧ ॥

શ્રી ચોવીસ જીનની આરતી.

- જય સુકિતદાતા, પ્રભુ જય સુકિતદાતા,
તુજને વંદન કરીએ [૨], ગુણ તારા ગાતાં; જયદેવ, જયદેવ. એ રેક.
- અમરિનાથ અજીત, સંભવ સુખકારી, પ્રભુ સંભવ સુખકારી;
કહ અમારાં કાપો (૨), હે ભવ ભયહારી. જય ૦ ૧
- અભીનંદન સુમતી, પદ્ય તું સુજ પ્યારો, પ્રભુ પદ્ય તું સુજ પ્યારો;
સુપાર્શ્વ ચંદ્ર સુખુદ્ધિ (૨), શીતળ ભવતારો. જય ૦ ૨
- શ્રેયાંસ વાસુ વીમળ, અનંત ગુણ ભરીયા, પ્રભુ અનંત ગુણ ભરીયા;
કહ ભવોના કાપી (૨), શીવ રમણી વરીયા. જય ૦ ૩
- ધર્મ દુરંધર નાથ, આપ વસ્યા સુકિત, પ્રભુ આપ વસ્યા સુકિત;
શાન્તિનાથ સજ્જો શ્રવણે (૨), દાસતણી યુકિત. જય ૦ ૪
- કુંથુનપથ કોડે, કાઢ્ય કુવનમાંથી, પ્રભુ કાઢ્ય કુવનમાંથી;
અર મહીને પ્રણયું (૨), તારો કર સાથી. જય ૦ ૫
- મુનિસુવત મહારાજ, અગણિત સુજ ખામી, પ્રભુ અગણિત સુજ ખામી;
વંડુ શીર હું નામી (૨), તાર્યે અંતરજામી. જય ૦ ૬
- નમી નાથ ભગવાન, ભાવ ધરી ભાજો, પ્રભુ ભાવ ધરી ભાજો;
નિર્મળ નેમ નમીતા (૨), દુઃખ સર્વે ટાજો. જય ૦ ૭
- પાર્શ્વ પરમ કૃપાળ, જન પાલનહારો, પ્રભુ જન પાલનહારો;
વર્દમાન જીન વંડુ (૨), ભવજળથી તારો. જય ૦ ૮
- ચોવીસ જીન ભક્તિ, ભાવ ધરી કરશે, પ્રભુ ભાવ ધરી કરશે;
જન્મ, મરણ દુઃખ ટાળી (૨), સુકિતને વરશે. જય ૦ ૯
- નમી તુજને કહે નેમ, નાથ તું છે મારો, પ્રભુ નાથ તું છે મારો;
જેન પ્રવર્તક મંડળ (૨), શાસન સહુ તારો. જય ૦ ૧૦

ગુરુને પ્રત્યક્ષ અભિવંદન.

[શાર્દૂલ વિકીરિત.]

વંડુ વીર નમાવી શીર તમને, સન્માતું હું સર્વદા;
સહાઈ સદ્ગુણિ એ શુભ ગુર, આચાર સુંદર સદા,
કલ્યાણી કરણા ધણી ગુણ મણિ, માંગલ્યકારી મુનિ;
જીવોને સુખદાય મામ સરખા, ગંભીરતાદિ ગુણી.

મહુ પાસે માર્યના.

[શું કહું કથની મારી રાજ...એ રાગ.]

અરજ એક અમારી, ના...ય અરજ એક અમારી;
 સ્યો અધમપણાથી ઉગારી, ના...ય અરજ. એ દેક.
 ફટ જનોની મટી ફટતા, શ્રેય સર્વનું યાઓ;
 અધમજનોની મટી અધમતા, ધર્મ પથે ધાઓ. ના...ય ૧
 સવળા માર્ગે મુજે સહુને, અવળાથી અળસાઓ;
 ડરે કામ દોષિત કરવામાં, એ સદ્બુદ્ધિ આપો. ના...ય ૨
 સંત શિષ્ય વ્યાધિ સહુ વીરમી, પરમાનંદ પથરાઓ;
 વિષમ મતિ બદલીને બહુધા, સમ રસ માંહે સમાઓ. ના...ય ૩

મૈત્રી ભાવના વિષે.

[રાગ-ઉપરનો.]

સદ્બુદ્ધ રસથી મુધારી ના...ય, તારક સ્યો હવે તારી,
 મૈત્રી ભાવ સદા રહે મનમાં, દુસ્મનતા દૂર યાઓ;
 નીરખી પરના ગુણ મુજ અંતર, પ્રસનતા પ્રસરાઓ નાય. તારક ૧
 દોષ નહીં દેખાય દ્રષ્ટિમાં, જિન્ય ગુણો ઉભરાઓ;
 ધર્મ માત્ર નહીં ઉપજે એવાં, વાદળને વરસાવો નાય. તારક ૨
 નામે નહીં પરનિંદા કરવી, દુષણ માત્ર દખાવો;
 ભીમપણનો ભાવ તણને, નીજરૂપે નીરખાઓ નાય. તારક ૩
 સંત શિષ્ય વીનવે કરજોડી, એ અરજ અવધારો;
 પૂણે વિવેકી મહુ બનાવી, વિરોધ કરતાં નીવારો નાય. તારક ૪

અથ શ્રી નરભવની સન્નિધિ.

આ ભવ રત્ન ચિંતામણી સરીખો, વારંવાર ન મળશેજી;
 ચેતી શકે તો ચેતજે જીવડા, આવો સમય નહિ મળશેજી. આ ભવ ૧
 ચાર ગતી ચોરાશી લક્ષ યોનિ, તેમાં તું ભમી આવ્યો જી;
 પુન્ય સંયોગે સ્વપ્નની સંગતે, માનવનો ભવ પાચો જી. આ ૨
 વહેલો થા તું વહેલો જીવડા, જીવનરત્નું જપ નામજી,
 કુશુર કુદેવ કુધર્મને છંડી, કીજે આતમ કામ જી. આ ૩
 જેમ કઠીયારે ચિંતામણી લાખ્યો, પુણ્ય તણે સંયોગે જી;
 કાંકરાની પેરે નાંખી દીધો, ફરી નહિ મળવા જોગ જી. આ ૪
 એક કાળે તું આવ્યો જીવડા, એક કાળે તું જાશે જી;
 તેની વચ્ચે તું જોડો જીવડા, કાળ આહોડી નીકાસે જી. આ ૫
 ધન્ય સાધુ જે સંયમ પાળે, સુધો મારગ દાખે જી;
 સાચું નાણું ગાંઠે બાંધે, ખોટી દૃષ્ટિ ન રાખે જી. આ ૬
 માત પીતા દારા સુત બાંધવ, બહુવિધમાં વિરતી જોડે જી;
 તે માહેથી જો કાજ સરે તો, સાધુ ધર કેમ છોડે જી. આ ૭
 માયા મમતા વિષય સહુ છંડી, સંવર ક્ષમા એક કીજેજી;
 ગુરુ ઉપદેશ સદા સુખકારી, સુણી અમૃત રસ પીજે જી. આ ૮
 જેમ અંજળીમાં નીર ભરાણું, ક્ષણ ક્ષણ ઓણું થાય જી;
 ધડી ધડીએ ધડીયાળા વાગે, ક્ષણ લાખેણો જાણ જી. આ ૯
 સામાયક મન શુદ્ધ કીજે, શીવરમણી રૂળ પામીજે જી;
 માનવભવ મુક્તિનો કામી, તેમાં ભરૂંસો શાનો લીજે જી. આ ૧૦
 દેવ ગુરુ-તમે દંડ કરી ધારો, સમઘીત શુદ્ધ આરાધો જી;
 છકાય જીવની રક્ષા કરીને, મુક્તિનો પંથ જ સાધો જી. આ ૧૧
 હૈડા ભીતર મમતા રાખો, જનમ ફરી નવી મળશે જી;
 કાચર તો કાદવમાં ખૂંચ્યા, શરા પાર ઉતરશે જી. આ ૧૨
 ગુરુ કંચન ગુરુ હીરા સરીખા, ગુરુ જ્ઞાનના દરીયા જી;
 કહે અભયરામ ગુરુ ઉપદેશે, જીવ અનંતા તરીયાજી. આ ૧૩

